

การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ. 2452-2490

นายพุมิพงศ์ พุฒตาลศรี

ศูนย์วิทยพัทยาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EVANGELIZATION UNDER THE EPISCOPACY OF MONSEIGNEUR
RENE MARIE JOSEPH PERROS, APOSTOLIC VICAR 1909-1947

Mr. Puttipong Puttansri

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in History

Department of History

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี
ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ. 2452-2490

โดย

นายพุดผิงค์ พุดตาลศรี

สาขาวิชา

ประวัติศาสตร์

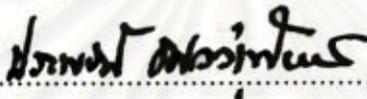
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทราวาณิชย์

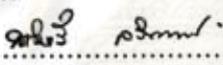
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร. วิลลา วิลัยทอง

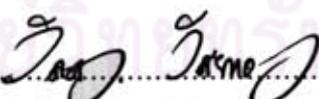
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

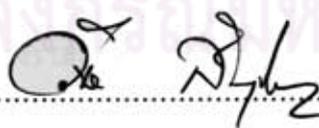

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ)

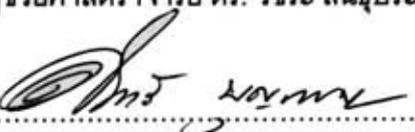
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สลาวิตรี เจริญพงศ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทราวาณิชย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร. วิลลา วิลัยทอง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีชระ สิ้นสุประมา)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ดินาร์ บุญธรรม)

พุดพิงศ์ พุดคาลศรี : การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ
แปร์รอส พ.ศ. 2452-2490. (THE EVANGELIZATION UNDER THE
EPISCOPACY OF MONSEIGNEUR RENE MARIE JOSEPH PERROS,
APOSTOLIC VICAR 1909-1947) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ. จลอง สุนทรว
วณิชย์ ,อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : อ. ดร. วิลา วิลัยทอง, 260 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัย
พระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส ในช่วง พ.ศ. 2452-2490 เน้นการศึกษารายละเอียด
ของงานด้านต่างๆ ในมิสซังสยาม และรวมถึงการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการ
ดำเนินงานเผยแผ่คริสต์ศาสนาของมิสซังสยาม ในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

จากการศึกษา พบว่ามิสซังสยามมีนโยบายในการดำเนินงานที่หลากหลาย เพื่อเป็น
ประโยชน์สูงสุดสำหรับการเผยแผ่คริสต์ศาสนา เริ่มจากการขยายพื้นที่การทำงานออกไปสู่เขต
ภาคเหนือ และติดตามการย้ายถิ่นของคริสตังจากกรุงเทพฯ ทำให้เกิดเป็นชุมชนคริสตังตาม
เมืองต่างๆ นอกจากนั้นมิสซังสยามยังได้ใช้เครื่องมือเพื่อส่งเสริมการทำงาน กล่าวคือ การใช้
สิ่งพิมพ์ในรูปแบบ นิตยสาร และหนังสือทางศาสนา เพื่ออบรมคุณธรรมแก่คริสตัง และในสมัย
ดังกล่าวนี้ ฆราวาสได้เริ่มมีบทบาทมากขึ้น ในการช่วยเหลืองานของมิสซัง โดยรวมตัวเพื่อ
ก่อตั้งสมาคมคาทอลิกแห่งสยาม อีกทั้งพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ได้เล็งเห็นความจำเป็นที่
จะต้องมีบุคลากรในมิสซังเพิ่มมากขึ้น จึงได้เชิญภคินีคณะอูร์สุลิน และภคินีคณะคาร์เมลไลท์
ด้วยจุดประสงค์สำหรับการทำงานที่แตกต่างกัน ตามความสามารถเฉพาะทางของนักบวชแต่
ละคณะ และการเชิญนักบวชคณะซาเลเซียนเข้ามาในมิสซัง ได้เป็นจุดเริ่มต้นของการแบ่ง
มิสซังออกเป็นมิสซังราชบุรี ต่อมาได้แยกเขตภาคตะวันออกเฉียงของมิสซังสยามให้เป็นมิสซัง
จันทบุรี ถือได้ว่ามิสซังสยามในช่วง พ.ศ. 2452-2490 เป็นรากฐานสำคัญ สำหรับการ
ดำเนินงานด้านต่างๆของพระศาสนจักรคาทอลิกแห่งประเทศไทยในเวลาต่อมา

ภาควิชา.....ประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต..... พุดพิงศ์ พุดคาลศรี.....
สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา.....2552..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

4980177522 : MAJOR HISTORY

KEYWORDS : EVANGELIZATION / RENÉ PERROS / CATHOLIC

PUTTIPONG PUTTANSRI : THE EVANGELIZATION UNDER THE
EPISCOPACY OF MONSEIGNEUR RENE MARIE JOSEPH PERROS,
APOSTOLIC VICAR 1909-1947. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.
CHALONG SOONTRAVANICH, THESIS CO-ADVISOR : VILLA VILAITHONG,
Ph.D., 260 pp.

This thesis aims to understand the evangelization during his Lordship Bishop René Marie Joseph Perros from 1909 to 1947 by examining the different aspects of the Siamese Mission and apparent factors that influenced the way of evangelization of Catholicism in the Siam Mission at the time.

There were a great number of policies at play to encourage effective evangelization. The evangelization field was expanded to the north through the migration of Catholics from Bangkok. The catholic communities were spread all around important cities. Moreover, the Siam Mission used different means to make their works fruitful. The use of magazines and Christian books, for example, were meant to disseminate Christian ethics among Catholics. The Role of the lay people was also recognized as assistants in the work of the Mission and this resulted in the foundation of the Siamese Catholics Association. Bishop René Perros foresaw the necessity of having more personnel, hence he invited the Ursuline Sisters and Camelite Sisters to Thailand to assist the local church according to their potential. Welcoming Salesian religious missionaries was the beginning of the division of Mission areas: Ratchaburi in the west and Chanthaburi in the east. Therefore, the evangelization during 1909-1947 is highly regarded as an essential foundation of the following work of evangelization of the present Catholic Church in Thailand.

Department : HISTORY

Student's Signature *Puttipong Puttansri*

Field of Study : HISTORY

Advisor's Signature *[Signature]*

Academic Year : 2009

Co-Advisor's Signature *Villa Vilathong*

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จในการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำหรับผู้เขียนแล้ว ผู้ที่สมควรแก่การกราบขอบพระคุณเป็นอันดับแรกคือ “พระผู้เป็นเจ้า” ผู้ทรงมีบทบาทสำคัญในชีวิตของผู้เขียนเสมอมา และเมื่อเวลาผ่านไปก็ยิ่งทำให้ผู้เขียนทราบถึงความหมายของประโยคที่ว่า “พระเป็นเจ้าทรงยิ่งใหญ่ และความรักของพระองค์ก็ยิ่งใหญ่เช่นเดียวกัน”

ขอกราบขอบพระคุณคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้มอบความรู้และความกรุณาแก่ผู้เขียนตลอดระยะเวลาที่ศึกษา กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับรองศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทรวาณิชย์ และอาจารย์ ดร. วิลลา วิสัยทอง ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ กราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สวัสดิ์ เจริญพงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัชร สันธูประมา อาจารย์ ดร. ดินาร์ บุญธรรม อีกทั้ง อาจารย์ ดร.วาสนา วงศ์สุรวัฒน์ สำหรับคำแนะนำในด้านภาษาอังกฤษ

ขอกราบขอบพระคุณบาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ สำหรับความกรุณาทุกอย่างที่ท่านมอบให้แก่ผู้เขียน ขอบพระคุณบรรดาบาทหลวงและนักบวชทุกท่าน รวมถึง ยอด บิ๊ก เป็ สำหรับกำลังใจและคำภาวนา ขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เจ้าหน้าที่หอสมุดกลาง และห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับความช่วยเหลือในด้านข้อมูลต่างๆ ขอบคุณบรรดาเพื่อน “รุ่นพี่” และ “รุ่นน้อง” ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกคน และขอบคุณสำหรับมิตรภาพ ความช่วยเหลือเกื้อกูล และความห่วงใยของ พี่หน้อย พี่เอ็ง หญิง เต๋ย เชิด ออฟ หทัย พงษ์ เท็นและลุง “เพื่อนร่วมรุ่น” ที่ร่วมเดินทางกันมาแต่แรกเริ่ม แม้ว่าบางคนจะเดินจากไปตามแต่หนทางที่ได้เลือกแล้ว

ท้ายที่สุดคำขอบคุณที่พิเศษนี้ขอมอบแด่ “พ่อ” “แม่” ผู้ให้กำเนิด รักและอบรมเลี้ยงดูลูกคนนี้อย่างดีที่สุด และไม่เคยขาดตกบกพร่องในสิ่งใด ผู้เขียนจึงมีความภาคภูมิใจอย่างที่สุด ที่เกิดมาเป็นลูกของท่านทั้งสอง อีกทั้ง “คุณยาย” ผู้ที่รักหลานคนนี้จนจบจนลมหายใจสุดท้ายของชีวิต ขอให้คุณยายได้รับรู้ถึงความรักและความคิดถึงของหลานคนนี้ ในดินแดนห่างไกลที่คุณยายได้จากไป ขอบคุณ “นิว” น้องสาวที่ดีที่สุด สำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือทุกอย่าง ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
บทที่ 2 ภูมิหลังการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-24.....	24
2.1 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ พ.ศ. 2110-2198.....	25
2.1.1 การเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาของนักบวชคณะดอมินิกัน และคณะฟรังซิสกัน.....	29
2.1.2 การเดินทางมาสยามของนักบวชคณะเยสุอิตระยะที่หนึ่ง.....	32
2.1.3 การเข้ามาของคณะเยสุอิตในสยามระยะที่สอง.....	35
2.2 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ พ.ศ. 2199-2310.....	37
2.2.1 การเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาของมิชชันนารี คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส.....	38
2.2.2 การกวาดล้างอิทธิพลของต่างชาติในสยามตั้งแต่ รัชกาลพระเพทราชา ถึงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง.....	46
2.3 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาภายใต้การปกครองของพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ. 2310-2325.....	48
2.4 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วงก่อน พ.ศ. 2424.....	49
2.4.1 การเข้ามาของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์.....	50
2.4.2 มิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. 2370-2418.....	51
2.5 สภาพโดยทั่วไปและงานของมิสซังสยาม	

ก่อนสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส.....	57
2.5.1 การไถ่ทาส.....	59
2.5.2 การตั้งโรงพยาบาลเซนต์หลุยส์.....	60
2.5.3 งานด้านการศึกษา.....	61
2.5.3.1 กำเนิดโรงเรียนอัสสัมชัญ (สำหรับเด็กชาย).....	63
2.5.3.2 กำเนิดโรงเรียนสำหรับเด็กหญิง.....	65
2.5.4 การเมืองที่ส่งผลกระทบต่อมิสซังสยาม.....	67
2.5.4.1 วิกฤตการณ์ ร.ศ.112 (พ.ศ. 2437).....	67
2.5.4.2 การเมืองของฝรั่งเศสที่ส่งผลต่อการทำงาน ของมิชชันนารีในสยาม.....	69
2.6 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือและลาว.....	69
2.7 ช่วงปลายสมัยของพระสังฆราชหลุยส์ เวย์.....	75
บทที่ 3 การดำเนินงานของมิสซังสยามช่วง พ.ศ. 2452-2490.....	79
3.1 การเผยแผ่ศาสนาในมิสซังสยาม.....	81
3.1.1 การดำเนินงานของมิสซังสยามในเขตภาคเหนือ.....	82
3.1.2 การดำเนินงานของมิสซังสยามในเขตภาคกลาง.....	96
3.1.3 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่นครราชสีมา.....	106
3.1.4 สถิติคริสตัง.....	109
3.2 เครื่องมือในการทำงานเพื่อเผยแผ่ศาสนาของมิสซังสยาม.....	112
3.2.1 สื่อสิ่งพิมพ์.....	112
3.2.2 คณะกิจกรรมคาทอลิกสำหรับเยาวชน.....	119
3.2.3 สมาคมสำหรับผู้ใหญ่.....	121
บทที่ 4 บุคลากรของมิสซังสยาม.....	124
4.1 บาทหลวงพื้นเมือง.....	124
4.2 ภคินีคณะอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมัน	131
4.3 ภคินีผู้ไม่สวมมงกุฎทำ คณะพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล.....	140
4.4 คณะภคินีพระหฤทัยของพระเยซูเจ้าแห่งกรุงเทพฯ.....	151
4.5 ครูคำสอน.....	153
4.6 สามเณรวิทยาลัยพระหฤทัย	156

4.7 การแบ่งแยกมิสซังสยาม.....	159
4.7.1 การสถาปนามิสซังราชบุรี.....	159
4.7.2 การสถาปนามิสซังจันทบุรี.....	169
บทที่ 5 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานของมิสซังสยาม	
ระหว่าง พ.ศ. 2452-2490.....	173
5.1 การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังสยาม.....	173
5.2 ผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจ.....	180
5.2.1 ปัญหาซึ่งได้รับจากภาวะเศรษฐกิจโลกและสยาม.....	180
5.2.2 ปัญหาเศรษฐกิจที่มาจากอุทกภัย.....	183
5.3 ผลกระทบจากกรณีพิพาทอินโดจีน.....	184
5.3.1 ผลกระทบต่อมิสซังสยามจากกรณีพิพาทอินโดจีน.....	187
5.4 ผลกระทบจากแนวคิดชาตินิยมต่อมิสซังสยาม.....	195
บทที่ 6 บทสรุป.....	201
รายการอ้างอิง.....	204
ภาคผนวก.....	220
ภาคผนวก ก ประวัติโดยสังเขปของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส	
(พ.ศ. 2413-2496).....	220
ภาคผนวก ข รายงานบาทหลวงชาวพื้นเมืองที่บวชในสมัย	
พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ตั้งแต่ พ.ศ. 2453-2490.....	232
ภาคผนวก ค ภาพเกี่ยวกับพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส.....	255
ภาคผนวก ง ภาพมิสซังสยามในสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส.....	258
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	260

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ตารางสรุปจำนวนคริสต์ตังในมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. 2452-2483.....	111

ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	พระสังฆราชปิแอร์ ลังแบรต์ เดอ ลา ม็อต.....	40
2.2	พระสังฆราชฟรังซัวส์ บัลลือ.....	40
2.3	พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน.....	42
2.4	พระสังฆราชฌอง บัปติสต์ บัลเลอแกวส์.....	52
2.5	พระสังฆราชเฟร์ดินันด์ เอเม ดือปองด์.....	56
2.6	พระสังฆราชฌอง หลุยส์ เวย์.....	56
2.7	อาคารเรียนในยุคแรกของโรงเรียนอัสสัมชัญ พ.ศ. 2430.....	64
2.8	พระสังฆราชมารี ยอแซฟ กืออาซ.....	74
2.9	พระสังฆราชกงสตันต์ ฌอง บัปติสต์ โปรดอม.....	74
3.1	โบสถ์พระหฤทัย เชียงใหม่ หลังแรก พ.ศ. 2475.....	94
3.2	โบสถ์นักบุญเทเรซา บ้านโนนแก้ว หลังแรก พ.ศ. 2474.....	109
3.3	นิตยสาร <u>สารสาสน์คฤศตัง</u> ฉบับแรก พ.ศ. 2460.....	116
4.1	บาทหลวงมัทธีอัธ บุญธรรม.....	125
4.2	บาทหลวงยวง เฮียง แซ่ลิ้ม (นิตโย).....	125
4.3	พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส และบาทหลวงชาวไทย พ.ศ.2478.....	129
4.4	ภคินีคณะอูร์สุลิน กับเด็กกำพร้าที่โบสถ์กาลหว่าร์.....	137
4.5	ภคินีคณะอูร์สุลิน ก่อนวันเปิดทำการวันแรก ของโรงเรียนมาแตร์เดอี พ.ศ. 2471.....	139
4.6	ภคินีคณะคาร์แมลไลท์กลุ่มแรกที่มิสซังสยาม พ.ศ. 2468.....	147
4.7	บาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง อาจารย์สามเณรวัด และสามเณรเล็กแห่งสามเณรวัดพระหฤทัย บางช้าง ช่วงปี พ.ศ. 2455.....	157
4.8	นักบวชคณะซาเลเซียนรุ่นแรกๆที่เข้ามาในมิสซังสยาม ปี พ.ศ. 2470.....	163
4.9	พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ทำพิธีอภิเษกพระสังฆราชกาเยตานิ ปาซอดตี ที่อารามคาร์แมล สีลม วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2484.....	164
4.10	พระสังฆราชยาโกเบ แจง เกิดสว่าง พระสังฆราชคาทอลิกชาวไทยท่านแรก พ.ศ. 2488.....	172

ภาพที่

หน้า

5.1 บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง.....189

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเรื่องราวของประวัติศาสตร์การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทยมีความเป็นมาอันยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาสืบเนื่องมาถึงยุคปัจจุบัน และถึงแม้ว่าจะมีผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าอยู่พอสมควรแล้วก็ตาม แต่ก็เพียงบางยุคสมัยหรือเรื่องเฉพาะบางเรื่องเท่านั้น อาจจะเป็นเพราะปัญหาด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในประเทศไทย อีกประการหนึ่งคือ เอกสารของบรรดามิชชันนารีส่วนมากถูกเก็บรักษาไว้ที่ประเทศฝรั่งเศสและกรุงโรม ทำให้ผู้ที่ต้องการจะศึกษาค้นคว้าไม่สะดวกที่จะเดินทางไปใช้ข้อมูลเหล่านั้นได้ จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่มีการผลิตงานทางประวัติศาสตร์ของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างจำกัดในประเทศไทย สำหรับผู้วิจัยมีความสนใจเรื่องการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของมิสซังสยามในช่วงสมัยการปกครองของพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส (René Marie Joseph Perros) ระหว่าง พ.ศ. 2452-2490 ซึ่งยังไม่มีการศึกษาในรายละเอียดโดยรวมของการดำเนินงาน แนวคิดและพัฒนาการของมิสซังสยามในช่วงเวลาดังกล่าว จึงน่าสนใจที่จะทำการศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆ ให้ได้มากที่สุด

ในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส การเผยแผ่ศาสนาเริ่มที่จะขยายตัวออกไปสู่หัวเมืองต่างๆ มากยิ่งขึ้น การส่งมิชชันนารีไปเผยแผ่ศาสนาที่เชียงใหม่ซึ่งเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2474 ก็เป็นอีกหนึ่งความประสงค์ของพระสังฆราชแปร์รอสที่ต้องการดำเนินงานให้สำเร็จ นอกเหนือจากหน้าที่ในการเป็นธรรมทูตที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้มีการเผยแผ่ศาสนาแล้ว ความพยายามที่จะถ่วงดุลการทำงานของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่ง และดูเหมือนการไปทำงานที่เชียงใหม่ของบาทหลวงคาทอลิกในช่วงเริ่มแรก จะทำให้ชาวบ้านที่เป็นโปรเตสแตนต์เข้ามาขอเรียนคำสอนด้วย และเกิดเป็นชุมชนคริสตังขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความบาดหมางระหว่างสองนิกายถึงแม้ว่าจะมีความพยายามของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่จะให้เกิดความปรองดองกันขึ้น แต่ในท้ายที่สุด นโยบายของพระสังฆราชแปร์รอสก็ดูเหมือนจะไม่พยายามสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นมากนัก เพราะจากการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ของพระสังฆราชแปร์รอส จะแสดงถึงความรู้สึกในด้านลบต่องานในทุกด้านของโปรเตสแตนต์ และคาทอลิกต้องพยายามทำทุกอย่างให้ดีกว่างานที่โปรเตสแตนต์ทำเสมอ ดังนั้นการพยายามแข่งขันเช่นนี้จึงยากที่จะทำให้เกิดความเป็นมิตรต่อกันได้ นอกจากพื้นที่ในภาคเหนือแล้ว ทางภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสยาม ก็เริ่มมี

การออกไปเผยแผ่ศาสนามากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการขยายตัวของคริสตังออกไปจากตัวเมือง
 ดังนั้น เป็นหน้าที่ของบาทหลวงที่จะต้องติดตามดูแลความเชื่อทางศาสนาของคนเหล่านั้น เมื่อเป็น
 เช่นนี้ การกระจายตัวไปในที่ต่างๆ จึงเกิดเป็นชุมชนคริสตังใหม่ขึ้นหลายแห่ง โดยเฉพาะตามพื้นที่
 ริมน้ำ บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะเป็นที่เหมาะแก่การอยู่อาศัย ทำการประมงน้ำจืดและ
 เพาะปลูก

นอกจากการทำงานเผยแผ่ศาสนาแล้ว มิสซังสยามยังได้เริ่มใช้เครื่องมือที่มีอยู่แล้วคือ การ
 พิมพ์ เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างมิสซังกับบรรดาคริสตัง ทั้งในเรื่องของข่าวสารและเรื่องทั่วไป และ
 ด้วยเทคโนโลยีการพิมพ์นี้เอง ที่ทำให้พระสังฆราชแปร์รอสพิมพ์หนังสือต่างๆเพิ่มมากขึ้น เพื่อใช้ในการ
 การเรียนการสอนในโรงเรียนของมิสซัง ซึ่งนอกจากนักเรียนในโรงเรียนของมิสซังจะได้เรียนใน
 วิชาการต่างๆแล้ว ยังต้องเรียนวิชาคำสอนทางคริสต์ศาสนาด้วย เพราะเป็นนโยบายของมิสซังที่
 ต้องการเผยแผ่ศาสนาแก่นักเรียน ซึ่งนอกจากการเรียนในห้องเรียนแล้ว การจัดตั้งกลุ่มกิจกรรม
 เกี่ยวกับศาสนา ก็ดูจะเกิดขึ้นในยุคนี้และทำให้เยาวชนคริสตังได้มีบทบาทมากขึ้นในการทำงาน
 ของมิสซังช่วงเวลานั้น

เครื่องมือของมิสซังนารีที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเป็นสิ่งที่ช่วยในการทำงานของมิสซังไปได้มาก
 แต่ถ้าขาดบุคลากรแล้ว มิสซังก็ไม่สามารถทำงานได้อย่างสะดวก ดังนั้นในสมัยของพระสังฆราช
 แปร์รอส จึงได้พยายามที่จะเชิญนักบวชหลายคนเข้ามาทำงานในมิสซังสยามในด้านต่างๆ ทั้ง
 นักบวชที่อยู่ในอารามเพื่อสวดภาวนาแต่อย่างเดียวคือ ภคินีคณะคาร์แมลไลท์ (Order of
 Discalced Carmelites) อันเป็นแนวทางที่พระสังฆราชแปร์รอสเห็นว่าจะทำให้มิสซังสยาม
 เจริญก้าวหน้ามากขึ้น จากคำสวดภาวนาของภคินีคณะดังกล่าว และคริสตังทั้งหลายก็จะมี
 แบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตด้วย คณะภคินีคณะอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมัน (Ursulines of the
 Roman Union) นักบวชอีกประเภทหนึ่งที่ได้เดินทางเข้ามาในสมัยนี้ เป็นภคินีที่มีความชำนาญใน
 เรื่องของการให้การอบรมกุลสตรี แม้ว่าในช่วงแรกการทำงานจะยังมีปัญหาอยู่บ้าง แต่ในท้ายที่สุด
 แล้ว ก็สามารถก่อตั้งสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพได้ตามความประสงค์ นอกจากนักบวชที่เชิญ
 เข้ามาแล้ว ชาวไทยที่ได้ใช้ชีวิตนักบวชก็เพิ่มมากขึ้น ทั้งที่เป็นบาทหลวงเองก็เพิ่มจำนวนขึ้นมาก
 ภคินีเองก็มีจำนวนมากขึ้นด้วย

แม้ว่าดูเหมือนมิสซังสยามจะมีความก้าวหน้าในหลายเรื่อง แต่ก็ต้องพบกับอุปสรรคใน
 การทำงาน ทั้งจากภาวะเศรษฐกิจและจากภาวะทางการเมืองที่เกิดขึ้น ล้วนแต่มีผลต่อมิสซังสยาม
 โดยตลอด เริ่มจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่เมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ. 2461 มิสซังสยามก็
 ต้องประสบกับภาวะฝืดเคือง เนื่องจากเงินบริจาคที่เป็นปัจจัยหลักของมิสซังได้ลดจำนวนน้อยลง

อย่างมาก อีกทั้งคริสตังคนไทยเอง ก็ต้องประสบกับปัญหาข้าวยากหมากแพงเช่นกัน สิ่งเหล่านี้ก็ทำให้การทำงานของมิสซังชะงักลงบ้าง แต่เรื่องที่มีผลต่อมิสซังสยามอย่างมากก็คือ ผลกระทบจากกรณีพิพาทอินโดจีน ซึ่งมีเหตุจากความขัดแย้งในการอ้างสิทธิเหนือดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศส คือ ลาว และกัมพูชา ซึ่งเคยเป็นดินแดนของไทยมาก่อน ทำให้มิสซังสยามเกิดความเสียหายในหลายแห่ง เนื่องจากความรู้สึกเกลียดชังฝรั่งเศสได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการต่อต้านในหลายด้าน และนำไปสู่ความรุนแรงในหลายๆจุด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ตามต่างจังหวัด อีกทั้ง บาทหลวง 5 ท่านของมิสซังก็ยังคงถูกกล่าวหาว่าสมรู้ร่วมคิดกับฝรั่งเศส และต้องถูกจำคุก ทำயที่สุดแม้ได้มีบาทหลวง 1 ท่านที่ต้องเสียชีวิตไปจากเหตุการณ์ครั้งนี้ แต่ความรู้สึกรักชาติและเป็นอริต่อฝรั่งเศส ไม่ได้เกิดขึ้นแต่เฉพาะในหมู่คนไทยบางกลุ่มเท่านั้น แต่คริสตังและบาทหลวงชาวไทยบางท่านก็ยังต่อต้านบาทหลวงฝรั่งเศสด้วย โดยส่วนใหญ่แล้วเกรงว่าถ้ามีบาทหลวงฝรั่งเศสเข้ามาพักหรือทำงานในเขตชุมชนของตนเอง จะทำให้ทางการเพ่งเล็ง หรืออาจจะทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้ ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะให้บาทหลวงชาวไทยได้ทำหน้าที่ในโบสถ์ต่างๆ แทนที่จะให้บาทหลวงฝรั่งเศสรับหน้าที่

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ทำให้เห็นภาพรวมของมิสซังสยาม ในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส ที่ดำเนินงานไปตามแนวทางที่ชัดเจนคือ การเผยแผ่ศาสนาต้องมาเป็นอันดับแรกสุดเสมอ และการเผยแผ่ศาสนาจะต้องทำในทุกโอกาสที่สามารถทำได้ ผ่านเครื่องมือและบุคลากรของมิสซังก็ทำให้มิสซังสยามมีความเจริญมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าทำยที่สุดมิสซังจะได้รับผลกระทบจากภาวะที่เกิดขึ้นในสังคม แต่มิสซังก็ยังคงดำเนินงานต่อไปได้ ภายใต้การปกครองของพระสังฆราชแปร์รอส

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในสังคมไทย เท่าที่ได้สำรวจจากเอกสารต่างๆพบว่ามีไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาถึงเรื่องราวมิสซังสยามในสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ยังไม่มีผู้ใดหยิบยกขึ้นมาทำการศึกษาดังนั้นเอกสารวิชาการที่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวน จึงเป็นงานที่กล่าวถึงเรื่องราวของมิสซังสยามในช่วงเวลาก่อนสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาวิจัยของบาทหลวงหรือผู้ที่เป็นคริสตัง รวมถึงการศึกษาจากสาขาวิชาอื่นๆ เช่น เทววิทยา สถาปัตยกรรมศาสตร์ และอักษรศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการศึกษานี้ในแง่มุมทางประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงบริบทของมิสซังสยามในอดีต ก่อนสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส อันส่งผลต่อมาถึงยุคที่ผู้เขียนทำการศึกษานี้ได้อย่างดี

การเรียงลำดับงานศึกษาวิจัย จะเรียงลำดับตามปีที่ได้ทำการศึกษาวิจัยสำเร็จ เริ่มจากส่วนที่เป็นวิทยานิพนธ์ จากนั้นจึงเป็นงานวิจัยตามลำดับ โดยผู้วิจัยแบ่งงานศึกษาวิจัยออกเป็น 2

ส่วน ได้แก่ งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์คาทอลิกในประเทศไทย และงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์คาทอลิกในประเทศไทย

1. วิทยานิพนธ์เรื่อง “A Study of the Impact of Christian Missionaries on Education in Thailand, 1662-1910” (2515)¹ ของภราวดาโจเซฟ เหงียน วัน คอย ศึกษาถึงบทบาทของมิชชันนารีคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในสังคมไทย โดยเริ่มจากการเปรียบเทียบการศึกษาของพุทธศาสนาที่อยู่ในวัดกับคริสต์ศาสนาที่อยู่ในโรงเรียนของมิชชันนารี อีกทั้งยังศึกษาถึงบทบาทการนำเสนอวิทยาการตะวันตกของมิชชันนารี ทั้งฝ่ายคาทอลิกที่ดำเนินงานโดยชาวฝรั่งเศสและโปรเตสแตนต์ กลุ่มอเมริกัน แบปติสและเพรสไบทีเรียน โดยขอบเขตของการศึกษาจะเริ่มที่สมัยกรุงศรีอยุธยาและจบลงที่ปี พ.ศ. 2453 ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ งานชิ้นนี้ถือเป็นการศึกษาชิ้นแรกๆที่มีการกล่าวถึงบทบาทของมิชชันนารีคาทอลิกในด้านการศึกษา แต่ในแง่มุมมองของประวัติศาสตร์ยังขาดการวิเคราะห์ที่ตีความ และยังใช้หลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ไม่มากนัก

2. วิทยานิพนธ์เรื่อง “The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), in the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, the Great (1868-1910)” (2533)² ของบาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ มุ่งศึกษาเรื่องราวของมิสซังสยาม ในสมัยพระสังฆราช ฌอง-หลุยส์ เวย์ (Jean-Louis Vey) ซึ่งเป็นยุคที่มีการพัฒนามิสซังสยามในหลายด้าน ได้แก่ การจัดตั้งโรงเรียนที่มีมาตรฐาน โดยอาศัยการบริหารงานของนักบวชที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาโดยเฉพาะ การขยายพื้นที่การเผยแผ่ศาสนาไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสยาม ซึ่งเป็นที่มาของมิสซังลาวในเวลาต่อมา อีกทั้งการปฏิสัมพันธ์ของมิสซังสยามกับรัฐไทยในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยที่งานศึกษาดังกล่าวพยายามที่จะเสนอภาพของพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ เป็นผู้ที่วางตัวเป็นกลางในด้านการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาเรื่องวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 แต่การนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบริบททางสังคมอื่นๆของสยามในงานศึกษาชิ้นนี้มีน้อยมาก โดยจะเน้นหนักไปในเรื่องของมิสซังสยามเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ขาดบริบททางสังคมทั่วไปบางประเด็น แต่สิ่งที่น่าสนใจ

¹ Joseph Nguyen Van Khoi, “A Study of the Impact of Christian Missionaries on Education in Thailand, 1662-1910” (Doctoral dissertation, Faculty of Education, Saint Louis University, 1972).

² Surachai Chumsriphan, “The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910),” (Doctoral dissertation, Faculty of History of the Church, Pontifical Gregorian University, 1990).

ของงานศึกษาชิ้นนี้คือ การใช้หลักฐานใหม่ๆเกี่ยวกับมิสซังสยาม เช่น จดหมายของมิชชันนารี และบันทึกต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ตีความทางประวัติศาสตร์ ทำให้สะท้อนภาพของมิสซังสยามในช่วงเวลานั้นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะนโยบายด้านการส่งเสริมการศึกษา และงานด้านสังคมสงเคราะห์ของมิสซังสยามในช่วงเวลาดังกล่าว

3. วิทยานิพนธ์เรื่อง “The Laity as Agent of the Mission” (2535)³ ของบาทหลวงอดิศักดิ์ สมแสงสรวง ศึกษาสถานะและบทบาทหน้าที่ของฆราวาสในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในช่วงก่อนและหลังสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 พ.ศ. 2505 โดยเน้นที่สังคมไทยเป็นหลัก งานศึกษาชิ้นนี้ได้เสนอให้เห็นว่า ในอดีตฆราวาสไม่มีบทบาทอย่างเด่นชัดในการเผยแผ่ศาสนา เป็นแต่เพียงผู้รับคำสั่งเท่านั้น แม้ว่าจะไม่ได้เป็นงานที่ศึกษาโดยตรงทางประวัติศาสตร์ เพราะเนื่องจากเน้นหนักไปทางการวิเคราะห์ด้านกฎหมายพระศาสนจักร แต่ก็มีการนำเสนอแง่มุมทางประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกที่น่าสนใจ และแนวคิดของพระศาสนจักรคาทอลิกเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาของฆราวาสในพุทธศตวรรษที่ 24-25 ผ่านทางสมณสารของสมเด็จพระสันตะปาปา เช่น พระสมณสาร Redemptoris Missio อันถือว่าเป็นเอกสารที่สำคัญของพระศาสนจักรคาทอลิก เกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาชิ้นหนึ่ง

4. วิทยานิพนธ์เรื่อง “Dialogue Between Catholic and Buddhists in Thailand” (2536)⁴ ของบาทหลวงชวลิต กิจเจริญ ศึกษาเรื่องราวของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกกับพุทธศาสนาในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงหลังการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 พ.ศ. 2505 โดยเริ่มต้นจากการศึกษาถึงบทบาทและแนวคิดทางพุทธศาสนา ผ่านทางจารีตพิธีกรรมและศิลปกรรมในสังคมไทย ต่อมาเมื่อมีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเข้ามาในสังคมไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ระหว่างสองศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดจากการพิมพ์หนังสือตั้งแต่สมัยพระสังฆราชฉลอง-บัพติสป์เลอแกวส์ (Jean-Baptiste Pallegoix) ที่พาดพิงถึงความเชื่อทางพุทธศาสนา ก่อให้เกิดการโต้แย้งขึ้นจากชาวพุทธ ต่อมาเมื่อมีการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ซึ่ง สมภาสังคายนาได้ออกสมณสาร Nostra Aetate อันเป็นแนวทางในการเสวนากับศาสนาอื่นๆ ทำให้คริสต์ศาสนาเริ่มที่จะทำความเข้าใจในศาสนาอื่นๆมากยิ่งขึ้น และสุดท้ายงานศึกษาชิ้นนี้ได้เสนอแนวคิดและวิธีการเสวนาทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพุทธศาสนาในสังคมไทย

³ Adisak Somsaengsuang, “The Laity as Agent of the Mission,” (Master’s thesis, Faculty of Canon Law, Pontifical Urbaniana University, 1992).

⁴ Chavalit Kitcharoen, “Dialogue Between Catholic and Buddhists in Thailand” (Master’s thesis, Faculty of Missiology, Pontifical Urbaniana University, 1993).

5. วิทยานิพนธ์เรื่อง “โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงพุทธศักราช 2475” (2542)⁵ ของวิภาวัลย์ แสงลี้มสุวรรณ ศึกษาถึงรูปแบบและสถาปัตยกรรมของโบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออก ทั้งความเป็นมาของโบสถ์และความสัมพันธ์ระหว่างโบสถ์กับชุมชน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึง พ.ศ. 2475 จากการศึกษาพบว่าโบสถ์ที่สร้างขึ้นในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันตามปัจจัยต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โบสถ์คาทอลิกจะถูกสร้างด้วยสถาปัตยกรรม 2 รูปแบบคือ แบบตะวันตกและแบบวัดไทย และส่วนใหญ่เป็นโบสถ์ส่วนตัว เช่น โบสถ์ของคอนสแตนติน ฟอลคอน (Constantine Falcon) ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น มักจะสร้างโบสถ์ด้วยรูปแบบผสมระหว่างตะวันตกและจีน เพื่อให้กลมกลืนกับชุมชนชาวจีนและเวียดนาม เช่น โบสถ์อัสสัมชัญ (หลังแรก) หรือโบสถ์ซางตาครู้ซ (หลังแรก) ในที่สุดท้ายของการศึกษาคือสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โบสถ์มักจะถูกสร้างให้เป็นสถาปัตยกรรมตะวันตก เพราะเนื่องจากมีความพร้อมในด้านปัจจัยและการสนับสนุนจากชุมชน ซึ่งมีความเจริญมากขึ้นกว่ายุคก่อนหน้า เช่น โบสถ์อัสสัมชัญ (หลังปัจจุบัน) โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหวัร์ เป็นต้น การศึกษาชิ้นนี้จึงเป็นประโยชน์ในการศึกษาถึงความเป็นไปของชุมชนคาทอลิกเป็นอย่างดี โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบริบททางสังคมของชุมชนกับมิสซังสยาม ในส่วนของหลักฐานที่ใช้ในการศึกษา เกือบทั้งสิ้นเป็นแบบแปลนของโบสถ์ต่างๆที่ใช้ในการศึกษา และหลักฐานชั้นรองเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของมิสซังสยาม

6. วิทยานิพนธ์เรื่อง “Monseigneur Jean-Baptiste Pallegoix (1805-1862) : imprimeur et écrivain” (2543)⁶ ของภคินีสมศรี บุญอรุณรักษา เป็นงานทางประวัติศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับพระสังฆราชฌอง-บัปติส บัลเลอกัวส์ มิชชันนารีฝรั่งเศสในสยาม ช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 มุ่งทำการศึกษาชีวประวัติ แรงบันดาลใจในการเป็นมิชชันนารีที่ทำงานเพื่อเผยแผ่ศาสนา เรื่องราวเกี่ยวกับมิสซังสยามภายใต้การปกครองของพระสังฆราชบัลเลอกัวส์ เช่น ความสัมพันธ์กับราชสำนักสยามตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ที่มิชชันนารีไม่ปรารถนาจะปฏิบัติตามพระประสงค์ของรัชกาลที่ 3 ในการถวายสัตว์บังชนิต เพื่อเป็นการแก้ไขโรคระบาดที่กำลังเกิดขึ้นในสยามขณะนั้น จึงทำให้มิชชันนารีหลายท่านต้องถูกเนรเทศออกจากสยาม อีกทั้งการดำเนินงานของมิชชันนารีในการ

⁵ วิภาวัลย์ แสงลี้มสุวรรณ, “โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถึงพุทธศักราช 2475” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542).

⁶ Somsri Bunarunraksa, “Monseigneur Jean-Baptiste Pallegoix (1805-1862) : imprimeur et écrivain” (Diploma de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes en Sorbonne, 2000).

ขยายพื้นที่การทำงานออกไปนอกกรุงเทพฯ รวมไปถึงผลงานในด้านต่างๆของพระสังฆราชท่านนี้ อันได้แก่ การประพันธ์หนังสือต่างๆ การนำวิทยากรตะวันตกเข้ามาสู่สยาม และการเป็นสื่อกลาง แก่รัฐบาลฝรั่งเศสและสยามในการทำสนธิสัญญาบางติงญี เป็นต้น นอกจากนี้ผลงานการประพันธ์ต่างๆแล้ว งานศึกษาชิ้นนี้ยังได้เน้นถึงสัมพันธภาพระหว่างพระสังฆราชปัลเลอกัวส์ และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ครั้งที่ยังทรงผนวช ประทับที่วัดราชาธิวาส ความสัมพันธ์นี้เริ่มต้นจากการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านภาษาระหว่างกัน และสืบเนื่องต่อมา จนกระทั่งพระสังฆราชปัลเลอกัวส์มรณภาพ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้หลักฐานชั้นต้น เช่น จดหมายส่วนตัวของพระสังฆราชปัลเลอกัวส์จำนวนมาก บันทึกของราชการและของมิชชันนารี จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญต่างๆของพระศาสนาจักรคาทอลิก เช่น หอจดหมายเหตุสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ หอจดหมายเหตุคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส และจากสถานที่เก็บรักษาเอกสารของประเทศฝรั่งเศส ทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีรายละเอียดที่สมบูรณ์ในเรื่องของข้อมูลเป็นอย่างมาก แต่ในเรื่องของการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์มีไม่มาก ทั้งในเรื่องของมิสซังสยามและบริบททางสังคมทั่วไป

7. วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบ จิตตารมณ์ สถานภาพและบทบาทของบาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา” (2544)⁷ ของนุสรี เงินเลิศวัฒนะชัย ศึกษาถึงแนวคิดและวิธีการเผยแผ่ศาสนาของกลุ่มบาทหลวง ที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มที่อยู่ภายใต้สิทธิอุปถัมภ์ของโปรตุเกส คือ คณะเยสุอิต (Jesuits) คณะดอมินิกัน (Dominican) และคณะฟรังซิสกัน (Franciscan) ทำหน้าที่ในการทำงานอภิบาลอยู่ในค่ายของทหารอาสาและคริสตังที่อพยพมาตั้งค่ายอยู่รอบนอกกรุงศรีอยุธยา แม้ว่าบาทหลวงเยสุอิตได้ใช้นโยบายในการติดต่อกับราชสำนัก เพื่อนำเสนอวิทยาการความรู้ที่กลุ่มของตนชำนาญ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนศาสนาของพระมหากษัตริย์ แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อมิชชันนารีฝรั่งเศสจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ได้เข้ามาเริ่มทำงานที่กรุงศรีอยุธยาอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการก่อตั้งมิสซังสยามขึ้นให้อยู่ภายใต้ความดูแลของมิชชันนารีกลุ่มดังกล่าว จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามกลุ่มมิชชันนารีฝรั่งเศส ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสันตะสำนัก ก็ยอมได้เปรียบกว่า เพราะสันตะสำนักมีอำนาจที่แท้จริงทางฝ่ายศาสนา อีกทั้งการที่สิทธิอุปถัมภ์ของโปรตุเกสเริ่มเสื่อมลง เพราะอำนาจของโปรตุเกสเริ่มน้อยลง ถึงกระนั้นความขัดแย้งก็ยังคงดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบส่วนใหญ่เป็นหลักฐานชั้นรอง ที่เป็นงานเขียนเกี่ยวกับ

⁷ นุสรี เงินเลิศวัฒนะชัย, “การศึกษาเปรียบเทียบ จิตตารมณ์ สถานภาพและบทบาทของบาทหลวง นิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544).

ประวัติศาสตร์ไทยของชาวต่างชาติ และวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับคริสต์ศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก

8. วิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508” (2548)⁸ ของสาลินี มานะกิจ ศึกษาความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อชุมชนในช่วงเวลา พ.ศ. 2427-2508 การศึกษาเรื่องนี้ทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ที่เกิดจากการรวมตัวของชาวเวียดนามคาทอลิก การพัฒนาชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีความเข้มแข็งทางด้านศาสนา การศึกษาและเศรษฐกิจ อีกทั้งยังศึกษาถึงผลกระทบจากนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งทำให้ประชาชนบางส่วน of ชุมชนเปลี่ยนไปนับถือพุทธศาสนา แม้ว่าจะประสบปัญหาจากนโยบายของรัฐและสงครามอินโดจีน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนแห่งนี้ก็ได้ถูกเลือกให้เป็นที่ตั้งของอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสงในเวลาต่อมา

9. วิทยานิพนธ์เรื่อง “สถานภาพโรงเรียนคาทอลิกช่วงปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5” (2550)⁹ ของกัณฑพงศ์ จิตต์กล้า ศึกษาบทบาทของโรงเรียนคาทอลิกในสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งในด้านบริบทและผลกระทบต่อสังคมไทย โรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญในยุคนี้ล้วนแต่ถูกบริหารด้วยนักบวชที่เดินทางเข้ามาโดยการเชิญของพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ทังลิ้น คือ ภราดาคณะเซนต์คาเบรียล และภคินีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตเร (Sister of Saint Paul of Chartres) โรงเรียนเหล่านี้สามารถจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของรัฐ ชนชั้นนำ ข้าราชการ และคนบดขี่ชาวจีนได้เป็นอย่างดี โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีความต้องการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตามแบบอย่างของตะวันตก ขณะเดียวกันสถานศึกษาเหล่านี้นอกจากจะให้การศึกษแก่ผู้มีฐานะแล้ว ยังส่งเสริมให้การศึกษแก่เด็กยากจนและเด็กกำพร้าตามนโยบายของมิสซังสยามในขณะนั้น

10. งานวิจัยเรื่อง “วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม” (2525)¹⁰ ของกิริติ บุญเจือ เกี่ยวกับหมู่บ้านมิตตคาม ซึ่งตั้งอยู่บนที่ดินพระราชทานตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ เพื่อให้เป็นที่ตั้งค่ายของทหารโปรตุเกส ต่อมาบรรดาลูกหลานได้รับราชการเป็นทหารแม่นปืนใหญ่ ร่วมกับชาว

⁸ สาลินี มานะกิจ, “ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548).

⁹ กัณฑพงศ์ จิตต์กล้า, “สถานภาพโรงเรียนคาทอลิกช่วงปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาฝรั่งเศสศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550).

¹⁰ กิริติ บุญเจือ, “วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม” (เอกสารวิจัย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525).

เขมรที่อพยพเข้ามาใหม่ อีกทั้งในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีชาวเวียดนามอพยพมาเพราะการเบียดเบียนศาสนา จึงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ชาวเวียดนามเหล่านั้น ไปตั้งชุมชนอยู่ในบริเวณที่ดินซึ่งติดกับชุมชนชาวโปรตุเกสดั้งเดิมบริเวณโบสถ์คอนเซปชัน ดังนั้นหมู่บ้านมิตตคามที่ประกอบไปด้วยคนหลากหลายเชื้อชาติ จึงมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อีกทั้งมีการผสมผสานวัฒนธรรมกับคริสต์ศาสนา ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน เช่น พิธีแต่งงาน งานศพ ภาษา และการพิธีทางศาสนา เป็นต้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้รวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารเก่าของชุมชน เช่น หนังสือสวดภาวนา กฎเกณฑ์ปกครองชุมชน ที่เป็นภาษาเวียดนาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จึงทำให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ชุมชนคาทอลิกที่สมบูรณ์ในเขตกรุงเทพฯแห่งนี้ อีกทั้งยังมีการวิเคราะห์ตีความในบริบททางศาสนาที่ค่อนข้างสมบูรณ์ แม้ว่าการวิเคราะห์ในด้านประวัติศาสตร์ยังน้อย แต่ก็ถือว่าเป็นงานที่ริเริ่มการศึกษาเรื่องราวของชุมชนคาทอลิกได้น่าสนใจชิ้นหนึ่ง

11. หนังสือเรื่อง บนคิลานี่สมเด็จพระสันตะปาปา (2544)¹¹ ของบาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช โดยเนื้อหาทั้งหมดของหนังสือเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสมเด็จพระสันตะปาปาทั้ง 264 องค์ ของพระศาสนจักรคาทอลิก เริ่มต้นตั้งแต่นักบุญเปโตร (Siant Peter) จนกระทั่งถึงสมเด็จพระสันตะปาปายอห์น ปอล ที่ 2 (John Paul II พ.ศ. 2521-2548) เนื้อหาของหนังสือเป็นเรียงเรียงตามลำดับตั้งแต่สมเด็จพระสันตะปาปาองค์แรกไปตามลำดับ ในเรื่องราวของสมเด็จพระสันตะปาปาแต่ละพระองค์ก็จะกล่าวถึงในเรื่องของประวัติส่วนตัว และภารกิจที่สำคัญซึ่งได้กระทำในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสันตะปาปาโดยสรุป จึงเป็นการเขียนประวัติที่เน้นไปยังงานต่างๆเป็นสำคัญ ผู้เขียนหนังสือเล่มดังกล่าวได้เรียบเรียงเนื้อหาขึ้นใหม่และแปลเป็นภาษาไทย โดยยึดเนื้อหาสำคัญจากหนังสือ 2 เล่มคือ The Pope Encyclopedia เขียนโดย มัทธิว บันสัน (Matthew Bunson) และ Lives of the Popes เขียนโดย ริชาร์ด พี. แม็คไบรอัน (Richard P. McBrien) และในช่วงท้ายของหนังสือได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ ของกระบวนการเลือกตั้งสมเด็จพระสันตะปาปา

12. หนังสือเรื่อง ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว (2527)¹² ของพระสังฆราชเคลาดิอุส บาเย (Claudius Bayet) กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของการเผยแผ่ศาสนาในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือและลาว ตั้งแต่ พ.ศ. 2424 ตามนโยบายของพระสังฆราชหลุยส์เวย์ โดยคริสตังกลุ่มแรกของมิชชันนารีคือ ทาสชาวลาวที่มิชชันนารีฝรั่งเศสได้ไถ่ตัวมา และก่อตั้ง

¹¹ บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช. บนคิลานี่สมเด็จพระสันตะปาปา, (กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2544).

¹² พระสังฆราชเคลาดิอุส บาเย, ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว, แปลโดย พระอัครสังฆราช ไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว, 2527).

ชุมชนคริสตังขึ้นที่บุงกะแหว ในเมืองอุบลราชธานี ซึ่งถือเป็นโบสถ์แห่งแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมามิชชันนารีได้สำรวจพื้นที่เข้าไปยังหนองคาย สกลนคร อุรธานี และท่าแขก จนกระทั่งเมื่อชุมชนคริสตังมีมากเพียงพอแล้ว ทางสันตะสำนัก (Holy See) จึงได้สถาปนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นมิสซังลาว แยกตัวออกจากมิสซังสยามใน พ.ศ. 2424 งานเขียนชิ้นนี้ยังได้กล่าวถึงผลกระทบของสงครามอินโดจีนและสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีต่อมิสซังลาว ในส่วนของหลักฐานที่ใช้ประกอบการเขียน ส่วนหนึ่งมาจากบันทึกของมิชชันนารีรุ่นแรกของมิสซัง รายงานประจำปี จดหมาย และความทรงจำของผู้เขียนเอง ทำให้งานเขียนเต็มไปด้วยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาในพื้นที่ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

13. หนังสือเรื่อง แนวทางการพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย (2531)¹³ ของปรีชา จินตเสวีวงศ์ วิเคราะห์ตีความตามบริบททางประวัติศาสตร์ ของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยชี้ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทย ซึ่งไม่ค่อยถูกเน้นความสำคัญ เนื่องจากบรรดามิชชันนารีมักจะถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของบรรดามหาอำนาจตะวันตก ผลที่ตามมาคือไม่ประสบผลสำเร็จทั้งในด้านการเผยแผ่ศาสนาและการเป็นทูตทางการเมือง อย่างไรก็ตาม มิชชันนารีฝรั่งเศสก็ยังคงพยายามทำงานด้านสังคมต่อมาทั้งในเรื่องของการศึกษาและสังคมสงเคราะห์ ควบคู่ไปกับงานด้านอื่นของมิสซังในขณะนั้น ต่อมาเมื่อมีการสังคายนาชาติกันครั้งที่ 2 ซึ่งได้สนับสนุนงานด้านสังคมอย่างยิ่ง และพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทยได้ตอบรับอย่างจริงจังในเรื่องนี้ ทำให้ในเวลาต่อมาได้เกิดกลุ่มต่างๆที่รับผิดชอบงานด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น โคเออร์ (Coerr) วินเซนต์เดอปอล (Vincent de Paul) องค์กรสังคมพัฒนา เป็นต้น และหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นหลักฐานชั้นรอง แต่ได้มีการวิเคราะห์ตีความเนื้อหาได้ชัดเจน

14. หนังสือเรื่อง นักโทษ...นักบุญ วีรกรรม จิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ของ บุญราศีนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี (2543)¹⁴ ของบาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ เป็นการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรณีการเปียดเบียนศาสนา ในบริเวณมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังลาว ในช่วงสมัยสงครามอินโดจีน พ.ศ. 2483-2487 ทำให้บาทหลวงบุญเกิด กฤษบำรุง ถูกจับและมรณภาพในคุกบางขวาง ด้วยข้อหาเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทหารฝรั่งเศส (แนวที่ห้า) จากกรณีนี้

¹³ ปรีชา จินตเสวีวงศ์, แนวทางการพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย, (นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม, 2531).

¹⁴ บาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์, นักโทษ...นักบุญ วีรกรรม จิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ของ บุญราศีนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี, (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2543).

เนื่องจากการสรุปว่าเป็นการแสดงจุดยืนทางความเชื่อทางศาสนาของบาทหลวงดังกล่าว จึงได้มีการรวบรวมเอกสารต่างๆ เพื่อใช้สำหรับเป็นข้อมูลให้สมเด็จพระสันตะปาปา ประกาศรับรองการเสียดชะชีวิตของบาทหลวงท่านดังกล่าว และยกย่องให้เป็นบุญราศี (Blessed) ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเอกสารส่วนตัว จดหมาย ประกาศและคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ซึ่งท้ายที่สุดเมื่อมีการประเมินเอกสารต่างๆ ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้และสืบสวนจากพยานบุคคลต่างๆ จึงได้มีการประกาศให้บาทหลวงบุญเกิดเป็นบุญราศีในปี พ.ศ. 2543

15. หนังสือเรื่อง *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945* (2542)¹⁵ ของภคินีไอรีน มาโฮนี (Irene Mahoney) เป็นงานเขียนประวัติศาสตร์การทำงานของภคินีคณะอูร์สุลินในประเทศไทย โดยเริ่มเข้ามาทำงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2467 การทำงานในช่วงแรกประสบความยากลำบากค่อนข้างมาก เนื่องจากการเตรียมสถานที่ไม่พร้อมสำหรับบรรดาภคินีที่ไม่คุ้นเคยกับอากาศ และความเป็นอยู่ในเมืองไทยขณะนั้น แต่เมื่อได้เริ่มงานที่โบสถ์กาลหว่าร์แล้ว การทำงานของบรรดาภคินีก็ได้ดำเนินไปอย่างก้าวหน้า เริ่มจากการดูแลโรงเรียนของโบสถ์กาลหว่าร์ ต่อมาได้มีการก่อตั้งโรงเรียนมาแตร์ เดอี วิทยาลัย และโรงเรียนเรยีนา เซลี เป็นต้น ซึ่งการทำงานของบรรดาภคินีคณะอูร์สุลิน จะเน้นไปในด้านการสอนภาษาต่างประเทศ มารยาท ดนตรี และวิชาอื่นๆ โดยโรงเรียนที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนซึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมที่ดี และทำให้โรงเรียนของคณะอูร์สุลินเป็นที่รู้จักในแวดวงการศึกษาถึงคุณภาพในการอบรมความรู้แก่กุลสตรี ในส่วนของข้อมูลที่ภคินีไอรีน ใช้สำหรับการเขียนหนังสือเล่มดังกล่าว สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ หลักฐานชั้นต้น เช่น จดหมายของบรรดาภคินี บันทึกของคณะ โดยหลักฐานทั้งหมดที่ใช้เป็นหลักฐานที่ได้มาจากจดหมายเหตุของคณะอูร์สุลินที่กรุงโรม ฝรั่งเศส หอจดหมายของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส หอเอกสารของคณะอูร์สุลินในประเทศไทย และข้อมูลส่วนที่สองที่ใช้สำหรับงานเขียนชิ้นนี้คือ การสัมภาษณ์จากภคินีหลายๆ คนที่อยู่ในเหตุการณ์ ทำให้หนังสือเล่มดังกล่าวสมบูรณ์ในข้อมูลต่างๆ เป็นอย่างดี อีกทั้งยังทำให้เห็นถึงสภาพความเป็นไปของมิสซังสยาม ในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสได้เป็นอย่างดี

16. หนังสือเรื่อง *A History of the Jesuits in Thailand* (2522)¹⁶ ของบาทหลวงเปโตร เซรุตตี (Pietro Cerutti) เป็นงานเขียนประวัติการทำงานของนักบวชคณะเยสุอิตในประเทศไทย เนื่องจากผู้เขียนเป็นบาทหลวงของคณะเยสุอิตรุ่นบุกเบิกกระยะที่ 2 ที่เข้ามาทำงานในช่วง พ.ศ. 2497 อีกทั้งเป็นอาจารย์สอนวิชาประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิก จึงทำให้บาทหลวงเซรุตตี

¹⁵ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, (Bangkok: Udom Suksa, 1999).

¹⁶ Pietro Cerutti, *A History of The Jesuits in Thailand*, (Bangkok : n.p., 1979).

มีความสนใจที่จะเขียนประวัติการทำงานของคนะชั้น โดยหนังสือดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นการทำงานของคนะเยสุอิตในสมัยกรุงศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2150-2310 หลักฐานที่ใช้ในส่วนนี้ส่วนใหญ่จะมาจากบันทึกของบาทหลวงเยสุอิตในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก ส่วนที่สอง เป็นเรื่องราวของการได้รับเชิญจากพระสังฆราชหลุยส์ โชแรง ให้เข้ามาทำงานอบรมนินิต นักศึกษาคาทอลิกในมิสซังกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2497 ส่วนที่สาม เป็นเรื่องราวการทำงานของคนะเยสุอิตในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2547 โดยหนังสือเล่มนี้มุ่งเน้นที่จะกล่าวถึงเรื่องราวการทำงานโดยสรุปของนักบวชคนะเยสุอิตในแต่ละยุคสมัย เพื่อเป็นการปูพื้นฐานสำหรับผู้ที่จะศึกษาเรื่องราวการทำงานของคนะเยสุอิตในประเทศไทยต่อไป

17. หนังสือเรื่อง *A Meeting of Worlds: The Interaction of Christian Missionaries and Thai Culture* (2543)¹⁷ ของพระอัครสังฆราชลุยจี แบรสซาน (Luigi Bressan) เป็นหนังสือที่ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการศึกษาที่ดำเนินงานโดยมิชชันนารีคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งจากหลักฐานได้กล่าวไว้ในปี พ.ศ. 2208 มิชชันนารีคาทอลิกได้ก่อตั้งวิทยาลัยขึ้นเป็นแห่งแรก หนังสือเล่มนี้ได้เสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ โดยเฉพาะเอกสารที่ถูกเก็บรักษาไว้ที่กรุงโรม ที่ส่วนมากเป็นภาษาลาติน อีกทั้งหนังสือเล่มนี้ยังเป็นการศึกษาต่อเนื่องจากงานวิทยานิพนธ์ของภราดาโจเซฟ เหงียน วัน คอย ที่ทำการศึกษาถึงเรื่องบทบาททางการศึกษาของมิชชันนารีคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย

18. หนังสือเรื่อง *Thai-Vatican Relations in the Twentieth Century* (2549)¹⁸ ของพระอัครสังฆราชลุยจี แบรสซาน และไมเคิล สมิทธีส์ (Michael Smithies) เป็นการรวบรวมข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับวาติกัน ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 22 แต่ในงานเขียนดังกล่าวได้เน้นหนักไปยังพุทธศตวรรษที่ 25 โดยเริ่มจากพระราชสาสน์แสดงความเสียพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระสันตะปาปาเลโอที่ 13 (Leo XIII พ.ศ. 2421-2446) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จยังวาติกันในสมณสมัยของสมเด็จพระสันตะปาปาพระองค์นี้ เมื่อ คราวที่เสด็จประพาสยุโรป ปี พ.ศ. 2440 ตั้งแต่นั้นก็ได้มีการติดต่อทางพระราชไมตรีกันเรื่อยมา จนกระทั่ง พ.ศ. 2512 ที่ได้มีการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันอย่างเป็นทางการ งานเขียนชิ้นนี้ได้เสนอแง่มุมทางประวัติศาสตร์ไม่เพียงแต่ความสัมพันธ์ทางการทูตเท่านั้น ยังได้เสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ไทยกับวาติกัน ที่เริ่มมีการติดต่อกันโดยผ่านทางองค์กรศาสนาโลก

¹⁷ Luigi Bressan, *A Meeting of World: the Interaction of Christian Missionaries and Thai Culture*. (Bangkok : Assumption University, 2000).

¹⁸ Luigi Bressan and Michael Smithies, *Thai-Vatican Relations in the Twentieth Century*. (Bangkok: Amarin, 2006).

ผู้ที่เขียนหนังสือเล่มนี้คือพระอัครสังฆราชลุยจี แบรสซาน ซึ่งเป็นเอกอัครสมณทูตวาติกันประจำประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2536-2542 ทำให้สามารถรวบรวมข้อมูลเอกสารทางการทูตได้อย่างครบถ้วน

19. หนังสือเรื่อง ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว (2549)¹⁹ ของ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต (Robert Coste) เป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่การเข้ามาของตะวันตกในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งถึงสมัยของการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ซึ่งงานเขียนชิ้นนี้ได้เสนอภาพที่กว้างและชัดเจนในการดำเนินงานของบรรดามิชชันนารี อีกทั้งความสำเร็จและล้มเหลวในการทำงาน แต่ในแง่มุมมองของงานเขียนทางประวัติศาสตร์แล้วยังมีการใช้รูปแบบที่ไม่ถูกต้องในหลายจุด คือ การอ้างอิงหลักฐานที่ใช้ในการเขียน เนื่องจากงานเขียนชิ้นนี้เป็นกรรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากมายของการเผยแผ่ศาสนา จึงได้นำเรื่องราวต่างๆจากหลักฐานเหล่านี้มาเรียบเรียงในลักษณะการบรรยายและไม่มีการอ้างอิงที่มาของหลักฐาน ทำให้เมื่อผู้อ่านต้องการตรวจสอบข้อมูลหลักฐาน จึงไม่สามารถทำได้ มีแต่เพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีการอ้างอิงถึง ส่วนใหญ่เป็นเอกสารสำคัญที่ถูกแปลมาเพื่อประกอบการบรรยายเนื้อหา แต่อย่างไรก็ตาม งานเขียนชิ้นนี้ก็ถือว่าเป็นงานเขียนที่รวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ไว้มากที่สุดชิ้นหนึ่ง

20. หนังสือเรื่อง ความต่อเนื่องและการปรับตัวของชุมชนแห่งความเชื่อ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล (2552)²⁰ ของชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และคณะ ศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนคริสตังชาวเวียดนาม ซึ่งได้ย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากอยู่ที่จันทบุรีตั้งแต่ พ.ศ. 2242 เนื่องจากได้รับการกดขี่จากเหงียนวุง (Nguyễn Hoàng) แห่งตระกูลเหงียน (Nguyễn) ที่ต้องการให้ชาวยุโรปช่วยเหลือตนในการสู้รบกับตระกูลตริन्ह (Trịnh) แต่ได้รับการปฏิเสธ จึงห้ามไม่ให้มีการนับถือศาสนาคริสต์และให้ฆ่าชาวพื้นเมืองที่เข้ารีต ดังนั้นชาวเวียดนามเข้ารีตจึงอพยพมาที่จันทบุรีและได้สร้างชุมชนชาวเวียดนามขนาดใหญ่ขึ้น โดยมีโบสถ์พระนางมารีอาปฏิสนธินิรมลเป็นศูนย์กลางของชุมชน และได้ดำเนินวิถีของชุมชนชาวเวียดนามสืบเนื่องต่อมา จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ อันเป็นสมัยที่ชุมชนชาวเวียดนามแห่งนี้ต้องปรับตัวครั้งสำคัญ เช่น การปรับตัวในช่วงที่มีกระบวนการสร้างรัฐชาติ ซึ่งต้องมีการนิยามความเป็นไทยของพลเมือง เป็นต้น การศึกษายังขยายไปสู่เรื่องของภคินีรักกางเขนแห่งจันทบุรี อาชีพการค้าพลอยและทอเสื่อของ

¹⁹ โรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, แปลโดย อรสา ชาวจีน (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2549).

²⁰ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และคณะ, ความต่อเนื่องและการปรับตัวของชุมชนแห่งความเชื่อ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ก.พล, 2552).

ชุมชน ประวัติตระกูลสำคัญๆ เช่น อานามนารถ โชติผล อานามวัฒน์ เป็นต้น การศึกษาของงานชิ้นนี้เน้นการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความสำคัญของชุมชน เป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ทำให้การดำเนินเรื่องมีความน่าสนใจ แต่สิ่งที่งานศึกษาชิ้นนี้ยังขาดอยู่คือ ข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้น ที่จะทำให้งานทางประวัติศาสตร์มีความสมบูรณ์มากขึ้น

งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์คริสตศาสนิกายโปรเตสแตนต์ ในประเทศไทย

1. วิทยานิพนธ์เรื่อง “การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2317-2500” (2525)²¹ ของกฤษณา รังสิยานันท์ เสนอแง่มุมทางประวัติศาสตร์อย่างกว้างๆ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรคริสเตียนกับสังคมไทย รวมถึงความสำเร็จและล้มเหลวในการดำเนินงานของมิชชันนารีในการเผยแผ่ศาสนา และการดำเนินงานในด้านต่างๆ ปัญหาของงานชิ้นนี้อยู่ที่การใช้หลักฐานชั้นต้นและงานเขียนของมิชชันนารีน้อย ทำให้เกิดปัญหาในการเสนอแนวคิดของมิชชันนารีในการเผยแผ่ศาสนาในสังคมไทย

2. วิทยานิพนธ์เรื่อง “การถ่ายทอดวิทยการตะวันตกในสังคมไทย : ศึกษาบทบาทของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ระหว่าง พ.ศ. 2371-2411” (2533)²² ของประสิทธิ์ พงศ์อุดม ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ โดยเน้นการถ่ายทอดวิทยการตะวันตก ที่ถูกใช้เพื่อสนับสนุนงานเผยแผ่ศาสนา เช่น การพิมพ์และการแพทย์ อีกทั้งมิชชันนารีตะวันตกยังได้เสนอวิทยการตะวันตกแก่ชนชั้นนำของสังคมไทย ชนชั้นนำเหล่านี้ยังถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มหัวเก่า ที่เลือกรับแต่สิ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในเวลานั้น ส่วนอีกกลุ่มคือ กลุ่มหัวใหม่ที่รับวิทยการต่างๆ มาเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสความรู้สมัยใหม่จากตะวันตก ทั้งยังใช้เพื่ออธิบายองค์ความรู้ดั้งเดิมของสังคมให้มีความเป็นเหตุเป็นผลทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น เช่น หนังสือ แสดงกิจจานุกิจ ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าไทยมีความเป็นอารยะเท่าเทียมกับชาติตะวันตก ซึ่งหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นหลักฐานชั้นต้นที่สมบูรณ์ และมีการวิเคราะห์ตีความอย่างดีทั้งในเรื่องของบริบทสังคมสยาม และบริบททางประวัติศาสตร์ของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์

²¹ กฤษณา รังสิยานันท์, “การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2317-2500” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525).

²² ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, “การถ่ายทอดวิทยการตะวันตกในสังคมไทย : ศึกษาบทบาทของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ระหว่าง พ.ศ. 2371-2411” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533).

3. หนังสือเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูต ของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย (2519)²³ ของสะอาด ไชยวัฒน์ ศึกษาเปรียบเทียบการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ศาสนาของทั้งสองนิกายในสังคมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยอาศัยการประเมินจากหลายด้านเช่น แนวคิดของการเผยแผ่ศาสนา การปฏิสัมพันธ์กับพุทธศาสนา หรือการเข้าหาประชาชน ซึ่งจุดประสงค์ของการศึกษาดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อการหาแนวทางในการเสวนาระหว่างทั้งสองนิกาย แต่การนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ยังขาดการวิเคราะห์ตีความอยู่มาก อีกทั้งการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการอ้างอิงมีค่อนข้างจำกัด ซึ่งบางส่วนเป็นหลักฐานชั้นรอง หรือไม่มีการอ้างถึงตัวหลักฐาน ทำให้มีการเสนอแง่มุมที่ไม่มีความหลากหลาย อีกทั้งมีความคลาดเคลื่อนอยู่หลายประเด็น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อการศึกษา

1. ประวัติและแนวคิดของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอสในการบริหารกิจการพระ ศาสนาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2452-2490
2. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานเผยแผ่คริสต์ศาสนา ในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส
3. การดำเนินงานด้านต่างๆในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา และผลของการดำเนินงานในสมัยการปกครองของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

สมมติฐาน

1. แนวคิดในการบริหารงานของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส มีลักษณะสำคัญคือการไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองทั้งในสยามและต่างประเทศ เพื่อดำรงไว้ซึ่งฐานะของการเป็นสถาบันทางศาสนาที่วางตัวเป็นกลาง โดยมุ่งเน้นที่จะใช้รูปแบบที่หลากหลายเช่น การสังคมสงเคราะห์ การศึกษา เป็นต้น
2. การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอสได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ร.ศ.128 อีกทั้งแนวคิดชาตินิยมซึ่งปรากฏตั้งแต่ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งถึงสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นอันมาก

²³ สะอาด ไชยวัฒน์, การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูต ของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ ในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: สุริยบรรณ, 2519).

3. การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยของพระเจ้าซาร์เอเธน แปร็รอส มีการขยายตัวทั้งในเรื่องของปริมาณบุคลากร พื้นที่การทำงานและรูปแบบงานต่างๆเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกมีความมั่นคงทั้งในช่วงเวลาดังกล่าว และในยุคต่อมา ทั้งในด้านความศรัทธาทางศาสนาของคริสต์ศาสนิกชน และการยอมรับของคนในสังคมไทยต่อคริสต์ศาสนา

ขอบเขตในการวิจัย

ช่วงเวลาในการศึกษาวิจัย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2452 ซึ่งเป็นปีที่พระเจ้าซาร์เอเธน แปร็รอส ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระเจ้าซาร์ผู้ปกครองมณฑลซังสยาม จนกระทั่งถึงการเกษียณจากตำแหน่งในปี พ.ศ. 2490

เนื้อหาในการศึกษา เน้นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ องค์กร และบุคลากรซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของมณฑลซังสยามในช่วงเวลานั้นเป็นหลัก

หลักฐานที่ใช้สำหรับการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หลักฐานชั้นต้น ประกอบด้วย จดหมายส่วนตัวของมิชชันนารี จดหมายเวียน บันทึกรายงานประจำปี (แปลเป็นภาษาไทย) บันทึกของคณะนักบวช และประกาศของทางราชการ หลักฐานเหล่านี้ถูกบันทึกด้วยภาษาฝรั่งเศส ลาตินและภาษาไทย โดยเฉพาะหลักฐานที่เป็นของฝ่ายพระศาสนจักรโรมันคาทอลิกที่ส่วนใหญ่บันทึกด้วยภาษาฝรั่งเศส หลักฐานอีกประเภท คือ หลักฐานชั้นรอง แบ่งเป็นหนังสือ บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต หนังสือพิมพ์และนิตยสาร เป็นต้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คำศัพท์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก จึงมีบางคำที่จำเป็นต้องอธิบายเพื่อให้เข้าใจตามบริบทของคริสต์ศาสนา และคำอธิบายสำหรับคำศัพท์เหล่านี้ จะเป็นการอธิบายตามบริบทของวิทยานิพนธ์ ดังนั้นอาจจะมีคำอธิบายความหมายบางอย่าง ที่แตกต่างไปจากการอธิบายความหมายในปัจจุบัน

1. ศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ (The Seven Sacraments)

ศีลศักดิ์สิทธิ์ประกอบด้วย 1. ศีลล้างบาป (Baptism) 2. ศีลอภัยบาป (Penance) 3. ศีลมหาสนิท (Eucharist) 4. ศีลกำลัง (Confirmation) 5. ศีลเจิมคนไข้ (Anointing of the Sick) 6. ศีลบวช (Holy Orders) 7. ศีลสมรส (Matrimony) ซึ่งศีลที่สามารถรับได้เพียงครั้งเดียวในชีวิต คือ ศีลล้างบาป ศีลกำลัง และศีลบวช เพราะศีลทั้งสาม พระศาสนจักรคาทอลิกได้นิยามว่าเป็น

“ตรา” ที่ประทับในวิญญาณของผู้รับ และไม่สามารถลบเลือนได้²⁴ ดังนั้นการรับเพียงครั้งเดียวจึงเพียงพอ ซึ่งความหมายของแต่ละศีลจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

1.1 ศีลล้างบาป คือ ศีลที่ทำให้ผู้รับได้เป็นสมาชิกของพระศาสนจักรคาทอลิกอย่างสมบูรณ์ และความสำคัญของศีลประการนี้ ก็เพื่อลบล้างบาปทั้งหมดที่เคยมีมาตั้งแต่กำเนิด จนกระทั่งเวลาที่ได้รับศีลล้างบาป ให้หมดสิ้นไป พิธีกรรมศีลล้างบาปนี้จะประกอบโดยบาทหลวง แต่ถ้าในกรณีจำเป็นคริสตังทุกคนก็สามารถกระทำได้ โดยผู้ที่ได้รับศีลล้างบาปจะมีพ่อหรือแม่ ทูนหัว เพื่อเป็นแบบอย่างทางความเชื่อในศาสนา อีกทั้งจะได้รับศาสนนามคือ นามนักบุญอุปถัมภ์ ประจำตัว ที่จะถูกเรียกนำหน้าชื่อเสมอ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา²⁵

1.2 ศีลอภัยบาป หรือ ศีลแก้บาป คือ ศีลศักดิ์สิทธิ์ที่แยกโทษบาปของคริสตังหลังจากที่ได้รับศีลล้างบาปแล้ว ผู้ที่จะรับศีลอภัยบาปต้องพิจารณาถึงบาปที่ได้กระทำอย่างถี่ถ้วน และที่สำคัญคือ ต้องสำนึกในความผิดของตนเอง ตั้งใจจะไม่กลับไปทำบาปนั้นอีก ต่อจากนั้นก็เข้าไปบอกบาปทั้งหมดให้บาทหลวงฟัง และบาทหลวงจะทำการอภัยบาปให้ตามอำนาจที่ได้รับจากพระศาสนจักร จากนั้นบาทหลวงจะแนะนำให้ผู้มารับการอภัยบาป ทำกิจใช้โทษบาป เพื่อเป็นการชดใช้ความผิดที่ได้กระทำ เช่น การสวดภาวนาตามจำนวนที่ถูกกำหนดให้ หรือการทำกิจกุศลต่างๆ บาปที่มีผู้มาสารภาพ บาทหลวงไม่มีสิทธิ์อย่างเด็ดขาดที่จะนำไปเปิดเผย ไม่เช่นนั้นจะถูกพักจากหน้าที่การเป็นบาทหลวง แต่บาปที่บาทหลวงไม่มีสิทธิ์อภัยให้ นอกจากต้องไปขออำนาจจากพระสังฆราชก่อน คือ บาปฆ่าคน และบาปทำแท้ง²⁶

1.3 ศีลมหาสนิท คือ ศีลศักดิ์สิทธิ์ที่คริสตังได้รับ อยู่ในรูปของแผ่นปังและเหล้าองุ่น เมื่อทั้งสองสิ่งผ่านการเสกในพิธีมิสซาแล้ว ก็จะเปลี่ยนเป็นพระกายและพระโลหิตของพระเยซู²⁷ ในอดีต จะไม่อนุญาตให้ฆราวาสใช้มือสัมผัสกับศีลมหาสนิท ดังนั้น ผู้ที่จะรับศีลนี้จะต้องคุกเข่า ใช้ฝ่าขวารองบนมือทั้งสองข้าง และอำปากรับจากมือของบาทหลวงโดยตรงเท่านั้น²⁸ ศีลมหาสนิทที่ยังไม่ถูกแจกแก่คริสตัง ก็จะเก็บไว้ที่ตู้เก็บศีล (Tabernacle) บนแท่นบูชา เมื่อมีผู้ป่วยที่ต้องการรับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁴ คณะพระสังฆราชแห่งประเทศไทย, คำสอนคริสตังค์เล่มครบ, (พระนคร: ไทยหัตถการพิมพ์, 2501), หน้า 227.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 229-232.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 239-240.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 262.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 277.

ศีลมหาสนิท บาทหลวงจะนำไปให้ ในกรณีนี้ศีลมหาสนิทจะถูกเรียกว่า ศีลเสปียง มีนัยว่าเป็นเหมือนเสปียงในการเดินทางหลังความตายไปหาพระเป็นเจ้า²⁹

1.4 ศีลกำลัง คือ ศีลศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้รับจะได้รับพระจิตเจ้าพร้อมกับพระคุณพระจิต 7 ประการ ได้แก่ พระดำริ สติปัญญา ความคิดอ่าน กำลัง ความรู้ ความศรัทธา ความยำเกรงพระเป็นเจ้า และผู้ที่ได้รับศีลกำลังแล้ว พระศาสนจักรคาทอลิกได้นิยามว่าเป็นเหมือนทหารของพระเจ้าและของพระศาสนจักร ตามปรกติศีลนี้พระสังฆราชจะเป็นผู้ประกอบพิธี หรือในกรณีจำเป็นพระสังฆราช จะมอบอำนาจแก่บาทหลวงบางท่านเพื่อทำหน้าที่แทน³⁰

1.5 ศีลเจิมคนไข้ หรือ ศีลทาสุดท้าย คือ ศีลศักดิ์สิทธิ์ที่บาทหลวงจะประกอบพิธีให้สำหรับผู้ป่วย หรือผู้ที่ใกล้จะเสียชีวิต โดยบาทหลวงจะเจิมน้ำมันศักดิ์สิทธิ์ที่ ตา หู จมูก ปาก มือ และเท้าของผู้ป่วย เป็นเครื่องหมายถึงการอภัยบาปทั้งสิ้นที่อวัยวะเหล่านี้ได้เคยกระทำมา อีกทั้งถ้าผู้ป่วยสามารถรับศีลมหาสนิทได้ บาทหลวงก็จะให้ศีลเสปียงดังที่ได้กล่าวมาแล้วด้วย ในอดีตศีลนี้เรียกว่า ศีลทาสุดท้าย เพราะผู้ที่รับได้ต้องมีอาการหนักมาก ที่อาจจะถึงแก่ชีวิตถึงจะรับ³¹ ต่อมาได้มีการยกเลิกคำนี้ เพื่อที่ผู้ป่วยโดยทั่วไปจะได้รับได้ตลอดเวลาแม้ว่าจะไม่มีอาการหนักก็ตาม

1.6 ศีลบวชหรือศีลอนุกรม คือ ศีลศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้จะเป็นบาทหลวงต้องได้รับจากพระสังฆราชเท่านั้น โดยเมื่อผ่านพิธีรับศีลนี้แล้ว ผู้นั้นก็จะได้รับสิทธิ์อย่างสมบูรณ์จากพระศาสนจักร ในการประกอบพิธีมิสซา ประกอบพิธีโปรดศีลศักดิ์สิทธิ์บางประการ เป็นต้น³² ก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 พ.ศ. 2505 พิธีการบวชบาทหลวงนี้ จะแบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เรียกว่า ขั้นเปิดประตูโบสถ์ (Ostiaritus)

ขั้นที่ 2 เรียกว่า ขั้นผู้อ่านพระคัมภีร์ (Lector)

ขั้นที่ 3 เรียกว่า ขั้นขับไล่ผี (Exorcist)

ขั้นที่ 4 เรียกว่า ขั้นผู้ช่วยพิธีกรรม (Acolyte)

ขั้นที่ 5 เรียกว่า ขั้นรองสังฆานุกร (Subdeacon)

ขั้นที่ 6 เรียกว่า ขั้นสังฆานุกร (Deacon)

²⁹ คณะพระสังฆราชแห่งประเทศไทย, คำสอนคริสตจักรโรมันคาทอลิก, หน้า 272.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 234-235.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 280-281.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 284.

ชั้นที่ 7 เรียกว่า ชั้นบวชเป็นพระสงฆ์ หรือบาทหลวง (Priest)³³
ในปัจจุบัน ชั้นที่ 1 3 และ 5 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว

1.7 ศีลสมรส หรือ ศีลกล่าว คือ ศีลศักดิ์สิทธิ์ที่ชายหญิงได้มากล่าวคำสัตย์ญาต่อหน้าพระเป็นเจ้า บาทหลวง และพยานอีก 2 คน ว่าจะสร้างครอบครัวขึ้นด้วยความรัก และจะดูแลรักใคร่กันตราบนานตายจากกัน พระศาสนจักรไม่อนุญาตให้มีการหย่าร้างกัน และจะไม่ให้ศีลนี้ซ้ำแก่ผู้ที่เคยรับมาแล้ว ยกเว้นเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้เสียชีวิตลง และอีกฝ่ายต้องการแต่งงานใหม่³⁴

2. นักบวช

นักบวช คือ ชายและหญิงในพระศาสนจักรคาทอลิก ที่ประสงค์จะดำเนินชีวิตเพื่อการรับใช้พระเจ้า โดยถือศีลพรหมจรรย์ และเข้าอยู่ในสังกัดของคณะนักบวช โดยผู้ที่เป็นักบวชจะต้องทำการถวายคำปฏิญาณว่าจะถือความยากจน นบถ และบริสุทธิ์ ไปตลอดชีวิต นักบวชบางคณะจะทำงานอยู่ในสังคมทั่วไป และมีบางคณะที่ดำรงชีวิตอยู่แต่ในอารามเท่านั้น เพื่อสวดภาวนาเป็นหลัก³⁵ ในมิสซังสยาม การเรียกนักบวชชายหญิงจะเป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส คือนักบวชชาย เรียกว่า ภราดา หรือที่บางครั้งเรียกว่า บราเดอร์ และนักบวชหญิง เรียกว่า ภคินี หรือที่บางครั้งเรียกว่า ซิสเตอร์ หรือมาเซอร์

3. พิธีมิสซา

พิธีมิสซาหรือในบางครั้งเรียกว่า มหาบูชามิสซา เป็นพิธีกรรมที่บาทหลวงเป็นผู้ประกอบพิธี โดยองค์ประกอบของพิธีจะมีดังนี้ การขอโทษต่อพระเจ้า การสรรเสริญพระเจ้า การวิงวอนของพระพร การรับฟังพระวาจาของพระเจ้าจากพระคัมภีร์ การฟังเทศน์จากบาทหลวง และการรับศีลมหาสนิท³⁶ ก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 พ.ศ. 2505 บาทหลวงจะประกอบพิธีโดยหันหลังให้แก่คริสตัง และจะประกอบพิธีเป็นภาษาลาตินทั้งหมด ทำให้คริสตังไม่เข้าใจในเนื้อหาของบทสวดต่างๆ ดังนั้นในอดีตจึงเรียกการไปร่วมพิธีมิสซาว่า ไปฟังมิสซา

4. มิชชันนารี (Missionary)

มิชชันนารี คือ ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนา ในดินแดนที่คริสต์ศาสนาไม่ได้เป็นศาสนาประจำท้องถิ่น หน้าที่หลักของมิชชันนารี คือ การเผยแผ่ศาสนา รักษาพยาบาล ให้

³³ บาทหลวงสำราญ วงศ์เสงี่ยม, พิธีกรรม 3, (นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม, 2531), หน้า 212.

³⁴ คณะพระสังฆราชแห่งประเทศไทย, คำสอนคริสตังค์เล่มครบ, หน้า 288-289.

³⁵ John F. Lahey, "Religious Life," Encyclopedia of Catholicism 1 (1995): 1098.

³⁶ คณะพระสังฆราชแห่งประเทศไทย, คำสอนคริสตังค์เล่มครบ, หน้า 266-267.

การศึกษาในวิทยาการต่างๆ อบรมบุคคลากรที่เป็นชาวพื้นเมืองเพื่อบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา ในบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองต่อไป จากนั้นเมื่อมีชาวพื้นเมืองที่สามารถดูแลหน้าที่การเผยแผ่ศาสนาเองได้แล้ว มิชชันนารีก็ถือเป็นอันหมดหน้าที่ในดินแดนดังกล่าว³⁷ ในมิสซังสยามนั้น มิชชันนารีจึงหมายถึงบรรดาบาทหลวง ภราดาและภคินีที่เป็นชาวต่างประเทศทั้งหมด สามารถเรียกว่าเป็นมิชชันนารีได้ทั้งสิ้น แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเรียกมิชชันนารีแทนบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่

5. พระสังฆราช (bishop)

พระสังฆราช คือ พระสังฆราชที่คาทอลิกในประเทศไทยเรียกกันนั้นทางราชการไทยได้ให้ใช้คำว่า “มุขนายก” แต่ในที่นี้จะขอใช้คำว่า “พระสังฆราช” คำๆนี้ในภาษากรีเรียกว่า Episcopos ซึ่งหมายถึง ผู้ควบคุม ภาษาลาตินเรียกว่า Episcopus และในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า Monseigneur ใช้ตัวย่อว่า Mgr. ส่วนภาษาพูดที่คนไทยใช้เรียกพระสังฆราชนั้นจะเรียกว่า พระคุณเจ้า ในส่วนความหมายของตำแหน่งนี้คือ บรรดาพระสังฆราชทั้งหลาย คือผู้สืบตำแหน่งต่อมาจากบรรดาอัครสาวกของพระเยซูคริสต์เจ้า โดยการแต่งตั้งของพระเป็นเจ้า พวกท่านได้รับอภิเษกเป็นพระสังฆราชโดยพระจิตเจ้าซึ่งพวกท่านได้รับ พวกท่านเป็นนายชุมพาในพระศาสนจักร เป็นอาจารย์สอนข้อความเชื่อ เป็นสงฆ์แห่งคารวะกิจอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นศาสนบริกรของการปกครอง บรรดาพระสังฆราชได้รับตำแหน่งหน้าที่เหล่านี้ในการอภิเษกเป็นพระสังฆราชของพวกท่านและสามารถบริหารงานตามตำแหน่งหน้าที่เหล่านี้ได้ต่อเมื่อพวกท่านคงความเป็นอันหนึ่งอันเดียว (in communion) กับคณะพระสังฆราช (College of Bishops) และประมุขของคณะซึ่งก็คือสมเด็จพระสันตะปาปาเท่านั้น³⁸

6. มิสซัง (Mission)

มิสซัง คือ ขอบเขตปกครองของสังฆราชที่ปกครองในนามของพระสันตะปาปาหรือที่เรียกกันในภาษาลาตินว่า Vicarius Apostolicus (วิกาเรียล ออโปสโตลิกุส) ภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า Apostolic Vicar การปกครองในลักษณะเช่นนี้ถูกเรียกว่า Vicariatus (วิกาเรียตัส) หรือ Vicariate บางท่านได้พยายามแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้คำว่า “เทียบสังฆมณฑล” ซึ่งก็เป็นการแปลเพื่อให้เข้าใจเพียงว่า ขอบเขตนั้น ๆ ยังไม่ใช่สังฆมณฑลเท่านั้น จะเรียกว่าเป็นการแปลงไม่ถูกต้อง น่าจะเรียกว่าเป็นการให้ความหมายมากกว่า อันที่จริง Vicariate หรือ Mission และสังฆมณฑล (Diocese) เป็น 2 สถาบันที่มีลักษณะแตกต่างกัน บางสังฆมณฑลอาจถูกแต่งตั้งขึ้นโดย

³⁷ Robert Schreiter, "Missions," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 872.

³⁸ บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง, *บาทหลวง*, หน้า 151.

ไม่ได้เป็น Mission (มิสซัง) มาก่อนก็ได้ อย่างไรก็ตามในคำอธิบายของกฎหมายพระศาสนจักรสากลได้บอกไว้ว่า Vicariate มีความคล้ายคลึงกับสังฆมณฑล ซึ่งในขณะที่เรายังไม่มีคำอื่นที่ดีกว่าคำว่า “เทียบสังฆมณฑล” เพื่อใช้แทนคำว่า Vicariate หรือ Mission เราก็ใช้คำนี้ไปก่อน³⁹

ในส่วนของเรื่องที่มาของคำว่ามิสซังนั้นมีการถกเถียงกันว่ามาจากภาษาฝรั่งเศสหรือโปรตุเกส ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัย เข้าใจว่านอกจากคำว่า Mission (มิสซัง) ในภาษาฝรั่งเศสซึ่งไม่ยากแก่การเพี้ยนมาเป็นคำว่า “มิสซัง” ส่วนภาษาโปรตุเกสนั้นจะออกเสียงคำว่า “Missaon” ว่า “มิสซาว” โดยเน้นเสียงพยางค์สุดท้าย เมื่อเทียบดูการออกเสียงคำนี้ระหว่างภาษาโปรตุเกสและภาษาฝรั่งเศสแล้ว ก็ได้ผลใกล้เคียงกัน ภาษาฝรั่งเศสก็เน้นเสียงพยางค์หลังเช่นเดียวกันแต่เมื่อคำนึงดูอิทธิพลของมิชชันนารีฝรั่งเศสแล้ว คำว่า “มิสซัง” ที่เราใช้กันอยู่นี้ก็น่าที่จะมาจากภาษาฝรั่งเศสมากกว่าภาษาโปรตุเกส⁴⁰

สยามได้รับการยกขึ้นเป็นประเทศมิสซังอย่างเป็นทางการโดย สมเด็จพระสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 9 โดยเอกสารทางการของพระศาสนจักร ชื่อ Cum Sicut (กุม ซีกุต) ประกาศวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2212 และ Speculatores (สเปคูลาโตเล) ประกาศวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2212 พระสังฆราชปัลลีโอ และพระสังฆราชลัมแบร์ต เดอลา ม็อต เป็นผู้เสนอเรื่องต่อสันตะสำนัก หลังจากรับการยกขึ้นเป็นมิสซังแล้วจึงเรียกดินแดนสยามนี้ว่า มิสซังสยาม (Vicariate Apostolic of Siam) อย่างเป็นทางการ⁴¹ ในการปกครองมิสซังสยาม ผู้ที่มีอำนาจในการปกครองสูงสุดในมิสซัง คือ พระสังฆราช ซึ่งจะรับคำสั่งต่างๆจากสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อโดยตรง และผู้ที่รับอำนาจต่อจากพระสังฆราชคือ บาทหลวง ที่ทำหน้าที่ปกครองโบสถ์ต่างๆ ซึ่งในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปรร์รอส ลำดับอำนาจในการปกครองมิสซังก็ยังคงเป็นในรูปแบบเช่นนี้ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ศูนย์วิทยพัชการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁹ สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์, “บทความเรื่อง มิสซังสยามในอดีต อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน,” (ม.ป.ท., 1990), หน้า 2.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

⁴¹ Surachai Chumsriphan , “The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910), pp.65-68.

สมเด็จพระสันตะปาปา

สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ

พระสังฆราช (ผู้ปกครองมิสซัง)

บาทหลวง

คริสตัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทราบถึงประวัติและแนวคิดของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอสในด้านการบริหารงาน ช่วงเวลาที่ท่านปกครองคริสตศาสนาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2452-2490
2. ทราบถึงท่าทีและนโยบายของรัฐไทยที่มีต่อคริสตศาสนิกายโรมันคาทอลิกในช่วงเวลาดังกล่าว
3. ทราบถึงการดำเนินงานซึ่งมีความหลากหลาย และผลของการดำเนินงาน อีกทั้งปัญหาในด้านต่างๆของคริสตศาสนาในประเทศไทยช่วงเวลาดังกล่าว

ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

ปัญหาส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนพบจากการศึกษาข้อมูลของมิสซังสยามคือ เอกสารที่พบมักจะเป็นเอกสารเก่าซึ่งชำรุดเสียหายมากแล้ว ทำให้ไม่สามารถอ่านได้ หรือเอกสารเก่าจำนวนมากที่เขียนด้วยลายมือซึ่งอ่านยาก รวมถึงภาษาที่ใช้ในการบันทึก ซึ่งเป็นภาษาฝรั่งเศสที่เอกสารบางฉบับเขียนไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และเนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านภาษาของผู้วิจัย จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการอ่านเอกสารเหล่านั้น หรือในบางครั้งไม่สามารถตีความหมายภาษาในตัวเอกสารได้

นอกเหนือจากปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้ว ประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ลักษณะการศึกษาประวัติศาสตร์ของการเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งมีแนวคิดที่เคร่งครัดในความเชื่อทางศาสนา โดยได้รับอิทธิพลทางความคิดจากสังคายนาแห่งเมืองเตรนต์ (Council of Trent พ.ศ. 2088-2106) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของพระศาสนจักรโรมันคาทอลิกเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา รวมถึงช่วงเวลาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เช่นเดียวกัน ดังนั้นความเข้าใจต่อศาสนาอื่นหรือคริสต์ศาสนานิกายอื่น จึงเป็นไปในทางด้านลบ โดยมองว่าทุกศาสนาเป็นศาสนาเท็จเทียมตามแนวคิดหลักของยุคสมัย มีเพียงนิกายโรมันคาทอลิกเท่านั้นที่เป็นศาสนาที่เที่ยงแท้ และจากหลักฐานต่างๆที่กล่าวพาดพิงถึงความเชื่อทางศาสนาอื่นก็เป็นไปตามแนวคิดของช่วงเวลาเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องนำเสนอสิ่งที่หลักฐานได้บ่งชี้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องมากที่สุดตามสิ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ แต่การนำเสนอในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่บ่งชี้ถึงประเด็นทางความเชื่อว่าลัทธิศาสนาไหนถูกหรือผิด เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดต่อเนื้อเรื่องว่าเป็นแนวคิดหลักของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่มีในปัจจุบัน ซึ่งแท้ที่จริงแนวคิดต่อศาสนาอื่นในทางด้านลบได้ถูกปรับเปลี่ยนไปจากเดิม โดยสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (Vatican Council II พ.ศ. 2505-2508)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับบริบทของสังคมไทยและแนวคิดของมิชชันนารีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ยังมีความหลากหลายในเนื้อหาและรายละเอียด เนื่องจากข้อจำกัดทางความรู้ของผู้วิจัย และการใช้ข้อมูลส่วนใหญ่ที่จำกัดอยู่ในขอบเขตของคริสต์ศาสนา จึงเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การศึกษาค้นคว้าในบริบทต่างๆ อาจจะบกพร่องไป ดังนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องอาศัยงานศึกษาวิจัยต่างๆทั้งที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนาและสังคมไทย เพื่อเป็นแนวทางและช่วยเหลือผู้วิจัยสำหรับการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ในบทที่ 2 ที่จะกล่าวถึงถัดไปเป็นการศึกษาถึงช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-24 ที่ได้เริ่มมีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา สืบเนื่องมาในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตามลำดับ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาถึงเรื่องราวของมิสซังสยามในสมัยของพระสังฆราชเรอเนแปร์รอสต่อไป

บทที่ 2

ภูมิหลังการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-24

การเผยแผ่คริสต์ศasanานิกายโรมันคาทอลิกในสยาม ปรากฏหลักฐานว่าได้เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และสืบเนื่องมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การเข้ามาของมิชชันนารีคาทอลิกได้ส่งผลในหลายด้าน ทั้งด้านสังคม การเมือง และการศึกษาของสยาม จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ถึงบทบาทต่างๆของบรรดามิชชันนารีเหล่านี้ ดังที่ในบทนี้จะเสนอถึงสาเหตุของการเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศasanานิกายโรมันคาทอลิก โดยแบ่งเป็นสองช่วง ช่วงแรกคือ สมัยกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ พ.ศ. 2110 จนกระทั่งถึงสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งเป็นช่วงที่การเผยแผ่ศาสนาดำเนินไปโดยมิชชันนารีจากหลายกลุ่ม เช่น จากคณะเยสุอิต คณะดอมินิกัน และคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีแนวทางในการทำงานที่แตกต่างกัน พื้นที่ในการทำงานก็จำกัดอยู่เพียงในค่ายต่างๆของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น อีกทั้งความสัมพันธ์กับราชสำนักส่วนใหญ่ก็ไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ประกอบกับเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 งานทุกอย่างของมิชชันนารีก็หยุดชะงักลง ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวการทำงานของมิชชันนารีไม่ประสบผลสำเร็จ

ในช่วงที่สองคือ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2310 จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2452 อันเป็นช่วงที่การปกครองมิสซังสยามอยู่ภายใต้การดูแลของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเพียงกลุ่มเดียว การทำงานของมิชชันนารีเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การก่อตั้งโรงเรียน โรงพยาบาล การก่อตั้งชุมชนคริสตังที่ขยายตัวออกไปจากเมืองหลวง มีบุคลากรเพิ่มมากขึ้นและมิชชันนารีกับราชสำนักก็เริ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยเฉพาะตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา มิสซังสยามในช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จึงมีความก้าวหน้ากว่าช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี ในบทที่ 2 นี้ จึงเป็นการเสนอภาพของมิสซังสยามก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นหลักของวิทยานิพนธ์ ดังที่จะกล่าวต่อไป

2.1 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ พ.ศ. 2110-2198

การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในกรุงศรีอยุธยา ได้เริ่มต้นขึ้นเพราะผลจากการปฏิรูปศาสนา (Religious Reformation) ในทวีปยุโรป คือ ในปี พ.ศ. 2060 เมื่อมาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther)¹ ประกาศหลักการ 95 ข้อ (The Ninety-five Theses) ในจดหมายถึงบรรดาพระสังฆราชทั้งหลาย ประเด็นสำคัญของการประกาศต่อต้านของลูเธอร์ มีสาเหตุมาจากการซื้อขายพระคุณการุณครบบริบูรณ์ (Indulgence)² และหลักความเชื่อของพระศาสนจักรคาทอลิก³ รวมทั้งอูลริค สวิงกลี (Ulrich Zwingli)⁴ จอห์น คาลวิน (John Calvin)⁵ และอีกหลายคนทีวิพากษ์วิจารณ์การสั่งสอนของพระศาสนจักรคาทอลิก การเคลื่อนไหวทั้งหลายได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายรัฐในแคว้นของคนเหล่านี้ จึงพัฒนาไปสู่การปฏิรูปของโปรเตสแตนต์ (Protestant Reformation)⁶ ในเยอรมันนี (Germany) การปฏิรูปนี้นำไปสู่สงครามระหว่างกลุ่มเจ้าผู้ครองแคว้นที่เป็นโปรเตสแตนต์กับจักรพรรดิชาลส์ที่ 5 (Charles V พ.ศ. 2062-2095) ที่เป็นคาทอลิก เป็นเวลาถึง 9 ปีจึงสิ้นสุดใน พ.ศ. 2094 แต่ความตึงเครียดยังมีผลต่อไปจนกระทั่งเกิดสงครามสามสิบปีใน พ.ศ. 2161⁷ ในฝรั่งเศสก็เกิดสงครามศาสนาระหว่างกลุ่มสันนิบาตคาทอลิกกับกลุ่มฮิวเกอโนต์ (Huguenot)⁸ ใน

¹ เกิดวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2026 ชาวเยอรมัน เป็นผู้ปฏิรูปคริสต์ศาสนา ทำให้เกิดนิกายโปรเตสแตนต์ สมรสกับ คาทารินา ฟอน โบรา (Katharina von Bora) มีบุตรธิดารวม 5 คน ลูเธอร์ถึงแก่กรรมในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2089 ต่อมาภายหลังนิกายลูเธอร์ได้ปฏิรูปนั้นคือ นิกายลูเธอรัน (Lutheran) (Ralph F. Smith, "Martin Luther," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 799-800.)

² หมายถึง การให้อภัยโทษทั้งหมดที่พึงต้องรับเนื่องมาจากการทำบาป ซึ่งอยู่ในอำนาจของพระศาสนจักรที่จะโปรดให้ในโอกาสต่างๆ ในปัจจุบันไม่มีการซื้อขายพระคุณการุณครบบริบูรณ์ แต่อยู่ในรูปของการร่วมพิธีกรรมต่างๆที่พระศาสนจักรกำหนดขึ้นเป็นพิเศษ เช่น ในโอกาสปีศักดิ์สิทธิ์ การไปแสวงบุญที่กรุงเยรูซาเล็ม หรือเดินทางไปเยี่ยมมหาวิหารที่กรุงโรม 4 แห่ง (Kenan B. Osborne, "Indulgences," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 662-663.)

³ John Vidmar, *The Catholic Church through the Ages : a History*, (New York: Paulist, 2005), p. 184.

⁴ เกิดวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2027 เป็นชาวสวิส (Swiss) ในปี พ.ศ. 2068 ได้ทำการปฏิรูปศาสนาสำเร็จลงโดยใช้ชื่อกลุ่มว่า นิกายสวิงเลียน (Zwinglianism) แพร่หลายไปยังหลายเมืองทางภาคใต้ของเยอรมัน โดยเฉพาะเมืองที่มีชนชั้นกลางมาก สวิงกลีถึงแก่กรรมในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2074 (Richard P. McBrien, "Ulrich Zwingli," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 1345.)

⁵ เกิดวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2052 เป็นชาวฝรั่งเศส ได้รับอิทธิพลในเรื่องการปฏิรูปทางศาสนาจากมาร์ติน ลูเธอร์ แนวคิดของคาลแวงเน้นในเรื่องความสำคัญของพระคัมภีร์พันธสัญญาเก่า การแปลความพระคัมภีร์ขึ้นอยู่กับพระเจ้า โดยผ่านคนที่พระเจ้าทรงเลือกสรร คาลแวงถึงแก่กรรมในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2107 (R. Emmet McLaughlin, "John Calvin," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 211.)

⁶ John Vidmar, *The Catholic Church through the Ages : A History*, pp. 196-200.

⁷ Ibid., p. 233.

⁸ เป็นกลุ่มของผู้ที่นับถือนิกายคาลแวงในประเทศฝรั่งเศส

พ.ศ. 2105 ถึง 2141 สมเด็จพระสันตะปาปาและผู้สืบทอดตำแหน่งหลายพระองค์ก็อยู่เคียงข้าง และเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงินของกลุ่มสันนิบาตคาทอลิกด้วย⁹

เมื่อเกิดความเสียหายจากสงครามอันเนื่องมาจากการปฏิรูปศาสนา พระศาสนจักรคาทอลิกจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องทำการปฏิรูปพระศาสนจักร เพื่อให้มีความเข้มแข็งและฟื้นฟูความเชื่อของบรรดาคริสต์ศาสนิกชน สมเด็จพระสันตะปาปาเปาโลที่ 3 (Paul III พ.ศ. 2077-2092)¹⁰ จึงได้ทรงประกาศให้มีการสังคายนาที่เมืองเตรนต์ (Trent) ระหว่างปี พ.ศ. 2088 ถึง 2106 โดยแบ่งวาระการประชุมออกเป็น 25 วาระ และผลของการสังคายนาในครั้งนี้ทำให้เกิดหลายสิ่ง เช่น บัญชีหนังสือต้องห้าม (Index Librorum Prohibitorum) การปฏิรูปพิธีมิสซาจารีตโรมัน การชำระหลักเทววิทยาต่างๆ เพื่อโต้ตอบกับฝ่ายโปรเตสแตนต์ เป็นต้น¹¹ จากการปฏิรูปทางศาสนาดังกล่าว ก่อให้เกิดความตื่นตัวในการส่งมิชชันนารีไปยังดินแดนต่างๆ ซึ่งกรุงศรีอยุธยาก็เป็นหนึ่งในดินแดนที่มิชชันนารีได้เดินทางเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นเดียวกัน ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

การเดินทางเข้ามาในสยามของมิชชันนารีในยุคแรกช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 และ 23 ล้วนแต่เป็นนักบวชที่เดินทางมาจากมะละกา (Malacca) กัว (Goa) มาเก๊า (Macao) และมะนิลา (Manila) ทั้งสิ้น เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้เป็นอาณานิคมของโปรตุเกสและสเปน มิชชันนารีทั้งหลายที่ทำงานอยู่ในอาณานิคม จึงอยู่ใต้ความดูแลรับผิดชอบของกษัตริย์โปรตุเกสและสเปน การดูแลมิชชันนารีนี้เรียกว่า สิทธิอุปถัมภ์ หรือ ปาโตรอาโด (Padroado) ในภาษาโปรตุเกส และที่โปรตุเกสและสเปนสามารถมีสิทธิดูแลมิชชันนารีที่ทำงานในอาณานิคมของตนได้นั้น เนื่องว่าได้รับการอนุมัติจากสมเด็จพระสันตะปาปาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แนวคิดเรื่องอำนาจของสมเด็จพระสันตะปาปาในยุคกลางของยุโรปราวพุทธศตวรรษที่ 20-21 มองว่าสมเด็จพระสันตะปาปาแห่งพระศาสนจักรโรมันคาทอลิกทรงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดินโลก ทรงเป็นผู้แต่งตั้งกษัตริย์ให้เป็นผู้แทนพระองค์ เพื่อดูแลเรื่องความรอดพ้น (Salvation) ของประชากรทั้งหลายที่อยู่ในเขตปกครองทุกแห่ง และตามทัศนะนี้ที่ศีลล้างบาปจะเป็นสิ่งเดียว ที่ทำให้คนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและสิ่งของต่างๆ ดังนั้นคนต่างศาสนาจึงไม่มีสิทธิอะไรเลย¹² จึงจำเป็นที่จะต้องนำเอาคริสต์ศาสนาไป

⁹ Eamon Duffy, *Saints and Sinners : A History of the Popes*, (New Harven, CT: Yale University, 1997), pp. 177-178.

¹⁰ พระนามเดิมคือ อะเลสซานโด ฟาร์เนสซี (Alessandro Farnese) เป็นชาวอิตาลีเลียน เกิดวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2011 รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปา วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2077 สิ้นพระชนม์วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2092 (บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช, *บันทึกลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา*, หน้า 315-317.)

¹¹ Hubert Jedin, "Council of Trent," *Encyclopedia of Catholicism*, 1 (1995): 1267-1268.

¹² โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร. (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2547), หน้า 86-87.

มอบให้แก่คนทั้งหลาย ด้วยความปรารถนาในอันที่จะให้คนต่างศาสนาได้รับความรอดพ้น การเผยแผ่ศาสนาของโปรตุเกสและสเปนจึงปรากฏอยู่พร้อมกับการค้าค้นพบดินแดนใหม่ๆเสมอ ในสยามก็เช่นเดียวกัน จึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงที่มาที่ไปของระบบดังกล่าว เพื่อที่ว่าจะสามารถเข้าใจถึงจุดเริ่มต้นของการเผยแผ่ศาสนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 และ 23 ได้ดียิ่ง

ปาโตรอาโด หรือ สิทธิอุปถัมภ์ ไม่ได้เป็นแต่เพียงผลประโยชน์ของพระศาสนจักร ที่ดูแลโดยกษัตริย์เท่านั้น แต่เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างพระศาสนจักรกับอาณาจักร ในการที่อาณาจักรเป็นผู้ดำเนินงาน และสนับสนุนพระศาสนจักร ระบบนี้ถูกใช้และพัฒนาอย่างกว้างขวางในดินแดนที่เป็นอาณานิคมของโปรตุเกสและสเปน ในพุทธศตวรรษที่ 20 สิทธิอุปถัมภ์ของโปรตุเกสได้แผ่ขยายออกไปสู่พื้นทะเลโดยการอนุมัติของสมเด็จพระสันตะปาปา อีกทั้งสิทธิในการสร้างโบสถ์ และการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายจำนวนมหาศาลสำหรับบรรดามิชชันนารี¹³ ใน พ.ศ. 1997 เมื่อสมเด็จพระสันตะปาปานิโคลาสที่ 5 (Nicolas V พ.ศ. 1990-1998)¹⁴ ได้ทรงออกสมณกฤษฎีกาโรมานุส ปอนติเฟกซ์ (Romanus Pontifex) ในวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 1998 สาระสำคัญของสมณกฤษฎีกานี้ส่วนหนึ่งเป็นการเน้นย้ำอำนาจในการปกครองของโปรตุเกสในดินแดนที่ได้เข้าไปสำรวจ หน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาแก่ชาวพื้นเมือง อีกทั้งยังมีเนื้อหาที่รับรองกรรมสิทธิ์ของโปรตุเกสในการครอบครองทางผิวดำจากชายฝั่งแอฟริกา ทั้งที่ได้มาจากการใช้กำลังกองทัพและจากการซื้อขาย¹⁵

ในเวลาต่อมา เมื่อสเปนได้ค้นพบอเมริกาโดยคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus)¹⁶ ทำให้พระราชวงศ์สเปนเรียกร้องการรับรองอำนาจในการปกครองดินแดนที่เพิ่ง

¹³ Surachai Chumsriphan, "The Initiation of the Mission of Siam by the Jesuit Missionaries in the XVIIth Century," (Master's thesis, Faculty of History of the Church, Pontifical Gregorian University, 1987), pp. 24-25.

¹⁴ พระนามเดิม โทมมาโซ ปาเร็นตูเซลลี (Tommaso Parentucelli) ชาวอิตาลี เกิดวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 1940 รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปา วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 1990 สิ้นพระชนม์วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 1998 (บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช, บันดิลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, (กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2544), หน้า 290-291.)

¹⁵ T. F. Earle and K. J.P. Lowe. Black Africans in Renaissance Europe, (New York: Cambridge University, 2005), p. 281.

¹⁶ ชาวเจนัว (Genoese) เกิดปี พ.ศ. 1994 โคลัมบัสเป็นนักสำรวจและพ่อค้า ได้เดินทางไปขอเข้าเฝ้าพระเจ้าเฟอร์ดินาน (Ferdinand พ.ศ. 2022-2059) และพระนางอิสเบลลา (Isabella พ.ศ. 2017-2047) แห่งสเปน เพื่อขอทุนทรัพย์ในการออกสำรวจและได้รับการสนับสนุน ในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2035 ได้เดินทางไปถึงทวีปอเมริกา หลังจากที่ได้เดินทางสำรวจอีกหลายครั้งโคลัมบัสก็เสียชีวิตลงในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2049 ที่คาสติล (Castile) สเปน (Richard P. McBrien, "Christopher Columbus," Encyclopedia of Catholicism 1 (1995): 331.)

ค้นพบใหม่นี้จากสมเด็จพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 (Alexander VI พ.ศ. 2035-2046)¹⁷ ซึ่งเป็นพระสันตะปาปาพระองค์แรก ที่ได้ทรงมอบสิทธิปกครองในดินแดนที่ชาวพื้นเมืองไม่ได้เป็นมุสลิมหรือชาวแอฟริกัน¹⁸ สมเด็จพระสันตะปาปาจึงทรงออกสมณกฤษฎีกา 3 ฉบับ ฉบับแรกคือ เอซิมิเอ เดโวซิโอนิส (Eximiae Devotionis) ประกาศวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2036 ฉบับที่สองคือ อินแตร์ เซเตรา (Inter Cetera) ประกาศวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2036 และฉบับที่สามคือ ดูดุม ซีกวีเดม (Dudum Siquidem) ประกาศในวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2036 สมณกฤษฎีกาทั้ง 3 ฉบับเป็นการรับรองสิทธิอำนาจของสเปนเหนืออเมริกาที่ถูกค้นพบ โดยมีสิทธิเช่นเดียวกับที่ได้ประกาศในสมณกฤษฎีกาเกี่ยวกับดินแดนที่โปรตุเกสค้นพบ¹⁹ แต่สมณกฤษฎีกาที่มีความสำคัญที่สุดน่าจะเป็น อินแตร์ เซเตรา เพราะเป็นการแบ่งเขตปกครองโดยกำหนดเส้นสมมติจากขั้วโลกเหนือถึงขั้วโลกใต้ ผ่านจากเกาะอาโซร์ส (Azores) และแหลมเซียว (Cape Verd) เป็นระยะห่างประมาณ 300 ไมล์ ไปทางทิศตะวันตก ดินแดนที่อยู่ทางทิศตะวันตกของเส้นนั้นจะตกอยู่ในอำนาจของสเปน ส่วนดินแดนที่อยู่ทางทิศตะวันออกเป็นของโปรตุเกส ต่อมาทั้งสองประเทศได้ตกลงกันด้วยสนธิสัญญาแห่งโตรีเดซิลัส (Treaty of Tordesillas) ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2037 ที่จะเลื่อนเส้นแบ่งจาก 300 ไมล์ เป็น 1,110 ไมล์ เข้าไปทางตะวันตก ด้วยเหตุนี้ทำให้โปรตุเกสมีสถิติในดินแดนที่จะถูกค้นพบในปี พ.ศ. 2043 คือบราซิล (Brazil)²⁰

ด้วยสนธิสัญญาโตรีเดซิลัสที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้ทั้งสองประเทศตั้งต้นเป็นมหาอำนาจทางทะเลสืบเนื่องมาอีกหลายทศวรรษ แต่เนื่องจากหน้าที่การเผยแผ่ศาสนาของโปรตุเกสในครั้งโลกนั้น ชัดกับจำนวนประชากรของโปรตุเกสในขณะนั้นที่มีราว 1 ล้าน 5 แสนคนเท่านั้น เมื่อบุคลากรไม่เพียงพอต่อความต้องการจึงต้องอาศัยบุคลากรจากประเทศอื่นๆ เช่น นักบวชคณะเยสุอิตจากทุกประเทศในยุโรป แต่มีเงื่อนไขว่าทุกคนจะต้องมาลงเรือที่เมืองลิสบอน (Lisbon) และก่อนหน้าที่จะเดินทางต้องปฏิบัติตามที่จะซื้อสัตย์ต่อกษัตริย์โปรตุเกสด้วย²¹

¹⁷ พระนามเดิมคือ โรดริโก เดอ บอร์เจีย (Rodrigo de Borgia) ชาวสเปน เกิดวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 1974 รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปา วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2035 สิ้นพระชนม์วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2046 (บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช, บันดิลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, หน้า 302-304.)

¹⁸ Michael Stogre, *That the World May Believe : the Development of Papal Social Thought on Aboriginal Rights*, (Canada: Paulines, 1992), pp. 69-70.

¹⁹ T.F. Earle and K. JP. Lowe, *Black Africans in Renaissance Europe*, p.281.

²⁰ โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า 86.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 87.

เมื่อโปรตุเกสเดินทางมาถึงดินแดนตะวันออกในช่วงปี พ.ศ. 2053 ภายใต้การนำของอัลฟองโซ เด อัลบูเคอร์ก (Alfonso de Albuquerque)²² ผู้สำเร็จราชการของกษัตริย์โปรตุเกสแห่งอินเดีย ได้ทำการยึดเมืองกัว เพื่อเป็นศูนย์กลางทางการค้าในแถบอินเดีย²³ ต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2054 เมื่อสร้างป้อมปราการที่เมืองกัวแล้ว อัลบูเคอร์กได้จัดกองเรือจากกัวมุ่งไปสู่มะละกา โดยมีกองทหาร 1,200 นาย และเรือ 18 ลำ เข้ายึดมะละกาได้ในวันที่ 24 สิงหาคม ปีเดียวกัน²⁴ หลังจากนั้นอัลบูเคอร์กได้สั่งให้สังหารหมู่ประชาชนชาวมุสลิม หวังที่จะให้กองกำลังชาวฮินดูและมุสลิมเปลี่ยนศาสนามาเป็นคริสต์²⁵ เหตุการณ์ยึดมะละกาในครั้งนี้จึงเป็นที่มาของการติดต่อยุทธศาสตร์ระหว่างโปรตุเกสกับสยาม และเป็นหนทางที่นำมิชชันนารีเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

2.1.1 การเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาของนักบวชคณะดอมินิกัน (Dominican order หรือ The Order of Preachers) และคณะฟรังซิสกัน (Franciscan หรือ Order of Friars Minor)

เมื่ออัลบูเคอร์ก (Albuquerque) ยึดมะละกาได้เป็นผลสำเร็จดังที่กล่าวมาแล้ว จึงได้ส่งดีวต เฟร์นันเดซ (Duarte Fernandes) ไปสยามในฐานะทูต นับเป็นชาวยุโรปคนแรกที่เดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างโปรตุเกสและกรุงศรีอยุธยา ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ. 2034-2072) และโปรตุเกสได้ส่งทูตเข้ามาเป็นครั้งที่สองคือ อันโตนิโอ เดอ มิรันดา เดอ อาเซเวโด (Antonio de Miranda de Azevedo) และครั้งที่สามในปี พ.ศ. 2061 โดยมีทูตคือ ดีวต โคเอลโฮ (Duarte Coelho) การมาในครั้งที่สามนี้ได้มีการทำสนธิสัญญาที่เป็นข้อตกลงในด้านการค้า การเมืองและการทหารระหว่างกรุงศรีอยุธยาและโปรตุเกส²⁶ ต่อมาในรัชกาลของสมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ. 2077-2089) ได้เกิดสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับพม่า ชาวโปรตุเกส 120 คนได้ถูกเกณฑ์เพื่อเป็นทหารในกองทัพของกรุงศรีอยุธยา หลังจากได้รับชัยชนะในการศึก ชาวโปรตุเกสเหล่านั้นได้รับพระราชทานที่ดินเพื่อทำการตั้งหมู่บ้านหรือค่ายโปรตุเกสขึ้นที่กรุงศรี

²² เกิดในปี พ.ศ. 1996 ที่เมืองอัลฮันดรา (Alhandra) โปรตุเกส ถึงแก่กรรมในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2058 ที่เมืองกัว (โรเบิร์ต กอสเต, 2000 ปี แห่งการประกาศพระวรสาร, หน้า 166.)

²³ ดี. จี. อี. ฮอลล์, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิศดาร เล่ม 1, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2549), หน้า 246.

²⁴ M.C. Ricklefs, A History of Modern Indonesia Since c.1300, 2nd Edition. (London: MacMillan. 1991), p. 23.

²⁵ Lauren Benton, Law and Colonial Cultures : Legal Regimes in World History,1400-1900, (New York: Cambridge University Press, 2005), p. 116.

²⁶ Donald, F. Lach, Asia in the Making of Europe. V. I Book 2, (Chicago, IL: University of Chicago, 1994), p.520-521.

อยุธยาในปี พ.ศ. 2081 เป็นการตอบแทนในการป้องกันเมืองเชียงกรานที่พม่ายกทัพมาล้อม ทหารโปรตุเกสเหล่านี้ก็ได้รับพระบรมราชานุญาตเพื่อสร้างโบสถ์ในค่ายโปรตุเกสเพื่อประกอบศาสนกิจ²⁷

จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่า การเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาของมิชชันนารีกลุ่มแรกมีขึ้นใน พ.ศ. 2110 เมื่อนักบวชคณะดอมินิกัน 2 ท่านชื่อว่าบาทหลวงเยโรนิโม ดา ครูซ (Jeronimo da Cruz) และบาทหลวงเซบาสติอาว ดา กันโต (Sebastião da Canto) ได้เดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาตามคำสั่งของบาทหลวงเฟอร์นันโด ดิ ซานตามาเรีย (Fernando di Santa Maria) ผู้แทนมหาธิการคณะดอมินิกันแห่งมะละกา ต่อมาเกิดเหตุบาดหมางระหว่างชาวมุสลิมและชาวโปรตุเกสในกรุงศรีอยุธยา เมื่อเหตุการณ์ทวีความรุนแรงขึ้นทำให้ชาวมุสลิมใช้หอกแทงบาทหลวงเยโรนิโมจนถึงแก่ความตาย แต่บาทหลวงเซบาสติอาวโดนปาด้วยก้อนหินได้รับบาดเจ็บ ต่อมาจึงได้กราบทูลเรื่องนี้ให้พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาทรงทราบเรื่อง และได้กราบทูลขอเดินทางไปมะละกาเพื่อนำมิชชันนารีมาเพิ่ม ซึ่งต่อมาได้มีมิชชันนารีมาเพิ่มอีก 2 ท่าน ทำหน้าที่ดูแลชาวโปรตุเกสแต่สำหรับชาวสยามไม่มีใครกล้าที่จะยอมรับความเชื่อของคาทอลิกนอกจากจะได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระมหากษัตริย์เสียก่อน²⁸

ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาทำศึกกับพม่าใน พ.ศ. 2111 ทหารพม่าได้พบมิชชันนารีทั้ง 3 ท่าน สวดภาวนาอยู่ในโบสถ์ จึงได้ตัดศีรษะทั้งสามในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ปีเดียวกันนั้น²⁹ และในวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2112 กองทัพพม่าสามารถยึดกรุงศรีอยุธยาได้ และสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. 2112-2133) ก็ได้รับการสถาปนาเป็นกษัตริย์ที่ปกครองอยุธยาในฐานะเมืองขึ้นของพม่าถึง 15 ปี³⁰ ในช่วง พ.ศ. 2144-2162 บาทหลวงฟรังซิสโก ดา อานันชีอาชาว (Francisco da Anunciaçao) ได้ริเริ่มทำงานอีกครั้ง ทำให้การทำงานเผยแผ่ศาสนาดำเนินต่อไป แม้ว่าจะขาด

²⁷ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๑, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2548), หน้า 259-260.

²⁸ บาทหลวงร็อกโก เจ. เลโอติโล, "The First Catholic Missionary Endeavour in Thailand," แสดงธรรมปริทัศน์ 1,1 (มกราคม-เมษายน 2520): 91-93.

²⁹ Manuel Teixeira, Portugal na Tailândia, (Macau: Imprensa nacional de Macua, 1983), pp. 281. Cited in Surachai Chumsriphan, "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," (Doctoral dissertation, Faculty of History of the Church, Pontifical Gregorian University, 1990), p. 74.

³⁰ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544), หน้า 45.

ตอนไปบ้างจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2326³¹ คือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่นักบวชคณะดอมินิกันได้เดินทางจากไปและไม่ได้กลับเข้ามาอีก

ในรัชกาลของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่นักบวชคณะฟรังซิสกันได้เริ่มเข้ามาทำงานในสยาม บาทหลวงอันโตนิโอ ดา มาดาเลนา (Antonio da Madalena) ได้ถูกส่งมาเป็นท่านแรกใน พ.ศ. 2128 และอาศัยอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาถึง พ.ศ. 2131 ต่อมาบาทหลวงเกรกอริโอ รูซ (Gregorio Ruiz) จึงถูกส่งเข้ามาทำงานใน พ.ศ. 2136 แต่ท่านได้เดินทางจากไปสเปนใน พ.ศ. 2146 หลังจากนั้นบาทหลวงอีก 3 ท่านคือ บาทหลวงอันเดร โด เอสปิริโต ซานโต (André do Espirito Santo) บาทหลวงอันเดร เด ซานตา มาริอา (André de Santa Maria) และบาทหลวงหลุยส์ ดา มาเดร เด ดีออส (Luis da Madre de Deos) เดินทางมาอยุธยาใน พ.ศ. 2149, 2153 และ 2216 ตามลำดับ เพื่อทำหน้าที่เทศน์สอนให้แก่กองทหารอาสาโปรตุเกสและในชุมชนคริสตัง แต่ทั้งหมดก็ไม่ได้อยู่นาน³² หลังจากนั้นจะพบนักบวชคณะฟรังซิสกันอีกครั้งใน พ.ศ. 2298 จากการมาของบาทหลวงอาออสตินโน เด ซานตาโมนิกา (Agostinno de Santa Monica) และบาทหลวงฟรังซิสโก เด ซานโบนาเวนตูรา (Francisco de San Bonaventura) เมื่ออยุธยาเสียกรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 นักบวชคณะฟรังซิสกันได้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนั้น³³ ข้อมูลของคณะฟรังซิสกันในสมัยกรุงศรีอยุธยามีไม่มากนัก ปรากฏแต่เพียงชื่อของบาทหลวงและปีที่เดินทางเข้ามาทำงานในสยามเท่านั้น

นอกจากการทำงานอภิบาลชาวโปรตุเกสที่อาศัยในกรุงศรีอยุธยาแล้ว นักบวชคณะดอมินิกันและคณะฟรังซิสกัน ยังได้รับการมอบหมายให้เป็นทูตบางครั้งคราวด้วย ดังที่ปรากฏว่าสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ. 2133-2148) ได้ทรงส่งบาทหลวงไปเป็นทูตเจรจากับสเปนเพื่อขอให้อย่าขัดขวางกองทัพอยุธยาในการรบกับเขมร พ.ศ. 2136 แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ³⁴ ต่อมาการเผยแผ่ศาสนาจะเริ่มมีมากขึ้นในช่วงรัชสมัยของสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148-2153) เป็นต้นไป

³¹ Manuel Teixeira, *Portugal na Tailândia*, pp. 337-343. Cited in Surachai Chumsriphan, "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 74.

³² Luigi Bressan. *A Meeting of Worlds: the Interaction of Christian Missionaries and Thai Culture*. (Bangkok: Assumption University Press, 2000), p. 74.

³³ Ibid., p. 76.

³⁴ บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง, "มิชชันนารีในสมัยกรุงศรีอยุธยา," *อุดมสาร* (10-16 มีนาคม 2550): 10.

2.1.2 การเดินทางมาสยามของนักบวชคณะเยสุอิต (The Society of Jesus หรือ Jesuit) ระยะเวลาที่หนึ่ง

บาทหลวงคณะเยสุอิตชาวโปรตุเกสท่านแรกที่เข้ามาในสยามคือ บาทหลวงบัลทาซาร์ เซเกอีรา (Baltasar Sequeira) เดินทางมาถึงอยุธยาในช่วงสัปดาห์ศักดิ์สิทธิ์ (holy week)³⁵ ราวระหว่างวันที่ 19-26 มีนาคม พ.ศ. 2150³⁶ และมีมิชชันนารีคณะฟรังซิสกันชื่อว่า บาทหลวงอันเดร เปเรอีรา (André Pereira) ติดตามมาด้วย³⁷ การเดินทางมาในครั้งนี้ เริ่มจากการเชื้อเชิญของดิสตาว โกลาโย (Tistão Golayo) ที่เป็นพระสหายของสมเด็จพระเอกาทศรถซึ่งได้ขึ้นครองราชย์สมบัติแทนสมเด็จพระนเรศวรที่เป็นพระเชษฐาธิราช นายดิสตาวผู้นี้มีมิตรภาพอันดีกับคณะเยสุอิตในอินเดีย จึงได้ขอให้อธิการเจ้าคณะแขวงเยสุอิตแห่งอินเดีย ส่งบาทหลวงเยสุอิตมาที่กรุงศรีอยุธยา กับเขา เพื่อเรียนรู้การดำรงชีวิตของชาวอยุธยา ทางคณะฯ จึงเห็นถึงการเข้าไปเผยแพร่ศาสนาในอนาคตจึงได้ส่งบาทหลวงเซเกอีราเข้ามา³⁸ จากข้อมูลต่างๆ ไม่ปรากฏว่าบาทหลวงท่านนี้ ได้ทำอะไรในช่วงขณะที่อยู่สยาม แต่ก็เป็นที่แน่นอนว่า ท่านต้องทำหน้าที่ของบาทหลวง คือการดูแลประกอบศาสนพิธีต่างๆ ให้กับคริสตังโปรตุเกส ส่วนในบั้นปลายชีวิตของบาทหลวงเซเกอีราทราบแต่เพียงว่าท่านป่วยเนื่องจากร่างกายอ่อนแอมาก และต้องการที่จะกลับไปที่กัวหรือโคชิน (Cochin) อย่างไรก็ดีตามท่านได้มรณภาพที่เพชรบุรีระหว่างการเดินทางในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2152 ขณะที่มียายุประมาณ 55-59 ปี³⁹

³⁵ สัปดาห์ศักดิ์สิทธิ์เป็นช่วงเวลาที่ทำกรระลึกถึงพระมหาทรมานของพระเยซูเจ้า การสิ้นพระชนม์ และการกลับคืนพระชนมชีพ โดยมีระยะเวลา 1 สัปดาห์เริ่มตั้งแต่วันอาทิตย์แห่งไบลาน (Palm Sunday) เรื่อยไปจนกระทั่งถึงวันอาทิตย์สมโภชปัสกา (Easter) ซึ่งจะมีพิธีกรรมพิเศษต่างๆ ในแต่ละวันตลอดสัปดาห์นั้น (Nathan D. Mitchell, "Holy Week," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 636.)

³⁶ Manuel Teixeira, *Portugal na Tailândia*, (Macau: Imprensa nacional de Macua, 1983), p. 352.

³⁷ De MARINI, G.F. *Delle Missioni dei Padri della Compagnia di Gesù. Nella Provincia del Giappone e particolarmente di Tunkino, Alla Santità di N.S. Alessandro PP. Settimo*, Roma, 1663, p. 410. Cited in Surachai Chumsriphan, "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 76.

³⁸ Surachai Chumsriphan, "The Initiation of the Mission of Siam by the Jesuit Missionaries in the XVIIIth Century," pp. 49-52.

³⁹ ARSI, *Goa 29*, Malabarica, Catalogi 1604-1752, f.5, Cited in Surachai Chumsriphan, "The Initiation of the Mission of Siam by the Jesuit Missionaries in the XVIIIth Century," p. 52.

การเดินทางเข้ามาของบาทหลวงเยสุอิตจากการเชิญของนายโกลาโยที่ทำการค้าอยู่ในสยาม⁴⁰ ครั้งนี้ดูเหมือนว่าจะมีสาเหตุจากความต้องการขยายพื้นที่ในการทำงานเผยแผ่ศาสนาของคณะเยสุอิต และทำงานอภิบาลคริสตังที่อาศัยอยู่ในอยุธยา แต่ก็มีอีกประเด็นหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเมือง อันเนื่องมาจากเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างดัตช์ (Dutch) และกรุงศรีอยุธยา ที่มีตั้งแต่ในสมัยของสมเด็จพระนเรศวรเรื่อยมา ถึงสมัยของสมเด็จพระเอกาทศรถ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ชาวดัตช์มีบทบาททางการค้าในสยามเพิ่มมากขึ้น ทำให้โปรตุเกสเริ่มระแวงดัตช์ว่าจะเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคนี้แทนที่โปรตุเกส⁴¹ และตั้งแต่มีชัยชนะเหนือพม่าใน พ.ศ. 2136 พระมหากษัตริย์สยามได้ปฏิเสธข้อเรียกร้องของกัวที่ต้องการให้ยกเลิกการค้าของดัตช์ในสยามด้วย เพราะราชสำนักกรุงศรีอยุธยาหวังที่จะใช้ดัตช์ ถ่วงดุลอำนาจของโปรตุเกสที่มีอิทธิพลอย่างมากในภูมิภาคนี้ อีกทั้งโปรตุเกสยังมีฐานที่มั่นในซีเรียม (Syriam) และมะละกา อันเป็นอุปสรรคในการรื้อฟื้นเส้นทางการค้าทางเรือของอยุธยาไปสู่อ่าวเบงกอล (Bay of Bengal)⁴²

ในรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2153/2154-2171) เป็นช่วงที่ชาวญี่ปุ่นมีบทบาทในกรุงศรีอยุธยา ส่วนใหญ่เข้ามาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ คาดว่าในเวลานั้นมีชาวญี่ปุ่นอยู่ราว 1,000 ถึง 1,500 คน โดยมีหัวหน้าชาวญี่ปุ่นคือ ยามาเดะ นางามาซะ (Yamada Nagamasa) รับราชการในตำแหน่ง “ออกญาเสนาภิมุข” ทำหน้าที่เป็นทหารอาสาประจำพระองค์⁴³ และในจำนวนชาวญี่ปุ่นที่กรุงศรีอยุธยาเหล่านี้ มีผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนารวมอยู่ด้วย สาเหตุของการอพยพเข้ามาของคริสตังชาวญี่ปุ่น เพราะเนื่องมาจากการที่รัฐบาลของโตโยโตมิ ฮิเดโยชิ (Toyotomi Hideyoshi) เห็นว่าคริสตังในญี่ปุ่นได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงได้เริ่มเบียดเบียนข่มเหงคริสตัง เหตุการณ์เริ่มลุกลามมากขึ้นเมื่อรัฐบาลพบว่าไคเมียว (daimyo)⁴⁴ ที่เป็นคริสตังและชาวโปรตุเกสมีการตกลงแลกเปลี่ยนทาสหญิงชาวญี่ปุ่น 50 คนกับดินปืนจำนวนมาก⁴⁵ ศาสนาคริสต์จึงถูกต่อต้านและถ้าคริสตังญี่ปุ่นคนใดไม่ละทิ้งศาสนาก็จะถูก

⁴⁰ E.W. Hutchinson, *Adventurers in Siam in the Seventeenth Century*, (Bangkok: DD book, 1985), p. 27.

⁴¹ G.V. Smith, *The Dutch in Seventeenth-Century Thailand*, (DeKalb, IL: Northern Illinois University, 1977), p. 11.

⁴² Bhawan Ruangsilp, *Dutch East India Company Merchants at the Court of Ayutthaya : Dutch Perceptions of the Thai Kingdom c. 1604-1765*, (Netherlands: Brill. 2007), p. 26.

⁴³ ชาณุวิทย์ เกษตรศิริ, *อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง*, หน้า 60.

⁴⁴ ตำแหน่งผู้ปกครองหัวเมืองหรือเจ้าเมืองต่างๆ ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของโชกุนหรือสมเด็จพระจักรพรรดิ (J. M. Roberts, *History of the World*, (New York: Oxford University Press, 1993), p. 376.)

⁴⁵ Onizuka, Hideaki, *The Rosary of the Showa Emperor*, (Tokyo: Trans-Atlantic Publications. 2006), p. 225.

ฆ่า ทำให้ตั้งแต่ พ.ศ. 2140 และล่วงเลยมาอีกประมาณสองร้อยปีที่ญี่ปุ่นทำการเบียดเบียนศาสนาคริสต์ จากการคำนวณพบว่ามีผู้เสียชีวิตราว 1,200 คน⁴⁶

ใน พ.ศ. 2169 บาทหลวงเปโดร โมเรฆอน (Pedro Morejon พ.ศ. 2105-2177) ชาวสเปน ได้ถูกส่งมาที่สยามในฐานะทูตของผู้สำเร็จราชการสเปนแห่งมะนิลา มาเจรจาขอให้ปล่อยตัวชาวสเปนและขอคืนทรัพย์สินที่สยามยึดจากเรือสเปน ที่ได้โจมตีเรือตัดซีใน พ.ศ. 2168 ซึ่งทุกอย่างเป็นไปได้ด้วยดี⁴⁷ ตรงกับเอกสารของสเปนมีบันทึกไว้ดังนี้

พระเจ้าแผ่นดินสยามได้ทรงต้อนรับคุณพ่อโมเรฆอนอย่างดีฉันมิตร และทรงแสดงว่าโปรดเขามาก เมื่อจะออกเดินทางกลับ คุณพ่อโมเรฆอนได้กราบบังคมทูลว่า จะขอให้คุณพ่อการ์ดิน [Cardim] อยู่ในราชอาณาจักร และขอพระบรมเดชานุภาพปกเกล้าด้วย พระเจ้าแผ่นดินทรงเสนอว่าจะทำเช่นนั้น และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ผู้คนเข้ารับรีตได้ตามความปรารถนา คุณพ่อการ์ดินได้สร้างโบสถ์และเริ่มกิจทางพระศาสนา คุณพ่อโมเรฆอนและชาวสเปนเดินทางกลับไปกรุงมะนิลาและไปถึงเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2169⁴⁸

บาทหลวงโมเรฆอนมีผู้ติดตามมาด้วย 2 ท่านคือ บาทหลวงอันโตนิโอ ฟรานซิสโก การ์ดิน (António Francisco Cardim พ.ศ. 2139-2202) ชาวโปรตุเกสและบาทหลวงโรมา นิกิ (Romão Nixi) ชาวญี่ปุ่น ทั้งสองอยู่ทำงานอภิบาลที่อยุธยา บาทหลวงการ์ดินเรียนภาษาสยามเพื่อเตรียมตัวไปลาว ส่วนบาทหลวงนิกิทำงานดูแลคริสตังชาวญี่ปุ่นที่มีอยู่ประมาณ 400 คน⁴⁹

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2170 บาทหลวงยูลิโอ ซีซาร์ มาร์จีโก (Giulio Ceasare Margico) ชาวอิตาลีเดินทางมาสยามเพื่อเป็นอธิการซึ่งมีหน้าที่ปกครองดูแลหมู่คณะ จนกระทั่งเมื่อสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมสวรรคตใน พ.ศ. 2171 เจ้าพระยาโกษาโหมสุริยวงศ์ได้ยึดอำนาจจากสมเด็จพระเชษฐาธิราชขึ้นเป็นกษัตริย์พระนามว่า สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2172-2199)

⁴⁶ Louis Delplace, "Japanese Martyrs," *The Catholic Encyclopedia* (1914): 744-745. Cited in Pietro Cerutti, *A History of The Jesuits in Thailand : part 1*, (Bangkok: n.p.), 1979, p. 7.

⁴⁷ Luigi Bressan, *A Meeting of Worlds: the Interaction of Christian Missionaries and Thai Culture*. p. 3.

⁴⁸ *กรุงศรีอยุธยาในเอกสารหลักฐานสเปน*, (กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์, 2532), หน้า 128.

⁴⁹ António F. Cardim, *Batalhas da Companhia de Jesus Na Sua Gloriosa Provincia Do Japao Pelo Padre Antonio Francisco Cardim De Mesma Companhia de Jesus*, (Portugal: Natural de Vienna de Almantejo Lisbon Imprensa Nacional 1894), p. 287. Cited in Pietro Cerutti, *A History of The Jesuits in Thailand : part 1*, p. 7.

ในรัชกาลนี้ทรงมีปัญหากับชาวต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับญี่ปุ่น เนื่องจากชาวญี่ปุ่นรับราชการอยู่ตั้งแต่รัชกาลก่อน ซึ่งเป็นไปได้ที่จะไม่พอใจในการปราบดาภิเษกของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และมีส่วนเกี่ยวพันกับการสืบราชสมบัติ ดังนั้นจึงทรงมีรับสั่งให้เผาค่ายญี่ปุ่นและส่งออกญาเสนาภิมุขไปเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ต่อมาได้ถูกวางยาพิษเสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2173 บทบาทของชาวญี่ปุ่นจึงลดน้อยลงอย่างมาก⁵⁰ ในขณะเดียวกันกับที่บาทหลวงการ์ติมปวย และเห็นว่าไม่มีทางที่จะไปลาวได้จึงเดินทางกลับมะนิลาใน พ.ศ. 2172 ส่วนที่เหลืออีกสองท่านถูกคริสตังที่ละทิ้งศาสนาไปแล้ว จับตัวไปขังคุก ชาวญี่ปุ่นพยายามที่จะช่วยท่านทั้งสอง แต่สุดท้ายสามารถช่วยได้เพียงท่านเดียวคือบาทหลวงนิซิ เนื่องจากบาทหลวงมารีจีโกได้เสียชีวิตเพราะโดนวางยาพิษโดยคริสตังที่ละทิ้งศาสนาใน พ.ศ. 2173 บาทหลวงนิซิได้เดินทางไปยังเขมรโดยผ่านทางนครศรีธรรมราช และถึงมาเก๊า (Macau) ในที่สุด ต่อมาได้ถูกส่งตัวไปดูแลชาวญี่ปุ่นที่เขมรและมรณภาพที่นั่นใน พ.ศ. 2183⁵¹

2.1.3 การเข้ามาของคณะเยสุอิตในสยามระยะที่สอง

หลังจากที่มิชชันนารีได้ออกจากสยามไป เนื่องจากปัญหาทางการเมืองดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้การเผยแผ่ศาสนาหยุดชะงักไปราว 9 ปี แม้ว่าภายใน 9 ปีนี้จะมีบาทหลวงคณะเยสุอิตเดินทางแวะเวียนเข้ามายังสยามบ้าง แต่เป็นเพียงระยะสั้นหรือเป็นทางผ่านไปยังที่อื่น กระทั่งในปี พ.ศ. 2198 บาทหลวงโตมาส วัลกวาร์เนรา (Tomás Valguarnera) ชาวซิซิลี (Sicilia) ได้เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยา ในเวลานั้นมีลูกเรือชาวโปรตุเกสชื่อ เซบาสติอว อันเดร (Sebastião Andrés) ได้สมัครเข้าคณะเยสุอิตเพื่อเป็นภราดา แต่หลังจากนั้นอีกเจ็ดเดือนเขาได้เสียชีวิต และได้ทิ้งทรัพย์สินมูลค่า 14,000 สคูดี โรมานี (Scudi Romani) ให้แก่คณะสำหรับสร้างสถาบันการศึกษา ด้วยเงินจำนวนนี้จึงได้มีการสร้างสถาบันการศึกษา ในบริเวณบ้านของคณะเยสุอิตใช้ชื่อว่าซานซาลวาดอร์ (San Salvador)⁵² ช่วงระยะเวลาในการสร้างสถาบันดังกล่าวอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2203-

⁵⁰ ชาณุวิทย์ เกษตรศิริ, อยุธยา:ประวัติศาสตร์และการเมือง, หน้า 63-64.

⁵¹ António F. Cardim, *Batalhas da Companhia de Jesus Na Sua Gloriosa Provincia Do Japao Pelo Padre Antonio Francisco Cardim De Mesma Companhia de Jesus*, p. 288-289. Cited in Pietro Cerutti, *A History of The Jesuits in Thailand* : part 1, p. 7.

⁵² Burnay J. Burnay, *Notes, Chronologiques sur les Missions Jesuites au Siam au XVII Siecle*, (Archivum Historicum Societatis Jesus, Extractum e Vol. XXII, 1953), p. 188. Cited in Pietro Cerutti, *A History of The Jesuits in Thailand* : part 1, p. 9.

2213⁵³ ถือได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาของคาทอลิกแห่งแรกในสยาม จากสมุดบันทึกของ บาทหลวงฟิลิปโป เด มารินี (Fillipo de Marini) ผู้ที่เคยเดินทางมาแวะพักที่สยามได้กล่าวถึง บาทหลวงวัลควาร์เนราและสถาบันแห่งนี้ไว้ว่า

ด้วยความเอาใจใส่และกระตือรือร้นจึงได้เปิดสถาบันสำหรับเด็กชาย เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ภาษาและในเวลาเดียวกันก็เป็นสถานที่ที่ฝึกการ วางตัวท่ามกลางผู้ที่ไม่ใช่คริสตัง และต้องพร้อมรับข้อโต้แย้งของชาวพุทธ ในเรื่องต่างๆ บาทหลวงได้ฝึกฝนพวกนักเรียนตามข้อความเชื่อ เขากล่าวไว้ ว่าพวกที่ไม่ใช่คริสตังได้ส่งลูกมาที่สถาบันนี้ และขอให้ลูกช่วยเหลือ บาทหลวง และเด็กผู้ชายคนนี้ได้เรียนรู้อย่างรวดเร็วและลึกซึ้งในเรื่อง ข้อความเชื่อคริสต์ศาสนา ถึงขนาดที่ว่าเขาสามารถเสวนากับพวกที่ไม่ใช่ คริสตัง และรู้ถึงข้อจำกัดของพวกเขา ทำให้พวกเขาเป็นครูคำสอนที่ดีแม้ว่า จะไม่ได้รับศีลล้างบาปก็ตาม⁵⁴

ในส่วนนักเรียนที่เข้ามารับการอบรมนั้น พบว่าที่สถาบันนี้มีแผนกสำหรับสอนเด็กที่มา จากหลายเชื้อชาติ เด็กส่วนใหญ่เป็นชาวโปรตุเกส แต่ก็มีเด็กชายที่มาจากเวียดนามและจีนด้วย ไม่ปรากฏว่ามีการสอนภาษาละติน อย่างไรก็ตาม ภาษาละตินก็เป็นส่วนหนึ่งของครูคำสอนที่ จะต้องใช้ สถาบันแห่งนี้รับนักเรียนที่ไม่ใช่คริสตังด้วย โดยไม่ได้บังคับให้รับศีลล้างบาป⁵⁵

เมื่อบาทหลวงเยสุอิตได้สร้างสถาบันการศึกษาที่กรุงศรีอยุธยาเป็นผลสำเร็จ ก็เป็นช่วง เดียวกับการเริ่มต้นรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199-2231) ซึ่งถือได้ว่าคริสต์ศาสนา ในช่วงรัชกาลนี้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน มีผลทำให้คริสต์ศาสนายายตัวมากขึ้น อีกทั้งเป็นช่วงเวลาที่ทำให้เห็นจุดเชื่อมต่อของกลุ่มอำนาจเก่าในประชาคมคริสตังที่กรุงศรีอยุธยาอัน ได้แก่บรรดานักบวชที่อยู่ภายใต้สิทธิอุปถัมภ์ของโปรตุเกสและสเปน กับกลุ่มอำนาจใหม่ที่จะเข้ามา มีบทบาทมากขึ้นในการเผยแผ่ศาสนา นั่นคือมิชชันนารีฝรั่งเศสที่อยู่ในความรับผิดชอบของ สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในอันดับต่อไป

⁵³ Surachai Chumsriphan, "The Initiation of the Mission of Siam by the Jesuit Missionaries in the XVIIIth Century," p. 59.

⁵⁴ Luigi Bressan. *A Meeting of Worlds: the Interaction of Christian Missionaries and Thai Culture*. p. 7.

⁵⁵ *Ibid.*, p. 7.

2.2 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ พ.ศ. 2199-2310

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 ได้เกิดเหตุการณ์ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสเข้ามามีบทบาทในการเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาแทนที่โปรตุเกส เหตุการณ์ดังกล่าวได้แก่ความผันผวนของหัวอำนาจในทวีปยุโรปอันเนื่องมาจากเหตุการณ์สำคัญ คือ การสถาปนาสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อของศาสนจักรคาทอลิก สิ่งนี้จะมีผลต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในกรุงศรีอยุธยาด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ

จากการสังคายนาแห่งเมืองเตรนต์ ที่ได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 2.1 ได้ก่อให้เกิดความสำคัญในหน้าที่รับผิดชอบของสมเด็จพระสันตะปาปาในการปกป้องและส่งเสริมความเชื่ออีกครั้ง รวมถึงความจำเป็นในการปรับปรุงการเผยแผ่ศาสนาในดินแดนต่างๆด้วย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2131 สมเด็จพระสันตะปาปาซิกตัสที่ 5 (Sixtus V พ.ศ. 2128-2133)⁵⁶ ได้ทรงสถาปนาสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ เป้าหมายหลักของสมณกระทรวงดังกล่าวคือ การเชิญชวนโปรเตสแตนต์และออร์ทอดอกซ์ (Orthodox) ให้กลับเข้ามาอยู่ภายในพระศาสนจักรคาทอลิก และเชิญชวนคนต่างศาสนาให้เข้ามาเป็นคริสตัง อีกทั้งได้มีการพิจารณาถึงปัญหาของการเผยแผ่ศาสนาในดินแดนห่างไกล โดยปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ความขัดแย้งระหว่างพระสังฆราชกับมิชชันนารี เนื่องจากมิชชันนารีบางคนได้ทำการค้าขาย มีการขูดรีดประชาชน จึงได้มีการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ด้วยการเน้นถึงการอบรมมิชชันนารีและคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นมิชชันนารี⁵⁷ อีกทั้งได้มีการตั้งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (La Société des Missions Etrangères de Paris)⁵⁸ ในปี พ.ศ. 2201 เพื่อเป็นสถาบันที่ผลิตมิชชันนารี โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสิทธิอุปัถุมภ์แห่งสเปนและโปรตุเกส⁵⁹ มิชชันนารีคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสกลุ่มแรกมีจุดเริ่มต้นที่กรุงศรีอยุธยา⁶⁰

⁵⁶ พระนามเดิมคือ เฟลิเช เปเรตตี ดิ มอนตัลโต (Felice Peretti di Montalto) ชาวอิตาลี เกิดวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2063 รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปา วันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2128 สิ้นพระชนม์วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2103 (บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช, บันทึกลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, หน้า 329-330.)

⁵⁷ โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า 103-104.

⁵⁸ ได้รับการสถาปนาโดยสมเด็จพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 (Alexander VII พ.ศ. 2198-2210) ในวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2201 ขึ้นตรงกับสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ โดยมีหน้าที่ในการส่งมิชชันนารีไปยังทวีปเอเชีย และสร้างพระศาสนจักรในดินแดนเหล่านั้น มิชชันนารีกลุ่มแรกของคณะได้เดินทางมาสยามเป็นที่แรก จากนั้นก็ได้เริ่มแพร่ขยายการทำงานไปยังประเทศต่างๆที่เอเชีย (โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า 104)

⁵⁹ Missions étrangères de Paris 350 ans au service du Christ, (Paris: Malesherbes, 2008), p. 3.

⁶⁰ Les Missions Etrangères. Trois siècles et demi d'histoire et d'aventure en Asie, (Paris: Perrin, 2008), p. 45.

2.2.1 การเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาของมิชชันนารีคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส

รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์เป็นช่วงเวลาที่มีชาวต่างชาติมีบทบาทอย่างเด่นชัดในสยาม ทั้งในเรื่องการค้า การนำเข้ามาของความรู้ใหม่ๆ และการเมือง ตั้งแต่ต้นรัชกาลที่การครองราชย์เป็นไปด้วยความช่วยเหลืออย่างแข็งขันของบรรดาชาวต่างชาติที่รับราชการเวลานั้น การมีทหารรักษาพระองค์ที่เป็นชาวต่างชาติ เนื่องด้วยพระองค์ไม่ทรงไว้วางพระทัยในบรรดาขุนนางฝ่ายปกครองที่มีอำนาจยิ่งลึกลงในราชสำนัก แม้ว่าในสมัยของพระเจ้าปราสาททองบรรดาขุนนางจะถูกลดทอนสิทธิ อำนาจและทรัพย์สินอย่างจริงจัง แต่เมื่อสิ้นรัชกาลกษัตริย์พระองค์ใหม่คือเจ้าฟ้าไชย และพระศรีสุธรรมราชา พระโอรสและพระอนุชาของพระเจ้าปราสาททอง ล้วนแล้วแต่ครองราชย์ในเวลาอันสั้น ประกอบกับเป็นกษัตริย์ที่อ่อนแอ ทำให้บรรดาขุนนางฝ่ายปกครองได้พยายามสร้างฐานอำนาจของตนให้ฟื้นคืน แม้กระทั่งในช่วงต้นรัชกาลก็ได้ทรงปลดอภัยจากการถูกลอบปลงพระชนม์ จึงทรงประทับอยู่ที่พระราชวังบวรสถานมงคลซึ่งเป็นที่มั่นของพระองค์ตั้งแต่แรกเริ่ม⁶¹

ช่วงเริ่มรัชกาลก็ปรากฏว่ามีการก่อกบฏขึ้นชื่อว่าการกบฏพระไตรภูวนาทิศย์ (และพระองค์ทอง) ซึ่งผู้ก่อการนอกเหนือจากพระอนุชาต่างพระมารดาแล้ว ยังมีขุนนางชั้นผู้ใหญ่บางคนร่วมด้วย เป็นการก่อกบฏของบรรดาขุนนางที่ไม่สามารถมีอิทธิพลควบคุมกษัตริย์พระองค์ใหม่นี้ได้ และเช่นเดียวกับรัชกาลของพระเจ้าปราสาททองที่มีการลดทอนอำนาจขุนนางฝ่ายปกครอง พระนารายณ์เองก็ทรงทำให้ขุนนางที่มีอำนาจมากๆ ไม่อยู่ในสถานะที่จะต่อต้านพระองค์ได้⁶² แต่การเสียผลประโยชน์เมื่อนานวันเข้าก็ถูกลามไปสู่กลุ่มคนหลายกลุ่ม ดังกรณีของกบฏมัทกะสัน ที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2229 ดูเหมือนว่าจะเป็นชาวต่างชาติทั้งสิ้น แต่จากหลักฐานชั้นต้นหลายชิ้นได้รายงานว่าการกบฏครั้งนี้เป็นการวางแผนลับทางการเมือง ซึ่งมีขุนนางไทยเข้าร่วม มากกว่าจะเป็นการจลาจลของชนกลุ่มน้อย เมื่อความหวาดระแวงเพิ่มมากขึ้น ฐานที่มั่นในกรุงศรีอยุธยาจึงไม่ปลอดภัย ทำให้ต้องเสด็จไปประทับที่ลพบุรี⁶³

พระนารายณ์ทรงพยายามที่จะสถาปนาอำนาจของกรุงศรีอยุธยาเหนือล้านนา และพม่าตอนล่าง ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลที่ช่วงชิงกันระหว่างกรุงศรีอยุธยาและพม่า ในสมัยของพระองค์ กรุงศรีอยุธยาสามารถครอบครองเมืองต่างๆในพม่าตอนล่างสุดไว้ได้ เช่น มะริดและตะนาวศรี และใช้หัว

⁶¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, *การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์*, (กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2543), หน้า 24-28.

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-30.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36-38.

เมืองเหล่านี้เป็นเมืองท่าติดต่อการค้าขายกับอินเดีย ตลอดจนถึงชาวตะวันตกที่เริ่มเข้ามาจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษและฝรั่งเศส⁶⁴ ชาติตะวันตกเหล่านี้ต้องการทำสัญญาทางการค้ากับสยาม เพราะสินค้าของสยามหลายชนิดเป็นที่ต้องการของตะวันตกเช่น หนังสัตว์ ข้าว ดีบุก ทองแดง และพริกไทย เป็นต้น และในการทำการค้ากับต่างชาตินี้ กษัตริย์ทรงเป็นผู้มีสิทธิ์ผูกขาดการค้าโดยผ่านทางเสนาบดีที่ดูแลด้านการค้ากับต่างชาติ ในตำแหน่งพระคลัง⁶⁵

การมีความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติในสมัยของพระนารายณ์ นอกเหนือจากการค้าระหว่างประเทศแล้ว ยังทรงโปรดให้มีผู้ที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในเรื่องของการแพทย์ สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ และอื่นๆ เพื่อเข้ามารับถวายงานในราชสำนักเช่น ทรงขอยืมตัววิศวกรชื่อว่า เดอ ลามาร์ (De Lamare) จากคณะทูตของฝรั่งเศส เพื่อช่วยในการซ่อมแซมป้อมที่ทรุดโทรม และจากหลักฐานของฮอลันดาชี้ให้เห็นว่าผู้แทนการค้าของบริษัทฮอลันดา นอกเหนือจากถวายความช่วยเหลือด้านอาวุธและทหารแล้ว ยังได้ถวายผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและช่างฝีมือในสาขาต่างๆเป็นจำนวนมากเช่นกัน⁶⁶ จากความสนใจเหล่านี้ทำให้ความสนใจในบรรดาบาทหลวงได้เพิ่มทวีขึ้น เนื่องจากในช่วงเวลานั้นบาทหลวงที่เข้ามาในสยามเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในวิทยาการเป็นอย่างยิ่งเช่น บาทหลวงวัลควาร์เนราที่เป็นทั้งสถาปนิกและวิศวกร⁶⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁴ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อยุธยา:ประวัติศาสตร์และการเมือง, หน้า 67-68.

⁶⁵ Hutchinson, E. W. Adventurers in Siam in the Seventeenth Century, p. 40.

⁶⁶ Smith, G. V. The Dutch in Seventeenth-Century Thailand, p. 41.

⁶⁷ Surachai Chumsriphan, "The Initiation of the Mission of Siam by the Jesuit Missionaries in the XVIIth Century,"

2.1 พระสังฆราชปิแอร์ ลังแบร์ต เดอ ลา ม็อต

2.2 พระสังฆราชฟรังซัวส์ ป็ลลือ

ที่มา : โรเบิร์ต กอสเต, 2000 ปี แห่งการประกาศพระวรสาร, หน้า 171.

ในวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2205 มิชชันนารีของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสได้เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาประกอบไปด้วย พระสังฆราชปิแอร์ ลังแบร์ต เดอ ลา ม็อต (Pierre Lambert de la Motte)⁶⁸ บาทหลวงฌาคส์ เดอ บูร์ฌีเย (Jacques De Bourges) และบาทหลวงฟรังซัว เดดีเยร์ (François Deydier) ในความเป็นจริงทั้งสามได้รับมอบหมายให้ไปทำงานที่โคชินจีนและตั้งเกีย แต่เนื่องจากโคชินจีนและตั้งเกีย (จีนและเวียดนาม) กำลังมีการเปียดเบียนศาสนาอย่างหนัก ทั้งสามจึงต้องคอยอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา⁶⁹ โดยพระสังฆราชเดอ ลา ม็อตได้บันทึกเกี่ยวกับสยามในเวลานั้นไว้ว่า

ข้าพเจ้าเชื่อว่าในโลกนี้จะหาเมืองไหนที่จะมีศาสนามากอย่าง และที่อนุญาตให้ปฏิบัติศาสนานั้นๆได้อย่างเมืองไทย เห็นจะไม่ได้แล้ว พวกที่ไม่ได้ถือศาสนาคริสต์ก็ดี พวกมะหะหมัดก็ดี ซึ่งแยกกันออกเป็นคณะเป็น

⁶⁸ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2167 รับศีลบวชวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2198 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2203 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งเบรีตุส (Berytus) ปกครองมิสซังโคชินจีน วั เวียดนาม มรณภาพวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2222 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 143/1-143/4. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

⁶⁹ อาเดรียง โลเน, ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811, แปลโดย ปอล ซาเวียร์ (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2525), หน้า 1.

หมู่ ก็ปฏิบัติการศึกษาตามลัทธิของตัวเองได้ทุกอย่าง โดยไม่มีข้อห้ามปราม
กีดขวางอย่างใดเลย⁷⁰

ต่อมาในวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2207 พระสังฆราชฝรั่งเศส บัลลือ (François Pallu)⁷¹ พร้อมด้วยมิชชันนารี 3 ท่านและฆราวาส 1 คน ได้เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยา ทำให้พระสังฆราช เดอ ลา ม็อตมีความยินดีเป็นอันมาก และเนื่องจากบรรดามิชชันนารีฝรั่งเศสกลุ่มนี้ ยังไม่เคยมี ประสพการณ์ในการเผยแผ่ศาสนามาก่อน เพราะเพิ่งจะได้รับการแต่งตั้งจากสมณกระทรวงเผยแผ่ ความเชื่อ ดังนั้นจึงได้มีการประมวลแนวทางในการเผยแผ่ศาสนาขึ้น โดยการแต่งตั้งสื่อชื่อว่า คำ แนะนำสอนเพื่อปฏิบัติหน้าที่แพร่ธรรมอย่างถูกต้อง มีประโยชน์ยิ่งสำหรับมิสซังจีน ดังเกีย โคชินจีน และสยาม แต่งโดยบรรดามิชชันนารีแห่งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ซึ่งประชุมกัน ณ กรุงศรี อยุธยา นครหลวงแห่งกรุงสยาม เมื่อแต่งตั้งสื่อเรียบร้อยแล้ว จึงได้ส่งไปยังสันตะสำนักเพื่อ พิจารณาและขอความเห็นชอบ หลังจากได้รับการอนุมัติแล้ว จึงได้ส่งต่อไปยังสมณกระทรวงเผย แผ่ความเชื่อให้ทำการจัดพิมพ์ แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2212⁷² เนื้อหาของหนังสือเล่มดังกล่าว เป็น ข้อแนะนำสำหรับผู้ทำงานเผยแผ่ศาสนาทั้งที่เป็นบาทหลวง หัวหน้าชุมชนคริสตัง กลุ่มผู้อาวุโสใน ชุมชน ครูคำสอน หรือแม้กระทั่งหมอด้าย ที่มีหน้าที่โปรดศีลล้างบาปเด็กทารกที่ใกล้จะตาย⁷³

บรรดามิชชันนารีฝรั่งเศสเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ ศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าเวียดนามซึ่งขณะนั้นกำลังมีปัญหาในการ เบียดเบียนศาสนา และเสนอความเห็นเรื่องนี้ไปยังกรุงโรม ในที่สุดสมเด็จพระสันตะปาปา เคลเมนต์ที่ 9 (Clement IX พ.ศ. 2210-2212)⁷⁴ ก็ทรงตกลงให้สยามเป็นอาณาเขตเผยแผ่ศาสนา ที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสใน พ.ศ. 2208⁷⁵

⁷⁰ ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 15 (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27), (กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา, 2505), หน้า 240.

⁷¹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2169 ไม่ปรากฏหลักฐานยืนยันวันรับศีลบวช ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราช วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2301 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งเฮลิโอบอลิส (Heliopolis) ปกครองมิสซังตั้งเกีย เวียดนาม วันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2223 ได้รับแต่งตั้งเป็นประมุขมิสซังชุกเกียน จีน มรณภาพวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2227 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 191-192. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

⁷² อาเดรียง โกลเน, ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811, หน้า 8.

⁷³ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 96-97.

⁷⁴ พระนามเดิมคือ ยูลิโอ รอสปีลิโอโซ (Giulio Rospigliosi) เกิดที่หมู่บ้านปิสตอย (Pistoria) แคว้นลอมบาร์ด (Lombard) ใน วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2143 รับเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปาวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2210 สิ้นพระชนม์วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2212 (บาทหลวงไฟบูลย์ อุดมเดช, บันทึกล้านสมเด็จพระสันตะปาปา, หน้า 346-347.)

⁷⁵ โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร, หน้า 173-174.

เมื่อตกลงใจที่จะเริ่มงานแพร่ธรรมที่กรุงศรีอยุธยา ปัญหาที่มิชชันนารีได้พบในระยะแรกๆ นั้นคือ การเกิดความขัดแย้งกับมิชชันนารีโปรตุเกสที่ทำงานอยู่ก่อนแล้ว รวมทั้งยังถูกคุกคามจากบรรดาพ่อค้าโปรตุเกสอีกด้วย ความขัดแย้งดังกล่าวเกิดจากการที่พ่อค้าโปรตุเกส มองว่าคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส เป็นคณะเผยแพร่ศาสนาเถื่อนเนื่องจากไม่มีเอกสารยืนยันใดๆ แจ้งให้ทราบถึงการเข้ามาทำงาน อีกทั้งความขัดแย้งในวิธีการเผยแพร่ศาสนาภายใต้ระบบสิทธิอุปถัมภ์ ของมิชชันนารีโปรตุเกสที่มักขัดคำสั่งจากสันตะสำนักเสมอ ดังนั้นการเข้ามาของมิชชันนารีฝรั่งเศสจึงถูกมองว่าเป็นสายลับที่จะคอยรายงานพฤติกรรมของมิชชันนารีโปรตุเกสไปยังกรุงโรม นอกจากนี้ ปัญหาความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ทางการค้าก็เป็นสาเหตุของความขัดแย้งในอีกประการหนึ่ง เพราะพ่อค้าโปรตุเกสไม่ต้องการเสียผลประโยชน์ในกรุงศรีอยุธยา จากปัญหาดังกล่าว สันตะสำนักจึงแก้ปัญหาโดยการสถาปนามิสซังสยามขึ้นใน พ.ศ. 2212 และแต่งตั้งบาทหลวงท่านหนึ่งเป็นพระสังฆราชทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองมิสซังสยาม ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งคือพระสังฆราช หลุยส์ ลานู (Louis Laneau)⁷⁶ ซึ่งต่อมาได้มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ศาสนาในกรุงศรีอยุธยา การสถาปนามิสซังสยามทำให้มิชชันนารีโปรตุเกสมีบทบาทน้อยลงเรื่อยๆ ตามลำดับ

2.3 พระสังฆราชหลุยส์ ลานู

⁷⁶ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2180 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2217 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งเมเทลโลปอลิส (Metellopolis) ปกครองมิสซังสยามและนานกิง มรณภาพวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2239 ณ กรุงศรีอยุธยา (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 144-148. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

ที่มา : Luigi Bressan, *A Meeting of Worlds: the Interaction of Christian Missionaries and Thai Culture*, p. 129.

ช่วง พ.ศ. 2207 ถึง 2214 ในมิสซังสยามได้มีการตั้งสถาบันเพื่อช่วยในการทำงานเผยแผ่ศาสนาขึ้น โดยใน พ.ศ. 2207 ได้เปิดสามเณราลัยเพื่ออบรมชายชาวเอเชียที่มีความประสงค์จะบวชเป็นบาทหลวง ต่อมาพระสังฆราชเดอ ลา ม็อตได้จัดตั้งคณะผู้รักกางเขนชาย เพื่อให้การเผยแผ่ศาสนามีประสิทธิภาพมากขึ้น และได้ใช้พระวินัยของพระภิกษุสงฆ์ ในพุทธศาสนามาเป็นแบบอย่าง แต่สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อไม่ได้รับรองคณะนี้ เพราะเคร่งครัดเกินไปเกรงว่าจะมีสมาชิกน้อย⁷⁷ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2213 พระสังฆราชเดอ ลา ม็อตได้ตั้งภคินีรักกางเขนเป็นกลุ่มแรกที่ภาคเหนือของเวียดนาม ตั้งกลุ่มที่สองเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2214 ที่ภาคใต้ของเวียดนาม⁷⁸ และกลุ่มที่สามในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2215 ที่ค่ายนักบุญยอแซฟ อยุธยา สมาชิกกลุ่มแรกของกลุ่มที่กรุงศรีอยุธยา มี 5 คน เป็นชาวเวียดนามทั้งหมด จุดมุ่งหมายของคณะภคินีนี้คือการอบรมเยาวชนหญิง และการพยาบาลหญิงสาวที่เจ็บป่วย⁷⁹

เมื่อมิชชันนารีฝรั่งเศสเริ่มที่จะมีบทบาทมากขึ้นก็ได้มีการนำวิทยาการจากตะวันตกเข้ามาสู่กรุงศรีอยุธยา เช่น วิทยาการด้านดาราศาสตร์ และด้านวิศวกรรม แต่ผลสำเร็จอย่างสูงของบรรดามิชชันนารีคือ สามารถทำให้สยามและฝรั่งเศสมีความสัมพันธ์ทางการทูตได้สำเร็จ โดยสยามส่งราชทูตไปฝรั่งเศสเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2223 เมื่อเดินทางมาถึงเมืองบันตัม (Bantam) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันตกของเกาะชวา ได้คอยเรือที่จะไปฝรั่งเศสถึง 6 เดือน ที่สุดปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2224 คณะทูตได้ลงเรือซอลเลย์ โดริอองต์ (Soleil d'Orient) เพื่อเดินทางไปยังเกาะมาดากัสการ์ (Madagascar) ต่อมาเรือถูกพายุชายฝั่งตะวันออกของเกาะมาดากัสการ์อับปางลง คณะทูตเสียชีวิตหมดทุกคน⁸⁰ สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงส่งราชทูตไปอีกครั้งในปี พ.ศ. 2226 ปลายปี พ.ศ. 2228 พระเจ้าหลุยส์ ที่ 14 (Louis XIV พ.ศ. 2186-2258) กษัตริย์ฝรั่งเศสได้ส่งราชทูตมายังราชสำนักกรุงศรีอยุธยา นำโดยอาแล็กซองด์ร เชอวาลิเยร์ เดอ โชมองต์ (Alexandre Chevalier de

⁷⁷ โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า 174-175.

⁷⁸ โรสลิน ศรีไพโร กระทอง และคณะ, *อนุสรณ์ 200 ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนในจันทบุรี*. (กรุงเทพมหานคร: สวีทแคท, 2546), หน้า 155.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

⁸⁰ อาเดรียง โกลเน, *ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811*, หน้า 66.

Chaumont)⁸¹ เพื่อทำการเจริญสัมพันธไมตรี เมื่อถึงโอกาสที่ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ ราชทูตเดอ โชมองต์ ได้กราบบังคมทูลเรื่องที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีพระราชประสงค์จะให้สมเด็จพระนารายณ์ได้เข้ารีต เพื่อให้กรุงศรีอยุธยาและฝรั่งเศสเป็นมิตรกันต่อไปอย่างแน่นแฟ้น ดังความในพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ความว่า

หม่อมฉันจะยินดีมาก ถ้ามีโอกาสแสดงความรู้คุณต่อฝ่าพระบาท เพราะได้ทราบฝ่าพระบาทยังคงพระราชทานความคุ้มครอง แก่บรรดาพระสังฆราชและมิชชันนารีอื่นๆ ผู้ทำงานสอนพระคริสต์ศาสนาให้แก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของฝ่าพระบาท และโดยที่มีความนิยมยกย่องฝ่าพระบาทเป็นพิเศษ หม่อมฉันปรารถนาอย่างเร่งร้อนใครให้ฝ่าพระบาทได้สดับและเรียนรู้จากท่านเหล่านั้น ซึ่งข้อคำสอนอันเที่ยงแท้และอัศจรรย์แห่งศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์นี้

ศาสนาดังกล่าวสอนให้รู้จักพระเจ้าเที่ยงแท้ ผู้ทรงสามารถแต่องค์เดียวที่จะดลบันดาลให้เราเปี่ยมไปด้วยความสุขนิรันดรในสวรรค์ หลังจากที่ทรงบันดาลให้เราครองราชสมบัติอย่างมีเกียรติรุ่งโรจน์เป็นเวลาช้านานเหนือไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินในโลกนี้⁸²

พระสังฆราชลาโนซึ่งทำหน้าที่เป็นล่ามแปลภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาโปรตุเกสก่อน เพื่อให้คอนสแตนติน ฟอลคอน (Constantine Phaulkon)⁸³ กราบทูลพระนารายณ์ ฟอลคอนได้พยายามแปลข้อความเกี่ยวกับศาสนาให้อ่อนลง และได้ละเว้นการแปลข้อความบางตอนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนศาสนาไม่กราบทูลสมเด็จพระนารายณ์ เนื่องจากพระสังฆราชลาโนและฟอลคอนเห็นว่ายังไม่ใช่

⁸¹ ชาวฝรั่งเศส เกิดปี พ.ศ. 2183 รับราชการในราชสำนักของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เดินทางเป็นราชทูตของฝรั่งเศส มาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม ในรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์ และได้ถึงแก่กรรมในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2253 ณ กรุงปารีส (Donald, F. Lach and Edwin J. Van Kley, *Asia in the Making of Europe. V. III Book 1*, (Chicago, IL: University of Chicago, 1993), p. 253.)

⁸² อาเดรียง โลงเน, *ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811*, หน้า 72.

⁸³ เกิดปี พ.ศ. 2190 ที่กรีซ (Greece) เดินทางมาสยามในฐานะพ่อค้าในปี พ.ศ. 2218 เริ่มรับราชการในราชสำนักสยามในตำแหน่งล่าม ในที่สุดได้รับการโปรดเกล้าฯ จากสมเด็จพระนารายณ์ให้มีบรรดาศักดิ์เป็นออกญาวิชาเยนทร์ สมรสกับมารี กีมาร์ เดอ ปีนา (Marie Guimar de Pihna) มีบุตร 2 คน เมื่อพระเทพราชาเข้ายึดอำนาจฟอลคอนได้ถูกจับกุมและประหารชีวิตในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2231 (Michael Smithies, *Three military accounts of the 1688 Revolution in Siam*, (Bangkok: Orchid Press, 2002), p. 100.)

เวลาที่เหมาะสมสำหรับการกราบทูลเรื่องนี้ เพราะจะไม่เป็นผลดีต่อทุกฝ่าย ต่อมาภายหลังเมื่อราชทูตเดอ โชมองต์ทราบเรื่องนี้ จึงขุ่นเคืองพอลคอนเป็นอย่างมาก⁸⁴

เมื่อราชทูตเดอ โชมองต์จะเดินทางกลับฝรั่งเศส พระนารายณ์ทรงโปรดให้แต่งตั้งราชทูตแห่งกรุงศรีอยุธยาไปเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีออกพระวิสุตรสุนทร (ปาน) เป็นราชทูต ออกหลวงกัลยาราชไมตรี เป็นอุปทูต ออกขุนศรีวิศาลวาจา เป็นตรีทูต และบาทหลวงอาร์ตัส เดอ ลีออน (Artus de Lionne) เป็นล่ามและที่ปรึกษา คณะราชทูตออกเดินทางไปกับเรือฝรั่งเศสเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2228 และไปถึงฝรั่งเศสวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2229 คณะทูตได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติ ขณะเดินทางผ่านเมืองต่างๆจนถึงปารีสวันที่ 12 สิงหาคม ในขบวนมีรถเทียมม้า 6 ตัว ถึง 60 คัน คณะราชทูตได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ตามธรรมเนียมไทยในวันที่ 1 กันยายน นอกจากนั้นคณะราชทูตยังได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์และพระราชวงศ์เป็นการส่วนพระองค์อีก ในที่สุดคณะราชทูตได้ถวายบังคมลาวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2230 และเดินทางกลับถึงปากน้ำเมื่อวันที่ 27 กันยายน ปีเดียวกัน⁸⁵

ช่วงปลายรัชกาลของพระนารายณ์ เกิดความไม่พอใจของเหล่าขุนนางและประชาชน ในนโยบายการต่างประเทศของพระนารายณ์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีกองทัพฝรั่งเศสเข้ามาตั้งป้อมที่บางกอก โดยเนื้อแท้แล้วย่อมเห็นเป็นการยึดครอง ความรู้สึกของทหารที่เห็นชาวพื้นเมืองเป็นเสมือนเชลย ช่วยเพิ่มความมึนแค้นกองทัพเป็นอันมาก ซึ่งมีหลักฐานหลายชิ้นที่บ่งชี้ถึงการเหยียดหยามชาวพื้นเมือง เมอาลอะวาด ไม่เคารพในวัฒนธรรม และในความขมขื่นที่เกิดจากการกระทำของทหารต่างชาตินี้ ประชาชนได้พบว่าทหารต่างชาตินี้เป็นกลุ่มคนที่มีอภิสิทธิ์ เนื่องจากเป็นคนของพระมหากษัตริย์ อันที่จริงประชาชนในสมัยนั้น จะมีความคุ้นเคยกับอภิสิทธิ์ชนอยู่แล้ว แต่ต้องสามารถอธิบายได้ในบริบทสังคมของคนไทย แต่ทหารต่างชาติผู้ไม่ได้มีศักดิ์นา มิได้มีเครื่องยศ ไม่กราบไหว้พระสงฆ์ จะมาแสดงการกตัญญูได้อย่างไร จึงเห็นได้ว่าพระนารายณ์มีศัตรูเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความต้องการที่จะกวาดล้างพวกขุนนางต่างชาติออกไป และถ้าจำเป็นก็ขจัดพระนารายณ์ออกจากราชสมบัติ ไม่น่าประหลาดที่ผู้สามารถสร้างและนำก่อกองนี้ก็คือขุนนางและขุนนางในที่นี้คือ ออกพระเพทราชา (พ.ศ. 2231-2316) ซึ่งเป็นขุนนางในฝ่ายปกครองคือ สมุหพระคชบาลจางวางขวาในกรมพระคชบาลขวา มีมารดาเป็นพระนมของพระนารายณ์ และมี

⁸⁴ นุสรี เงินเลิศวัฒนะชัย, "การศึกษาเปรียบเทียบจิตตารมณ์ สถานภาพและบทบาทของบาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544), หน้า 152.

⁸⁵ วิทยาลัยแสงธรรม, ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาว่าติกันที่ 2, (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2533), หน้า 73-77.

น้องสาวเป็นสนมเอกของพระนารายณ์ แม้ว่าภายหลังน้องสาวของออกพระเพทราชาคนนี้จะถูกประหารก็ตาม นอกจากนี้พระเพทราชายังแสดงตนอย่างเปิดเผยที่ไม่ชอบฝรั่ง⁸⁶

2.2.2 การกวาดล้างอิทธิพลของต่างชาติในสยามตั้งแต่รัชกาลพระเพทราชา ถึงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเกิดความไม่พอใจในหมู่ขุนนางและประชาชน ต่อชาวต่างชาติและนโยบายของพระนารายณ์ ทำให้ก่อนหน้าที่พระนารายณ์จะสวรรคตถึงสองเดือน พระเพทราชาจึงดำเนินการยึดพระราชวัง⁸⁷ พลลคอนถูกขังคุกและประหารชีวิตในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2231 เมื่อพระนารายณ์สวรรคตลงในวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2231 หลังจากนั้น พระสังฆราชาโนถูกจับถูกกระชากแหวน กางเขนห้อยที่อกและหมวกออก ถูกเตะ ชกและเอาไม้ตะบองตี ถูกใส่โซ่โซ่และตรวนหลายเส้น บรรดามิชชันนารีหลายท่านก็ถูกจับด้วย โบสถ์ใหญ่น้อย วิทยาลัย สามเณรล้วยถูกเผาทำลายสิ้น หลุมฝังศพของพระสังฆราชเดอ ลา ม็อตและบาทหลวงถูกระเบิด อีกทั้งมีชาวสยามอีกหลายคนก็ถูกทรมานในครั้งนั้นด้วยเช่นกัน⁸⁸ ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2232 พระสังฆราชาโนถูกปล่อยตัว และตามมาด้วยบรรดามิชชันนารี ภายหลังมีมิชชันนารีหลายท่านที่เสียชีวิตเพราะได้รับความยากลำบากจากการกักขังในครั้งนี้⁸⁹

ภายหลังจากที่พระเพทราชาสวรรคต การทำงานของมิชชันนารีก็เป็นไปได้เรื่อยๆ ต่อมาในรัชกาลพระเจ้าท้ายสระ (พ.ศ. 2252-2275) ได้มีการประกาศข้อห้าม 4 ข้อ สลักไว้บนศิลาเอาไปตั้งไว้หน้าโบสถ์นักบุญยอแซฟที่อยุธยา มีข้อความว่า

1. ห้ามเขียนหนังสือเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ตั้งเป็นภาษาไทย หรือภาษาเขมร (บาลี)
2. ห้ามเทศนาให้คนสยาม มอญ และลาวฟัง
3. ห้ามชักชวนให้พวกเขาเข้าในศาสนาคริสต์
4. ห้ามติเตียนศาสนาพุทธ⁹⁰

⁸⁶ นิธิ เอียวศรีวงศ์, การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์, หน้า 70-73.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

⁸⁸ อาเดรียง โลเน, ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811, หน้า 104-107.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110-111.

⁹⁰ โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า 182.

เนื่องจากได้มีการเขียนหนังสือที่มีเนื้อหาพาดพิงถึงพุทธศาสนา จึงเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเจ้าฟ้าพร ที่ในขณะนั้นดำรงพระอิสริยยศเป็นวังหน้าในรัชกาลพระเจ้าท้ายสระ แม้ว่าจะไม่สามารถเผยแพร่ศาสนาได้อย่างราบรื่นมากนัก แต่ก็ไม่ถึงกับถูกห้ามเลยทีเดียว แต่สิ่งที่ทำให้การเผยแพร่ศาสนาในกรุงศรีอยุธยาต้องหยุดชะงัก ก็เนื่องมาจากการเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2310

หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว บาทหลวงฌาคส์ กอร์รี (Jacques Corre)⁹¹ บาทหลวงอิสิดอร์ ดา กอนเซซา (Isidor da Conceição) และบาทหลวงแบร์นาร์ดีโน ซาเลมา (Bernardino Salema) กับคริสตังราว 300 คนได้หลบหนีไปเขมร แต่บาทหลวงแบร์นาร์ดีโนจมน้ำเสียชีวิตบริเวณใต้เมืองบางกอกเล็กน้อย บ้านพักภคินีรักไม้กางเขนถูกพม่าเผาเช่นกัน ภคินีไปหลบภัยที่เมืองจันทบุรีและตั้งมั่นอยู่ที่นั่น⁹² พระสังฆราชปีแอร์ บริโกต์ (Pierre Brigot)⁹³ ผู้ปกครองมิสซังสยามในขณะนั้นพร้อมกับคริสตังกลุ่มหนึ่งถูกนำตัวไปเป็นเชลยโดยเดินทางมาถึงเมืองย่างกุ้ง ของพม่า ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2310 และพักอยู่ที่โบสถ์ของบาทหลวงคณะบาร์นาบิต (Barnabites) ที่สุดพระสังฆราชบริโกต์ได้รับอนุญาตให้เดินทางออกจากพม่าได้ในวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2311 และไม่ได้กลับมาสยามอีก ส่วนชุมชนคริสตังที่ยังคงเหลือรอดอยู่มีเพียงแค่ 2 แห่งคือ ชุมชนคริสตังที่จันทบุรีซึ่งมีบาทหลวงพื้นเมืองท่านหนึ่งปกครอง และชุมชนคริสตังที่ภูเก็ตซึ่งมีนักบวชคณะฟรังซิสกันชาวโปรตุเกสพักอยู่⁹⁴ คนอื่นๆก็กระจัดกระจายไปบางกอกบ้าง ทางภาคใต้บ้าง⁹⁵

⁹¹ ชาวฝรั่งเศส เกิดปี พ.ศ. 2277 ที่แขวงฟินิสแตร์ (Finistère) เดินทางมาถึงสยามเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2305 ปี พ.ศ. 2313 ได้รับการแต่งตั้งเป็นรองประมุขมิสซังสยาม มรณภาพวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2316 ที่บางกอก (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 58. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

⁹² Archives de la Propagande, LXI, p. 1555-1556. อ้างถึงใน บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2549), หน้า 260.

⁹³ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2256 ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชผู้ช่วยวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2298 และเลื่อนขึ้นเป็นพระสังฆราชในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2298 พิธีอภิเษกเป็นพระสังฆราชมีขึ้นในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2300 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งธาบราคา (Thabraca) ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงครั้งที่สองในปี ค.ศ. 2310 ก็ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆราชผู้ปกครองมิสซังเวราโพลี (Verapoly) ประเทศอินเดีย ในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2319 มรณภาพวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2334 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 16/1-16/2. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

⁹⁴ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 260-261.

⁹⁵ โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า 184.

2.3 การเผยแพร่คริสต์ศาสนาภายใต้การปกครองของพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ. 2310-2325

สถานการณ์ของคริสต์ศาสนา หลังจากที่อยู่ในภาวะระส่ำระสายจากการเสียกรุงศรีอยุธยา ที่ทำให้บรรดาบาทหลวงและคริสตังกระจัดกระจายไปตามที่ต่างๆ ต่อมาบาทหลวงกอร์รี่ ได้เดินทางมาถึงกรุงธนบุรีในวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2312 หลังจากที่ได้หนีสงครามไปอยู่ที่เขมร เมื่อมาที่กรุงธนบุรีก็ได้รับพระราชทานที่ดินจากพระเจ้ากรุงธนบุรีเพื่อใช้สำหรับสร้างโบสถ์ เมื่อแรกสร้างโบสถ์นั้นได้ตั้งนามเพื่อเป็นเกียรติแก่กางเขนศักดิ์สิทธิ์⁹⁶ โบสถ์นั้นคือ โบสถ์ซางตาครู้สที่เป็นชุมชนชาวโปรตุเกส ที่อาศัยอยู่ในสยามตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรีนี้ ต่อมา मिชชันนารีฝรั่งเศสประกอบไปด้วยพระสังฆราช เลอ บอง (Le Bon)⁹⁷ และบาทหลวงการ์โนลต์ (Garnault)⁹⁸ ได้เดินทางเข้ามายังสยามในปี พ.ศ. 2314 สถานการณ์ในเวลานั้นคริสตังมีเหลืออยู่ไม่กี่ครอบครัว ในระยะแรกความสัมพันธ์ระหว่างมิชชันนารีกับพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นไปด้วยดี พระองค์ทรงพอพระทัยในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับมิชชันนารีในเรื่องของคริสต์ศาสนา แต่ต่อมาเกิดเหตุจากการที่คริสตังไม่เข้าร่วมในพระราชพิธีของราชสำนัก เช่น ทหารที่เป็นคริสตังไม่เข้าร่วมในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ที่จัดขึ้นใน พ.ศ. 2318 จึงเป็นเหตุให้พระสังฆราชกับมิชชันนารีถูกขังและจำคุกเป็นเวลาเกือบหนึ่งปี⁹⁹ จากการถูกลงโทษที่เกิดขึ้นก็ไม่เป็นเรื่องแปลกอะไร เพราะเนื่องจากการถือน้ำเป็นพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนที่เข้าใจได้ตามยุคสมัยอยู่แล้ว ประกอบกับแนวคิดของบาทหลวงในยุคนั้น ที่มองว่าพิธีกรรมใดๆ อันเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออื่นที่ไม่ใช่คริสต์ศาสนา ถือเป็นพิธีกรรมนอกรีตนอกรอยที่ห้ามอย่างเด็ดขาดสำหรับบรรดาคริสตังทั้งหลายที่จะเข้าร่วม

สุดท้ายเมื่อรวมกับอีกหลายเหตุการณ์ ซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความคิดเห็นทางศาสนาไม่ตรงกัน ทำให้พระเจ้ากรุงธนบุรีไม่พอพระทัย และในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2322 มิชชันนารี 3 ท่านจึงถูกพระเจ้ากรุงธนบุรีสั่งให้ส่งตัวลงเรือไปยังเมืองสุรัต ด้วยเหตุผลว่า มิชชันนารี

⁹⁶ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 267.

⁹⁷ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2253 เดินทางมาสยามวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2288 ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2307 มรณภาพวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2323 ที่เมืองกัว (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 152-153. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

⁹⁸ ชาวฝรั่งเศส เกิด พ.ศ. 2288 ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชใน พ.ศ. 2329 มรณภาพวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2353 ที่จันทบุรี (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 98-99. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

⁹⁹ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 267-274.

ห้ามไม่ให้คริสตังเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาของสยาม¹⁰⁰ จึงไม่เหลือมิชชันนารีที่กรุงธนบุรีอีกเลย จากช่วงเวลานี้การเผยแพร่ศาสนาได้ขาดตอนไประยะหนึ่ง และจะกลับเข้ามาที่สยามอีกครั้งในรัชกาลของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. 2325-2352)

2.4 การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงก่อน พ.ศ. 2424

เหตุผลสำคัญที่ทำให้มิชชันนารีกลับมาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มี 2 ประการคือ ต้องการฟื้นฟูงานเผยแพร่ศาสนาที่ไม่ประสบผลสำเร็จ ตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงรัชกาลของพระเจ้ากรุงธนบุรี อีกทั้งเป็นพระราชประสงค์ของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังปรากฏหลักฐานว่า พระองค์ทรงส่งพระราชสาส์นไปที่มาเก๊าอันเป็นศูนย์กลางอำนาจสำคัญของโปรตุเกส เพื่อขอมิชชันนารีกลับมาเมืองสยาม¹⁰¹ เหตุที่ทรงมีพระราชประสงค์เช่นนั้นก็เนื่องมาจากทรงต้องการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับชาติตะวันตก โดยเฉพาะในด้านการค้าหลังจากที่ชบเซาไปนานตั้งแต่สมัยช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา

ก่อนหน้าที่พระราชสาส์นจะส่งไปถึงมาเก๊า นั้น มิชชันนารีคณะดอมินิกันชาวโปรตุเกส ได้เข้ามาดูแลคริสตังที่เริ่มจะรวมตัวกันอีกครั้ง ส่วนมิชชันนารีฝรั่งเศสที่ถูกพระเจ้ากรุงธนบุรีเนรเทศไปในช่วงปลายรัชกาล ต่อมาในรัชกาลของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงส่งคนไปเชิญมิชชันนารีฝรั่งเศสเหล่านั้นให้กลับเข้ามา แต่เมื่อมิชชันนารีทั้งสองเชื้อชาติต้องทำงานร่วมกัน เนื่องจากในเวลานั้นโบสถ์มีอยู่เพียงแห่งเดียว ก็เกิดปัญหาขึ้น แต่ปัญหานั้นไม่ได้มาจากตัวมิชชันนารี แต่มาจากคริสตังชาวโปรตุเกสที่ต้องการอยู่ในความปกครองของบาทหลวงชาวโปรตุเกสด้วยกัน กระทั่งถึง พ.ศ. 2351 ปัญหาเหล่านั้นจึงหมดไปเนื่องจากการที่ไม่มีมิชชันนารีโปรตุเกสเดินทางมาสยามอีก¹⁰²

การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีได้มีแต่เพียงคาทอลิกดังเช่นสมัยกรุงศรีอยุธยาอีกต่อไป ใน พ.ศ. 2371 มิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ก็ได้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาในสยามเช่นเดียวกัน ดังจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

¹⁰⁰ บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 276-277.

¹⁰¹ เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, หน้า 124.

¹⁰² บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 283-285.

2.4.1 การเข้ามาของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์

การเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในสยามของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2371 โดยมีทั้งสิ้น 5 คณะคือ สมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอน (London Missionary Society) เข้ามาใน พ.ศ. 2371 คณะอเมริกันบอร์ดซ์ (American Board of Commissioners for Foreign Missions) เข้ามาใน พ.ศ. 2374 คณะอเมริกันแบปติสต์ (American Baptist Foreign Missionary Society) เข้ามาใน พ.ศ. 2376 คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน (American Presbyterian Mission) เข้ามาใน พ.ศ. 2383 และสมาคมมิชชันนารีอเมริกัน (American Missionary Association) ใน พ.ศ. 2393 ซึ่งนับตั้งแต่การเข้ามาสู่สยาม มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ได้มีบทบาททั้งในด้านการทูต การนำความทันสมัยทั้งในเรื่องของการศึกษา วิทยาศาสตร์ การแพทย์ การพิมพ์ และเทคโนโลยีอื่นๆเข้าสู่สังคม ต่อมาเมื่อมีเพียง 3 คณะคือ อเมริกันแบปติสต์ อเมริกันเพรสไบทีเรียน และสมาคมมิชชันนารีอเมริกัน เท่านั้นที่ยังคงอยู่ต่อไปในสยามจนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 5 และมีเพียงคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนที่ได้ปฏิบัติหน้าที่สืบต่อมา¹⁰³

คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้ดำเนินงานอย่างมั่นคงใน พ.ศ. 2390 มีบทบาทและขยายงานไปยังภูมิภาคต่างๆโดยเน้นงานพันธกิจหลัก 3 ประการคือ การประกาศศาสนา การแพทย์ และการศึกษา นอกจากการเผยแผ่ศาสนาในกรุงเทพฯแล้ว โปรเตสแตนต์ยังได้ขยายงานไปสู่ภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2443 โดยสร้างคริสตจักรขึ้นที่นครศรีธรรมราชเป็นที่แรก แต่ปรากฏว่าการทำงานในเขตภาคกลางและภาคใต้ไม่ค่อยได้ผลทั้งในเรื่องของการเผยแผ่ศาสนาและการสร้างคริสตจักร ทั้งนี้มาจากปัจจัยหลายอย่างที่เป็นอุปสรรคสำคัญ เช่น การเผชิญหน้ากับความเชื่อของพุทธศาสนา และการพยายามเจาะกลุ่มมุสลิมทางภาคใต้ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก เป็นที่น่าสังเกตว่า การปฏิบัติงานของโปรเตสแตนต์ส่วนใหญ่จะได้ผลดีกับชาวจีน เพราะมีคริสตจักรของคนเชื้อสายจีนหลายแห่ง เช่น คริสตจักรไมตรีจิต คริสตจักรที่ 3 ที่ถนนราชวงศ์ คริสตจักรสาทร และคริสตจักรสะพานเหลือง ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากในบริเวณกรุงเทพฯมีชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก และต้องการที่พึ่งพิง รวมถึงมิชชันนารีบางคนก็สนใจที่จะทำงานกับชาวจีนเป็นพิเศษ¹⁰⁴

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมิชชันนารีโปรเตสแตนต์กับคาทอลิกนั้น ดูเหมือนว่าจะมองกันไป ในทางลบ และเกิดการบาดหมางกันอยู่บ่อยครั้ง ไม่เพียงแต่มิชชันนารีด้วยกันเท่านั้น แม้แต่คริสต์ศาสนิกชนของทั้งสองนิกายก็ไม่ลงรอยกัน ฉะนั้นแม้โบสถ์จะอยู่ตรงข้ามคนละฟากถนน ก็ไม่

¹⁰³ ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, "ประวัติศาสตร์และตัวตนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย," ใน 70 ปี แห่งพระพร สภาคริสตจักรในประเทศไทย 1934-2004, ศาสนาจารย์ชำนาญ แสงฉาย,บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สภาคริสตจักรในประเทศไทย, 2547), หน้า 21.

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-34.

ไปมาหาสู่กัน ตั้งแต่โปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแผ่ศาสนา เมื่อมิชชันนารีเดินแจกใบปลิวและหนังสือที่ได้พิมพ์มาจากเมืองจีนแก่ชาวจีน ฝ่ายคาทอลิกก็ได้กระจายข่าวว่าพวกอเมริกันจะปลุกให้คนจีนก่อการกำเริบ จนเรื่องนี้ทราบถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงให้เอาหนังสือเหล่านั้นมาแปลดูความหมาย แต่ก็ไม่พบสิ่งผิดปรกติอะไร จึงโปรดเกล้าฯ ให้มิชชันนารีดำเนินงานต่อไป¹⁰⁵ เรื่องบาดหมางเหล่านี้ยังคงดำเนินเรื่อยมา ส่วนใหญ่จะเป็นการพยายามเอาชนะกัน ทั้งในเรื่องของการก่อสร้างโรงเรียน การสร้างโบสถ์ หรือการเผยแผ่ศาสนาซึ่งจะกล่าวถึงในบางประเด็นต่อไป

2.4.2 มิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. 2370-2418

ใน พ.ศ. 2370 สมเด็จพระสันตะปาปาเลโอที่ 12 (Leo XII พ.ศ. 2366-2372)¹⁰⁶ ได้ทรงกำหนดให้พระสังฆราชแห่งมิสซังสยามมีอำนาจปกครองคริสตังแถบปิ่น กวดาห์ สิงคโปร์และอีก 2 เมืองในเขมร ด้วยเหตุผลที่มีชุมชนคริสตังอยู่หลายแห่งในเมืองดังกล่าว เนื่องจากไม่มีมิชชันนารีเพียงพอ มิสซังสยามจึงต้องส่งมิชชันนารีจากกรุงเทพฯไปทำงาน ทำให้ที่กรุงเทพฯมีพระสังฆราชแอสปริต์ มารี โยเซฟ ฟลอรังส์ (Esprit Marie Joseph Florens)¹⁰⁷ ประมุขมิสซังสยามขณะนั้นอยู่เพียงท่านเดียว ด้วยพื้นที่อันกว้างใหญ่แต่บุคลากรไม่เพียงพอเช่นนี้ พระสังฆราชจึงได้ทูลขอสมเด็จพระสันตะปาปาให้ส่งมิชชันนารีเข้ามาช่วยเหลือ¹⁰⁸ แต่กว่าที่จะมีการส่งมิชชันนารีเข้ามา ก็ล่วงไปถึง พ.ศ. 2373 มิชชันนารีฝรั่งเศสคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส 4 ท่าน จึงได้เข้ามาสยาม หนึ่งในนั้นคือ บาทหลวงฌอง บัปติสต์ ปัลเลอกัวส์ (Jean Baptiste Pallegoix)¹⁰⁹ ซึ่งต่อมา

¹⁰⁵ สะอาด ไชยวัฒน์, การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูตของโรมันคาทอลิก กับโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: สุริยบรรณ, 2519), หน้า 232-233.

¹⁰⁶ พระนามเดิมคือ อนนิบาลเล ฟรังเชสโก เคลเมนเต เมลคีออริ จิโรลาโม นิโคโล เดลลา เจนกา (Annibale Francesco Clemente Melchior Girolamo Nicolo della Genga) ชาวอิตาลี เกิดวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2303 รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปา วันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2306 สิ้นพระชนม์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2372 (บาทหลวงไพฑูริย์ อุดมเดช, บันทึกลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, หน้า 372-373.)

¹⁰⁷ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2305 รับศีลบวชปี พ.ศ. 2329 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2355 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งโซโซโปลิส อิน เฮมิมอนโต (Sozopolis in Haemimonto) ปกครองมิสซังสยาม มรณภาพวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2377 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 91-93. (เอกสารไม้ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹⁰⁸ บาทหลวงโรเบิร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 308-309.

¹⁰⁹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2348 รับศีลบวชวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2371 เดินทางมาถึงสยามประมาณกลางปีของ พ.ศ. 2373 ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2381 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งมัลลัส (Mallus) ปกครองมิสซังสยามตะวันออก (Saim Orientale) มรณภาพวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2405 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 187-192. (เอกสารไม้ตีพิมพ์เผยแพร่))

จะได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆราช และมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาในสยาม เมื่อเข้ามากรุงเทพฯ นั้น บาทหลวงปัลเลอกัวส์ได้เริ่มเรียนภาษาไทยและภาษาบาลี จนกระทั่งมีความรู้ในภาษาทั้งสองเป็นอย่างดี ทำให้สามารถแต่งหนังสือได้หลายเล่ม ในช่วงแรกนั้นท่านได้รับการมอบหมายให้เป็นเจ้าอาวาสที่โบสถ์นักบุญอแซฟ อยูธยา ที่ซึ่งท่านได้ทำการสร้างตัวโบสถ์ขึ้นมาใหม่ อีกทั้งได้รวบรวมชาวคริสต์ที่กระจัดกระจายให้กลับมารวมกลุ่มกัน

2.4 พระสังฆราชฌอง บัปติสต์ ปัลเลอกัวส์ (คนกลาง)

ที่มา : เอนก นาวิกมูล, ฝรั่งในเมืองสยาม, (กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2549), หน้า 288.

ต่อมาบาทหลวงปัลเลอกัวส์ได้รับมอบหมายให้ไปเป็นเจ้าอาวาสที่โบสถ์คอนเซ็ปชัน¹¹⁰ ซึ่งในช่วงนี้ท่านได้รู้จักกับพระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎ หรือพระวชิรญาณภิกษุ ที่ได้จำพรรษาอยู่ ณ วัดราชาธิวาสใน บริเวณใกล้เคียงกัน โดยทั้งสองได้สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กันอีกทั้งเจ้าฟ้ามงกุฎยังทรงขอให้บาทหลวงปัลเลอกัวส์สอนภาษาลาตินให้ จนกระทั่งเมื่อทรงขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) ก็ยังทรงเชิญท่านเข้าไปเข้าเฝ้าอยู่บ่อยครั้ง ปี พ.ศ. 2376 สยามได้ทำสงครามกับเวียดนาม และได้มีชาวญวนที่เป็นคริสต์ตั้งขอเดินทางอพยพมากับกองทัพสยาม เนื่องมาจากการเบียดเบียนศาสนาในเวียดนาม สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.

¹¹⁰ เมื่อพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน ได้รับพระราชทานที่ดินจากสมเด็จพระนารายณ์ ในปี พ.ศ. 2217 หลังจากได้รวบรวมชาวเขมรคริสต์ตั้ง ที่อาศัยบริเวณบางกอกได้จำนวนหนึ่ง จึงได้สร้างโบสถ์ขึ้นด้วยอิฐลาดปูน ให้ชื่อว่า โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล ซึ่งใช้งานจนถึงปี พ.ศ. 2379 พระสังฆราชปัลเลอกัวส์ได้สร้างโบสถ์หลังใหม่ขึ้นในปี พ.ศ. 2379 ได้มีการต่อเติมหอรบสงฆ์เพิ่มในปี พ.ศ. 2398 โบสถ์ทั้งสองหลังที่กล่าวถึงยังคงอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน (สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2541), หน้า 43-44.)

2367-2394) ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ชาวญวนอพยพไปตั้งบ้านเรือนที่สามเสนและสร้างโบสถ์นักบุญ ฟรังซิสเซเวียร์ขึ้น เพื่อให้ประกอบศาสนกิจ มิสซังสยามจึงก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น¹¹¹

ใน พ.ศ. 2384 สันตะสำนักได้แบ่งมิสซังสยามออกเป็น 2 ส่วน ดังที่ปรากฏในเอกสารชื่อว่า ยูนิเวอร์ซิตี ดอมินิซี (Universi Dominici) ลงวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2384 โดยมีเนื้อหาที่ให้แบ่งมิสซังเป็นมิสซังสยามตะวันตก ประกอบไปด้วย มะละกา ปีนัง มะริด เกาะสุมาตรา และทวาย และมิสซังสยามตะวันออกคือดินแดนที่ตั้งในเขตของสยามทั้งหมด¹¹² เพื่อให้พื้นที่ในความรับผิดชอบของพระสังฆราชแห่งมิสซังสยามเล็กน้อย อันจะเป็นผลดีต่อการทำงานเผยแผ่ศาสนา มิสซังสยามตะวันออกอยู่ภายใต้การดูแลของพระสังฆราชบิลเลอกัวซ์ มีผู้ช่วยคือ มิชชันนารีชาวยุโรป 7 ท่าน บาทหลวงพื้นเมือง 5 ท่าน ภคินีประมาณ 20 ท่าน มีคริสตังประมาณ 4,000 คน แบ่งเป็น 6 โบสถ์ โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ประมาณ 1,700 คน โบสถ์คอนเซ็ปชันประมาณ 700 คน โบสถ์ซางตาครู้สประมาณ 500 คน โบสถ์แม่พระลูกประคำประมาณ 500 คน โบสถ์นักบุญยอแซฟอยุธยาประมาณ 100 คน และจันทบุรีประมาณ 500 คน¹¹³ ส่วนมิสซังสยามตะวันตกอยู่ในความดูแลของพระสังฆราชฌอง ปอล ฮีแลร์ มีแซล คูรเวซี (Jean Paul Hilaire Michel Courvez) ¹¹⁴ และมีมิชชันนารีช่วยงาน 9 ท่าน มีคริสตังในความปกครองมากกว่า 5,000 คน แบ่งเป็น 25 โบสถ์¹¹⁵ ชื่อที่เรียกทั้ง 2 นี้แทบจะไม่ได้ถูกใช้เลย เพราะจะเรียกสยาม เมื่อกล่าวถึงมิสซังสยามตะวันออก และเรียกมลายูหรือมะละกา เมื่อกล่าวถึง มิสซังสยามตะวันตก¹¹⁶

¹¹¹ สุรัชย์ ชุ่มศรีพันธ์, เอกสารการสอนวิชาประวัติศาสตร์พระศาสนจักรในประเทศไทยที่วิทยาลัยแสงธรรม, 2538, หน้า 118.

¹¹² ซีมอนา สมศรี บุญอรุณรักษา, “พระสังฆราชฌอง บัปติสต์ บิลเลอกัวซ์ (พ.ศ.2348-2405) พระสหายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นักพิมพ์และนักเขียน,” (ประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยชอ บอร์น, 2543), หน้า 63-64.

¹¹³ AME. Vol. 890, p.5. อ้างใน ซีมอนา สมศรี บุญอรุณรักษา, “พระสังฆราชฌอง บัปติสต์ บิลเลอกัวซ์ (พ.ศ.2348-2405) พระสหายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นักพิมพ์และนักเขียน,” หน้า 64.

¹¹⁴ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2335 ไม่ปรากฏหลักฐานวันที่รับศีลบวช ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2376 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งบิเด (Bide) ของเกษียณจากตำแหน่งและสันตะสำนักได้อนุมัติในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2387 ท่านได้เดินทางกลับไปอยู่ที่เมืองเกิดที่ฝรั่งเศส และมรณภาพวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2400 (ชีวประวัติมิชชันนารี คณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 61-62. (เอกสารไม่มีพิมพ์เผยแพร่))

¹¹⁵ วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณารักษ์, ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทย:สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาवादิกันที่ 2 (พ.ศ.2098-พ.ศ.2508), หน้า 208.

¹¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 211.

ในรัชกาลของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีนโยบายเปิดความสัมพันธ์กับนานาชาติอย่างกว้างขวาง เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา โปรตุเกส และฮอลันดา ส่วนฝรั่งเศสนั้นหลังจากที่ความสัมพันธ์ทางการทูตได้ยุติลงในช่วงปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก็ได้กลับฟื้นขึ้นมาอีกในช่วงสมัยนี้ โดยใน พ.ศ. 2399 ฝรั่งเศสได้ส่งราชทูตชาร์ลส นิโกลาส แมกซีมีเลียน เดอ มงติญี (Charles Nicolas Maximilian De Montigny)¹¹⁷ เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีซึ่งก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี

ผลจากการเจริญสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตกที่สำคัญประการหนึ่งคือ การทำสนธิสัญญาบาวริง (Bowring Treaty) ระหว่างสยามกับอังกฤษใน พ.ศ. 2398 สนธิสัญญานี้ถือได้ว่าเป็นแม่แบบที่ทำให้ประเทศตะวันตกหลายประเทศ ต้องการทำสนธิสัญญากับสยาม เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ในปีต่อมาฝรั่งเศสได้ขอทำสนธิสัญญากับสยาม ในฐานะที่ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่สนับสนุนพระศาสนาจักรคาทอลิกในเรื่องของการเผยแพร่ศาสนาโดยตลอด จึงเป็นโอกาสที่มิชชันนารีในสยามจะได้พึ่งอำนาจของฝรั่งเศสเพื่อได้รับความสะดวกในการเผยแพร่ศาสนาในสยาม โดยพวกบาทหลวงในสยามได้มีหนังสือขอร้องไปว่า แม้ว่าในขณะนั้นจะได้รับความอนุเคราะห์จากสยามเป็นอย่างดีก็ตาม เหตุการณ์ก็ไม่แน่นอนผันแปรได้ จึงขอให้สยามตราในสัญญาเพื่อคุ้มครองการสอนศาสนาของบาทหลวงให้สามารถอบรมสั่งสอนโดยไม่ถูกขัดขวางให้ตั้งโบสถ์ โรงเรียน และโรงพยาบาลได้¹¹⁸

สนธิสัญญานี้เรียกว่าสนธิสัญญามงติญี (Montigny Treaty) มีการลงนามสัญญาเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2399 สนธิสัญญานี้เปิดโอกาสให้ฝรั่งเศสมีสิทธิทำเทียมประเทศอื่นๆ ที่สยามทำสัญญาด้วย ในมาตราที่ 3 ข้อที่ว่าด้วยสิทธิในการเผยแพร่ศาสนา มีใจความว่า

บัดนี้คนฝรั่งเศสจะเข้ามาเที่ยวแลจะเข้ามาอาศัยอยู่ในพระราชอาณาเขตประเทศไทย จะถือศาสนาของตัวฝ่ายไทยจะไม่เบียดเบียนห้ามปราม ถ้าจะสร้างวัดขึ้น จะทำได้ก็แต่ในที่ท่านเสนาบดีฝ่ายไทยกับกงสุลฝ่ายฝรั่งเศสปรึกษาตกลงกันให้ทำจึงจะทำได้ แลบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้ามาอยู่กรุงเทพฯก่อนๆก็ดี บาทหลวงที่จะเข้ามาอยู่ใหม่ก็ดี จะไปเที่ยวสั่งสอนศาสนาในประเทศไทยก็ได้ จะสร้างวัดขึ้นจะทำได้ก็

¹¹⁷ ชีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา, “พระสังฆราชมอง บัปติสต์ บัลเลอแก้วซ์ (ค.ศ.1805-1862) พระสหายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นักพิมพ์และนักเขียน,” หน้า 154.

¹¹⁸ เสรี พงศ์พิศ, คาทอลิกกับสังคมไทย สี่ศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน, หน้า 142.

แต่ในที่ท่านเสนาบดีฝ่ายไทยกับกงสุลฝรั่งเศสปรึกษากำหนดยอมตกลงกันให้จึงทำได้

แลบาทหลวงฝรั่งเศสจะสร้างตึกแลเรือนโรงอยู่ที่ดี ปลูกโรงสอนหนังสือเด็ก ๆ ที่ดี โรงรักษาคนไข้ที่ดี ในประเทศสยามก็ทำได้ แต่ต้องประพฤติตามกฎหมายไทย ถ้าบาทหลวงจะไปเที่ยวตามหัวเมืองก็ไปได้ แต่จะต้องขอหนังสือเจ้าพนักงานฝ่ายไทย แลหนังสือกงสุลฝรั่งเศสไปด้วยเป็นสำคัญ ถ้ากงสุลฝรั่งเศสไม่อยู่จะขอหนังสือเอписคอปุส¹¹⁹ ฝรั่งเศสไปแทนหนังสือกงสุลฝรั่งเศสก็ได้¹²⁰

สนธิสัญญาฉบับนี้ทำให้การเผยแผ่ศาสนาของมิชชันนารีเป็นไปได้โดยสะดวกและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานของมิชชันนารี ได้แก่

ความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับพระสังฆราชบิลเลอแกวส์ ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติตะวันตกจำนวนมากกว่าสมัยก่อนๆ และการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนิทนมนกับทั้งบาทหลวงฝรั่งเศสและมิชชันนารีอเมริกัน ได้ทรงเรียนรู้วิชาการต่างๆ จากท่านเหล่านั้น จึงมีบรรยากาศที่ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาและการเผยแผ่ศาสนาไปทั่วราชอาณาจักร¹²¹

เมื่อพระสังฆราชบิลเลอแกวส์มรณภาพในปี พ.ศ. 2405 บาทหลวงแฟร์ดินันด์ เอเมอออกุสแตง โยเซฟ ดีออปองด์ (Ferdinand Aimé Augustin Joseph Dupond)¹²² ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชปกครองมิสซังสยามสืบต่อมาใน พ.ศ. 2410 จากรายงานของพระสังฆราชพบว่าในมิสซังสยามขณะนั้นมีคริสตังราว 8,000 คน มีผู้ใหญ่ชาวสยามรับศีลล้างบาป 667 คน และเด็ก

¹¹⁹ มาจากคำภาษาลาตินว่า Episcopus แปลว่า พระสังฆราช ในต้นฉบับของสนธิสัญญาฉบับนี้ได้เขียนคำอ่านเพี้ยนไปจากการอ่านออกเสียงในภาษาลาติน

¹²⁰ สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ และองค์ระหว่างประเทศ. (พระนคร : กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, 2511), หน้า 59.

¹²¹ เสรี พงศ์พิศ, คาทอลิกกับสังคมไทย สี่ศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน, หน้า 144.

¹²² ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2352 รับศีลบวชวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2376 ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2408 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งอาโซตัส (Azotus) ปกครองมิสซังสยามตะวันออกมรณภาพวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2415 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 79-80. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

257 คน¹²³ ใน พ.ศ. 2412 พระสังฆราชด็อปองต์ได้เดินทางไปร่วมการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 1 (The Vatican Council I)¹²⁴ ท่านได้แต่งตั้งบาทหลวงดานิแอล ทำหน้าที่รักษาการมิสซัง และได้เดินทางกลับมาถึงสยามในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2414 พระสังฆราชด็อปองต์มรณภาพด้วยโรคหอบหืดในวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2415 พิธีปลงศพจัดขึ้นในวันที่ 19 ธันวาคม ได้มีการยิงสลุตเป็นเกียรติยศ มีผู้เข้าร่วมพิธี เช่น สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมขุนบำราบปรปักษ์ (พระยศในขณะนั้น) และพระยาพิพัฒน์โกษา (บุญศรี) ปลัดทูลฉลองกรมท่า เป็นต้น¹²⁵ แต่เกียรติยศที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ ไม่เท่ากับที่พระสังฆราชฆราวาสปีลเลอกัวซ์ได้รับจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และผู้สืบตำแหน่งพระสังฆราชแห่งมิสซังสยามต่อมา คือ พระสังฆราชฌอง หลุยส์ เวย์ ที่จะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

2.5 พระสังฆราชแฟร์ดินันด์ เอเม ด็อปองต์

2.6 พระสังฆราชฌอง หลุยส์ เวย์

¹²³ AME. Siam, Vol. 894, p.369. Cited in Surachai Chumsriphan, "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 96.

¹²⁴ การสังคายนาครั้งนี้ ถูกริเริ่มโดยสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 9 (Pio IX ค.ศ. 1846-1878) มีพิธีเปิดการสังคายนาวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2407 และปิดการสังคายนาวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2413 เนื้อหาสำคัญที่ถูกประกาศโดยสภาสังคายนาครั้งนี้คือ ความไม่รู้จักผิดพลังของสมเด็จพระสันตะปาปา (Papal infallibility) ถือเป็นข้อความเชื่อ (dogma) ตามหลักเทวศาสตร์ของคาทอลิก (Herman J. Pottmeyer, "Vatican Council I," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 1296-1298.)

¹²⁵ บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 227-228.

ที่มา : อนุสรณ์ 100 ปี (1903-2003) วัดพระธาตุชัย วัดเพลง, (ราชบุรี: ม.ป.ท., 2546), หน้า 7-8.

2.5 สภาพโดยทั่วไปและงานของมิสซังสยามก่อนสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

หลังจากที่พระสังฆราชคือปองด์มรณภาพลง ตำแหน่งพระสังฆราชแห่งมิสซังสยามก็ว่างเว้นลงถึง 3 ปี เนื่องจากความขัดแย้งในการเลือกพระสังฆราชท่านใหม่ เพราะเมื่อมีการลงคะแนนเสียงของบรรดาบาทหลวงในมิสซังสยาม เพื่อเลือกพระสังฆราชท่านใหม่ บาทหลวงฌอง หลุยส์ เวย์ (Jean Louis Vey)¹²⁶ เป็นผู้ที่ได้คะแนนเสียงสูงสุดเพื่อให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆราช แต่มีบาทหลวงบางท่านที่คัดค้าน เพราะเห็นว่าบาทหลวงเวย์ยังมีอายุน้อยเกินไป ดังนั้นการลงคะแนนเสียงจึงต้องจัดขึ้นใหม่อีกหลายครั้ง¹²⁷ แต่เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้บรรดาบาทหลวงจึงได้แต่งตั้งบาทหลวงมาร์แต็งขึ้นดำรงตำแหน่งรักษาการประมุขมิสซังสยาม ใน พ.ศ. 2418 สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ได้เสนอให้ให้มีการลงคะแนนเสียงเลือกพระสังฆราช ขึ้นในมิสซังสยามเป็นครั้งที่ 4¹²⁸ ต่อมาได้มีการแต่งตั้งพระสังฆราชฌอง หลุยส์ เวย์ ขึ้นดำรงตำแหน่งพระสังฆราชใน พ.ศ. 2418 หลังจากพิธีอภิเษกเป็นพระสังฆราชแล้วงานเร่งด่วนของท่านคือ การทำพิธีศีลกำลัง¹²⁹ ทั่วมิสซังสยาม เพราะเนื่องจากว่างเว้นการจัดพิธีศีลกำลังมาถึง 5 ปี โดยพระสังฆราชเวย์ได้เตรียมแผนงานบริหารด้วยการตั้งและโยกย้ายบาทหลวงบางท่านให้รับตำแหน่งสำคัญ ได้แก่ บาทหลวงเอมิล เซอเนสต์ ออกุสต์ กอลมเบต์ (Emile Genest Auguste Colombet)¹³⁰ เป็นเหรียญฎีกของ มิสซังและเจ้าอาวาสโบสถ์อัสสัมชัญ บาทหลวงกอสตังต์ ฌอง บัปติสต์ โปรดอม (Constant Jean Baptiste Prodhomme)¹³¹ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่โบสถ์นักบุญ

¹²⁶ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2383 รับศีลบวชในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2408 ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชมิสซังสยามในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2418 โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งเกรซา (Gerasa) มรณภาพวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2452 *ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2*, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 269-272. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹²⁷ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, *ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว*, หน้า 422-423.

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 427-429.

¹²⁹ เนื่องจากศีลกำลังผู้ที่ประกอบพิธี จะต้องเป็นพระสังฆราชหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นกรณีพิเศษจากพระสังฆราช

¹³⁰ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2392 ได้รับศีลบวชในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2414 และออกเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2415 เป็นเจ้าอาวาสโบสถ์อัสสัมชัญจนกระทั่งมรณภาพในวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2476 สิริอายุได้ 84 ปี ในงานศพของท่านนั้นเป็นงานที่ใหญ่โตเนื่องจากลูกศิษย์ของท่านที่จบจากโรงเรียนอัสสัมชัญ มีจำนวนมาก พระยาพหลพลพยุหเสนา ศิษย์คนหนึ่งของท่านและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก็ได้มาร่วมงานในครั้งนั้นด้วย (*ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1*, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 53-57. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹³¹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2392 รับศีลบวชวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2417 ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2456 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งเกอร์ธา (Gertha) ปกครองมิสซังลาว มรณภาพวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2463 (*ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2*, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 218. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

ยอแซฟ อยุธยา และดูแลกลุ่มคริสตังที่แก่งคอย สระบุรี ส่วนบาทหลวงพื้นเมืองชาวไทยคนแรกที่ พระสังฆราชเวย์ได้โปรดศีลบวชให้คือ บาทหลวงเกลเมนต์ ยอแซฟ พริง ผู้เป็นหลานของสมภาร ปาน¹³² หรือที่รู้จักกันในชื่อว่าเปาโล ปาน อักโกลีตุส และได้มีการบวชบาทหลวงพื้นเมืองในเวลา ต่อมาอีก 16 ท่าน

ช่วงสมัยของพระสังฆราชเวย์ ตรงกับรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ซึ่งสิ่งที่โดดเด่นประการหนึ่งในรัชกาลนี้ คือ การปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยแรงผลักดันเริ่มต้นที่ทำให้ต้องมีการปฏิรูป เพราะปัญหาการขาดแคลนพระราชทรัพย์ใน ท้องพระคลังมหาสมบัติ จึงต้องเริ่มต้นการปฏิรูประบบภาษีอากรของแผ่นดิน ซึ่งก่อนหน้านี้นสยามมี ผู้จัดเก็บภาษี 2 ประเภท ได้แก่ การจัดเก็บภาษีอากรโดยเจ้าพนักงานของรัฐและการจัดเก็บโดย เอกชนที่เรียกว่าระบบภาษีอากรแบบผูกขาด และจากการเก็บภาษีในรูปแบบนี้ทำให้เจ้านายและ ขุนนางนำเงินภาษีไปเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวจำนวนมาก มีผลให้ท้องพระคลังขาดรายได้เป็น จำนวนมหาศาล เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวรัชกาลที่ 5 จึงทรงปรึกษากับสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม พระบรมราชปรีชัช ผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดีพระคลังมหาสมบัติในขณะนั้น และโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “หอรัษฎากรพิพัฒน์” ขึ้นใน พ.ศ. 2416 เป็นผลทำให้ระบบการจัดเก็บภาษีมีความรัดกุมมากขึ้น เพื่อป้องกันการฉ้อโกงและพระมหากษัตริย์จะเป็นผู้ควบคุมด้านการคลังนี้ด้วยพระองค์เอง สิ่งนี้จึง เป็นจุดเริ่มต้นของการรวมอำนาจกลับมาสู่องค์พระมหากษัตริย์

ต่อมา เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าการปกครอง แบบเดิมที่เรียกว่า จตุสดมภ์ คือแบ่งราชการออกเป็น 2 ฝ่าย มีอัครเสนาบดีและเสนาบดี ควบคุมดูแล นำไปสู่การขยายอำนาจเสนาบดีออกไปปกครองดูแลหัวเมืองชั้นใน ทำให้การบริหาร ราชการสับสนแยกไม่ออกระหว่างทหารกับพลเรือน ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึง ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งกระทรวงที่ดูแลโดยเสนาบดี จำนวนทั้งสิ้น 12 กระทรวง และจากการ ปฏิรูปดังกล่าวจึงนำไปสู่การปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาค โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 18 มณฑล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹³² เป็นพระภิกษุเจ้าอาวาสวัดบางกล้วย จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นศิษย์โดยตรงของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่ยังทรงผนวชอยู่ ท่านเป็นที่เคารพของชาวบ้านในแถบนั้นมากเนื่องด้วยเป็นผู้ทรงภูมิธรรมและมีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม ต่อมาได้รู้จัก กับบาทหลวงอัลเฟรด ราบาร์เดล (Alfred Rabardelle) ซึ่งเดินทางไปเผยแผ่ศาสนาในแถบนั้น ในที่สุดสมภารปานได้ลาสิกขาบทและเข้า พิธีรับศีลล้างบาปด้วยวัย 67 ปี ในวันปีศาจปี พ.ศ. 2407 ได้รับศาสนนามว่า เปาโล จากนั้นก็ได้เรียนปรัชญาจนได้รับศีลบวชในชั้น อักโก ลีตุส (Agolitus) คือ ชั้นผู้ช่วยพิธีกรรม แต่อยู่มาไม่นานท่านก็ได้เสียชีวิตลง ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2416 ศพของท่านฝังไว้ที่สุสานของ โบสถ์พระหฤทัย เพลง โดยในช่วงที่มีชีวิตอยู่ท่านได้ร่วมกับบาทหลวงก่อตั้งชุมชนวัดเพลงขึ้น และครอบครัวของท่านก็ได้รับศีลล้างบาป กันหมด โดยมีหลานชายของท่านได้รับศีลบวชเป็นบาทหลวงในปี พ.ศ. 2423 คือ บาทหลวงยอแซฟ เกลเมนต์ พริง และหลานสาว 2 คน ได้ถือศีลพรหมจรรย์ตลอดชีวิต (โรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 401-407.)

ทั่วพระราชอาณาจักร ปกครองด้วยข้าหลวงใหญ่ที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งทำหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ เจ้าเมืองของท้องถิ่นนั้นๆจึงมีบทบาทเพียงการปกครองในนามเท่านั้น

การปฏิรูประบบการคลังและการปฏิรูปการปกครองดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มีผลทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์แห่งสยามมีอำนาจอย่างสมบูรณ์ เพราะก่อนหน้านั้นพระมหากษัตริย์มีอำนาจไม่สมบูรณ์ ด้วยอำนาจของรัฐในช่วงก่อนการปฏิรูปการปกครองกระจัดกระจายอยู่หลายศูนย์อำนาจ คือทั้งกลุ่มขุนนางชั้นสูงในสวนกลาง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งขุนนางสกุลขุนนาค) และเจ้าเมืองประเทศราชตามภูมิภาคต่างๆ ดังนั้นการปฏิรูปครั้งนี้จึงก่อให้เกิด “รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” คือรัฐที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมอำนาจเพียงแห่งเดียว

ส่วนการดำเนินงานต่างๆของมิสซังสยามภายใต้การปกครองของพระสังฆราชเวย์ ก็เริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากจำนวนบุคลากรที่เพิ่มขึ้นทำให้สามารถขยายพื้นที่การทำงานออกไปสู่พื้นที่ต่างๆอย่างกว้างขวางมากขึ้น การพัฒนาในช่วงสมัยนี้มีทั้งการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการศึกษาอบรม การสร้างโบสถ์ โรงเรียน การเข้าไปเผยแผ่ศาสนาในอีสาน เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องจำแนกหัวข้อเพื่อที่จะสามารถเข้าใจในเรื่องต่างๆได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

2.5.1 การไถ่ทาส

งานสังคมสงเคราะห์ที่มีความเด่นชัดในสมัยของพระสังฆราชเวย์คือ งานการไถ่ทาสให้เป็นไท การไถ่ทาสนี้ถือเป็นจุดที่ก่อให้เกิดชุมชนคริสตังบางแห่งในมิสซังสยาม มิสซังสยามได้เริ่มมีการไถ่ทาสมาตั้งแต่สมัยของพระสังฆราชดีอโปงด์แล้ว โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2411 โดยบาทหลวงอเล็กซิส เปอ็ง (Alexis Adolphe Péan)¹³³ เป็นผู้ริเริ่ม มีจุดประสงค์เพื่อ “จะดึงดูจิตใจพวกทาสเพราะความทุกข์ และพวกเขาจะเป็นคริสตังที่ดี” โดยอาศัยเงินทุนจากสมาคมในประเทศฝรั่งเศส ที่รับเงินบริจาคเพื่อช่วยเหลือทาสในแอฟริกา¹³⁴

ในสมัยของพระสังฆราชเวย์ การไถ่ทาสก็ได้รับเงินสนับสนุนจากสมาคมเพื่อการไถ่ทาสจากประเทศฝรั่งเศสเช่นเดียวกับสมัยพระสังฆราชดีอโปงด์ อีกทั้งได้รับเงินบางส่วนจาก

¹³³ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2381 ที่เมืองอัวโซ (Oisseau) รับศีลบวชวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2405 ออกเดินทางมาสยามวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2405 ถูกเรียกตัวไปเป็นอาจารย์ที่บ้านเณรของคณะที่ปารีสในปี พ.ศ. 2410 มรณภาพวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2436 ที่ฝรั่งเศส ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 193-196. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹³⁴ บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 412.

พระสังฆราชบางท่านที่สนใจงานด้านนี้¹³⁵ ผู้ที่ทำงานด้านนี้อย่างจริงจังก็คือ บาทหลวงมาธิอแรง ฟรังซัวส์ (มารี) เกโก (Mathurin François (Marie) Guégo)¹³⁶ ผู้ดูแลกลุ่มคริสตังที่บางปลาสร้อย โดยบาทที่ทำการไถ่มาได้ บาทหลวงเกโก (Guégo) ได้ตั้งชุมชนให้ใหม่ขึ้นที่พนัสนิคม โดยสร้างโบสถ์ชื่อว่า โบสถ์นักบุญยอแซฟ และที่เมืองแปดริ้วมีการสร้างโบสถ์ชื่อโบสถ์เซนต์ปอล ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเป็นหลัก เมื่อมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแล้วก็ได้มีบรรดาญาติพี่น้องมาอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งจากรายงานนั้นใน พ.ศ. 2422 มีทาสที่ถูกไถ่ประมาณ 40 ครอบครัว ทั้งหมดเป็นชาวสยามทั้งสิ้น¹³⁷ และจากสองชุมชนนี้ก็ได้มีการแพร่ขยายออกไปอีกหลายชุมชนในเขตชลบุรี ฉะเชิงเทรา ซึ่งงานนี้นั้นเมื่อบาทหลวงเกโกมรณภาพลงใน พ.ศ. 2440 ก็ไม่มีใครในมิสซังสยามสืบสานงานต่อจากท่านอีกเนื่องจากว่าได้มีการประกาศเลิกทาสออกมา และชุมชนเหล่านี้ก็ยังคงดำรงอยู่ได้จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

2.5.2 การตั้งโรงพยาบาลเซนต์หลุยส์

สำหรับโรงพยาบาลในสยามที่ก่อตั้งโดยมิชชันนารี ได้เริ่มมีขึ้นเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2424 ที่เพชรบุรี โดยมิชชันนารีโปรเตสแตนต์คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน แต่ต่อมาภายหลังก็ได้ล้มเลิกกิจการไป เนื่องจากขาดผู้รับผิดชอบและไม่มีทุนทรัพย์¹³⁸ ต่อมาก็ได้มีการสร้างโรงพยาบาลขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่เชียงใหม่โดยมิชชันนารีกลุ่มเดิม ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทที่ 3 ต่อไป

ส่วนฝ่ายคาทอลิกในช่วงเวลานั้น เนื่องจากว่ามีชาวยุโรปเข้ามาอาศัยอยู่ในสยามเป็นจำนวนมากและยังไม่มี การก่อตั้งโรงพยาบาลเพื่อทำการรักษาชาวต่างประเทศเหล่านี้ รวมทั้งยังไม่มีโรงพยาบาลที่ทันสมัยสำหรับรองรับชาวสยามในเวลานั้น พระสังฆราชเวย์จึงได้มีนโยบายที่จะก่อตั้งโรงพยาบาลขึ้น โดยเริ่มแรกนั้นบาทหลวงปีแอร์ ฌอง หลุยส์ โรมิเออ (Pierre Jean Louis Romieu)¹³⁹ ผู้จัดการโรงพิมพ์อัสสัมชัญและหรัญญิกของมิสซัง ได้นำเงินที่กงสุลฝรั่งเศสมอบให้

¹³⁵ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 439.

¹³⁶ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2386 ที่เมืองแลงแฟงซ์ (Lainfains) รับศีลบวชเป็นบาทหลวงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2410 ออกเดินทางมาสยามวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2410 มรณภาพวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2440 ที่กรุงเทพฯ (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 118-124. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹³⁷ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 439-440.

¹³⁸ ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, "ประวัติศาสตร์และตัวตนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย," ใน 70 ปี แห่งพระพร สภาคริสตจักรในประเทศไทย 1934-2004, ศาสนาจารย์ชานาญ แสงฉาย,บรรณาธิการ, หน้า 32.

¹³⁹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2406 ที่โกลินญัค (Golinhac) รับศีลบวชเป็นบาทหลวงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2430 เดินทางมาสยามวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2430 มรณภาพวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2469 ที่ฉะเชิงเทรา (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 239-241. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

พระสังฆราชเวย์เป็นจำนวน 100,000 ฟรังก์ และเงินจากรัฐบาลฝรั่งเศสมอบให้แก่มหาธิการใหญ่ คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสอีก 150,000 ฟรังก์ สำหรับซื้ออุปกรณ์ต่างๆของโรงพยาบาล ใน พ.ศ. 2437¹⁴⁰ มิสซังสยามได้ซื้อที่ดิน 2 แปลง ปัจจุบันคือบริเวณถนนสาทรใต้ จากนั้นได้เริ่มต้นก่อสร้างโดยใช้เวลาในการก่อสร้างโรงพยาบาลเป็นเวลา 2 ปี แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2441 ให้ชื่อแก่โรงพยาบาลนี้ว่า โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ ตามนามนักบุญองค์อุปถัมภ์ของพระสังฆราชเวย์ คือ นักบุญหลุยส์ ที่ 9 (St. Louis IX พ.ศ. 1769-1813) กษัตริย์ฝรั่งเศส และอยู่ในความรับผิดชอบของ ภคินีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต (Saint Paul de Chartres Sisters)¹⁴¹ นายแพทย์คนแรกของโรงพยาบาลนี้เป็นชาวฝรั่งเศสมีชื่อว่า หมอบัวซ์ (Dr. Poix)¹⁴² เปิดรับผู้ป่วยชาวยุโรปในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2441 และเริ่มรับผู้ป่วยชาวสยามในวันที่ 25 มิถุนายน ปีเดียวกันนั้น¹⁴³

2.5.3 งานด้านการศึกษา

นโยบายการปฏิรูปการบริหารการปกครองประเทศให้ทันสมัย และเจริญก้าวหน้าให้เท่าเทียมกับบรรดาประเทศตะวันตก ได้เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้พระสังฆราชเวย์เร่งจัดการช่วยเหลือและร่วมมือ ท่านส่งเสริมบรรดามิชชันนารีและบาทหลวงพื้นเมืองในการจัดตั้ง และขยายโรงเรียนของโบสถ์ในจังหวัดต่างๆให้เยาวชนได้รับการศึกษา เพื่อเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประชาชน และประเทศตามนโยบายของรัฐ โดยพระสังฆราชเวย์ได้แสดงความคิดเห็นต่อการปฏิรูประบบการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในจดหมายลงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2422 ดังนี้

¹⁴⁰ Surachai Chumsriphan, "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 381.

¹⁴¹ ภคินีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต ก่อกำเนิดใน พ.ศ. 2239 โดยบาทหลวงหลุยส์ โชเวต์ (P. Louis Chauvet) เจ้าอาวาสโบสถ์เลอเวสวิลล์ ลา เชอเนาร์ด (Levesville la Chenard) สังฆมณฑลชาร์ตเร (Chartres) ประเทศฝรั่งเศส และมีคุณแม่มารี อานน์ เดอ ติลลี่ (Marie Anne de Tilly) เป็นผู้ช่วย ท่านได้ฝึกอบรมหญิงสาวชวาวนา 4 คน ให้เป็นครูสอนอ่านเขียนแก่เด็กยากจน ดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วย และสอนอาชีพในจิตตารมณ์เมตตาธรรม ใน พ.ศ. 2270 คณะได้รับเรียกให้ไปทำงานที่ประเทศเกียนา (Guiana) ทวีปอเมริกาใต้ นับเป็นก้าวแรกในการเป็นธรรมทูต อุทิศชีวิตเพื่อการศึกษา การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย และคนยากไร้ (บาทหลวงสมชัย พิทยาพงศ์พร, พัฒนาการวิถีชีวิตจิตคริสตชน, (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยแสงธรรม, 2551), หน้า 154-155.)

¹⁴² เป็นชาวฝรั่งเศส ทำหน้าที่เป็นแพทย์ประจำราชสำนัก ได้ทำหน้าที่ถวายการรักษาตลอดพระชนม์ชีพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาอัศวินอำนวยเวท (วิมลพรรณ ปิตร์วัชชัย, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เล่ม 2, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2547), หน้า 574.)

¹⁴³ บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 448.

ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการปกครอง
ประเทศ ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่าคริสต์ศาสนาจะต้องได้รับพลังกระตุ้นใหม่ใน
การปฏิรูปนี้¹⁴⁴

ระหว่างการเยี่ยมติดตามงานเผยแผ่ศาสนา พระสังฆราชเวย์พบว่า มีเยาวชนสนใจเป็นนักเรียน
มากขึ้น และผู้ปกครองก็เห็นความสำคัญของการศึกษา สนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเป็นนักเรียน
มากขึ้น ท่านกล่าวในจดหมายฉบับหนึ่งลงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2426 ว่า

เป็นที่เข้าใจกันว่าประชาชนที่น่าสงสาร ปล่อยให้เด็กอยู่ในอันตรายด้าน
จิตใจมากขึ้น จึงต้องเสียสละทุ่มเทเอาใจใส่อย่างมากสำหรับการจัด
การศึกษาที่ดีให้พวกเขา¹⁴⁵

ในยุคนั้น มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ได้เปิดโรงเรียน เพื่อสอนลูกหลานชาวต่างประเทศที่เข้า
มาอาศัยอยู่ในเมืองไทยซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือ โรงเรียนสำหรับเด็กชาย เริ่มใน
พ.ศ. 2395 ที่ต่อมาได้พัฒนาเป็นโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง ริเริ่ม
ใน พ.ศ. 2417 ต่อมาพัฒนาเป็นโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และโรงเรียนเอนเนสส์เม็มโมเรียล ที่จัดตั้ง
โดยพระอภิวชิยาคม (George B. McFarland) เมื่อ พ.ศ. 2430¹⁴⁶ แต่โรงเรียนที่มีสัจจคาทอลิก
ตั้งขึ้นนั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นตามโบสถ์ต่างๆของมิสซัง ทำการสอนแก่ลูกหลาน
ชาวบ้านในแถบนั้น และเป็นการสอนเพียงวิชาพื้นฐานเช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย และคำสอน
เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการสอนในเรื่องของศาสนา การสอนอ่านตัวอักษรโรมันที่อ่านเป็นคำ
ภาษาไทย หรือที่เรียกว่าภาษาวัด เพื่อใช้ในการอ่านหนังสือเกี่ยวกับศาสนาที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย
ในมิสซังสยาม และการสอนขับร้องเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งใช้ภาษาลาตินเป็นหลัก ในช่วง
ปี พ.ศ. 2402 ได้มีกฎข้อบังคับของมิสซังที่บังคับให้เด็กจากครอบครัวคาทอลิกทุกคนทั้งชายและ
หญิงต้องเข้าโรงเรียนดังตัวอย่าง

¹⁴⁴ Louis Vey's Letter, in Lettre Commune du Séminaire des Missione Etrangères, December 31, 1879, Cited in
Surachai Chumsriphan , "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of
Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 367.

¹⁴⁵ Vey to Paris on October 31, 1883, AME, Siam, Vol. 895, 1883, p. 353. Cited in Surachai Chumsriphan , "The
Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the
Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 368.

¹⁴⁶ ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, "ประวัติศาสตร์และตัวตนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย," ใน 70 ปี แห่งพระพร สภาคริสตจักรใน
ประเทศไทย 1934-2004, ศาสนาจารย์ชำนาญ แสงฉาย,บรรณารักษ์, หน้า 31.

ท่านสั่งให้เด็กชายหญิงไปเรียนในสโกลา [โรงเรียน] ตั้งแต่อายุรู้ความ จนถึงรับศีลกำลังและรับศีลมหาสนิทด้วย ผู้ใดที่ไม่ให้ลูกหลานไปจำเรียนในสโกลา ซาแซดอสเต [บาทหลวง] จะโปรดบาปแก่ผู้นั้นไม่ได้ ครั้นเดือนสามครั้งแล้วยังเห็นตอตั้งอยู่กระนั้น ก็ต้องเรียนท่านผู้ใหญ่ เพื่อจะได้ลงอาญาโทษแก่พ่อแม่เด็กนั้นเสีย¹⁴⁷

ดังนั้น พระสังฆราชหลุยส์ เวย์ จึงได้มีนโยบายจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อทำการสอนลูกหลานของชาวต่างชาติ และชาวสยามที่ร่ำรวย สาเหตุอีกประการหนึ่งก็เพื่อแข่งขันกับพวกโปรเตสแตนต์ ซึ่งท่านไม่ปรารถนาให้โปรเตสแตนต์มีบทบาทในกรุงเทพฯ มากนัก ได้มีกฎข้อบังคับของมิสซังสยามในสมัยพระสังฆราชบัลเลอแก้วส์ ที่ห้ามคบค้าสมาคมกับพวกโปรเตสแตนต์เช่น “อันจะรับจ้างพายเรือพวกหม้ออังกฤษ อเมริกัน เมื่อเขาไปเทศน์ไปแจกหนังสือกับจ้างอย่างนั้นไม่ได้”¹⁴⁸ หรือ “ท่านห้ามขาดมิให้รับหนังสือแต่พวกเฮเลติก [Heretic] ถ้าผู้ใดพบปะหนังสือเช่นนั้น ต้องเอามาส่งแก่ซาแซโดเต สำหรับจะได้เผาไฟเสีย”¹⁴⁹ เป็นต้น

2.5.3.1 กำเนิดโรงเรียนอัสสัมชัญ (สำหรับเด็กชาย)

โรงเรียนอัสสัมชัญมีกำเนิดมาจากโรงเรียนเล็กๆสำหรับเด็กชาย ซึ่งตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2420 บริเวณที่ดินติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาของโบสถ์อัสสัมชัญ (หลังเก่า) ที่เรียกกันในเวลานั้นว่า “วัดสวนท่าน” เพราะเนื่องจากมีสวนผลไม้ของพระสังฆราชล้อมรอบโบสถ์อยู่ ผู้ที่ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนนี้คือ บาทหลวงกอลมเบต์ ในช่วงแรกของการก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้ ภาษาที่ใช้สอนได้แก่ภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส ต่อมาใน พ.ศ. 2422 บาทหลวงกอลมเบต์ได้เพิ่มวิชาภาษาอังกฤษขึ้นในโรงเรียนดังกล่าว ด้วยเหตุผลว่า ต้องการสอนวิชาและภาษาตามความนิยมของการศึกษาในช่วงเวลานั้น¹⁵⁰ และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ กลัวว่าคนต่างศาสนาจะไม่ส่งลูกหลานมาเรียนในโรงเรียนคริสตัง เพราะสอนเพียงภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทยเท่านั้น¹⁵¹ โดยการเรียนรู้ได้แบ่งออกเป็น 2 แผนกคือ

¹⁴⁷ พระสังฆราชฌอง บัปติส บัลเลอแก้วส์, กำหนดพระสังฆราชจูงมือตาม ณ ทุกบ้านคริสตังมิสซังไทย, (บางกอก: อัสสัมชัญ, 2402), หน้า 17.

¹⁴⁸ พระสังฆราชฌอง บัปติส บัลเลอแก้วส์, Statuta Missionis Siamensis ด้วยข้อบัญญัติซึ่ง, (บางกอก: อัสสัมชัญ, 2402), หน้า 18.

¹⁴⁹ พระสังฆราชฌอง บัปติส บัลเลอแก้วส์, กำหนดพระสังฆราชจูงมือตาม ณ ทุกบ้านคริสตังมิสซังไทย, หน้า 10.

¹⁵⁰ สมามคมอัสสัมชัญ, อุโฆษสาร ๒๐๐๐ : อัสสัมชัญประวัติ, (กรุงเทพฯ : อัสสัมชัญ, 2543), หน้า 211.

¹⁵¹ บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 445.

แผนภาษาฝรั่งเศส และแผนภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาไทยทุกคนต้องเรียนเพราะเป็นภาษาบังคับ การสอนวิชาต่างๆดำเนินการโดยบาทหลวงกลมเบต¹⁵²

ต่อมาบาทหลวงกลมเบต ซึ่งเป็นอธิการของโรงเรียน ได้ย้ายโรงเรียนดังกล่าวไปอยู่บริเวณด้านหลัง “วัดสวนท่าน” ซึ่งมีที่ดินกว้างกว่าที่เดิมคือมี 8 ไร่ 3 งาน โดยในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2428 ได้มีการเปิดโรงเรียนอย่างเป็นทางการใช้ชื่อว่า “โรงเรียนอัสสัมชัญ” โดยมีซิสเตอร์สยามได้ว่าจ้างมิสเตอร์โดโนแวน (Mr. Donowan) ชาวอังกฤษจากวิทยาลัยฝึกหัดครูเซนต์แมรี ลอนดอน (St. Mary's Training College, London) มาทำการสอนภาษาอังกฤษ¹⁵³ และทำหน้าที่ครูใหญ่คนแรกของโรงเรียน มีนักเรียนในเวลานั้น 33 คน¹⁵⁴ แยกเป็นแผนกภาษาอังกฤษ 26 คน และแผนกภาษาฝรั่งเศส 7 คน¹⁵⁵

2.7 อาคารเรียนในยุคแรกของโรงเรียนอัสสัมชัญ พ.ศ. 2430

ที่มา : บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 680.

¹⁵² สยามคมอัสสัมชัญ, อุโฆษสาร ๒๐๐๐ : อัสสัมชัญประวัติ, หน้า 211.

¹⁵³ Surachai Chumsriphan, "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 370.

¹⁵⁴ รายชื่อของนักเรียนรุ่นแรกมีดังนี้คือ เขียวเม่งเต็ก, กาเบรียล เล็ก, ฟิลิป ปีเตอร์สัน, ขจร บุรณศิริ (หลวงอินทมนตรี), ทองดี, เบ็ญจามิน ริว, ฮีโรนีโม เดอ บาโรส, ทองสุข, ยวง เฮียะ, อัลเฟรด เดอ แคมโปส (หลวงสกลภักทากิจ), อัมโบรซิโอ วัน (พระยาวารศิริ), คาร์ล แลมปี, ซิวเบ็ง โปษยะจินดา (หลวงนาวาเกนิกอร์), อิบราฮิม สุไลมาน, เยอรัมังส เดอ เฮชู, ปีเตอร์ ออร์, หลุยส์ วินเซอร์, ปีโอ เล็ก, โซ จ็อน, โมหมัด คานฟ, โซ คุณยู่, โซ เทียนแจ็ก, ฟรานซิส ปีเตอร์สัน, ซัด, ยอร์ช โซโลมอน, โยเซฟ อ้าย, ยอห์นบัปติส เหริยญ, เฮนรี่ สมิท, วิลลี ครูส, คาร์ล ครูส, โยเซฟ เรนา (หลวงจัตถกถล), อาเธอร์ เรนา และยอห์น การ์ดเนอร์ (หลวงพจนานุกร) (สยามคมอัสสัมชัญ, อุโฆษสาร ๒๐๐๐ : อัสสัมชัญประวัติ, หน้า 213)

¹⁵⁵ สยามคมอัสสัมชัญ, อุโฆษสาร ๒๐๐๐ : อัสสัมชัญประวัติ, หน้า 212.

ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2430 ตรงกับวันฉลองพระนางมารีอาได้รับเกียรติยกขึ้นสวรรค์ทั้งกายและวิญญาณ (Assumption of the Blessed Virgin Mary)¹⁵⁶ ซึ่งเป็นองค์อุปถัมภ์ของโรงเรียน ทางโรงเรียนอัสสัมชัญได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเป็นองค์ประธานวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนหลังใหม่ โดยอาคารเรียนหลังนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเงิน 4,000 บาท และสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ได้พระราชทาน 2,000 บาท เพื่อเป็นทุนในการก่อสร้างอาคารหลังนี้เป็นปฐม อีกทั้งบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพารก็โดยเสด็จพระราชกุศลในครั้งนี้ด้วย¹⁵⁷ ต่อมาบาทหลวงกลอมเบตต์ได้เดินทางไปฝรั่งเศสเพื่อทำการติดต่อภราดาคณะเซนต์คาเบรียล (Montfort Brother of St. Gabriel)¹⁵⁸ ให้มารับผิดชอบโรงเรียน โดยภราดารุ่นแรก 5 ท่าน¹⁵⁹ ได้ถึงกรุงเทพในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2444¹⁶⁰ ในเวลาต่อมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันโรงเรียนอัสสัมชัญนี้จะอยู่ในความดูแลของภราดาคณะเซนต์คาเบรียล และได้สร้างโรงเรียนในเครือเซนต์คาเบรียลอีกหลายโรงเรียน

2.5.3.2 กำเนิดโรงเรียนสำหรับเด็กหญิง

พระสังฆราชหลุยส์ เวย์ต้องการเปิดโรงเรียนสอนผู้หญิงชาวยุโรป ส่วนภคินีรักไม้กางเขนสามเสนรับผิดชอบสอนในโรงเรียนของโบสถ์ต่างๆ ใน พ.ศ. 2428 ภคินีคณะพระกุมารเยซูหรือ

¹⁵⁶ แต่เดิมเป็นการฉลองการบรรทม (dormitio) หรือการสิ้นใจของพระนางมารีอา แต่ยังไม่เคยถูกประกาศอย่างเป็นทางการว่าเป็นข้อความเชื่อของพระศาสนจักร แม้ว่าจะมีการฉลองในวันที่ 15 สิงหาคม มาตั้งแต่ยุคกลางแล้ว จนกระทั่งปี พ.ศ. 2493 สมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 12 ได้ทรงประกาศว่า “พระนางมารีอาได้ทรงรับเกียรติยกขึ้นสวรรค์ทั้งกายและวิญญาณ” เป็นข้อความเชื่อ และถือเป็นวันสมโภชสำคัญในปฏิทินพิธีกรรมของพระศาสนจักรคาทอลิก (Elizabeth Johnson, “Assumption of the Blessed Virgin Mary,” *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 104-105.)

¹⁵⁷ สมามคมอัสสัมชัญ, *อุโฆษสาร ๒๐๐๐: อัสสัมชัญประวัติ*, หน้า 50-51.

¹⁵⁸ ก่อตั้งโดยนักบุญหลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต (St. Louis Marie Grignon De Montfort พ.ศ. 2216-2259) ได้ก่อตั้งคณะบาทหลวงขึ้นมีทั้งที่เป็นบาทหลวง ภราดา และภคินี ซึ่งต่อมาได้มีการแยกตัวของภคินีใช้ชื่อว่า “คณะธิดาแห่งพระปรีชาญาณ” (Daughters of Wisdom) ซึ่งมีจิตตารมณ์เพื่อรับใช้คนเจ็บป่วยและเด็ก และภราดาออกไปปกครองตนเองในปีพ.ศ. 2396 ในครั้งแรกนั้นใช้ชื่อว่า “ภราดาบ้านเซนต์คาเบรียล” และได้รับการรับรองจากจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 แห่งฝรั่งเศส จุดมุ่งหมายของภราดาคณะนี้เพื่ออุทิศตนให้แก่สังคมด้านการเป็นครูสอนหนังสือ (บาทหลวงสมชัย พิทยาพงศ์พร, *พัฒนาการวิถีชีวิตจิตคริสตชน*, หน้า 156.)

¹⁵⁹ ประกอบไปด้วย ภราดามาร์ติน เดอ ตูร์ส (Martin de Tours) ภราดาฟรังซัว ฮีแลร์ (François Hilaire) ภราดาอาแบล (Abel) ภราดาคาเบรียล เฟอเรตตี (Gabriel Ferretti) และภราดาโอกุส (Auguste) (บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, *ประวัติการเผยแผร์คริสตศาสนาในสยามและลาว*, หน้า 532.)

¹⁶⁰ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล้องที่ 15 แฟ้มที่ 2 คณะนักบวชต่างๆ เรื่อง “ภราดาคณะเซนต์คาเบรียล ค.ศ. 1901”

คณะแซงต์โมร์ (Les Dames de Saint-Maur)¹⁶¹ ที่สิงคโปร์ได้มาเปิดโรงเรียนที่โบสถ์แม่พระ ลูกประคำ กาลหว่าร์ที่อาคารเรียนหลังเก่าในโรงเรียนชายของโบสถ์ ภาคนีคณะพระกุมารเยซูนี้เป็น คณะนักบวชหญิงต่างชาติคณะแรกที่เข้ามาอย่างสยามในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โรงเรียนได้แบ่ง ออกเป็นสองแผนกคือ แผนกอังกฤษและแผนกฝรั่งเศส ในปีแรกมีนักเรียน 22 คน เพราะในสมัย นั้นชาวสยามยังไม่นิยมให้เด็กผู้หญิงเรียนหนังสือ ใน พ.ศ. 2429 มีนักเรียน 160 คน ทำให้อาคาร เรียนเริ่มเล็กกลงไป เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต) ได้บริจาคที่ดินแปลงหนึ่งเพื่อสร้าง อาคารเรียนซึ่งพื้นที่นี้ในปัจจุบันอยู่ในบริเวณซอยคอนแวนต์ สีลม คุณแม่เฮเลน (Mère Hélène) อธิการินีคณะในขณะนั้นได้เริ่มสร้างโรงเรียนที่มีลักษณะที่หรูหราจนเกินไปทำให้ขาดปัจจัย และ เนื่องจากทางคณะขาดบุคลากร ภาคนีคณะพระกุมารเยซูจึงได้ขอลาออกจากประเทศสยามไป¹⁶²

ต่อมาใน พ.ศ. 2441 ภาคนีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร กลุ่มแรกจำนวน 7 คน นำโดย เซอร์ อิกญาส เดอ เยซู (Ignace de Jésus) จากอารามที่ไซ่ง่อน ได้ตอบรับคำเชิญของพระสังฆราชเวย์ เพื่อเข้ามาดูแลจัดการเรื่องโรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ และการศึกษาของเด็กหญิงในสยาม สาเหตุที่มี ภาคนีเข้ามาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการที่รัฐบาลฝรั่งเศสไม่สนับสนุนพระศาสนจักรคาทอลิก และไม่อนุญาตให้นักบวชเข้าเป็นผู้บริหารหรืออาจารย์สอนในสถาบันการศึกษา เนื่องจากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเป็นสาธารณรัฐ ได้มีนโยบายการปฏิรูประบบการศึกษาใหม่ เพราะก่อนหน้าี่ระบบการศึกษาของฝรั่งเศสตกอยู่ในการควบคุมของบรรดานักบวชคาทอลิกซึ่งคัดค้าน ระบบสาธารณรัฐ ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาจึงได้ให้ระบบการศึกษาอยู่ในความ ดูแลของฆราวาสที่นิยมสาธารณรัฐ เพื่อปลุกฝังค่านิยมนี้ให้แก่เยาวชน อีกทั้งขณะนั้นเวียดนาม เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสนโยบายดังกล่าวจึงส่งผลมาสู่อานานิคมด้วย ภาคนีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตรจึงได้ตอบรับคำเชิญของพระสังฆราชเวย์อย่างรวดเร็ว โรงเรียนแรกที่ภาคนีคณะเซนต์ ปอล เดอ ชาร์ตร ได้เปิดสอนคือ โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ เปิดทำการใน พ.ศ. 2448 ปีต่อมา คือ พ.ศ. 2449 ได้เปิดโรงเรียนซางตาครู้สคอนแวนต์ และใน พ.ศ. 2450 จึงเปิดโรงเรียนเซนต์โย เซฟคอนแวนต์ โรงเรียนทั้งสามดำเนินการสอนในวิชาภาษาต่างประเทศ ดนตรีและการเย็บปักถักร้อย ตามมาตรฐานตะวันตก มีทั้งแผนกนักเรียนประจำ ไป-กลับ และให้ความอนุเคราะห์สำหรับ เด็กกำพร้า

¹⁶¹ ภาคนีคณะพระกุมารเยซูได้ถูกตั้งขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2209 โดยบุญราศีนิโคลาส บาร์เร (Blessed Nicholas Barre พ.ศ. 2164-2411) ใน พ.ศ. 2205 กลุ่มสตรีจำนวนหนึ่งเห็นด้วยกับบาทหลวงบาร์เร สตรีกลุ่มนี้ยอมอุทิศตนโดยสิ้นเชิงเพื่องานแพร่ ธรรม ใช้ชีวิตร่วมกันโดยไม่ถือคำปฏิญาณ และไม่อยู่แต่ภายในอาราม เพื่อสามารถเข้าถึงสามัญชน เพื่อเป็นอิสระที่จะไปหาพวกเขา บรรดาภคินีได้ถูกส่งไปที่ต่างๆในประเทศฝรั่งเศส เริ่มแรกในเอเชีย และต่อไปยังประเทศอื่น ๆ ในยุโรป และทั่วทุกทวีป เป้าหมายของคณะ คือ “การอบรมสั่งสอน และการให้การศึกษ” (บาทหลวงสมชัย พิทยาพงศ์พร, พัฒนาการวิถีชีวิตจิตคริสตชน, หน้า 150-151.)

¹⁶² บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 533-534.

2.5.4 การเมืองที่ส่งผลกระทบต่อมิสซังสยาม

2.5.4.1 วิกฤตการณ์ ร.ศ.112 (พ.ศ. 2437)

ใน พ.ศ. 2436 ได้เกิดปัญหาใหม่มาขัดขวางการเผยแผ่ศาสนา คือ กรณีพิพาทรุนแรงระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ชาวลื้อเรื่องฝรั่งเศสบุกไทยนั้นแพร่กระจายไปทั่ว ราษฎรจำนวนมากพากันเกลียดชังทุกอย่างที่เป็นของฝรั่งเศส เพราะในเวลานั้นมีความคิดว่าศาสนาคาทอลิกเป็นศาสนาของฝรั่งเศส บรรดามิชชันนารีและคริสตังส่วนมากก็เป็นคนในบังคับของฝรั่งเศส ทำให้เกิดการเข้าใจผิดต่อศาสนาคาทอลิกอย่างมาก อีกทั้งบรรดามิชชันนารีหลายท่านก็พยายามแสดงออกมากไปในเรื่องของชาตินิยม โดยวางตัวเป็นชาวฝรั่งเศสมากกว่าวางตัวเป็นคนของพระศาสนาจักรคาทอลิกดังจะเห็นได้จากกรณีเรื่องของธง ซึ่งภราดาลูโดวิโก มาริอา (Ludovico Maria) แห่งคณะเซนต์คาเบรียลได้กล่าวถึงในจดหมายของท่านที่ส่งถึงพระสังฆราชเวย์ ในปี พ.ศ. 2446 ดังนี้

ข้าพเจ้าต้องรู้สึกเจ็บปวดเพียงใดเมื่อเห็นธงชาติของฝรั่งเศสและสเปนโบกสะบัดอยู่บนหอของอาสนวิหาร... ข้าพเจ้าถามตัวเองว่านี่คือตัวแทนของประเทศฝรั่งเศสหรือของสันตะสำนักกันแน่... ทำไมธงของสันตะสำนักจึงไม่อยู่ในที่อันทรงเกียรติ¹⁶³

ข้าพเจ้ายังจำความรู้สึกสะเทือนใจอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นที่บางบัวทองได้เสมอ เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปในบริเวณวัด ข้าพเจ้าเห็นธงชาติฝรั่งเศสโบกสะบัดอยู่บนเสาเพียงธงเดียว เรื่องนี้ผ่านไปหลายปีแล้ว ข้าพเจ้าจำได้ว่า ได้บอกกับตัวเองว่า เมื่อไหร่เราจะเป็นคาทอลิกมากกว่านี้ ถ้าข้าพเจ้าเป็นชาวสยาม จะมีความรู้สึกเช่นไรที่เห็นเช่นนี้ เช่นเดียวกับที่บรรเลงเพลงชาติฝรั่งเศส แทนที่จะบรรเลงเพลงของพระสันตะปาปา ข้าพเจ้าเขียนมาเรียนให้พระคุณเจ้าทราบ หลังจากพิจารณาเรื่องนี้แทบพระบาทพระสวามีเจ้า

164

อีกทั้งในขณะที่ร่วมพิธีมิสซังสมโภชปีศาจที่พระสังฆราชเวย์เป็นประธานนั้น บทเทศน์ที่ใช้เป็นภาษาฝรั่งเศส แต่ที่นั่งที่สงวนไว้สำหรับชาวฝรั่งเศสแทบจะว่างเปล่า ขณะที่ชาวไทยนั่งไกล

¹⁶³ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 650-651.

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 651.

ออกไปทางด้านหลัง ฟังเทศน์อย่างไม่เข้าใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ภราดาท่านนี้ก็มิประหลาดใจ ที่ชาวไทย ถือว่าศาสนาคริสต์เป็นศาสนาของชาวฝรั่งเศส¹⁶⁵

สิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาอีกประการนั้น มาจากการที่ฝรั่งเศสได้เข้ายึดจันทบุรีในระหว่าง พ.ศ. 2436-2447 ได้นำความไม่พอใจมาสู่ชาวไทยอย่างมาก แต่คริสตังที่จันทบุรีไม่ได้แสดงปฏิกริยาต่อ ทหารฝรั่งเศส ตรงกันข้ามพวกเขาได้ชมเชยความศรัทธาของบรรดาทหารเหล่านั้นด้วย¹⁶⁶ แต่เคราะห์ดีที่เหตุการณ์ไม่ได้เป็นดังที่พระสังฆราชคาดว่าจะเป็น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวและข้าราชการทั่วไปเข้าใจดีว่าพระสังฆราชและมิชชันนารีไม่เล่นการเมือง จึงช่วยให้ สถานการณ์คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น เช่นกรณีของกรมหลวงพิชิตปรีชากร ขณะที่ทรงดำรง ตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ประจำแคว้นลาวได้ ได้ทรงช่วยเหลือคริสตังใหม่ราว 6,000 คน ที่ถูกไล่ ความและรังควานทางอีสาน เช่นเดียวกับเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ (สมเด็จพระ กรมพระ ยาทเววงศ์โรปรการ) ก็ได้ทรงช่วยเหลือคริสตังที่กรุงเทพฯ พวกคริสตังจึงไม่ถูกรบกวนอย่างจริงจัง แม้ว่าข้าราชการผู้น้อยและประชาชนจะแสดงความเกลียดชัง พระสังฆราชเวย์เองก็ได้ระวังไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในกรณีพิพาททางการเมืองครั้งนี้ เมื่อมีใครถามความคิดเห็นส่วนตัวของท่าน ท่านมักจะ วางตัวเป็นกลาง และค่อนข้างที่จะเข้าข้างฝ่ายไทย ท่าทีของท่านในกรณีนี้เป็นที่พึงพอใจอย่างมาก จากรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังจะเห็นจากจดหมายลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2452 ที่ส่งมาถึงบาทหลวงกอลมเบต์ อุปสังฆราชในโอกาสที่พระสังฆราชเวย์ มรณภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่ดีของรัฐบาลสยามในสมัยนั้นต่อพระสังฆราชหลุยส์ เวย์¹⁶⁷

อย่างไรก็ตาม กรณีพิพาทนี้ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอริต่อคริสต์ศาสนาเพิ่มขึ้นในหมู่ราษฎร ไทย และจำนวนผู้ขอเรียนคำสอนได้ลดน้อยลง คนที่อยากเรียนคำสอนก็ไม่กล้าแสดงตัว เพราะเกรงว่าต้องเผชิญกับการเป็นศัตรูกับเพื่อนเก่าที่ไม่ได้กลับใจ ฉะนั้น ตั้งแต่ระยะนี้ไปจนถึงปีที่ พระสังฆราชเวย์มรณภาพ จำนวนผู้ใหญ่ที่รับศีลล้างบาปในสยามแต่ละปีไม่เคยถึงหนึ่งพันคน¹⁶⁸

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶⁵ บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 651.

¹⁶⁶ โรเบิร์ต กอสเต, 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร, หน้า 280.

¹⁶⁷ วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณารัการ, ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทย:สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาติกันที่ 2 (พ.ศ.2098-พ.ศ.2508), หน้า 276-277.

¹⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 278.

2.5.4.2 การเมืองของฝรั่งเศสที่ส่งผลต่อการทำงานของมิชชันนารีในสยาม

ในรัชสมัยของจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 (Napoleon III พ.ศ. 2395-2413) แห่งฝรั่งเศส ได้มีนโยบายในการพิทักษ์ปกป้องมิสซังที่มีมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสทำงานอยู่ ดังนั้นกษัตริย์ฝรั่งเศสจึงมีหน้าที่ดูแลกิจการของมิสซัง แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลของฝรั่งเศส มาสู่ระบบสาธารณรัฐซึ่งพระศาสนจักรคาทอลิกคัดค้านระบบนี้ รัฐบาลใหม่นี้มีนโยบายในการต่อต้านอำนาจคณะบาทหลวง โดยในช่วง พ.ศ. 2444-2448 ได้มีการเพิ่มความเข้มงวดในการติดต่อกับพระศาสนจักรมากขึ้น รัฐบาลฝรั่งเศสได้มีการออกกฎหมายว่าด้วยการสมาคม (Law of Association) ใน พ.ศ. 2444 เพื่อให้มีการยกเลิกสถาบันที่เป็นคณะนักบวชของพระศาสนจักรหลายแห่งใน พ.ศ. 2448 ได้มีการงดจ่ายเงินเดือนให้แก่บาทหลวงและให้โบสถ์ในฝรั่งเศสต้องอยู่ภายใต้การควบคุมจากคณะกรรมการที่เป็นฆราวาส¹⁶⁹ จากนโยบายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้กษัตริย์ฝรั่งเศสไม่ได้ช่วยเหลือมิสซังอีกต่อไป แต่ได้ทำการตีเตียนบรรดามิชชันนารีว่าพวกท่านไม่สนใจในผลประโยชน์ของประเทศฝรั่งเศส อีกทั้งกษัตริย์ฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ ไม่ค่อยที่จะยอมออกหนังสือเดินทางให้แก่บรรดามิชชันนารีในภาคอีสาน เพราะเนื่องมาจากอคติส่วนตัว¹⁷⁰

2.6 การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและลาว

เหตุการณ์สำคัญอีกประการหนึ่งในมิสซังสยามสมัยพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ ก็คือการขยายนโยบายเผยแผ่ศาสนาไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสยาม งานของมิชชันนารีคาทอลิกก่อนหน้านี้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ภาคกลางของสยามเท่านั้น เหนืออยุธยาขึ้นไปและใต้ประจวบคีรีขันธ์ลงไป ไม่มีโบสถ์คาทอลิกเลย ความพยายามในการที่จะเผยแผ่ศาสนาในภาคเหนือและภาคใต้สมัยพระสังฆราชปัลเลอกัวส์ต้องประสบความล้มเหลวเพราะขาดบุคลากร และพอถึงสมัยของพระสังฆราชดีปองตีในขณะเดินทางไปร่วมการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 1 ได้รับคำสั่งจากสมณมนตรีแห่งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อให้ส่งมิชชันนารีไปลาว¹⁷¹ แต่ท่านก็มีสภาพเสียซึ่งงานชิ้นนี้จะเริ่มต้นไปได้ด้วยดีในสมัยของพระสังฆราชเวย์นี่เอง

อันที่จริง ในสมัยพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชที่เป็นมิชชันนารีเข้ามาบุกเบิกงานแพร่ธรรมในกรุงศรีอยุธยายุคแรก ได้เคยส่งบาทหลวงและภราดาเดินทางเข้าไปยังลาวแล้ว คือ

¹⁶⁹ ศฤงคาร พันธุ์พงศ์, ประวัติศาสตร์ยุโรป 2, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547), หน้า 230.

¹⁷⁰ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 451.

¹⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 143.

บาทหลวงเยโรม ปีแอร์ กรอส (Jérôme Pierre Grosse)¹⁷² บาทหลวงอันเยโล (Angelo) นักบวชคณะฟรังซิสกัน ชาวอิตาลี และภราดาเรเน ชาบบงโน (René Charbonneau) แต่บาทหลวงกรอสเดินทางไปไม่ถึงลาวเพราะถึงแก่กรรม¹⁷³ โครงการนี้จึงถูกล้มเลิกไป ต่อมาโครงการนี้ได้เริ่มขึ้นอีกโดยพระสังฆราชพระสังฆราชฌอง คล็อด มิช (Jean Claude Miche)¹⁷⁴ ผู้ปกครองมิสซังเขมรได้มอบหมายให้บาทหลวงไอโซเลย์ (Ausoleil) และบาทหลวงตรีแอร์ (Triaire) เดินทางไปยังหลวงพระบางใน พ.ศ. 2401 แต่ระยะทางไปหลวงพระบางจากเขมรไกลมาก จึงต้องใช้เส้นทางผ่านกรุงเทพฯ เมื่อเดินทางถึงหลวงพระบางผู้ติดตามของพวกท่านได้เสียชีวิตลงเพราะไข้ป่า ต่อมาไม่นานบาทหลวงไอโซเลย์ก็มรณภาพลง เหลือแต่บาทหลวงตรีแอร์ที่เดินทางกลับมาถึงกรุงเทพฯ

175

จนกระทั่ง พ.ศ. 2419 ในสมัยของพระสังฆราชเวย์ ได้ส่งบาทหลวงโปรดอมมิชชันนารีหนุ่มที่เพิ่งมาถึงสยามได้ 2 ปี ไปช่วยบาทหลวงแปร์โรซ์ที่อยุธยา ซึ่งกำลังสร้างโบสถ์อยู่ และได้รับมอบหมายให้ไปยังลาวด้วย บาทหลวงแปร์โรซ์ได้เดินทางทางเรือไปถึงแก่งคอย และรวบรวมคริสตังใหม่ได้หมู่หนึ่ง ซึ่งบางคนมาจากลาว บาทหลวงโปรดอมมีสามเณรชาวไทยคนหนึ่งเป็นผู้ช่วย ไปประจำที่แก่งคอยแต่ก็ต้องเผชิญกับไข้ป่า ชโหมย จนถึงกับว่าโบสถ์ไม้ไผ่ที่ท่านสร้างถูกวางเพลิงก่อนที่จะได้รับการเสกเพียงไม่กี่วัน แต่ท่านก็ไม่ได้คิดที่จะหยุดอยู่เพียงที่แก่งคอย แต่ได้เดินทางข้ามดงพญาเย็นไปจนถึงนครราชสีมา การเดินทางนั้นทรมานทำให้สุขภาพของท่านเสื่อมโทรมและเป็นไข้ป่า จนต้องกลับมาพักฟื้นที่กรุงเทพฯ หลายเดือน¹⁷⁶

¹⁷² ชาวฝรั่งเศส เกิดประมาณปี พ.ศ. 2193 ที่สังฆมณฑลแกลมมอนด์ (diocese de Clermont) ออกเดินทางมาสยาม เดือนธันวาคม พ.ศ. 2222 ถึงสยามเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2224 รับตำแหน่งเป็นรองประมุขมิสซังสยาม ปี พ.ศ. 2225 มรณภาพปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2226 ที่สุโขทัย (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 117. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹⁷³ พระสังฆราชเกลาดิอุส บาย, ประวัติการเผยแพร่ศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว, แปลโดย พระอัครสังฆราชไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว, 2527), หน้า 17.

¹⁷⁴ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2348 รับศีลบวชวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2373 ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2390 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งดันซารา (Dansara) ปกครองมิสซังเขมร มรณภาพวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2416 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 175. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹⁷⁵ Louis Vey to Paris on Nov. 30, 1899, AME, Siam, Vol. 896, 1899, p. 162. Cited in Surachai Chumsriphan, "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 143.

¹⁷⁶ พระสังฆราชเกลาดิอุส บาย, ประวัติการเผยแพร่ศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว, แปลโดย พระอัครสังฆราชไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, หน้า 23-24.

ในวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2424 บาทหลวงโปรดอมและบาทหลวงเกโก ได้ออกเดินทางจากกรุงเทพฯกับคนรับใช้อีก 2-3 คน ผ่านแก่งคอยมาถึงนครราชสีมาเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2424 จากนั้นนครราชสีมาได้มุ่งไปที่ขอนแก่น ถึงที่นั่นในวันที่ 16 มีนาคมและไปถึงกาฬสินธุ์เมื่อวันที่ 25 เดือนเดียวกันนั้น วันที่ 1 เมษายนทั้งสองได้ออกจากกาฬสินธุ์ถึงร้อยเอ็ดวันที่ 4 เมษายน วันที่ 11 เมษายนหยุดพักที่ยโสธร (ขณะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอุบลราชธานี) วันนั้นเป็นจันทร์ในสัปดาห์ศักดิ์สิทธิ์ มิชชันนารีจึงได้หยุดพักที่นี้จนกระทั่งฉลองปีสากลเสร็จในวันอาทิตย์ และในที่สุดก็เดินทางถึงอุบลราชธานีในวันที่ 24 เมษายน รวมระยะเวลาเดินทาง 102 วัน¹⁷⁷

อุบลราชธานีมีระบบการปกครองหัวเมืองแบบจารีตโบราณ โดยระบบการปกครองแบบจารีตโบราณนั้น จะมีตำแหน่งผู้บัญชาการสูงสุดของเมืองหรืออาญาสี่ อันประกอบไปด้วย เจ้าเมือง อุปราช ราชวงศ์ ราชบุตร นอกจากอาญาสี่แล้ว ยังมีตำแหน่งที่เป็นผู้ช่วยอาญาสี่อีก 4 ตำแหน่ง คือท้าวสุริยะ ท้าวสุริโย ท้าวโพธิสาร และท้าวสุทธิสาร รองลงมาจากตำแหน่งที่กล่าวมาก็จะมีอีก 17 ตำแหน่ง¹⁷⁸ นอกนั้นก็เป็นที่ตำแหน่งพิเศษต่างๆลดหลั่นกันลงไป มีหน้าปกครองในส่วนย่อยต่างๆของเมืองนั้นๆ

อุบลราชธานีในสมัยนั้นเป็นเมืองใหญ่ เวลาที่มิชชันนารีมาถึงได้มีการแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) เจ้าเมืองคนใหม่ที่เพิ่งจะได้รับการแต่งตั้งจากกรุงเทพฯ กับอุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็กล่าวหากันด้วยเรื่องของการขโมยพระราชทรัพย์¹⁷⁹ เมื่อบาทหลวงโปรดอมและบาทหลวงเกโกมาถึง ทั้งสองฝ่ายได้ทำการต้อนรับมิชชันนารีทั้งสองอย่างดี เนื่องจากต้องการพรรคพวก แต่มิชชันนารีทั้งสองก็ได้ทำดีกับทั้งสองฝ่ายเพื่อเป็นการสงวนท่าทีเอาไว้ และได้ไปอาศัยอยู่ที่มุมหนึ่งของอาคารที่ใช้เป็นศาลของเมืองอุบลราชธานี¹⁸⁰

ระหว่างนั้น บาทหลวงโปรดอมและบาทหลวงเกโกก็พยายามแสวงหาที่ดินเพื่อตั้งโบสถ์สองเดือนต่อมาคนรับใช้ของพวกเขาได้เข้าไปที่วัดพุทธไถ่ลุ่มนั้น และได้พบกับครอบครัวคนลาวที่

¹⁷⁷ พระสังฆราชเกลาดิอุส บาย, ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว, แปลโดย พระอัครสังฆราชไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, หน้า 27-29.

¹⁷⁸ เดิม วิภาคย์พจนกิจ, ประวัติศาสตร์อีสาน, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2546), หน้า 293-295.

¹⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

¹⁸⁰ ปรีชา จินตเสวีวงศ์, เอกสารการวิจัยเรื่อง แนวทางงานพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยแสงธรรม, 2531), หน้า 198.

ถูกชาวกุลาจับตัวมาขายเป็นทาสมีจำนวนทั้งสิ้น 18 คน บาทหลวงโปรดอมคิดที่จะช่วยทาสพวกนี้ให้เป็นอิสระ หวังว่าพวกเขาจะหันมาเป็นคริสตังบ้าง ท่านจึงได้ทำการฟ้องชาวกุลาที่จับคนมาขายเป็นทาส 2 ข้อหาก็คือ “หนึ่งกล่าวหาว่าพวกกุลาเป็นโจร (ขโมยคนมาขาย) สองพวกกุลาประกาศต่อหน้าประชาชนว่าพวกเขาเป็นผู้แทนของบาทหลวงในการไปหาจับทาสมาขาย ซึ่งไม่เป็นความจริง”¹⁸¹ ดังนั้นพวกทาสจึงได้รับการปล่อยตัว พวกทาสเหล่านี้จึงได้มาปลูกกระทือบออาศัยอยู่ในบริเวณที่บาทหลวงทั้งสองอาศัยอยู่ และสมัครเรียนศาสนา ในที่สุดทางการได้จัดให้บาทหลวงทั้งสองไปอาศัยอยู่ในที่ดินทางตะวันตกของเมือง เป็นหมู่บ้านร้างเพราะเนื่องจากได้เคยเกิดโรคระบาดขึ้นที่หมู่บ้านนี้ หมู่บ้านนี้มีชื่อว่า “บุงกะเทว” และบาทหลวงโปรดอมยังได้ทำการซื้อที่ดินในบริเวณนั้นอีกแปลงหนึ่งด้วยเงินจำนวน 8 บาท คริสตังกลุ่มแรกนี้มีทั้งสิ้น 30 คน ได้ช่วยกันสร้างโบสถ์ให้ชื่อว่า “โบสถ์แม่พระนฤมลทิน”¹⁸²

ใน พ.ศ. 2426 บาทหลวงโปรดอมได้เดินทางจากกรุงเทพฯพร้อมด้วยบาทหลวงอัลเฟรด มารี เทโอฟีล รองแดล (Alfred Marie Théophile Rondel)¹⁸³ มาที่บุงกะเทว ซึ่งหลายเดือนก่อนหน้านั้น มีพวกลาวเทิงและลาวพวน ซึ่งเป็นเผ่าเดียวกับพวกทาสกลุ่มแรกที่เป็นคริสตัง ได้มาเชิญให้บาทหลวงไปสอนศาสนาแก่พวกตน บาทหลวงโปรดอมและบาทหลวงรองแดลจึงได้เดินทางขึ้นไปเพื่อทำการสำรวจพื้นที่ไปถึงนครพนม พบคริสตังชาวจีนชื่อเจ็กใหม่ ได้รับศีลล้างบาปที่โบสถ์กาลหว่าร์นานมาแล้ว และมาตั้งหลักแหล่งค้าขายอยู่ได้ประมาณ 18 ปีแล้ว¹⁸⁴ จากนั้นนครพนมกลุ่มบาทหลวงได้เดินทางต่อไปที่หนองคาย ได้พบคริสตังไทย 2 คนที่ได้รับศีลล้างบาปที่โบสถ์พระนามกรเยชู สระบุรี เมื่อได้เรียนรู้สภาพท้องถิ่นแล้ว บาทหลวงทั้งสองได้เดินทางกลับมาแวะที่นครพนมอีกหลายเดือน โดยได้ทำการสอนคำสอนจนมีผู้ใหญ่ได้รับศีลล้างบาป 8 คนและเด็ก 5 คน ขากลับบาทหลวงโปรดอมได้ทำการไถ่ทาสที่นครพนม 18 คนซึ่งได้ขอติดตามท่านมาที่อุบลราชธานีด้วย เมื่อผ่านมุกดาหารบาทหลวงโปรดอมได้ไถ่ทาสจากพวกกุลาอีกจำนวนหนึ่ง การที่บาทหลวงทั้งสองมีผู้ติดตามกลับมาห้าสิบกว่าคนนั้นเป็นที่เลื่องลือกันไปทั่วอุบลราชธานี หลายคนมีความชื่นชมท่านที่ได้ช่วยผู้ตกทุกข์ได้ยาก จนแม้แต่หลวงภักดีณรงค์ (ทัต ไกรฤกษ์) ก็ได้เดินทางมาเยี่ยม

¹⁸¹ พระสังฆราชเกลาดิอุส บาย, ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว, แปลโดย พระอัครสังฆราช ไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, หน้า 31-32.

¹⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 32-33.

¹⁸³ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2398 ที่แขวงมังซ์ (Manche) หลังจากสำเร็จการศึกษาด้านนิติศาสตร์ได้สมัครเข้าบ้านเณรของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2420 และรับศีลบวชวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2423 ออกเดินทางมาสยามในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2423 มรณภาพ วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2470 บนนรถไฟที่มาจากโคราช ขณะผ่านอยุธยา (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 242-246. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹⁸⁴ บาทหลวงโรแบต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 463.

บาทหลวงที่บุงกะแหว แต่อันที่จริงการค้าทาสนั้นได้ถูกสั่งห้ามไปแล้ว การไถ่ทาสของบาทหลวงเหล่านี้ทำให้การค้าทาสในแถบอีสานซบเซาลงมาก¹⁸⁵

ในขณะที่เดียวกันพระเจ้าซาร์เวียได้สังเกตเห็นว่า บาทหลวงเกโกและบาทหลวงรองแดลมีสุขภาพที่ทรุดโทรมลงมาก จึงคิดที่จะยกเลิกงานทางภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยให้บาทหลวงคริสตังให้ลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่โบสถ์นักบุญฟิลิปและยากอบ หัวไผ่ ชลบุรี พระเจ้าซาร์เวียเคยแจ้งแผนนี้ให้บาทหลวงโปรดอมรับทราบแต่ท่านไม่เห็นด้วย ในที่สุดพระเจ้าซาร์เวียจึงให้บาทหลวงจอร์ช ออกัสต์ มารี ดาแบง (George Auguste Marie Dabin)¹⁸⁶ เดินทางกลับไปยังอุบลราชธานีกับบาทหลวงเกโก แทนบาทหลวงรองแดลเป็นการชั่วคราว โดยบาทหลวงดาแบงจะได้เป็นเจ้าของอาวาสโบสถ์ คนแรกของอุบลราชธานีและได้อยู่ที่อุบลราชธานีจนกระทั่งมรณภาพ¹⁸⁷

ใน พ.ศ. 2427 บาทหลวงโปรดอมและบาทหลวงเกโกได้ออกเดินทางไปสกลนคร โดยมีชาวนวนประมาณ 50 คนมาขอเรียนคำสอน ที่สกลนครนี้ แม้ว่ากลุ่มคริสตังจะตั้งบ้านเรือนกันอยู่นอกเมือง แต่ก็ยังโดนรังควานอย่างไม่หยุดหย่อนจากบรรดาผู้ใหญ่ของเมือง พวก “ข้าเชลย” ซึ่งเป็นคนลาวที่อยู่อย่างทาส ได้มาขอความคุ้มครองจากบาทหลวง ในที่สุดบาทหลวงเกโกจึงได้ทำการโยกย้ายคริสตังใหม่และคริสตังสำรอง ที่เป็นชาวลาว ชาวไทยอีสานและชาวนวน รวมทั้งพวกข้าเชลยไปอาศัยอยู่ที่ทางฝั่งทิศเหนือของหนองหาร สกลนคร ใช้วิธีบรรเทาทุกคนด้วยแพในเดือนพฤศจิกายน หมู่บ้านนี้ต่อมาได้มีชื่อว่า “ท่าแร่” และสร้างโบสถ์หลังหนึ่งให้ชื่อว่า “โบสถ์มหาพรหมมีคาแอล”¹⁸⁸ ในระหว่างนี้ก็ได้มีการไถ่ทาสเป็นระยะทำให้จำนวนคริสตัง เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งได้ขยายการทำงานออกไปยังแขวงท่าแขกของลาวอีกด้วย

ในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2442 สมเด็จพระสันตะปาปาเลโอที่ 13 ได้ทรงพิจารณาเห็นว่าจำนวนคริสตังในมณฑลอุดร มณฑลลาวท้าว และฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง มีจำนวนพอที่จะตั้งเป็นมิส

¹⁸⁵ พระเจ้าซาร์เวีย เกลาดิอุส บาย, ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว, แปลโดย พระอัครสังฆราช ไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, หน้า 47-50.

¹⁸⁶ ชาวฝรั่งเศส รับผิดชอบในวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2417 สมัครเจ้าเป็นสมาชิกของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2419 ออกเดินทางมาสยามวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2421 เดินทางไปประจำที่มิสซังลาว พ.ศ. 2426 และมรณภาพวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2470 ที่อุบลราชธานี (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 66. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹⁸⁷ พระเจ้าซาร์เวีย เกลาดิอุส บาย, ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว, แปลโดย พระอัครสังฆราช ไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, หน้า 51-52.

¹⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56-58.

ซึ่งแยกจากมิสซังสยาม ดังนั้นจึงได้ประกาศให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นมิสซังใหม่ เรียกว่า “มิสซังลาว”¹⁸⁹ และแต่งตั้งบาทหลวงมารี ยอแซฟ กืออาซ (Marie Joseph Cuaz)¹⁹⁰ เป็นพระสังฆราชปกครองมิสซังลาว ได้มีพิธีอภิเษกเป็นพระสังฆราชในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2442 ในเดือนตุลาคม พระสังฆราชกืออาซได้เดินทางมาถึงอุบลราชธานี พร้อมกับมิชชันนารีอีก 4 ท่าน บาทหลวงโปรดอมได้นำพระสังฆราชกืออาซไปที่หนองแสง (อยู่ในนครพนม) ซึ่งได้จัดให้เป็นสำนักพระสังฆราชแห่งมิสซังลาว ในขณะนั้นมิสซังลาวมีคริสตังทั้งสิ้น 9,262 คน คริสตังสำรอง 1,761 คน และมิชชันนารี 20 ท่าน¹⁹¹ และผู้สืบตำแหน่งต่อจากพระสังฆราชกืออาซคือ พระสังฆราช กองสแตนต์ โปรดอม ผู้ทำงานบุกเบิกในมิสซังลาวตั้งแต่เริ่มแรก

2.8 พระสังฆราชมารี ยอแซฟ กืออาซ 2.9 พระสังฆราชกองสแตนต์ ฌอง บัปติสต์ โปรดอม

ที่มา : พระสังฆราชเกลาดิอุส บาเย, ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสาน

¹⁸⁹ มิสซังลาวที่แยกจากมิสซังสยามมีอาณาเขตอยู่ใน 2 มณฑลของสยาม คือ มณฑลอุดร มณฑลลาวทวน และฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงคือ เวียงจันทน์ และหลวงพระบาง (มณฑลอุดร เปลี่ยนชื่อจากมณฑลลาวทวน ในปี พ.ศ. 2442 ต่อมาใน พ.ศ. 2443 มณฑลลาวทวนได้เปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอิสาน และใน พ.ศ. 2455 ได้แยกออกเป็น 2 มณฑล คือ มณฑลอุบลและมณฑลร้อยเอ็ด ตามระบบเทศาภิบาล)

¹⁹⁰ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2405 รับศีลบวชวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2428 ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2442 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งเฮอโมโปลิส ปาวา (Hermopolis Pava) ปกครองมิสซังลาว ในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2455 เนื่องจากสุขภาพทรุดโทรมมากท่านจึงขอลาออกจากตำแหน่ง และกลับไปพักที่ประเทศฝรั่งเศส มรณภาพวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 63-65. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹⁹¹ สมชาย สลับเชื้อ, “ครบรอบ 100 ปี สังฆมณฑลอุบลราชธานี: 1881-1981,” อุดมศาสน์ 61 (ธันวาคม 2524): 27-34.

และประเทศไทย, แปลโดย พระอัครสังฆราช ไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, หน้า 27 และ 120.

ส่วนพื้นที่ตั้งแต่กาญจนบุรีลงไปนั้น ในสมัยของพระสังฆราชเวย์ พื้นที่ดังกล่าวยังไม่มีชุมชน คริสต์ตัง อีกทั้งตั้งแต่ภูเก็ตลงไปยังอยู่ภายใต้การปกครองของมิสซังสยามตะวันตก ที่ได้รับตั้งขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2384 และทางมณฑลพายัพได้เคยมีการพยายามส่งมิชชันนารีไปแล้วแต่ไปไม่ถึง แต่จะมีการริเริ่มอีกครั้งในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แบร์รอส ดังจะกล่าวในบทที่ 3

2.7. ช่วงปลายสมัยของพระสังฆราชหลุยส์ เวย์

สุขภาพของพระสังฆราชเวย์เสื่อมโทรมลงด้วยไข้ป่า ใน พ.ศ. 2451 ต้องรับศีลเจิมคนไข้ อาการทรุดหนักลงต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ ในขณะนั้นบาทหลวงฌอง มารี เวย์ (Jean Marie Vey) เป็นมิชชันนารีอยู่ที่สิงคโปร์ ได้เดินทางมาเยี่ยมพระสังฆราชเวย์ที่เป็นลุงของท่าน ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2452 พระสังฆราชเวย์ได้ขอรับศีลเจิมอีกครั้ง และได้มรณภาพเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2452 หลังจากที่ได้เป็นมิชชันนารีที่สยาม 43 ปี และ 33 ปี ในการดำรงตำแหน่งพระสังฆราช พิธีปลงศพจัดขึ้นในวันที่ 24 กุมภาพันธ์¹⁹²

ในการนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ ที่จะพระราชทานเกียรติยศแก่พระสังฆราชเวย์เทียบเท่ากับที่สมเด็จพระราชาธิบดีได้ทรงเคยพระราชทานแก่พระสังฆราชปอลเลอกัวส์ ทั้งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรเสนา (ม.ร.ว. ชิต กำภู) เป็นผู้แทนพระองค์ ส่วนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ โปรดเกล้าฯ ให้พระยานุรักษ์ รัตนราชพัลลภ (นพ ไกรฤกษ์) เป็นผู้แทนพระองค์ และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ได้ทรงให้หลวงอำนาจมาเป็นผู้แทนพระองค์ ส่วนสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ กรมหลวงเทววงศ์วโรปการ (พระยศในขณะนั้น) และเจ้านายชั้นหม่อมเจ้าอีกหลายพระองค์ ได้เสด็จมาร่วมพิธีด้วยพระองค์เอง ทั้งยังมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ คณะทูตและคณะกงสุล มาร่วมงานอย่างครบถ้วน¹⁹³

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงเทววงศ์วโรปการ มอบจดหมายแก่บาทหลวงกอลมเบต์ในวันพิธีปลงศพ เพื่อแสดงความเสียใจต่อการมรณภาพของพระสังฆราชเวย์ ซึ่งผู้เขียนคกรูปแบบการเขียนของต้นฉบับไว้ไม่ได้เปลี่ยนแปลง ดังที่ปรากฏดังนี้

¹⁹² Surachai Chumsriphan, "The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)," p. 135.

¹⁹³ ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก หน้า 271-272. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

“กระทรวงการต่างประเทศ
กรุงเทพฯ 24 กุมภาพันธ์ 1909

เรียน คุณพ่อคอลมเบต ที่นับถือ

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมรณภาพของเจ้าคุณพระสังฆราชเว ซึ่งท่านแจ้งมาในหนังสือลงวันที่ 21 เดือนนี้ ด้วยความเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้ง ข้าพเจ้าได้นำข่าวนี้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบทันที

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดจนคณะเสนาบดี ทรงรู้สึกตื่นตันพระทัยในข่าวนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะเรารู้สึกว่าพระสังฆราชเวย์ ได้เป็นมิตรที่จริงใจยิ่งคนหนึ่งของประเทศไทย ตลอดมา ความเสียสละของท่านเพื่อความก้าวหน้าทางศีลธรรมของประเทศ ซึ่งคุณพ่อ และคณะมิชชันนารีคาทอลิกแห่งประเทศไทย ทำการส่งเสริมเป็นอันดีนั้น จะจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์แห่งชาติของเรา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบว่า ไม่มีถ้อยคำใดจะแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งของเราให้สมกับการสูญเสียครั้งนี้ได้ พระองค์ทรงปรารถนาให้คุณพ่อ และคณะมิชชันนารีคาทอลิกทั้งหมดทราบว่า เมื่อเห็นอุปนิสัยจิตใจสูงกับงานอันยิ่งใหญ่และน่าสรรเสริญของท่านในประเทศนี้ อันเป็นงานที่อยู่ในรัชสมัยของพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และรัฐบาลของพระองค์ไม่เคยถือพระสังฆราชเวย์ ผู้วายชนม์ เป็นคนต่างด้าว และประเทศไทยสมควรจะได้รับการแสดงความเศร้าสลดใจในมรณภาพนี้ เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศสและมิชชันนารีคาทอลิก

ข้าพเจ้าหวังว่า คุณพ่อจะแจ้งความรู้สึกของเรานี้ ให้คณะมิชชันนารีคาทอลิกทราบโดยทั่วกัน

ขอแสดงความนับถือ

(ลงพระนาม) เทววงศ์¹⁹⁴

เมื่อพระสังฆราชเวย์มรณภาพนั้น มีมิชชันนารีคาทอลิก 59 แห่ง โรงพยาบาล 1 แห่ง โรงเรียน 4 แห่ง คริสตัง 23,600 คน บาทหลวงพื้นเมืองชาวไทยราว 10 ท่าน และมิชชันนารี 40 ท่าน¹⁹⁵ จึงพอจะเห็นได้ว่าในสมัยของพระสังฆราชเวย์ หลุยส์ เวย์ เป็นช่วงเวลาที่มิชชันนารีกำลังเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ โดยเห็นได้จากการที่มีจำนวนคริสตังเพิ่มมากขึ้นและขยายขอบเขตจากชาวญวน ชาวจีน ไปสู่ชาวลาว ชาวสยาม มีการขยายขอบเขตในการแพร่ธรรมออกไปสู่พื้นที่แถบอีสานและลาว

¹⁹⁴ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กลองที่ 10 แฟ้มที่ 12 พระสังฆราชผอง หลุยส์ เวย์ เรื่อง “จดหมายเหตุแสดงความเสียใจของราชสำนัก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1909”

¹⁹⁵ วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณานุกรม, ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทย: สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาทิกันที่ 2 (พ.ศ.2098-พ.ศ.2508), หน้า 299.

ศาสนสถานก็มีเพิ่มขึ้นซึ่งนิยมที่จะสร้างแบบโกธิค (Gothic) ตามแบบอย่างโบสถ์ที่ประเทศฝรั่งเศส อีกทั้งมีการตั้งโรงเรียนและโรงพยาบาลขึ้น เพื่อรองรับกับสถานการณ์ของสยามที่กำลังพยายามก้าวเข้าสู่ความเจริญก้าวหน้า และการทำสงครามสงครามครั้งนี้เองจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้จำนวนของคริสตังเพิ่มมากขึ้นที่ละเล็กทีละน้อย แต่เหนือสิ่งอื่นใดมิสซังคาทอลิกสยามพยายามที่จะแยกตัวออกจากการเมืองระหว่างประเทศให้มากที่สุด แต่ก็ยังต้องพึ่งพาระบบราชการเพื่อเป็นตัวปกป้องและอำนวยความสะดวกในการเผยแพร่ศาสนาอยู่บ้างทั้งจากฝ่ายฝรั่งเศสและสยาม ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ และรัฐสยามในเวลานั้นเป็นไปด้วยดีเสมอ

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 22 เป็นต้นมา คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามาในกรุงศรีอยุธยาภายใต้สิทธิอุปถัมภ์ หรือปาโตรนาโตของโปรตุเกสและสเปน การเข้ามาของมิชชันนารีในกรุงศรีอยุธยาเริ่มต้นจากการเข้ามาของคณะนักบวช 3 คณะแต่การทำงานก็คงอยู่แต่ในพื้นที่ของแต่ละเชื้อชาติหรือชุมชนเท่านั้น จึงทำให้การทำงานเพื่อเผยแพร่ศาสนากับชาวสยามเองไม่เป็นผลมากนัก และด้วยอุปสรรคที่มาจากราชสำนัก เพราะเนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนจากพระมหากษัตริย์มากนัก แต่การเผยแพร่ศาสนาอย่างจริงจังกับประชาชนทั่วไปได้เริ่มต้นขึ้น จากการมาถึงของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ซึ่งมุ่งเน้นการทำงานเผยแพร่ศาสนาอย่างจริงจัง ดังนั้นจึงเริ่มปรากฏที่จะมีชาวสยามเข้ามาเป็นคริสตังเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ทุกอย่างก็ต้องหยุดชะงักไปเนื่องจากสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับพม่า ทำให้กรุงศรีอยุธยาเสียกรุงครั้งที่ 2 แก่พม่า ในรัชกาลของพระเจ้ากรุงธนบุรีบรรดามิชชันนารีต้องประสบกับปัญหาเนื่องจากมีความขัดแย้งทางความคิดกับพระมหากษัตริย์ จึงถูกจองจำและเนรเทศไปในที่สุด ในสมัยรัตนโกสินทร์มิสซังสยามเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นของคนส่วนใหญ่ในสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในพระนคร เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนคริสตังที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการทำงานในด้านการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีชาวไทยเข้ารับการศึกษาศาสนาจากสถาบันคาทอลิกอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา อีกทั้งระบบการศึกษาของคาทอลิกก็เป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไป ทำให้คาทอลิกเป็นที่รู้จักตามลำดับ แม้ว่าจะได้รับความนิยมมากขึ้นแต่จำนวนคริสตังก็ไม่ได้เพิ่มจำนวนขึ้นมากนัก ถ้ามองจากงานโดยรวมของมิชชันนารีแล้วก็จะเห็นว่าเป็นการทำงานที่เน้นหนักอยู่ในชุมชนคริสตังเป็นส่วนมาก การเพิ่มจำนวนผู้สมัครเป็นคริสตังจึงมีเพียงคู่สมรสของคริสตัง เด็กจากโรงเรียนคาทอลิกบ้าง หรือลูกที่เกิดจากคริสตังเท่านั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการทำงานของมิชชันนารีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงช่วงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มิสซังสยามเริ่มมีการขยายองค์กรเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แต่มีจำนวนคริสตังอีกทั้งจำนวนบาทหลวงและนักบวชก็ยังไม่เพียงพอ เพื่อตอบสนองการขยายตัวของมิสซัง

ดังนั้น ในเวลาต่อมาเมื่อพระสังฆราชเรอเน แปร์รอสได้ขึ้นดำรงตำแหน่ง จึงได้เริ่มยุคของการขยายการเผยแผ่ศาสนาไปยังชาวไทย เพื่อให้มีจำนวนคริสตังเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการเพิ่มจำนวนองค์กรและสถานการศึกษาต่างๆ ก็จะถูกพัฒนาขึ้นในเวลาต่อมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

การดำเนินงานของมิสซังสยามช่วง พ.ศ. 2452-2490

มิสซังสยามในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส (René Marie Joseph Perros)¹ มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสที่ได้เดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในสยามเมื่อ พ.ศ. 2437 และขณะที่ดำรงตำแหน่งอธิการสามเณรราชวิทยาลัยพระหฤทัย บางซ่างก็ได้รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชแห่งมิสซังสยามในปี พ.ศ. 2452 อันเป็นจุดเริ่มต้นของหัวข้อหลักในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่จะเน้นถึงการดำเนินงานในมิสซังสยามสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส โดยหัวข้อในการนำเสนอจะเน้นถึงการเผยแผ่ศาสนาในพื้นที่ต่างๆของสยาม อีกทั้งเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเผยแผ่ศาสนาอันได้แก่ การพิมพ์ การปฏิบัติศาสนกิจ และการจัดตั้งกลุ่มต่างๆเพื่อสนับสนุนงานของมิสซังสยาม รวมถึงความพยายามในการแบ่งแยกมิสซังสยามออก เพื่อให้สามารถขยายการเผยแผ่ศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากมิสซังสยามในขณะนั้น มีพื้นที่กว้างเกินกว่าบุคลากรของมิสซังจะรับผิดชอบได้ คือตั้งแต่ภาคเหนือ นครราชสีมา ภาคตะวันออก และภาคตะวันตกทั้งหมดของสยาม แต่บุคลากรของมิสซังมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อเทียบกับปริมาณพื้นที่ ดังนั้น เมื่อมีการแบ่งมิสซังออกมิชชันนารีที่ได้ทำงานในพื้นที่เหล่านั้นก็จะมอบการทำงานทั้งหมดในมิสซังใหม่ ให้กับมิชชันนารีกลุ่มใหม่ที่จะมารับผิดชอบในมิสซังใหม่ต่อไป ทำให้ศักยภาพในการทำงานของมิชชันนารีและบรรดานักบวชมีมากขึ้น

หลังจากที่พระสังฆราชหลุยส์ เวย์ มรณภาพลง ตำแหน่งพระสังฆราชในมิสซังสยามได้ว่างเว้นอยู่ 7 เดือน ต่อมาบาทหลวงเรอเน แปร์รอส จึงได้รับการแต่งตั้งจากสมเด็จพระสันตะปาปาปีโอที่ 10 (Pio X พ.ศ. 2446-2457)² ในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2452 ให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆราชดูแลมิสซังสยามด้วยความเห็นชอบเกือบเป็นเอกฉันท์จากบาทหลวงมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสในมิสซังสยาม ที่เสนอให้ท่านเป็นประมุขมิสซังคนใหม่³ ซึ่งในเวลานั้นบาทหลวงแปร์รอส ทำงานในสยามเป็นเวลา 16 ปี ท่านได้เข้าพิธีอภิเษกเป็นพระสังฆราชในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2453 ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งโซอารา (Zoara) ซึ่งในปี

¹ โปรดดูประวัติที่ภาคผนวก ก.

² พระนามเดิม คือ ยูเซปเป เมลคิออรี ซาร์โต (Giuseppe Melchiorre Sarto) เป็นชาวอิตาลีเกิดวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2378 รับศีลบวชปี พ.ศ. 2401 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชใน พ.ศ. 2427 รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปาวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2446 สิ้นพระชนม์วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2457 ได้รับการสถาปนาเป็นนักบุญ วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2497 (บาทหลวงไพบูลย์อุดมเดช, บัณฑิตานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, (กรุงเทพฯ: สือมวลดชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2544), หน้า 383-384.)

³ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2549), หน้า 598.

เดียวกันนี้สยามมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น คือ เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ครองราชย์ พ.ศ. 2453 - สวรรคต พ.ศ. 2468) ช่วงที่พระองค์ทรงครองราชย์นั้น เป็นช่วงที่ภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคม ได้ลดน้อยลง แต่ขณะเดียวกันพระองค์ถูกท้าทายและคุกคามจากภายในประเทศมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของพระราชอำนาจอันปราศจากขอบเขตของพระมหากษัตริย์ ได้ตกเป็นเป้าของการวิจารณ์จากหนังสือพิมพ์ แม้ข้าราชการทหารของพระองค์ก็ไม่พอใจกับระบบการปกครองที่เป็นอยู่จึงเกิด “กบฏ ร.ศ.130” ซึ่งเป็นผลมาจากกระแสการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศต่างๆ เช่น ตุรกี (พ.ศ. 2451) และจีน (พ.ศ. 2454) สิ่งเหล่านี้เป็นตัวเร่งเร้าความสำคัญทางการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลให้เกิดขึ้นในหมู่ปัญญาชนและข้าราชการบางกลุ่ม ในบริบททางการเมืองเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องมีเอกภาพของชาติภายใต้การนำของพระองค์เพิ่มขึ้น⁴ ดังนั้น จึงทรงให้ความสำคัญต่อแนวคิดเกี่ยวกับ “ชาติ”⁵ ในฐานะที่จะนำมาใช้เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองในการรักษาพระราชอำนาจของพระองค์ ในตลอดรัชสมัยของพระองค์ทรงมีพระราชกรณียกิจเพื่อการปลุกจิตใจคนไทยให้รักชาติ บ้านเมืองอันสอดคล้องกับแนวพระราชดำริหลายประการ อาทิเช่น การตั้งคณะเสือป่าใน พ.ศ. 2454 การส่งกองทหารจำนวน 1,250 นาย ไปราชการสงครามในทวีปยุโรป ซึ่งพระองค์ทรงกล่าวว่าเป็นการไปทำราชการสงครามเพื่อเผยแพร่ “เกียรติยศของชาติ” และ “นำสง่าราศีมาสู่ราชาธิปไตย”⁶ ต่อมาได้เสด็จสวรรคตในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468

พระมหากษัตริย์องค์ต่อมา คือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (ครองราชย์ พ.ศ. 2468 – สละราชสมบัติ พ.ศ. 2477) เมื่อขึ้นครองราชย์ ทรงมีความในขั้นต้นที่จะสร้างหลักประกันต่อความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ นั่นคือ ทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์ขึ้นเป็นคณะ “อภิรัฐมนตรีสภา” ทรงมีพระราชดำริถึงเรื่องการตั้งอภิรัฐมนตรีสภาว่า มีความสำคัญด้วยเหตุผลสามประการ คือเพื่อให้เจ้านายมีความสมานฉันท์และผูกสัมพันธ์กันเพื่อภารกิจการงานเพื่อ

⁴ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “แนวความคิดชาติบ้านเมือง กำเนิด พัฒนาการ และอำนาจการเมือง,” *วารสารธรรมศาสตร์* 27,2 (มิถุนายน 2549): 22.

⁵ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับ “ชาติ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พิจารณาได้ว่า คือความคิดทางการเมืองตามลัทธิความรักชาติบ้านเมือง (patriotism) พระองค์ทรงใช้คำว่า “ชาติ” ตามกรอบของลัทธิทางการเมืองดังกล่าว (เรื่องเดียวกัน, หน้า 22)

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32-33.

แผ่นดิน เพื่อจะได้เป็นสภาพที่ปรึกษาและเป็นที่พักพิงอำนาจซึ่งไม่มีอำนาจใดมาแบ่งแยกออกไปได้ของสถาบันพระมหากษัตริย์⁷ แต่เหตุการณ์ที่สำคัญในรัชกาลนี้ คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ต่อมาในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 ได้ทรงสละราชสมบัติและทรงเสด็จไปประทับ ณ ประเทศอังกฤษ ซึ่งต่อมาพระราชนัดดา คือพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขณะนั้นพระชนมายุเพียง 10 พรรษา ก็ได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์สืบต่อมาทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (พ.ศ. 2477-2489)

ในสมัยการปกครองของพระสังฆราชแปร์รอส มิสซังสยามเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับ เนื่องจากการปูพื้นฐานให้มิสซังตั้งแต่สมัยก่อนๆ โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยของพระสังฆราชบิลเลอกัวส์ เป็นต้นมา ทำให้ปัญหาต่างๆกับราชสำนักและข้าราชการสยามลดน้อยลง เนื่องจากความเข้าใจมากขึ้นในคริสต์ศาสนา อีกทั้งจำนวนบาทหลวงพื้นเมือง และคริสตังที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้การเผยแผ่ศาสนาเป็นไปได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะประสบปัญหาต่างๆมากมายแต่พระสังฆราชแปร์รอสและบุคลากรของมิสซังก็พยายามที่จะแก้ปัญหาด้วยความรอบคอบ จึงทำให้ยุคสมัยแห่งการปกครองมิสซังของท่านเป็นการทำให้มิสซังสยาม มีความเป็นปึกแผ่นและเจริญก้าวหน้าทั้งในเรื่องของถาวรวัตถุ อีกทั้งในด้านของฝ่ายจิตใจที่เป็นภาระสำคัญของบรรดาผู้เผยแผ่คริสต์ศาสนาทุกคน ที่มุ่งหวังจะให้พระศาสนาหยั่งรากลึกกลงในแผ่นดินสยาม ที่มีการทำงานของบรรดามิชชันนารียาวนานมากกว่า 200 ปี แม้วางานทุกชิ้นจะไม่ได้ลงมือกระทำจากพระสังฆราชแปร์รอสโดยตรง แต่ก็มีท่านเป็นทั้งผู้สนับสนุนและคอยช่วยเหลืออย่างจริงจัง ทำให้งานที่บรรดาบาทหลวงและคณะนักบวชต่างๆลงมือทำในยุคสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสมีความก้าวหน้า จนกระทั่งประสบความสำเร็จลงไปได้ด้วยดี ถือได้ว่าเป็นความสามารถในการปกครองมิสซังของท่านที่นำพามิสซังสยามให้ผ่านพ้นปัญหาหลายๆอย่างมาได้เป็นอย่างดี อันมีผลสืบเนื่องระยะยาวมาสู่พระศาสนจักรคาทอลิกในสมัยปัจจุบัน

ในบทนี้จะเสนอเรื่องอะไรจึงจำเป็นที่จะต้องแบ่งแยกหัวข้อออกเป็นประเด็นต่างๆดังนี้คือ

3.1 การเผยแผ่ศาสนาในมิสซังสยาม

การเผยแผ่คริสต์ศาสนา คือ การเป็นประจักษ์พยานถึงพระเจ้าและพระศาสนจักรคาทอลิกท่ามกลางคนต่างศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสังฆราช บาทหลวง อีกทั้งผู้ที่เป็นคริสตังทั้งหลาย ด้วยการดำเนินชีวิตคริสตังที่สมบูรณ์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี การเทศน์สอน การประกอบพิธีกรรม และศีลศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงการใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อนำพระวาจาของพระเจ้าไปสู่ประชาชน

⁷ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิชาการ, 2540), หน้า 182-183.

ทั้งหลาย⁸ จากความหมายของการเผยแผ่ศาสนาตามแนวทางของพระศาสนจักรคาทอลิกข้างต้น ในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ก็ได้ยึดแนวทางนี้เพื่อเป็นข้อปฏิบัติสำหรับการเผยแผ่ศาสนาในมิสซังสยามเช่นเดียวกัน และด้วยความสนใจส่วนตัวของพระสังฆราชแปร์รอสเอง ที่ให้ความสำคัญต่อการเผยแผ่ศาสนาเป็นพิเศษ ดังคติพจน์ประจำตำแหน่งพระสังฆราชของท่านที่ว่า “SALVARE QUOD PERIERAT” แปลว่า เพื่อช่วยผู้ที่หลงทางไปให้รอดพ้น

ดังนั้นการเผยแผ่ศาสนาจึงถือเป็นงานหลักของมิสซังสยามในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส ซึ่งในสมัยนี้พื้นที่ของการเผยแผ่ศาสนาได้ขยายตัวออกไปเป็นวงกว้างมากขึ้น จากเดิมที่อยู่บริเวณในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ๆ ในเขตภาคกลาง ก็ได้มีการริเริ่มในเขตภาคเหนือและบริเวณเมืองนครราชสีมา อีกทั้งพื้นที่ที่มีการเผยแผ่ศาสนาอยู่แล้ว ก็ได้มีความพยายามที่จะพัฒนาให้คริสต์ศาสนามีความเจริญมากยิ่งขึ้นตามลำดับ เหตุปัจจัยหนึ่งที่มีการเผยแผ่ศาสนาได้ขยายตัวออกไปสู่พื้นที่ต่างๆ ก็เนื่องจากว่ามิสซังสยามมีบุคลากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้สามารถที่จะรองรับงานที่เพิ่มขึ้นได้ โดยนโยบายในการทำงานของมิสซังสยามในขณะนั้น จะถูกกำหนดขึ้นโดยพระสังฆราชแปร์รอส ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดของมิสซังสยาม จากนั้นพระสังฆราชจะรายงานนโยบายต่างๆ ไปยังสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อที่กรุงโรม อันเป็นหน่วยงานของพระศาสนจักรคาทอลิกที่ดูแลการเผยแผ่ศาสนาเพื่อให้อนุมัติเห็นชอบ จากนั้นพระสังฆราชจึงมอบหมายนโยบายต่างๆ ไปสู่บาทหลวงใน มิสซัง เพื่อดำเนินงานต่อไป หรือในบางกรณีนโยบายก็ถูกริเริ่มโดยสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ซึ่งได้มอบหมายให้พระสังฆราชแปร์รอสดำเนินการในมิสซังสยาม ดังที่จะกล่าวถึงเป็นลำดับต่อไปนี้

3.1.1 การดำเนินงานของมิสซังสยามในเขตภาคเหนือ

ก่อนที่จะกล่าวถึงการเผยแผ่ศาสนาในดินแดนล้านนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับความเป็นไปของล้านนาในช่วงที่มีความใกล้เคียงกับสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2437 ซึ่งตรงกับรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อได้เริ่มมีการสถาปนาระบบมณฑลเทศาภิบาล ปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาค รวมอำนาจจากท้องถิ่นและขุนนางเข้าสู่ศูนย์กลาง โดยเริ่มจากหัวเมืองชั้นในก่อน แล้วขยายไปยังหัวเมืองประเทศราช เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2437-2449 จึงทั่วพระราชอาณาจักร รวมทั้งสิ้น 18 มณฑล ดินแดนล้านนาซึ่งก่อนหน้า พ.ศ. 2437 ได้รับการปฏิรูปมาแล้วใน พ.ศ. 2427 เรียกว่า มณฑลลาวเฉียง ประกอบไปด้วย นครเชียงใหม่ นครลำปาง นครลำพูน นครน่าน แพร่ เกิน โดยตั้งที่บัญชาการมณฑลที่นคร

⁸ Richard P. McBrien, “Evangelization,” *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 494.

เชียงใหม่⁹ เมื่อถูกจัดเป็นมณฑลเทศาภิบาล ปลายปี พ.ศ. 2442 จึงเปลี่ยนชื่อเป็น มณฑลพายัพ และต่อมาใน พ.ศ. 2458 ได้แยก ลำปาง น่าน และแพร่ ออกจากมณฑลพายัพตั้งเป็น มณฑลมหาสารากร มีศาลารัฐบาลมณฑลที่ลำปาง¹⁰ การจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลนี้ เป็นการยกเลิกฐานะหัวเมืองประเทศราชล้านนาเป็นดินแดนส่วนหนึ่งในพระราชอาณาจักรอย่างแท้จริง ดังนั้นเจ้าเมืองประเทศราชจะไม่มีฐานะเป็นหัวหน้ารัฐบาลท้องถิ่นอีกต่อไป ด้วยการที่ถูกกลืนรอนอำนาจมากยิ่งขึ้น จนในที่สุด “ระบบเจ้า” ก็สลายลงโดยปริยาย¹¹

ดินแดนล้านนาจัดการปกครองเป็นเขตพิเศษแตกต่างจากมณฑลอื่นๆ เนื่องจากต้องการให้สอดคล้องกับสภาพการปกครองแบบเดิม และลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีประจำท้องถิ่นที่เคยปกครองตนเองมาช้านาน การเข้าดำเนินการเปลี่ยนแปลงจึงต้องยึดหลักค่อยเป็นค่อยไป รัฐบาลจึงออกกฎสำหรับใช้เฉพาะมณฑลพายัพเป็นพิเศษ ซึ่งมีหลายฉบับ เช่น “กฎเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเพนข้อบังคับสำหรับปกครองมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. ๑๑๙” “พระราชบัญญัติการเก็บเงินค่าแรงแทนเกณฑ์มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. ๑๑๙” เป็นต้น แต่ต่อมาราว พ.ศ. 2460 ก็ค่อยๆปรับให้ใช้กฎเกณฑ์ที่เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกับมณฑลอื่นๆ¹²

ในการจัดการปกครองมณฑลพายัพอันเป็นเขตพิเศษดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รัฐบาลสยามได้ออกกฎข้อบังคับสำหรับปกครองมณฑลพายัพ ร.ศ. 119 โดยมีสาระสำคัญคือการจัดตั้งหน่วยการปกครองระดับต่างๆดังนี้

1. การปกครองมณฑล กองมณฑลประกอบด้วยข้าหลวงใหญ่ (หรือข้าหลวงเทศาภิบาล) เป็นตำแหน่งสูงสุดในมณฑล ทำหน้าที่บังคับบัญชาในเขตมณฑลพายัพ ข้าหลวงรองประกอบด้วยข้าหลวงยุติธรรม ข้าหลวงสรรพากร ข้าหลวงคลัง ข้าหลวงโยธา และข้าหลวงป่าไม้ (มีเฉพาะมณฑลพายัพ) การดำเนินงานกำหนดให้มีการประชุมร่วมกันในระดับกองมณฑลอยู่เสมอ

2. การปกครองเมือง ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการปกครองดั้งเดิม คือการบริหารราชการระดับเมืองเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร เรียกว่าเค้าสนามหลวง ประกอบด้วย เจ้าผู้ครองนคร ข้าหลวงประจำนคร และข้าหลวงผู้ช่วย ตำแหน่งข้าหลวงประจำเมืองเชียงใหม่คือ

⁹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เทศาภิบาล, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2545), หน้า 185.

¹⁰ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เทศาภิบาล, หน้า 190.

¹¹ สวัสดิ์ อ่องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2552), หน้า 449.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 449-451.

พระยาอุดมพงษ์เพ็ญสวัสดิ์ (ม.ร.ว. ประยูร อิศรศักดิ์) เจ้าอุปราช (เจ้าอินทวโรสุริยวงษ์) รั้งตำแหน่งเจ้าเมือง และขุนรัฐกิจ เป็นข้าหลวงผู้ช่วย

3. การปกครองบริเวณเมืองที่มีอาณาเขตกว้างขวางมาก กำหนดให้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือหัวเมืองชั้นในและหัวเมืองชั้นนอก หัวเมืองชั้นในให้เค้านามหลวงดูแล ส่วนหัวเมืองชั้นนอกที่มีพื้นที่ห่างไกลจัดเป็น “บริเวณ” มีข้าหลวงบริเวณดูแล

4. การปกครองท้องถิ่น ให้เปลี่ยนชื่อตำแหน่งต่างๆเป็นภาษาพื้นเมือง เพื่อให้ราษฎรเข้าใจง่ายคือเปลี่ยนใช้คำดังนี้

ข้าหลวงเทศาภิบาล	เปลี่ยนเป็นข้าหลวงใหญ่
ผู้ว่าราชการเมือง	เปลี่ยนเป็นเค้านามหลวง
อำเภอ	เปลี่ยนเป็นแขวง
กำนัน	เปลี่ยนเป็นนายแคว้น (หรือแคว่น)
ผู้ใหญ่บ้าน	เปลี่ยนเป็นแก้วบ้าน

การแบ่งเขตการปกครองจากเมืองเป็นอำเภอหรือแขวง กำหนดโดยข้าหลวงใหญ่ แต่ละแขวงจะมีกรรมการแขวงรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่ ส่วนตำบลและหมู่บ้าน เค้านามหลวงแต่ละเมืองเป็นผู้กำหนด ให้นายแคว้นและแก้วบ้านมีอำนาจหน้าที่ดูแล สำหรับบุคลากรในตำแหน่งนายแคว้นและแก้วบ้าน ให้คนเมืองดำรงตำแหน่งได้ตามเดิม เพราะเป็นชั้นผู้น้อย¹³

ในขณะที่เมื่อมีการจัดระบบการปกครองมณฑลพายัพนั้น เจ้าอินทวโรสุริยวงษ์ ที่อยู่ในตำแหน่งเจ้าเมือง ซึ่งไม่มีหน้าที่ปกครองเมืองโดยตรง ได้รับการยกย่องให้เกียรติเพียงในนามเท่านั้น จึงเกิดความไม่พอใจการเข้าควบคุมของรัฐบาล ได้ทำการเรียกร้องให้ข้าหลวงเทศาภิบาลลดอำนาจของข้าหลวงประจำเมืองลง และขอให้เจ้าเมืองมีอำนาจกลับคืนดังเดิม แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จดังที่ร้องขอ¹⁴ การปกครองดังที่กล่าวมาแล้วจะคงอยู่ต่อไปจนกระทั่งปี พ.ศ. 2476 เนื่องจากในปี พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ยึดอำนาจ และเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น เมื่อมีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2476” เริ่มบังคับใช้ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2476 จึงได้มีการยกเลิกหน่วยการปกครองระดับมณฑลเทศาภิบาล ให้เหลือแต่หน่วยระดับจังหวัดและอำเภอ เมืองเชียงใหม่จึงเปลี่ยนเป็นจังหวัดเชียงใหม่ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา¹⁵

¹³ สวัสดิ์ อ่องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, หน้า 453-456.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 453.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 446-448.

กล่าวถึงมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ได้มีการเดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในดินแดนล้านนา ซึ่งมีผลต่อการเติบโตของสังคมเมืองต่างๆของล้านนา เช่น เชียงใหม่ ลำปาง น่าน และเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม เชียงใหม่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายเพรสไบทีเรียน ในปี พ.ศ. 2410 ปลายสมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ (พ.ศ. 2399-2413) โดยศาสนาจารย์ เดเนียด แมคคิลวารี่ (Daniel McGilvary) เป็นผู้บุกเบิกพร้อมกับครอบครัว เริ่มต้นด้วยการแจกยารักษาโรค และเผยแผ่ศาสนา หลังจากนั้นจึงได้รับอนุญาตจากเจ้าหลวงเชียงใหม่ให้สร้างคริสตจักรที่หนึ่งที่ เชียงใหม่ และต่อมาได้สร้างโบสถ์แห่งแรกทางด้านตะวันออกของแม่น้ำปิง ภรรยาของท่านได้เริ่ม นำเด็กหญิงในเชียงใหม่มาสอนหนังสือที่บ้านพัก ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นโรงเรียนสตรีอเมริกัน หรือ โรงเรียนพระราชชายา (โรงเรียนดาราวิทยาลัยในปัจจุบัน) นับเป็นการเริ่มต้นการศึกษาสำหรับสตรี ในเชียงใหม่เป็นครั้งแรกและดำเนินการก่อนรัฐบาล¹⁶

สำหรับโรงเรียนของเด็กชายนั้น ศาสนาจารย์เดวิด จี. คอลลินส์ (David G. Collins) ได้ขอ ใช้อำนาจของวัดร้างวังสิงห์คำเป็นที่ตั้งโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. 2430 เรียกว่า Chiang Mai Boys School หรือโรงเรียนชายวังสิงห์คำ ต่อมา พ.ศ. 2448 ศาสนาจารย์วิลเลียม แฮร์ริส (William Harris) ได้รับหน้าที่เป็นครูใหญ่ และได้ซื้อที่ดินด้านตะวันออกของแม่น้ำปิง เพื่อย้ายโรงเรียนไปที่ แห่งใหม่ซึ่งได้รับพระราชทานนามว่า โรงเรียนบรินด์รอยแยลล์วิทยาลัย จากพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร บริเวณโรงเรียนแห่งนี้ยังเป็นที่ตั้งของโรงพิมพ์แห่งแรกของเชียงใหม่ มีศาสนาจารย์เดวิด จี. คอลลินส์ เป็นผู้จัดการ และพิมพ์อักษรธรรมล้านนาออกเผยแพร่ใน พ.ศ. 2435 คือหนังสือพระธรรมมัทธิวิ แปลและ เตรียมเป็นภาษาล้านนาโดยนางโซเฟีย แมคคิลวารี่ (Sophia McGilvary) ศาสนาจารย์คอลลินส์ ดูแลโรงพิมพ์นี้จนกระทั่งเสียชีวิต และภรรยาของท่านได้ดูแลต่อมาจนเสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2466 ทำให้กิจการหยุดชะงักไป แต่เมื่อมีผู้รับผิดชอบคนใหม่ก็ไม่สามารถทำได้สุดท้ายก็ต้องปิดตัวไป จนเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นายเมืองใจ ชัยนิลพันธุ์ ผู้นำโปรเตสแตนต์คนหนึ่งของเชียงใหม่ได้ซื้อ กิจการและตั้งเป็นโรงพิมพ์เจริญเมืองดำเนินสืบต่อมา¹⁷

นอกจากด้านการศึกษาแล้ว มิชชันนารียังได้สร้างสถานพยาบาล โดยนำวิทยาการรักษามาแบบตะวันตกเข้ามาใช้ เมื่อ พ.ศ. 2415 ได้มีการตั้งศาลาโอสถบริเวณข้างคุ้มเจ้าแก้วนารัฐ ต่อมา ได้ขยายเป็นโรงพยาบาลอเมริกันมิชชัน ซึ่งเป็นสถานที่ที่นายแพทย์เจมส์ แมคเคน (James

¹⁶ สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, หน้า 546-547.

¹⁷ ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, "ประวัติศาสตร์และตัวตนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย," ใน 70 ปี แห่งพระพร สภาคริสตจักรในประเทศไทย 1934-2004, ศาสนาจารย์ชำนาญ แสงฉาย,บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สภาคริสตจักรในประเทศไทย, 2547), หน้า 38-40.

McKean) ใช้เป็นห้องทดลองผลิตฝิ่นจนสามารถใช้ป้องกันไข้ทรพิษสำเร็จก่อนไปตั้งสถาบันแมคเคนเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพ และต่อมานายแพทย์เอ็ดวิน คอร์ต (Edwin Cort) ได้เปลี่ยนโรงพยาบาลแห่งนี้เป็นโรงเรียนแพทย์เมื่อ พ.ศ. 2459 และได้ย้ายโรงพยาบาลไปฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง เรียกโรงพยาบาลใหม่นี้ว่า โรงพยาบาลแมคคอร์ตมิด¹⁸ นับว่ามิชชันนารีโปรเตสแตนต์ได้นำความเจริญมาสู่เมืองเชียงใหม่เป็นอย่างมาก จนถึงสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส นิกายโปรเตสแตนต์จึงได้หยั่งรากในเชียงใหม่อย่างมั่นคงและเป็นที่ยึดของผู้คนทั่วไป

การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในภาคเหนือ ได้เริ่มต้นขึ้นในสมัยของพระสังฆราชปัลเลอกัวส์ โดยส่งผู้สำรวจกลุ่มแรกคือบาทหลวงฌอง บัปติสต์ กราง ฌอง (Jean Baptiste Grandjean)¹⁹ และบาทหลวงฌอง บัปติสต์ วาซาล (Jean Baptiste Vachal)²⁰ ได้ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2386 ถึงเมืองเชียงใหม่ในวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2387 แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ศาสนาเนื่องจากเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่²¹ และบรรดาขุนนางไม่ยินดีที่จะให้มีการเผยแผ่ศาสนาในดินแดนเชียงใหม่ และได้มีการคาดโทษต่อประชาชนไม่ให้ใครเป็นคริสต์ตั้ง ไม่เช่นนั้นจะลงโทษถึงตาย²² เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนั้นทั้งสองจึงกลับมากลางกรุงเทพฯ ต่อมาใน พ.ศ. 2440 บาทหลวงอลอย ดอนท์ อุปสังฆราชสมัยพระสังฆราชหลุยส์

¹⁸ สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, หน้า 547-548.

¹⁹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2348 ที่เมืองแซงต์-ดีเอ (Saint-Dié) รับศีลบวชวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2372 ในปี พ.ศ. 2378 ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เดินทางมาสยามในปี พ.ศ. 2381 หลังจากทำงานอยู่ในมิสซังสยามอยู่ระยะเวลานานหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2394 ได้เดินทางกลับประเทศฝรั่งเศส และมรณภาพในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2411 ที่ฝรั่งเศส (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 116. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

²⁰ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2355 ที่แซงต์-แมร์ด เดอ ลาโป (Saint-Merd de Lapeau) รับศีลบวชวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2381 ในปี พ.ศ. 2384 ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เดินทางมาสยามในปี พ.ศ. 2385 จนกระทั่ง พ.ศ. 2388 ท่านป่วยเป็นโรคไข้ป่าจึงได้เดินทางไปรักษาตัวที่มาเก๊า หลังจากนั้นได้เดินทางไปทำงานที่ยูนนาน เมื่อมีการเบียดเบียนศาสนาท่านถูกจับและเสียชีวิตในวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2394 (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 265/1. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

²¹ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ขณะนั้นคือ พระยาพุทธวงศ์ หรือเจ้าหลวงเมืองเย็น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขึ้นครองนครเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2369 ถึงแก่พิราลัยในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2389

²² Adrien LAUNAY, Histoire Générale de la Société des Missions-Étrangères tome 3, (Paris: Téqui, 1894), pp. 118-119.

เวย์ ได้ส่งบาทหลวงอีฟ มารี แกวงตริก (Yves Marie Quintric)²³ และบาทหลวงเลอง ปีแอร์ ริชาร์ด (Léon Pierre Richard)²⁴ ไปถึงอุตรดิตถ์แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จเช่นครั้งแรก

เมื่อถึงสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส ด้วยท่านมีความสนใจในการเผยแผ่ศาสนาอย่างมาก ทำให้ท่านเล็งเห็นว่าดินแดนในแถบภาคเหนือ ต้องมีการเข้าไปเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกให้ได้ ดังที่ปรากฏในรายงานประจำปี พ.ศ. 2454 มีใจความว่า

อนาคตอันสดใสของแผ่นดินอันกว้างใหญ่ทางภาคเหนือ ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีการเผยแผ่พระวรสารของคาทอลิกเลย อาณาบริเวณนี้กว้างใหญ่จริงๆ ข้าพเจ้าไม่อาจล้นการถอนใจได้ เมื่อข้าพเจ้าอ่านชื่อเมืองต่างๆในเขตสยามและลาว ได้แก่ พิษณุโลก เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองเถิน ะแหง, นครลำปางและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเชียงใหม่... เมื่อไหร่พวกเราจะสามารถประกาศพระวรสารที่นี่ได้... นี่คือนดินแดนกว้างใหญ่ที่ควรจะต้องเปิดประตูได้แล้ว

ข้าพเจ้าปรารถนาจะกล่าวว่าดินแดนเหล่านี้เป็นดินแดนใหม่ แต่ก็หาไม่ได้มีหมอสอนศาสนาโปรเตสแตนต์เข้าไปแล้ว... พวกเขากล่าวว่าการสอนศาสนาที่เมืองแพร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เชียงใหม่ได้ผลดียิ่ง ที่ซึ่งมีหมอสอนศาสนา 17 คน ฝ่ายเรามีบาทหลวงคาทอลิก 3 ท่าน ที่ทำงานในเขตอยุธยา ถึงแคว้นรัฐฉาน²⁵

เหตุผลที่พระสังฆราชแปร์รอสต้องการเผยแผ่ศาสนาที่ภาคเหนือ คือเนื่องจากยังไม่มีมีการเผยแผ่ศาสนาของคาทอลิกเลยในเขตเชียงใหม่ แต่ยังมีอีกเหตุผลหนึ่งคือ ความต้องการที่จะถ่วงดุลอำนาจของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ดังที่พระสังฆราชแปร์รอสได้บันทึกไว้ว่า

²³ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2389 ที่แขวงฟินิสแตร์ (Finistère) รับผิดชอบวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2414 เดินทางมาสยามในวันที่ 30 สิงหาคม ปีเดียวกัน หลังจากทำงานเป็นมิชชันนารีในสยามได้ 36 ปี ก็ได้มรณภาพในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2450 ที่กรุงเทพฯ (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 221. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

²⁴ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2414 ที่สังฆมณฑลแรนส์ (Rennes) รับผิดชอบในเดือนกันยายน พ.ศ. 2437 เดินทางถึงสยามในวันที่ 31 ธันวาคม ปีเดียวกัน หลังจากทำงานเป็นมิชชันนารีในสยามเป็นระยะเวลาไม่นาน ในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2497 ได้มีการฉลองการบวชเป็นบาทหลวงของท่านครบ 60 ปี และมรณภาพในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2499 ที่กรุงเทพฯ (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 228-234. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

²⁵ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 148. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ที่เชียงใหม่พวกโปรเตสแตนต์ไปตั้งอยู่ตั้งแต่ปี 1863 [พ.ศ. 2406] แล้วจึงมีอิทธิพลมาก เขามีทั้งโรงเรียน โรงพยาบาล โรงเรียนและสถานรักษาคณโรคเรื้อน เพื่อต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อของพวกเขาอันมีเงินจากอเมริกาหนุนอยู่ เราจึงพยายามอย่างสุดกำลังที่จะตั้งหัวหาดขึ้นในเมืองใหญ่นี้... เรามีความหวังมากแม้ว่าเรื่องนี้จะเป็นภาระหนักทางการเงิน²⁶

ในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสปัญหาที่สำคัญของมิสซังสยามคือ ขาดบาทหลวงที่จะเผยแผ่ศาสนา ทำให้มิสซังไม่สามารถส่งบาทหลวงไปตั้งที่พระสังฆราชแปร์รอสตั้งใจไว้ แต่ก็ได้ขอความช่วยเหลือจากคริสตังเชื้อสายเวียดนามคนหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ที่เชียงใหม่ ให้หาที่ดินในเขตลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่เพื่อที่จะสร้างโบสถ์²⁷ จนกระทั่งต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2457 พระสังฆราชแปร์รอสได้ส่งบาทหลวงฌอง บัปติสต์ ฟูยาด์ (Jean Baptiste Foullat)²⁸ และบาทหลวงยอแซฟ มารี บร็วซาด์ (Joseph Marie Broizat)²⁹ ไปเชียงใหม่เพื่อสำรวจพื้นที่ ซึ่งข้อมูลการสำรวจของบาทหลวงทั้งสอง ทำให้พระสังฆราชแปร์รอสเล็งเห็นว่า สามารถขยายงานของคาทอลิกไปยังเชียงใหม่ได้ แม้ว่าจะมีปัญหาอยู่บ้างก็ตาม³⁰ ดังนั้นพระสังฆราชแปร์รอสจึงได้มีคำสั่งให้บาทหลวงทั้งสอง ซื้อที่ดินติดริมแม่น้ำปิง ทางทิศใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ จำนวน 6 เฮกตาร์ เป็นเงินจำนวน 8,000 บาท แต่โครงการต่างๆก็ต้องหยุดไปก่อนเพราะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1³¹ จนกระทั่งเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 พระสังฆราชแปร์รอส และบาทหลวงอังเดรได้เดินทาง

²⁶ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 249. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁷ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 37 แฟ้มที่ 2 จดหมายวัดพระหฤทัย เชียงใหม่ (ค.ศ. 1909-1932) เรื่อง "จดหมายของนายยวบัปติस्ता ถึงบาทหลวงแปร์รอส ลงวันที่ 21 สิงหาคม ค.ศ. 1913"

²⁸ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2419 ที่แควงลัวร์ (Loire) รับศีลบวชวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2444 และเดินทางมาสยามในปีเดียวกัน หลังจากทำงานที่สยามเป็นเวลา 33 ปี ในปี พ.ศ. 2477 ท่านได้เดินทางไปทำหน้าที่เฮอร์มิติกของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสที่เกาะฮ่องกง มรณภาพวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2493 ที่ฮ่องกง (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 94-95. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

²⁹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2424 ที่ไธต์ ซาวิว (Haute Savoie) รับศีลบวชวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2450 และเดินทางมาสยามในปีเดียวกัน หลังจากทำงานเป็นมิชชันนารีที่สยามเป็นเวลา 47 ปี ก็ได้เดินทางกลับฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2497 และมรณภาพในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2511 ที่ฝรั่งเศส (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 17-19. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

³⁰ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 148. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³¹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 37 แฟ้มที่ 2 จดหมายวัดพระหฤทัย เชียงใหม่ (ค.ศ. 1909-1932) เรื่อง "จดหมายบันทึกประวัติการเผยแผ่ศาสนาในเชียงใหม่ ลงวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1931"

ขึ้นไปภาคเหนือเพื่อดูสถานการณ์ต่างๆแต่ทุกอย่างก็ต้องรอคอยจังหวะเนื่องจากมีสงครามกำลังประสบปัญหาหลายอย่างทั้งเรื่องบุคคลากรและการเงิน³²

ในที่สุดบาทหลวงลูเชียง จอร์จ มิราเบล (Lucien Georges Mirabel)³³ มิชชันนารีใหม่ที่เพิ่งจะเข้ามาสยาม ได้รับหน้าที่ในการบุกเบิกการเผยแผ่ศาสนาในเชียงใหม่ พร้อมกับบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ทั้งสองท่านได้เดินทางไปเชียงใหม่ในวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2474 ช่วงแรกได้พำนักอยู่ที่บ้านของตระกูลเดอซุซ่า (Desousa) ซึ่งเปลี่ยนจากการนับถือนิกายโปรเตสแตนต์มาเป็นคาทอลิก³⁴ จากนั้นได้พบกับครอบครัวคริสตังชาวอินเดีย คือ ครอบครัวของขุนวิจิตรวรรณการ (ต้นสกุลวิจิตรพร) ที่ทำงานเกี่ยวกับป่าไม้ทางภาคเหนือ³⁵ ใน พ.ศ. 2464 พระสังฆราชแปร์รอสได้มอบเงินจำนวน 12,500 บาท เพื่อซื้อที่ดินขนาด 2.4 เฮกตาร์ เพิ่มอีกหนึ่งแปลง เพื่อใช้สร้างโบสถ์ บ้านพักบาทหลวงและบ้านพักของภคินีที่จะเดินทางมาทำงานที่เชียงใหม่³⁶ หลังจากที่ได้มีการสร้างโบสถ์หลังแรกขึ้นแล้ว พระสังฆราชแปร์รอสจึงเดินทางมาทำพิธีเปิด ในวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ดังที่ปรากฏในรายงานประจำปี พ.ศ. 2475 ความว่า

ความหวังของเราที่เชียงใหม่เริ่มสำเร็จเป็นจริง โบสถ์ได้รับการเสกอย่างสง่าเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน ในวันฉลองพระหฤทัย มีคนมาเต็มโบสถ์แต่ส่วนใหญ่เป็นคนต่างศาสนา และในวันนั้นมีคนรับศีลล้างบาป 12 คน ทำให้ “ฝูงแกะน้อย” ของเรามีจำนวนเพิ่มขึ้น³⁷

³² *Annales de la Mission de Xiengmai* (Chiang Mai: n.p., 1998), p. 1.

³³ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2445 ที่เมืองกัป-เดอนัค (Cap-denac) รับศีลบวชวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2471 เดินทางมาถึงสยามในวันที่ 9 กันยายน ปีเดียวกัน หลังจากที่ได้ทำงานบุกเบิกทางภาคเหนืออยู่หลายปี ได้ทำการขออนุญาตเพื่อกลับฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2477 และสมัครเข้าเป็นภราดรในคณะซาร์เทรอก และได้ถวายตัวตลอดชีวิตในวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2484 หลังจากนั้นได้ย้ายไปเป็นนักบวชคณะแทรปปิสต์ (Trappist) ในปี พ.ศ. 2498 มรณภาพวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2539 ที่ฝรั่งเศส (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 182/1-182/2. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

³⁴ *Annales de la Mission de Xiengmai*, p. 2.

³⁵ สภาอภิบาลอาสนวิหารพระหฤทัยเชียงใหม่, 75 ปี อาสนวิหารพระหฤทัยเชียงใหม่ 1931-2006, (เชียงใหม่: ม.ป.ท., 2549), หน้า 35.

³⁶ หอจดหมายเหตุคริสตังฆมณฑลกรุงเทพฯ. กลองที่ 37 แผ่นที่ 2 จดหมายเหตุพระหฤทัย เชียงใหม่ (ค.ศ. 1909-1932) เรื่อง “จดหมายเหตุที่ประวัติการเผยแผ่ศาสนาในเชียงใหม่ ลงวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1931”

³⁷ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 254. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เมื่อเริ่มมีการเผยแผ่ศาสนาของบาทหลวงคาทอลิกที่เชียงใหม่ ได้เกิดกลุ่มคริสตังแรกนอกเขตตัวเมืองเชียงใหม่คือ ที่แมริมซึ่งอยู่ห่างจากเชียงใหม่ไปทางเหนือราว 18 กิโลเมตร วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 โปรเตสแตนต์ทุกคนครบถ้วนจากหมู่บ้านแห่งนี้ได้ขอเข้าเป็นคริสตัง วันนั้นมีโปรเตสแตนต์รับศีลล้างบาป 29 คน³⁸ เหตุที่มีโปรเตสแตนต์เข้ามาเป็นคริสตัง เนื่องจากในช่วงแรกที่บาทหลวงมิราเบลและบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิดเดินทางมาถึงเชียงใหม่ ทั้งสองได้ไปยังหมู่บ้านต่างๆ เพื่อเทศน์สอนเกี่ยวกับข้อความเชื่อคาทอลิก ทำให้มีโปรเตสแตนต์สนใจและมาขอเรียนคำสอน และได้รับศีลล้างบาป จากนั้นคนเหล่านี้ก็ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของบาทหลวงทั้งสองในการเผยแผ่ศาสนาไปยังกลุ่มโปรเตสแตนต์ที่ตนเองรู้จัก และตามหมู่บ้านต่างๆ ดังเช่นตัวอย่างของครูวัณท์คำ ที่เคยเป็นโปรเตสแตนต์นิกายแบปติสต์มาก่อน เมื่อได้รับศีลล้างบาปจึงได้ทำหน้าที่ครูคำสอนและชักชวนเพื่อนที่เป็นแบปติสต์ด้วยกันมาเป็นคริสตัง³⁹ ครูคำสอนเหล่านี้มีความกระตือรือร้นเป็นอย่างมาก ทำให้ในบางครั้งเกิดการโต้เถียงกับพวกผู้นำโปรเตสแตนต์ตามหมู่บ้านที่ไปเผยแผ่ศาสนา ในเรื่องของการตีความพระคัมภีร์และข้อความเชื่อ⁴⁰ แต่ก็ได้มีการตั้งข้อสังเกตจากบาทหลวงที่ทำงานในเชียงใหม่ว่า “พวกคริสตังใหม่นั้นยังต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ และเป็นระยะนาน พวกเขาส่วนมากมาจากลัทธิโปรเตสแตนต์ จึงมีนิสัยชอบให้พวกมิชชันนารีส่งเสริมชีวิตด้านวัตถุ บางครั้งมากกว่าด้านจิตใจ”⁴¹

นอกจากกลุ่มโปรเตสแตนต์ที่มาขอเข้าเป็นคริสตังแล้ว ยังมีผู้ที่นับถือพุทธศาสนามาขอเข้าเป็นคริสตังด้วย เช่น ในกรณีของนายหวัน เบญจวรรณ ที่ได้เชิญบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิดไปสอนคำสอนที่อำเภอเวียงป่าเป้า ราวปี พ.ศ. 2476 โดยตอนแรกบาทหลวงนิโคลาสไปพักอยู่ที่บ้านของนายหวัน ที่หมู่บ้านทรายมูล ได้ต่อเติมบ้านของนายหวันเป็นที่ประกอบศาสนกิจ และได้มีผู้มาขอเรียนคำสอน เช่น ครอบครัวของนายสิงห์ สุวรรณใจ นายตัน ใจป่า นายกุย ใจอ้าย นายแหวัน แก้วสุวรรณ เป็นต้น ต่อมาเมื่อมีผู้กลับใจเพิ่มมากขึ้น ไม่เพียงแต่ที่หมู่บ้านทรายมูลเท่านั้น ยังมีชาวบ้านจากหมู่บ้านโป่งทิว หมู่บ้านฮ่างต้า หมู่บ้านป่าเมือด มาเรียนคำสอนในวันอาทิตย์ ดังนั้นบาทหลวงนิโคลาสจึงได้จับจองที่ดินซึ่งเป็นป่า มีเนื้อที่ 27 ไร่ 3 งาน 27 ตารางวา ได้สร้างโบสถ์

³⁸ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม

2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 264. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³⁹ สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, บันทึกเดินทางของธรรมทูตจากไทยไปพม่า, (กรุงเทพฯ; อัสสัมชัญ, 2543), หน้า 28.

⁴⁰ บันทึกเรื่องการเผยแผ่ศาสนาในเชียงใหม่ของพระสังฆราชลูเซียน ลาแกด อังถึงใน สภาอภิบาลอาสนวิหารพระหฤทัย เชียงใหม่, 75 ปี อาสนวิหารพระหฤทัยเชียงใหม่ 1931-2006, หน้า 32-33.

⁴¹ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 285. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ชั่วคราวเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น และสร้างโรงเรียนขึ้นชื่อว่า “โรงเรียนเซนต์เทเรซา” ต่อมาพระสังฆราช แปรรัสได้ส่งบาทหลวงอาทานาส ย็อ ดีสุคจิตร มาเป็นเจ้าอาวาสท่านแรก กิจการทางศาสนาก็ได้เจริญก้าวหน้าตามลำดับ⁴²

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากลุ่มคริสตังใหม่ในเขตภาคเหนือ บางส่วนมาจากผู้ที่นับถือนิกาย โปรเตสแตนต์ ในเรื่องนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงคาทอลิกกับมิชชันนารี โปรเตสแตนต์ เมื่อความขัดแย้งทวีขึ้น ก็ปรากฏว่ามีมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ท่านหนึ่งคือนายแพทย์ ดับบลิว ฮาร์ดิง นีดเลอร์ (W. Harding Kneeder) ได้เขียนจดหมายถึงบาทหลวงคาทอลิก ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2476 แสดงความรู้สึกเสียใจที่เห็นว่าบาทหลวงคาทอลิกและมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในเชียงใหม่ มีความขัดแย้งและแข่งขันกันในเรื่องของจำนวนคนที่เข้ามาเรียนรู้คริสต์ศาสนา⁴³ ทางบาทหลวงคาทอลิกจึงได้มีจดหมายตอบนายแพทย์ท่านดังกล่าวด้วยความที่เป็นมิตร และเข้าใจถึงความปรารถนาดีที่ต้องการให้ความขัดแย้งของทั้งสองนิกายในเชียงใหม่เบาบางลง จึงได้เชิญนายแพทย์ท่านดังกล่าวมาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเวลาต่อมา⁴⁴ ซึ่งหลังจากนั้นปัญหาระหว่างคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ที่เชียงใหม่ก็ได้ลดน้อยลงตามลำดับ⁴⁵ ดังเช่นใน พ.ศ. 2478 ที่พระสังฆราชแปรรัสแสดงความเห็นว่า “บางแห่งซึ่งแต่ก่อนเคยมีพวกโปรเตสแตนต์โจมตี ก็เงียบหายไปเลย”⁴⁶

นอกจากกลุ่มโปรเตสแตนต์ที่เชียงใหม่ที่มีการติดต่อกับบรรดาบาทหลวงแล้ว กลุ่มพุทธศาสนิกชนชาวเชียงใหม่ก็ได้มีการติดต่อมายังพระสังฆราชแปรรัส ซึ่งปรากฏในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2477 จากจดหมายที่คณะศรัทธาชาวเชียงใหม่เขียนขึ้น ด้วยกรณีเรื่องของครูบาศรีวิชัย ซึ่งในเวลานั้นถูกสั่งกักบริเวณให้จำพรรษาอยู่ที่ลำพูน เนื่องจากชาวเชียงใหม่มีความศรัทธาต่อพระภิกษุรูปนี้มาก และเห็นว่าตั้งแต่ครูบาศรีวิชัยไม่อยู่ พุทธศาสนาในเชียงใหม่ก็เริ่มเสื่อมลงจากการที่ไม่ค่อยมีชาวบ้านออกมาใส่บาตร ดังนั้นจึงขอความช่วยเหลือจากพระสังฆราชแปรรัส

⁴² สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2541), หน้า 233.

⁴³ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, ก่อตั้งที่ 37 แผ่นที่ 3 จดหมายวัดพระหฤทัย เชียงใหม่ (ค.ศ. 1933-1934) เรื่อง “จดหมายจากนายแพทย์ดับบลิว. ฮาร์ดิง นีดเลอร์ ถึงมิสซังคาทอลิกแห่งเชียงใหม่ เดือนเมษายน ค.ศ. 1933”

⁴⁴ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, ก่อตั้งที่ 37 แผ่นที่ 3 จดหมายวัดพระหฤทัย เชียงใหม่ (ค.ศ. 1933-1934) เรื่อง “จดหมายของมิสซังคาทอลิกแห่งเชียงใหม่ ถึงนายแพทย์ W. Harding Kneeder ลงวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1933”

⁴⁵ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 270. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 270.

เพื่อขอให้ช่วยจัดการให้ครูบาทศรีวิชัยได้กลับไปจำพรรษาที่เชียงใหม่อีกครั้ง⁴⁷ แต่ทางฝ่ายของมิสซังสยามเองไม่มีปฏิกิริยาตอบแต่ประการใด เนื่องจากไม่ปรากฏเอกสารใดที่แสดงถึงความช่วยเหลือในกรณีนี้ ในความเป็นจริงแล้วพระสังฆราชแปร์รอสเอง ก็มีอคติต่อพุทธศาสนาอยู่เป็นทุนเดิมตามแนวคิดในยุคสมัยนั้น จึงคาดว่าคงไม่มีการตอบสนองแต่อย่างใดที่จะให้ความช่วยเหลือบรรดาพระภิกษุสงฆ์

นอกจากพื้นที่ในเขตเชียงใหม่แล้ว พระสังฆราชแปร์รอสยังได้ส่งบาทหลวงมิราเบลและบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด ไปสำรวจพื้นที่สำหรับการเผยแพร่ศาสนา อีกทั้งเพื่อศึกษาการทำงานของมิชชันนารีในเมืองต่างๆของพม่า โดยทั้งสองได้ออกเดินทางจากเชียงใหม่ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 การเดินทางครั้งนี้มีผู้นำทางคือ ครูวิวัฒน์คำ ซึ่งเป็นครูคำสอนช่วยงานบาทหลวงทั้งสองที่เชียงใหม่⁴⁸ การเดินทางได้เริ่มด้วยรถเช่าจากตัวเมืองเชียงใหม่ มาถึงอำเภอจอมทอง หลังจากนั้นจึงจ้างคนหาบของ 6 คน เพื่อติดตาม โดยบาทหลวงมิราเบลขี่ม้า และบาทหลวงนิโคลาสนั่งไปกับรถเช่าจนกระทั่งถึงแม่น้ำสบเตี๊ยะ ซึ่งห่างจากอำเภอจอมทอง 6 กิโลเมตร รถเช่าจึงกลับไป หลังจากนั้นจึงใช้วิธีเดินเท้า ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 ได้เดินทางมาถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วันที่ 15 กุมภาพันธ์ ปีเดียวกัน ได้เข้าเขตประเทศพม่าโดยข้ามแม่น้ำสาละวินด้วยเรือรับจ้าง เมื่อถึงเขตพม่า บาทหลวงฝรั่งเศสที่ทำงานในพม่าได้ส่งกะเหรี่ยง 2 คน นำช้างมาให้บาทหลวงทั้งสองท่านใช้เป็นพาหนะ เพื่อเดินทางไปยังโบสถ์คาทอลิกที่เมืองผาปูน หลังจากที่พักผ่อน 1 คืน ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ คณะเดินทางได้ใช้รถยนต์และต่อด้วยเรือกลไฟ เพื่อเดินทางไปยังเมืองมะละละหม่ง (Mawlamyine) ซึ่งเป็นที่ตั้งของสามเณรลัย ซึ่งบริหารโดยบาทหลวงฝรั่งเศส 1 ท่าน และบาทหลวงกะเหรี่ยง 3 ท่าน ที่เมืองมะละละหม่งนี้มีโบสถ์คาทอลิกหลายแห่ง รวมถึงมีโรงเรียนของภราวดา อารามภคินี อีกหลายแห่ง หลังจากที่พักอยู่ที่สามเณรลัย 4 คืน คณะเดินทางก็ได้โดยสารด้วยรถไฟจากสถานีมะละละมะ (Martaban) เพื่อไปยังย่างกุ้ง (Rangoon) และถึงที่หมายในเวลาเย็น หลังจากนั้นบาทหลวงทั้งสองได้เดินทางไปเยี่ยมโบสถ์และอารามต่างๆที่เมืองเปกู (Pegu) และญาเลบิน (Nyaunglebin) จนกระทั่งถึงวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2476 จึงได้เดินทางด้วยรถไฟไปยังเมืองตองอู (Toungoo)⁴⁹

⁴⁷ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสงฆ์กรุงเทพฯ, ก่อตั้งที่ 37 แฟ้มที่ 4 จดหมายวัดพระหฤทัย เชียงใหม่ (ค.ศ. 1935-1940) เรื่อง "จดหมายของคณะศรัทธาชาวเชียงใหม่ ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2479"

⁴⁸ *Annales de la Mission de Xiengmai*, p. 6.

⁴⁹ สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, *บันทึกเดินทางของธรรมทูตจากไทยไปพม่า*, หน้า 4-35.

ที่เมืองตองอูนี้บาทหลวงทั้งสองได้เดินทางไปเยี่ยมพระสังฆราชแห่งเมืองตองอู แต่ไม่พบ เนื่องจากท่านเดินทางไปเยี่ยมคริสตังในป่า จึงได้เดินทางไปเยี่ยมโบสถ์ อารามภคินี สามเณราลัย และโรงพิมพ์ของพระสังฆราชแห่งตองอู ในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2476 คณะเดินทางได้ออกจากตองอูด้วยรถไฟเพื่อเดินทางไปยังเมืองมัณฑะเลย์ (Mandalay) เมื่อเดินทางมาถึง ได้มีบาทหลวง 2 ท่านเดินทางมารับเพื่อไปเยี่ยมพระสังฆราชแห่งมัณฑะเลย์ ที่เมืองแห่งนี้มีโบสถ์คาทอลิกหลายแห่ง และมีโรงเรียนประจำสำหรับทั้งนักเรียนชายและหญิง 4 โรงเรียน และโรงพยาบาลคนโรคเรื้อรัง 1 แห่ง ดำเนินงานโดยภคินี 29 คน นอกจากมัณฑะเลย์แล้วบาทหลวงทั้งสองยังได้เดินทางไปยังเมืองมักเกว (Magwe) ซึ่งเป็นที่ตั้งของสามเณราลัย อารามภคินีและโรงเรียนประจำ เพื่อเยี่ยมชมกิจการ⁵⁰

ในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2476 คณะเดินทางได้โดยสารรถไฟจากเมืองมัณฑะเลย์ เพื่อไปยังเมืองกาลอว์ (Kalaw) เพื่อแวะพักก่อนที่บ้านพักตากอากาศของมิชชันนารีท่านหนึ่ง และเยี่ยมอารามต่างๆในเมืองกาลอว์ วันที่ 15 มีนาคม ปีเดียวกัน คณะเดินทางได้ออกจากเมืองกาลอว์ด้วยรถยนต์ เพื่อไปยังเมืองตองยี (Taunggyi) แวะพักที่โบสถ์แห่งหนึ่ง ในวันต่อมาจึงออกเดินทางเพื่อไปเชียงตุงด้วยรถยนต์ ที่บาทหลวงท่านหนึ่งได้เช่าให้ หลังจากนั้นจึงเดินทางด้วยแพไปตามแม่น้ำสาละวิน ถึงจังหวัดมอญปิง (Mong Ping) เพื่อแวะพักที่โบสถ์แห่งหนึ่ง และโดยสารรถยนต์มาจนถึงเมืองเชียงตุง ในวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2476 และได้เดินทางไปเยี่ยมพระสังฆราชแห่งเชียงตุง อีกทั้งบรรดาบาทหลวง และภคินีตามโบสถ์ต่างๆในบริเวณเมืองใกล้เคียง วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2476 จึงออกเดินทางจากเชียงตุง เข้าสู่เขตสยามทางอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย หลังจากนั้นจึงขึ้นรถโดยสารมาที่ลำปาง และเดินทางด้วยรถไฟไปยังจังหวัดเชียงใหม่⁵¹ ถือเป็นการจบการเดินทางของบาทหลวงทั้งสอง

ตลอดระยะเวลาการเดินทาง บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด ได้เขียนจดหมายบันทึกการเดินทางส่งไปถึงพระสังฆราชเปร์รอส ซึ่งได้นำจดหมายเหล่านี้ไปตีพิมพ์ลงในนิตยสาร สารศาสน์ ฉบับปี ค.ศ. 1933 โดยใช้ชื่อบทความดังกล่าวว่า “จดหมายเหตุร้ายวัน การเยี่ยมมิชชันนารีของชาวเหนือ”⁵² เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ที่บาทหลวงทั้งสองได้รับจากการเดินทางครั้งนี้⁵³

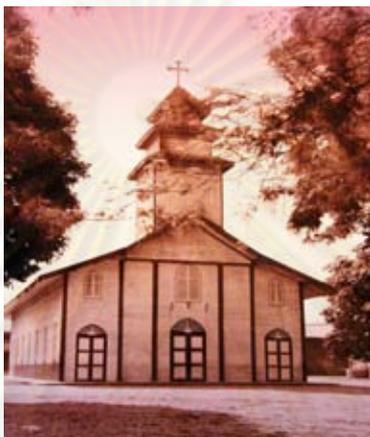
⁵⁰ สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, บันทึกการเดินทางของธรรมทูตจากไทยไปพม่า, หน้า 37-40.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-47.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

ใน พ.ศ. 2477 บาทหลวงมิราแบลผู้บุกเบิกทำงานที่ภาคเหนือได้เดินทางออกจากมิสซังสยาม เนื่องจากท่านได้สมัครเข้าเป็นนักบวชในคณะชาร์เตรอซ (Chartreux)⁵⁴ พระสังฆราชแปร์รอส จึงได้แต่งตั้งบาทหลวงเรเน เมอร์นีเอร์ (René Meunier)⁵⁵ ให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มบาทหลวงที่เชียงใหม่แทน โดยมีบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง บาทหลวงอาทานาส ย้อ ดีสุดจิต และบาทหลวงมีแชล มงคล (อ่อน) ประคองจิต เป็นผู้ร่วมงาน⁵⁶ ใน พ.ศ. 2478 ได้เกิดกลุ่มคริสตังใหม่ในหลายแห่งได้แก่ พาน เมืองแพร์ นอกเหนือจากในตัวเมืองเชียงใหม่ แมริม และเชียงดาว ที่มีอยู่ก่อนหน้าแล้ว⁵⁷

3.1 โบสถ์พระหฤทัย เชียงใหม่ หลังแรก พ.ศ. 2475

ที่มา : สภาอภิบาลอาสนวิหารพระหฤทัยเชียงใหม่, 75 ปี อาสนวิหารพระหฤทัยเชียงใหม่ 1931-2006, หน้า 33.

⁵⁴ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. ก่อตั้งที่ 37 แฟ้มที่ 3 จดหมายวัดพระหฤทัย เชียงใหม่ (ค.ศ. 1933-1934) เรื่อง "จดหมายของบาทหลวงลูเซีย มิราแบล ถึงพระสังฆราชเรเน แปร์รอส ลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1934"

⁵⁵ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2450 เดินทางมาถึงเมืองไทยวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2475 มรณภาพวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ที่ฝรั่งเศส (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 173. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

⁵⁶ ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆราช เกิดวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2446 ที่กรุงเทพฯ รับศีลบวชวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2476 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2496 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่ง ปกครองมิสซังลาว มรณภาพวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2501

⁵⁷ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 3, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 269. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ในเขตภาคเหนือ เนื่องจากบุคลากรไม่เพียงพอสำหรับการเผยแผ่ศาสนา พระสังฆราชแปร์รอสจึงต้องการมอบเชียงใหม่และพินธุโลก ตลอดจนนครสวรรค์ให้คณะนักบวชปกครอง แต่ปัญหาอยู่ที่ที่จะมอบให้แก่คณะนักบวชใด ใน พ.ศ. 2477 บาทหลวงกาปรา (Capra) ซึ่งเป็นอาจารย์อยู่ที่กรุงโรมได้เดินทางมาเยี่ยมมิชชันนารีที่เชียงใหม่ และได้แนะนำคณะนักบวชชาวอิตาลีเลียนให้มารับผิดชอบเขตภาคเหนือนี้ แต่พระสังฆราชแปร์รอสพยายามหานักบวชที่เป็นฝรั่งเศส เนื่องจากพระสังฆราชแปร์รอสมีความเห็นว่ามิชชันนารีสยามเป็นมิชชันนารีที่ดูแลโดยมิชชันนารีฝรั่งเศส เพราะฉะนั้นจึงเห็นควรที่จะให้มิชชันนารีที่มาจากฝรั่งเศสเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน และการสื่อสาร⁵⁸

ดังนั้น พระสังฆราชแปร์รอสจึงจำเป็นต้องส่งเรื่องไปที่สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ และได้เสนอคณะมารี เดอ มงฟอร์ต (Society of Mary of Montfort) ที่มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงปารีส ที่พระสังฆราชแปร์รอสเลือกคณะนี้เพราะภราดาคณะเซนต์คาเบรียลมีความเกี่ยวข้องกับคณะนักบวชดังกล่าว เนื่องจากมีผู้ก่อตั้งคณะท่านเดียวกันคือ นักบุญหลุยส์ มารี กิริยอง เดอ มงฟอร์ต แต่คณะดังกล่าวปฏิเสธ⁵⁹ บาทหลวงการ์นีเอ (Garnier) เฮอร์มิติกที่กรุงโรม จึงติดต่อบาทหลวงจูเซปเป บอซเซตตี (Giuseppe Bozzetti)⁶⁰ มหาธิการของคณะโรสมีเนียน (Rosminians หรือ Institute of Charity)⁶¹ ซึ่งก็ตกลงรับปกครองเขตภาคเหนือของมิชชันนารีสยาม ท่านมหาธิการคณะดังกล่าวได้สัญญาที่จะส่งนักบวชของคณะ ซึ่งกำลังเตรียมตัวอยู่เพื่อมาทำงาน ท่านได้ขอให้รออีก 2 ปี แต่พระสังฆราชแปร์รอสขอร้องให้ส่งนักบวชกลุ่มหนึ่งมาทันที เพื่อเริ่มอบรมนักบวชคณะดังกล่าวภายใต้การดูแลของบาทหลวงคณะมิชชันนารีต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เกี่ยวกับการทำงานในสยาม⁶² แต่โครงการดังกล่าวก็หยุดชะงักไป เพราะอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ขาดการติดต่อกันไป ซึ่งต่อมาในสมัยของพระสังฆราชหลุยส์ โชแรง (Louis Cholín) ผู้สืบตำแหน่งต่อจาก

⁵⁸ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 655.

⁵⁹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 54 แฟ้มที่ 1 จดหมาย (ค.ศ. 1935) เรื่อง "จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงพระสังฆราชท่านหนึ่ง ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1935"

⁶⁰ ชาวอิตาลีเลียน เกิดวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2421 ที่เมืองบอร์โกแรตโต (Borgoratto) เป็นนักบวชในคณะโรสมีเนียน รับศีลบวชวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2449 ได้รับเลือกเป็นมหาธิการคณะโรสมีเนียน วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2478 มรณภาพ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2499 ที่อิตาลี (Domenico Mariani, "Father Giuseppe Bozzetti," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 193.)

⁶¹ ก่อตั้งโดย อันโตนิโอ โรสมีนี (Antonio Rosmini) ได้รับการอนุมัติจากสันตะสำนักในปี พ.ศ. 2381 งานหลักของนักบวชคณะดังกล่าวคือ การทำงานด้านการศึกษา และสังคมสงเคราะห์ (Richard P. McBrien, "Antonio Rosmini-Serbatì," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 1139.)

⁶² หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 55 แฟ้มที่ 1 จดหมาย (ค.ศ. 1939) เรื่อง "จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1939"

พระสังฆราชแปร์รอส ได้เชิญนักบวชคณะพระหฤทัยของพระเยซูเจ้าแห่งเบธาราม (Congregation of the Sacred Heart of Jesus of Betharram) มาดูแลการเผยแผ่ศาสนาที่เขตภาคเหนือ ในปี พ.ศ. 2494⁶³

3.1.2 การดำเนินงานของมิสซังสยามในเขตภาคกลาง

ใน พ.ศ. 2453 พระสังฆราชแปร์รอส ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งพระสังฆราชแห่งมิสซังสยามอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ครอบครัวคริสตังหลายครัวเรือน เริ่มออกจากชุมชนของโบสถ์ในกรุงเทพฯ เพื่อไปประกอบอาชีพที่อื่น อันเนื่องมาจากปัจจัยหลายๆประการ เช่น ความแออัดในที่อยู่อาศัยเดิมซึ่งเป็นที่ดินของโบสถ์ ความต้องการในการหาเลี้ยงครอบครัวจึงต้องเดินทางไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่หรืออาชีพใหม่ เป็นต้น ดังตัวอย่างของชาวญวนที่ได้รับพระราชที่ดินจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวให้สร้างโบสถ์และชุมชน ซึ่งก็คือโบสถ์นักบุญ ฟรังซิส เซเวียร์ สามเสน ในช่วงแรกนั้นมีคริสตังอยู่ประมาณ 2,000 คน⁶⁴ แต่เดิมชาวญวนเหล่านี้มีอาชีพเป็นช่างต่อเรือ แต่เพราะไม้สักมีราคาสูงขึ้น เนื่องจากมีการส่งออกไปขายยังต่างประเทศ และยังมี การนำเรือกลไฟมาใช้มากขึ้น คู่ต่อเรือที่สามเสนจึงไม่ค่อยมีงาน⁶⁵ ดังนั้นชาวญวนส่วนหนึ่งจึงได้อพยพไปอยู่ในที่ต่างๆ ก่อให้เกิดชุมชนคริสตังขึ้นตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำสาขา โดยสามารถจำแนกตามปีที่ได้มีการก่อสร้างโบสถ์ดังนี้คือ

1. ชุมชนเจ้าเจ็ด อยุธยา สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญยวง บัปติสตา พ.ศ. 2419
2. ชุมชนบ้านแบ่ง สิงห์บุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์พระนามกรเยซู พ.ศ. 2421
3. ชุมชนบ้านเล่า นครนายก สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์พระคริสต์ประจักษ์ พ.ศ. 2427
4. ชุมชนเกาะใหญ่ อยุธยา สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์พระคริสต์ประจักษ์ พ.ศ. 2431
5. ชุมชนสองพี่น้อง สุพรรณบุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์แม่พระประจักษ์แห่งภูเขาคาร์แมล พ.ศ. 2437
6. ชุมชนปากน้ำโพ นครสวรรค์ สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญอันนา พ.ศ. 2437
7. ชุมชนบ้านปลายนา นครนายก สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญเปาโล พ.ศ. 2452
8. ชุมชนบ้านหน้าโคก อยุธยา สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญเทเรซา พ.ศ. 2468
9. ชุมชนบางขาม ลพบุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญลูกา พ.ศ. 2469

⁶³ บาทหลวงโจเบิร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 672.

⁶⁴ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 141. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 141.

10. ชุมชนบางบัวทอง นนทบุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์แม่พระสกทสงเคราะห์ พ.ศ. 2470
11. ชุมชนเตยใหญ่ ปราชญ์บุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์พระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล พ.ศ. 2472⁶⁶

การก่อตั้งชุมชนเหล่านี้ เป็นเหตุให้เกิดปัจจัยต่างๆตามมาทั้งผลดีและผลเสีย ผลดีคือ มีการแพร่กระจายชุมชนคริสตังออกไป เพราะเมื่อมีคริสตังจำนวนหนึ่งเดินทางไปได้ตั้งหลักแหล่งในที่แห่งใหม่ บรรดาบาทหลวงจึงต้องเดินทางไปเพื่อดูแลและประกอบพิธีกรรมให้ เมื่อเป็นดังนี้ ก็สามารถที่จะทำการเผยแผ่ศาสนากับชาวบ้านในแถบนั้น และอาจจะทำให้ชาวบ้านเข้ามานับถือคริสต์ศาสนาเพิ่มมากขึ้น ผลเสียคือ ถ้าผู้ทำการอพยพออกไปจากชุมชนไม่ใส่ใจในการรักษาความเชื่อทางศาสนาไว้อย่างดีแล้ว การขาดการติดต่อกับบาทหลวง จะทำให้ความเชื่อในศาสนาลดน้อยลง และในที่สุดก็จะเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น ในเรื่องนี้พระสังฆราชเปร์รอสได้วิเคราะห์ถึงการสูญเสียความเชื่อของคริสตังในรายงานประจำปี พ.ศ. 2453 ไว้ว่า

หากผู้ย้ายเช่นนี้ไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในกลุ่มคริสตังอีกแห่งก็ไม่มีปัญหา เพราะพวกเขาเป็นเสมือนต้นไม้ที่ปลูกและสามารถแตกรากได้... แต่หากพวกเขาย้ายไปอยู่ท่ามกลางคนต่างศาสนาที่ห่างไกลจากกลุ่มคริสตัง ก็เป็นเรื่องที่น่าหนักใจทีเดียว หากพวกเขาได้รับการอบรมทางพระศาสนามาดี พวกเขาก็ยังสวดภาวนาอยู่ในระยะแรก... แต่ทีละเล็กละน้อยพวกเขาก็เริ่มเฉื่อยชาลง ลูกที่เกิดมาก็มิได้รับศีลล้างบาป ลูกคนโตที่รับศีลล้างบาปแล้ว แต่มิได้รับการอบรมแบบคริสตังที่แท้จริง... ก็นับเป็นความสูญเสียไม่น้อยไปกว่าผู้ที่ปฏิเสธความเชื่อเช่นกัน⁶⁷

นอกจากนี้พระสังฆราชเปร์รอส ได้บันทึกในรายงานฉบับเดียวกันอีกว่า

ดังนั้นจึงจำเป็นที่สุดที่จะต้องติดตามคริสตังเหล่านี้ที่อพยพไป และไม่ปล่อยให้คลาดสายตา... อย่างไรก็ตาม ด้วยวิธีนี้ที่เราสามารถแพร่ข่าวดีให้กระจายไปไกลมากขึ้น⁶⁸

⁶⁶ บาทหลวงสังวาล สุระศรางค์, *ทิวทัศน์ชุมชนโบสถ์วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์*, (กรุงเทพฯ: อีระการพิมพ์, 2527), หน้า 45.

⁶⁷ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 140. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 140.

สำหรับในเรื่องของการเผยแพร่ศาสนากับชาวพุทธ ซึ่งพระสังฆราชแปร์รอสมีความเห็นว่า หลักธรรมของพุทธศาสนาในเรื่องของการดับทุกข์ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนในสยามเกียจคร้าน และไม่สนใจที่จะเข้ามานับถือคริสต์ศาสนา ดังที่ได้บันทึกไว้ในรายงานประจำปี พ.ศ. 2453 เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ศาสนาพุทธที่ยึดถือความสุขสูงสุดในนิพพานหรือการดับสูญโดยสิ้นเชิง ทำให้จิตใจของพวกเขาปรารถนาเพียงสิ่งเดียวคือ “การดับทุกข์ทุกชนิด” ได้แก่ การไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม หลักการเช่นนี้ส่งเสริมอย่างมากให้เกิดความเกียจคร้าน ซึ่งค้านกับการนับถือศาสนาของพระเป็นเจ้า ผู้ถูกตรึงกางเขน การให้เสียสละ การแบกกางเขน การเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อสะสมทรัพย์สมบัติในสวรรค์ มิชชันนารีเดินทางไปเพื่อแสวงหาผู้คนให้กลับใจ ต้องทำงานด้วยความกระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอน ผู้ฟังขณะที่ฟังคำอธิบายจะตอบมิชชันนารีว่า “ข้อความเชื่อของท่านดีมาก สมบูรณ์ดี” จากนั้นหากมิชชันนารีจะยื่นเคຍพวกเขาต่อไปให้นับถือศาสนาที่พวกเขายอมรับว่า สมบูรณ์ดีมาก พวกเขา ก็จะตอบว่า “ยังครับ ตอนนี้ผมก็สบายดีอยู่แล้ว เอาไว้ก่อนก็แล้วกันนะครับ” อุปสรรคที่เราเพิ่งพูดถึงนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเสมอมา⁶⁹

ใน พ.ศ. 2460 พระสังฆราชแปร์รอสได้ระบุในบันทึกประจำปี พ.ศ. 2460 ทำให้ทราบว่า การทำให้ชาวพุทธหันมานับถือคริสต์ศาสนานั้น ยังคงมีจำนวนที่น้อยดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา ดังข้อความต่อไปนี้

คนต่างศาสนาเย็นเฉยเฉื่อยชาพอๆกับในอดีต ศาสนาของพวกเขาถือได้ง่ายๆ และเรียกร้องการเสียสละน้อยมาก ชีวิตปัจจุบันดำเนินไปอย่างสุขสบาย พวกเขาไม่ค่อยสนใจฟังใครพูดเรื่องชีวิตหน้าเท่าไรนัก⁷⁰

อีกประเด็นหนึ่งที่ได้เกิดขึ้นในการเผยแพร่ศาสนาในเขตภาคกลาง สมัยของพระสังฆราชแปร์รอสคือ มิชชันนารีบางท่านที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายในการแจกเงินแก่คนต่างศาสนา เพราะ

⁶⁹ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 137-138. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 173.

เนื่องจากบาทหลวงบางท่านจะใช้เงินเพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน จึงมีผู้ที่สนใจมาเรียนคำสอนเพื่อเปลี่ยนศาสนาเป็นคริสตัง แต่คุณภาพของคริสตังที่ได้นั้นไม่มั่นคงในความเชื่อ เพราะเห็นแก่ทรัพย์สินและการช่วยเหลือเจือจุนของบาทหลวง ดังนั้นจึงมีความเห็นว่าการยกเลิกการแจกเงินเพื่อตัดปัญหาในเรื่องของคุณภาพที่ด้อยลงของคริสตังใหม่ๆ ดังตัวอย่างจดหมายฉบับหนึ่งของบาทหลวงหลุยส์ ยอแซฟ กาลังซ์ (Louis Joseph Calenge)⁷¹ ที่เขียนถึงพระสังฆราชแปร์รอสลงวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2454 ดังนี้

เราหาวิธีดึงดูดใจชาวบ้านแบบง่ายๆ โดยพยายามช่วยเหลือพวกเขา เรื่องเงินทองให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นี่คือการปฏิบัติที่ถูกต้องตามอยู่แล้ว และผู้ที่สนใจในศาสนาคริสต์ก่อนข้างสงวนท่าที อธิการเขตของเรา⁷² มาเยี่ยมเยียนและหว่านเงินเหมือนที่อื่นๆ ที่หว่านเมล็ดผักกาด จะเห็นคนที่รักบาทหลวงในทันทีทันใด ปัจจุบันในยุคของเรา มิชชันนารีที่ไม่มีเงินจึงเหมือนชาวประมงที่ตกเบ็ดโดยไม่มีเหยื่อ ปลาไม่เห็นเหยื่อจึงไม่กินเบ็ด ข้าพเจ้าคิดว่าจะเป็นการดีถ้าเราขยายงานเผยแผ่ศาสนาให้น้อยลง และอบรมชาวบ้านให้มีความเชื่ออย่างจริงจัง จุดประสงค์มิใช่ทำให้ทะเลเบียนวัดมีรายชื่อคนรับศีลล้างบาปมากขึ้น แล้วนำไปคุยโอ้อวดกัน⁷³

ในการดำเนินงานเผยแผ่ศาสนาช่วงต้นของสมัยพระสังฆราชแปร์รอส ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (World War I) ใน พ.ศ. 2457-2461 ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานในมิสซังสยามพอสมควร เพราะในระยะแรกของการเริ่มต้นสงคราม มิชชันนารีฝรั่งเศสในสยามได้ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารที่ฝรั่งเศส โดยผู้ถูกเกณฑ์ในครั้งนี้นับรวมไปด้วย พระสังฆราชแปร์รอส บาทหลวง 11 ท่าน⁷⁴ และภราดาคณะเซนต์คาเบรียล 13 ท่าน⁷⁵ คงเหลือบาทหลวงชราทำงานในมิสซังสยามอยู่

⁷¹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2425 ที่สังฆมณฑลกูตังซ์ (Coutances) เดินทางมาสยามในปี พ.ศ. 2447 ปี พ.ศ. 2473 เนื่องจากสุขภาพไม่แข็งแรงแพทย์ได้แนะนำให้ท่านเดินทางไปรักษาตัวที่ฝรั่งเศส หลังจากเดินทางไปอยู่ฝรั่งเศสได้ไม่นานก็ได้มรณภาพในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2473 ที่ฝรั่งเศส (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 21-24. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

⁷² หมายถึง บาทหลวงรองดูแลซึ่งรับผิดชอบเขตปราจีนบุรี

⁷³ หอจดหมายเหตุคริสตศาสนมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 48 แฟ้มที่ 3 จดหมาย (ค.ศ. 1911) เรื่อง "จดหมายของบาทหลวงกาลังซ์ ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1911"

⁷⁴ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงเทพฯ ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 164. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁷⁵ สมาคมอัสสัมชัญ, อัสสัมชัญประวัติ ๑๑๕ ปี, (กรุงเทพฯ: อุดมศึกษา, 2546), หน้า 242.

เพียง 6 ท่านเท่านั้น⁷⁶ ก่อนออกเดินทางพระเจ้าซังฆราชแปร์รอสได้มอบหมายให้บาทหลวงด็อนต์ (d'Hont) เป็นผู้รักษาการแทนพระเจ้าซังฆราช และให้บาทหลวงเอมิล กอลมเบต์ เป็นอุปสังฆราช และได้ออกจากสยามเพื่อเดินทางไปฝรั่งเศสในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2457 ด้วยค่าใช้จ่ายส่วนตัว⁷⁷ เดินทางโดยเรือกลไฟชื่อ ซีเรีย (Syrie) เมื่อถึงฝรั่งเศสก็ได้รวมตัวกันที่ท่าเรือมาร์เซย์ (Marseille) พระเจ้าซังฆราชแปร์รอสได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นบาทหลวงประจำกองทัพที่เมืองเบลฟอर्ट (Belfort) และได้รับการติดยศเป็นร้อยตรี⁷⁸

ในจำนวนบาทหลวง 11 ท่าน⁷⁹ ซึ่งถูกเรียกเกณฑ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่ละท่านได้รับมอบหมายหน้าที่แตกต่างกันไป เช่น บาทหลวงซัลลิเออร์ ได้รับมอบหมายให้เป็นบุรุษพยาบาลที่เมืองมูแลงส์ (Moulines) และทำหน้าที่เป็นล่ามภาษาจีน (เรียนภาษาจีนที่โบสถ์นักบุญเปโตร นครปฐม)⁸⁰ บาทหลวงดาวิด ทำหน้าที่บุรุษพยาบาลในโรงพยาบาลของทหารฝรั่งเศส ที่เมืองบอร์โดซ์ (Bordeaux) เมืองมาร์เซย์ และย้ายไปทำหน้าที่เดียวกันที่เมืองตารองท์ (Tarente) ประเทศอิตาลี⁸¹ บาทหลวงแปร์รูดง ทำหน้าที่บุรุษพยาบาลที่เมืองมูแลงส์ แล้วเบียดเบียนมาเป็นบาทหลวงประจำกองทัพที่เมืองแวร์เดิง (Verdun) และสุดท้ายได้รับหน้าที่เป็นล่ามภาษาจีน⁸² และบาทหลวงซมแลต์ ทำหน้าที่สังกัดกองเสนารักษ์⁸³ เป็นต้น สำหรับบาทหลวงท่านอื่นไม่มีการระบุว่าได้ถูกส่งไปร่วมรบที่หน่วยใด

ระหว่างที่พระเจ้าซังฆราชแปร์รอส บาทหลวง และภราดาเซนต์คาเบรียลถูกเกณฑ์ไปร่วมทำสงคราม มิสซังสยามในช่วงเวลาดังกล่าวต้องอยู่ในภาวะหยุดชะงัก เนื่องจากขาดบุคลากรจำนวน

⁷⁶ ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 41. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁷⁷ บาทหลวงโรเบิร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 599.

⁷⁸ Guy de Téramond, "Les Religieux au Combat," *Le Pèlerin* (13 April 1915): 22.

⁷⁹ รายชื่อบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่ทำงานในมิสซังสยาม ซึ่งถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 มีดังนี้ บาทหลวงมารี ยอแซฟ ปีแอร์ ชาลส์ แบร์แรสต์ (Marie Joseph Pierre Charles Besrest) บาทหลวงปีแอร์ ยอแซฟ บงวงต์ (Pierre Joseph Bonvent) บาทหลวงยอแซฟ บัวซ์ชาติ (Joseph Broizat) บาทหลวงฌอง ฮองรี การ์ริเอ (Jean Henri Carrie) บาทหลวงมอริส การ์ติง (Maurice Carton) บาทหลวงฮองรี กาวาเล (Henri Cavaillé) บาทหลวงอังตวน ชันลิเออร์ (Antoine Chanière) บาทหลวงฌอง บัปติส ฟูยาด์ (Jean Baptiste Fouillat) บาทหลวงกาสต์อง ดาวิด (Gaston David) บาทหลวงเลอง ฟรังซัวส์ มารี แปร์รูดอง (Léon François Marie Perroudon) บาทหลวงชาลส์ วาเลนติน ยอแซฟ ซมแลต์ (Charles Valentin Joseph Sommelet) อ้างถึงใน ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1 และ 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸⁰ ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 42. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

⁸² ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 209. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 255/1.

มากเป็นเวลาติดต่อกัน 5 ปี คือระหว่าง พ.ศ. 2457-2461 ดังที่พระสังฆราชแปร์รอสได้บันทึกใน รายงานประจำปี พ.ศ. 2458 ดังนี้

ช่วงกลางปี 1914 [พ.ศ. 2457] ถึงกลางปี 1915 [พ.ศ. 2458] มีเรื่องยุ่งยากต่างๆที่ไม่คาดคิด พระสังฆราชกับมิชชันนารีและภราวดา ถูกเรียกตัวจากมิสซังสยามไปเข้าเกณฑ์ทำสงคราม กลุ่มคริสตังหลายแห่งถูกปล่อยให้ขาดพระสงฆ์ และโรงเรียนฝึกหัดครูคำสอนต้องถูกปิดไป การขาดคุณพ่อชมแลต์ ซึ่งเป็นคนรู้ภาษากวางตุ้งเพียงคนเดียวเท่านั้น ทำให้คริสตังใหม่เชื้อสายกวางตุ้งต้องขาดการรับศีลศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ และขาดการเรียนคำสอน มิชชันนารีที่อยู่ตามวัดก็ทำดีที่สุดเท่าที่จะทำได้⁸⁴

นอกจากงานของบาทหลวงที่ได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 1 แล้ว โรงเรียนอัสสัมชัญ ของภราวดาเซนต์คาเบรียลก็ต้องประสบปัญหาขาดแคลนครูผู้สอน จึงเกิดปัญหา นักเรียนมาก ครูมีน้อย แต่ปัญหาก็ได้คลี่คลายลงเมื่อศิษย์เก่าของโรงเรียนหลายคน ได้มาสมัครเป็นครูสอนแทนภราวดาที่ไปทำสงครามพลางๆก่อน⁸⁵ ใน พ.ศ. 2458 หลังจากที่ได้ออกจากราชการทหารหลายครั้ง ในที่สุดพระสังฆราชแปร์รอสก็ได้รับการผ่อนผัน ในขณะที่เดินทางกลับได้แวะเยี่ยมสามเณรชาวไทยซึ่งเรียนอยู่ที่สามเณรลัยปิ้ง⁸⁶ จึงเดินทางกลับถึงสยามในเดือนกันยายน พ.ศ. 2458⁸⁷

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ยุติลงเมื่อ พ.ศ. 2461 มิสซังสยามประสบกับการสูญเสียมิชชันนารี 3 ท่าน ที่เสียชีวิตในช่วงสงคราม ได้แก่ บาทหลวงชมแลต์ ถูกยิงโดยกระสุนปืน 5 นัด ขณะที่กำลังไปรับทหารบาดเจ็บที่แนวหน้าในเมืองอาร์ตัวส์ (Artois)⁸⁸ บาทหลวงกาวาเล ถูกจับเป็นเชลยสงครามที่เยอรมัน และเสียชีวิตในเวลาต่อมาที่ประเทศฝรั่งเศส⁸⁹ อีกท่านคือ ภราวดา หลุยส์ ชาแนล (Louis Chanel) แห่งคณะเซนต์คาเบรียล ได้รับบาดเจ็บจากการสู้รบในแนวหน้า

⁸⁴ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 166. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸⁵ สยามอัสสัมชัญ, อัสสัมชัญประวัติ ๑๑๕ ปี, หน้า 242.

⁸⁶ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 166. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸⁷ บาทหลวงโรเบิร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 599.

⁸⁸ ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 255/1. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸⁹ ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 33. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

และเสียชีวิตในเวลาต่อมา⁹⁰ นอกนั้นบาทหลวงที่เหลือ 9 ท่านก็ได้ทยอยเดินทางกลับมายังสยามระหว่างปี พ.ศ. 2460-2462 แต่ภราดาเซนต์คาเบรียลได้เดินทางกลับมายังสยามเพียง 6 คนเท่านั้น⁹¹

ในช่วงปี พ.ศ. 2453-2463 มิสซังสยามได้ก่อสร้างถาวรวัตถุ ขยายและซ่อมแซมโบสถ์ต่างๆ การดำเนินงานในเรื่องนี้ต้องใช้เวลาและเงินเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็เป็นเงินที่บรรดาคริสตังบริจาคแก่โบสถ์ของตนเอง อีกทั้งคริสตังยังเป็นแรงงานสำคัญในการก่อสร้าง ในช่วงนี้มีการก่อสร้างโบสถ์หลายแห่งที่สำคัญโดยเริ่มจากโบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ เป็นที่แรก ซึ่งได้มีการวางแผนงานที่จะก่อสร้างโบสถ์ใหม่แทนโบสถ์เก่าที่สร้างมาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พระสังฆราชแปร์รอสได้ทำการวางศิลาฤกษ์พร้อมกับพระสังฆราชแห่งพนมเปญ ที่ได้เดินทางมาเป็นประธานในพิธีอภิเษกของท่าน ในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2453⁹² และสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2461⁹³ ทั้งมีการก่อสร้างโบสถ์ที่มีขนาดใหญ่อีก 5 แห่ง คือโบสถ์นักบุญยอแซฟ พนมสนิคม พ.ศ. 2454 โบสถ์พระวิสุทธิวงษ์ ลำไทร ปทุมธานี พ.ศ. 2454 โบสถ์ซางตาครู้ส ภูเก็ต พ.ศ. 2456 โบสถ์แม่พระมหาทูลย์ 7 ประการ ท่าม่วง กาญจนบุรี พ.ศ. 2458 และโบสถ์นักบุญฟิลิปและยากอบ หัวไผ่ ชลบุรี พ.ศ. 2472⁹⁴

ใน พ.ศ. 2475 ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นในประเทศไทย คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

⁹⁰ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 174. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁹¹ สมาคมอัสสัมชัญ, *อัสสัมชัญประวัติ ๑๑๕ ปี*, หน้า 242.

⁹² รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 139. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁹³ สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, *ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2541), หน้า 30.

⁹⁴ วิภาวัลย์ แสงลัมสุวรรณ, "โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถึง พุทธศักราช 2475" (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542), หน้า 284-287.

เป็นระบอบประชาธิปไตยโดยคณะราษฎร⁹⁵ ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับที่วังไกลกังวล หัวหิน โดยมีสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ เป็นผู้สำเร็จราชการ รักษาพระนคร ต่อมาในวันที่ 26 มิถุนายน ปีเดียวกันผู้แทนคณะราษฎร 7 คน ได้ขอเข้าเฝ้าฯพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งได้เสด็จกลับจากวังไกลกังวล ประทับ ณ วังสุโขทัย โดยได้นำร่างกฎหมายสองฉบับไปถวาย คือพระราชกำหนดนิรโทษกรรมฯกับพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกำหนดนิรโทษกรรมฯทันที แต่ได้ทรงขอตรวจพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม และได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในวันรุ่งขึ้น โดยทรงพระอักษรกำกับต่อท้ายชื่อพระราชบัญญัตินั้นว่า “ชั่วคราว”⁹⁶

ในวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ฝ่ายคณะทหารผู้รักษาพระนครและคณะราษฎร ได้ประกาศจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราว 70 คน ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็นสามส่วนคือ เป็นสมาชิกคณะราษฎร 33 คน เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ 32 คน และกลุ่มคนนอกวงการราชการ 5 คน โดยมีฐานะเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดของราษฎรร่วมกับกษัตริย์ คณะกรรมการราษฎร และศาล ได้เปิดประชุมครั้งแรกในวันเดียวกับที่ได้มีการประกาศจัดตั้ง โดยได้เลือกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) เป็นประธานกรรมการราษฎร และได้ให้ความเห็นชอบพระยามโนปกรณนิติธาดาในการคัดเลือกกรรมการราษฎรอื่นๆอีกจำนวน 14 คน และได้มีอนุกรรมการเพื่อทำงานร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับใหม่จำนวน 7 คน ต่อมาได้มีการประกาศใช้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศมีชื่อว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม” ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475⁹⁷

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ฉบับที่ประกาศในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 มีบทบัญญัติรวม 68 มาตรา ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างไปอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับธรรมนูญ

⁹⁵ คณะราษฎร ได้ถูกริเริ่มขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศสเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ผู้ก่อตั้งเป็นนักเรียนและข้าราชการทั้งในสายทหารและพลเรือน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ และสวิตเซอร์แลนด์ ได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์, นายร้อยโท แปลก พิบูลสงคราม, นายร้อยตรี ทศนัย มิตรภักดี, นายร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี, นายตัว ลพานุกรม, หลวงสิริราชไมตรี (จรูญ สิงหนเสนี) และนายแนบ พหลโยธิน ต่อมากลุ่มบุคคลดังกล่าวได้ทยอยเดินทางกลับมายังประเทศสยามและได้ขยายกลุ่มคณะผู้ก่อการเพิ่มมากขึ้น นับตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ได้มีการร่วมประชุมกันของผู้นำคณะราษฎรประมาณ 7 ครั้ง และได้ตัดสินใจในยี่เดือนในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕, หน้า 218-224.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 224-230.

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 231-236.

การปกครองแผ่นดินสยามฉบับแรก กล่าวคือ สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจน้อยลง คือถูกยุบได้โดยพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาและให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 90 วัน (มาตรา 35) สมัยการประชุมซึ่งแต่เดิมประชุมกันตลอดสัปดาห์ละสามครั้งเปลี่ยนเป็นมีการประชุมสามัญสมัยหนึ่งๆเพียง 90 วัน (มาตรา 29) นอกจากนั้นให้ถือเป็นการประชุมสมัยวิสามัญซึ่งพระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมได้เพื่อประโยชน์แห่งรัฐ (มาตรา 31) อำนาจหลักของสภาคือการตราพระราชบัญญัติและพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี และการควบคุมฝ่ายบริหารโดยการตั้งกระทู้ถาม และลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะหรือรายตัว (มาตรา 36, 40 และ 41)

ในขณะที่เดียวกันฝ่ายบริหารซึ่งเรียกใหม่ว่า “คณะรัฐมนตรี” มีอำนาจเพิ่มมากขึ้น คณะรัฐมนตรีประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี 1 คน และรัฐมนตรี 14 ถึง 24 คน มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน (มาตรา 46) ไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกของสภา (มาตรา 47) มีอำนาจในการตราพระราชกำหนด และกราบบังคมทูลขอให้พระมหากษัตริย์ตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย รวมทั้งพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 52 และ 56) พระมหากษัตริย์ทรงได้รับพระราชอำนาจมากขึ้น กล่าวคือ ทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ (มาตรา 3) ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพสยาม (มาตรา 4) ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติทางสภา ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล (มาตรา 6, 7 และ 8) ซึ่งหมายความว่ามีการแบ่งแยกอำนาจออกไปโดยออกเพียงสามทาง ไม่ใช่สี่ทางดังเช่นรัฐธรรมนูญฉบับแรก และเนื่องด้วยฐานะของพระมหากษัตริย์ทรงมีอย่างสูงเด่น รัฐธรรมนูญจึงได้ระบุให้พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปอยู่เหนือการเมือง (มาตรา 11) นี่เป็นผลงานชิ้นท้ายสุดของสภาผู้แทนราษฎรชุดแรก ร่วมกับอนุกรรมการของสภาและคณะกรรมการราษฎร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพอพระราชหฤทัยมาก พระองค์ทรงยกวางพระราชปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับถาวรด้วยพระองค์เอง และได้เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ซึ่งยังผลให้สภาผู้แทนราษฎร แม้ว่าสมาชิกสภายังเป็นชุดเดิม แต่มีอำนาจหน้าที่เปลี่ยนแปลงไป และทำให้คณะกรรมการราษฎร ลี้ลับลง⁹⁸

ในส่วนของพระสังฆราชเปร์รอส ได้แสดงความคิดเห็นในรายงานประจำปี พ.ศ. 2475 ถึงเหตุการณ์ปฏิวัติ 2475 เอาไว้ว่า

⁹⁸ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕, หน้า 236-238.

ข้าพเจ้าจะกล่าวสั้นๆ ถึงเหตุการณ์อันสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเมืองไทย คือการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 1932 [พ.ศ. 2475] จากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ในปีที่มีการฉลองครบรอบ 150 ปีแห่งพระราชวงศ์จักรีในปัจจุบัน การปฏิวัติครั้งนี้ เป็นไปด้วยความสงบอย่างน่าประหลาด สำหรับผู้ที่ไม่รู้จักความคิดจิตใจ ของคนในประเทศนี้ ขอให้ความสงบราบรื่นนี้คงอยู่ในสยามต่อไป เพื่อ ประโยชน์ยิ่งใหญ่ของประชาชน และความก้าวหน้าของพระอาณาจักรพระ เป็นเจ้า⁹⁹

และพระสังฆราชแปรรอสยังได้บันทึกในรายงานประจำปี พ.ศ. 2475 เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับที่ ประกาศในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ไว้ว่า “มีรัฐธรรมนูญอยู่มาตราหนึ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษ สำหรับเรา คือ มาตราที่ประกาศให้ทุกคนมีเสรีภาพในการถือศาสนา เว้นแต่พระมหากษัตริย์ที่ต้อง ทรงนับถือพุทธศาสนา ยังไม่ถึงเวลาที่จะทำนายว่า ผลของระบอบใหม่จะเป็นอย่างไร อนาคต เท่านั้นจะบอกเราได้”¹⁰⁰

ในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2477 พระสังฆราชแปรรอสได้ริเริ่มการทำพิธีมิสซาเพื่ออุทิศแก่ ทหารหาญที่ได้เสียชีวิตในการปราบกบฏบวรเดช พิธีจัดขึ้นที่โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน โดยเชิญนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) นายกรัฐมนตรีและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ประธานสภาผู้แทนราษฎร หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์) รัฐมนตรี เจ้าพระยาศรี ธรรมมาภิบาล (จิตร ณ สงขลา) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง พระเจียมวิรัชพากย์ (เจียม ทรรท รานนท์) เอกอัครราชทูตประจำประเทศอิตาลี และบุคคลบางท่านในคณะรัฐมนตรี สภา ผู้แทนราษฎร นายทหารบก นายทหารเรือและข้าราชการ ประมาณ 100 คน เพื่อเข้าร่วมพิธีครั้ง นี้¹⁰¹ โดยจุดมุ่งหมายของการทำพิธีนี้พระสังฆราชแปรรอสได้แจ้งไว้ในจดหมายลงวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ถึงนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ความว่า

บัดนี้ได้พบโชคที่จะส่งเสริมมิตรภาพระหว่างรัฐบาลกับคณะโรมันกะ โทลิก ในประเทศไทยให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จึงใคร่จะกระทำพิธีในทางศาสนาโรมัน

⁹⁹ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงเทพฯ ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 259-260. (เอกสารไม่มีตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 261-262.

¹⁰¹ ป. กาญจนารัตน์, “ข่าวมิสซัง,” สารสาสน์ 18,2 (กุมภาพันธ์ 1934): 91..

กะโหลกสำหรับส่งวิญญาณของทหารหาญของรัฐบาล ซึ่งได้สละชีพเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญอันเป็นมิ่งขวัญของชาติ... เพื่อจะให้ตริ้งตราไว้ในดวงจิตต์แห่งกุลบุตรชาวไทย ในการที่จะเทิดรัฐธรรมนุญ คือลัทธิการปกครองที่โลกรับรองว่าเป็นลัทธิอารยธรรม ศาสนาโรมันกะโหลกก็เป็นศาสนาที่รักความสงบ พร้อมกับตอบแทนความรุ่มเย็นที่ได้รับมาแล้วจากรัฐบาลสยาม... ศาสนากะโหลกนั้นมิได้สอนให้รักพระเจ้าแต่องค์เดียว ยังได้สอนให้รักชาติด้วย ถึงแม้จะต้องตายก็ต้องยอมเสียสละเพื่อประโยชน์อันใหญ่ยิ่งนั้นทุกประการ...¹⁰²

เหตุการณ์ในครั้งนี้เป็นสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับต่อระบบการปกครองใหม่ของประเทศ และการแสดงออกว่ากลุ่มคริสตังในมิสซังสยามเป็นส่วนหนึ่งของประเทศด้วย พิธีดังกล่าวได้จัดติดต่อกันเป็นธรรมเนียมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทยสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยจะมีพิธีมิสซาอุทิศแก่ดวงวิญญาณของทหารหาญ และทางกองทัพจะส่งตัวแทนมาร่วมพิธี ถือเป็น การปฏิบัติที่เริ่มต้นจากปี พ.ศ. 2477 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

3.1.3 การเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่นครราชสีมา

นครราชสีมา หรือ เมืองโคราชในสมัยเดียวกับพระเจ้ากรุงธนบุรี มีลักษณะการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2436 เมื่อครั้งที่ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสรวลสิทธิประสงค์ (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการหัวเมืองอีสาน จึงโปรดฯให้รวมเมืองนครราชสีมา เมืองบุรีรัมย์ เมืองนางรอง¹⁰³ เมืองชัยภูมิ ทั้ง 4 เมืองเข้าด้วยกันเป็นมณฑลเทศาภิบาลอีกมณฑลหนึ่ง ตั้งที่ว่าการมณฑลยังเมืองนครราชสีมา เรียกชื่อว่า “มณฑลนครราชสีมา” ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า มณฑลลาวกลาง¹⁰⁴ และโปรดฯให้พระยาสิงหเสนี (สอาด สิงหเสนี) เมื่อครั้งยังเป็นพระประสิทธิศัลยการ ไปดำรงตำแหน่งเป็น

¹⁰² หอจดหมายเหตุศรีนครราชสีมากรุงเทพฯ, กลองที่ 53 แฟ้มที่ 2 จดหมาย ค.ศ. 1932 เรื่อง “จดหมายเชิญนายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ลงวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2476”

¹⁰³ เมืองนางรองกับเมืองบุรีรัมย์ แต่ก่อนรวมเป็นบริเวณเดียว ตั้งศาลากลางที่เมืองบุรีรัมย์ แล้วเรียกบริเวณนางรอง มีฐานะเท่าจังหวัดหนึ่งในสมัยนั้น ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อบริเวณนั้นเป็นเมืองบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2444 ส่วนเมืองนางรองนั้นได้ยุบเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดบุรีรัมย์ อ้างถึงใน (สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เทศาภิบาล, หน้า 77.)

¹⁰⁴ ที่เรียกว่า “มณฑลลาวกลาง” เพราะเป็นชื่อที่เรียกกันมาแต่ก่อนด้วยความเข้าใจผิด เพราะมณฑลนี้ตั้งอยู่ระหว่างมณฑลซึ่งแต่ก่อนเรียกว่า “ลาวพวน” (อุตร) กับ “ลาวกาบ” (อีสาน) เสียงพูดแปร่งคล้ายชาวมณฑลทั้งสองนั้นแต่เป็นภาษาไทย และชาวบ้านและข้าวงเฉียงโดยรอบก็เรียกว่า “ไทยโคราช” ด้วยถือตัวว่าเป็นไทยแท้ เมื่อเขาถูกใครเรียกว่า “ลาว” เขาจะปฏิเสธว่าเขาไม่ใช่ลาว เข้าเป็นไทยแท้ ชื่อมณฑลจึงเปลี่ยนเป็น “มณฑลนครราชสีมา” ตามชื่อเมืองที่ตั้งมณฑลนั้น อ้างถึงใน (สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เทศาภิบาล, หน้า 215.)

ข้าหลวงเทศาภิบาลบัญชาการมณฑลนี้¹⁰⁵ ต่อมาในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ก็ได้มีการเลิกวิธีการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล และเปลี่ยนเป็นการปกครองแบบจังหวัดแทน¹⁰⁶

โคราชในสมัยของพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ ได้เริ่มมีการเผยแพร่ศาสนาบ้างแล้ว และอยู่ในความดูแลของมิสซังลาว แต่ต่อมาใน พ.ศ. 2452 ได้มีการทำข้อตกลงระหว่างมิสซังลาวและมิสซังสยาม ให้มิสซังสยามรับผิดชอบโคราชแทน เนื่องจากสมัยนั้นการเดินทางจากกรุงเทพฯไปโคราชใช้เวลาไม่ถึงวัน แต่จากมิสซังลาวที่มีศูนย์กลางที่หนองแสง นครพนม ต้องใช้เวลาในการเดินทาง 3-4 อาทิตย์โดยทางเกวียน จึงไม่สะดวกที่จะดูแลพื้นที่บริเวณนี้¹⁰⁷ ในช่วงที่โคราชอยู่ในความดูแลของมิสซังสยาม เป็นช่วงที่เริ่มจะมีคนสนใจในศาสนาคาทอลิกเพิ่มมากขึ้น บาทหลวงรองแดลได้รับมอบหมายให้มาเผยแพร่ศาสนาในบริเวณแถบนี้ ในปี พ.ศ. 2455 ได้เขียนรายงานไปยังพระสังฆราชแปรร้อยถึงสถานการณ์ทั่วไปว่า

ปีนี้เมืองโคราชคึกคักมาก เริ่มต้นก็ลำบากทีเดียว แต่ต่อมาก็ให้ผลดีอย่างน่าประหลาดใจ ตอนปลายเดือนกุมภาพันธ์ขณะที่อากาศหนาวเริ่มอบอุ่นขึ้น ก็เกิดมีโรคระบาดหนักกว่าปกติ อหิวาตกโรคและไข้ทรพิษ ได้หมุนเวียนเปลี่ยนกันคุกคามประชาชนในเขตนี้ บ้านหลายหลังกลายเป็นบ้านร้าง คนที่กำลังเรียนคำสอนอยู่หลายคน ก็ทำตามคนหมู่มาก และได้ไปตั้งกระท่อมอยู่กลางป่าเป็นการชั่วคราว แต่ไม่นานก็รีบกลับเข้ามา¹⁰⁸

ต่อมาในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2455 ได้มีผู้แทนชาวบ้านหมู่บ้านสูงเนินประมาณ 20 คนเดินทางมาหาบาทหลวงรองแดลเพื่อขอเรียนคำสอน ท่านจึงส่งครูทัน (สามเณรสี่จากโบสถ์จันทบุรี) ไปสอนคำสอนให้ ต่อมาในวันที่ 6 มิถุนายน บาทหลวงรองแดลได้เดินทางไปหมู่บ้านสูงเนิน ทำให้ในช่วงเวลานั้นมีผู้ที่กำลังเรียนคำสอนทั้งสิ้น 241 คน จาก 56 ครอบครัว จากนั้นก็มีชาวบ้านจากบ้านหันมาขอเรียนคำสอนอีก 19 ครอบครัว จำนวน 85 คน¹⁰⁹ ต่อมาได้มีการทำพิธีรับศีลล้างบาป เป็น

¹⁰⁵ สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เทศาภิบาล, หน้า 73.

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

¹⁰⁷ สังฆมณฑลนครราชสีมา, วัดในสังฆมณฑลนครราชสีมา, (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2545), หน้า 12.

¹⁰⁸ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงเทพฯ ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 156. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 156-157.

พิธีที่ชาวบ้านแถบนั้นเรียกว่า “พิธียินดีพื้นอำนาจผีร้าย” ที่โบสถ์นักบุญยอแซฟ บ้านหันในปี พ.ศ. 2470 จำนวน 60 คนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ¹¹⁰

ในปี พ.ศ. 2465 ได้มีพระภิกษุรูปหนึ่ง (มีชื่อว่า มั่ง ศรีสุระ) จำพรรษาอยู่ที่อำเภอพิมาย เคยได้ยินเรื่องเกี่ยวกับศาสนาคริสต์จึงเกิดความสนใจ และเดินทางมาที่บ้านหลวงตามัน ในเขตอำเภอพิมาย เพื่อพบกับครูแหยม ขุนคักดา ซึ่งขณะนั้นเป็นครูสอนคำสอนอยู่ที่บ้านหนองพอง อำเภอโนนสูง เมื่อได้สนทนากันเรื่องศาสนาคริสต์แล้วจึงมีความสนใจต้องการเรียนรู้ ครูแหยมจึงแนะนำให้เดินทางไปหาบาทหลวงโทมา วิวัฒน์ (แซน) สมานจิต ซึ่งเป็นบาทหลวงพื้นเมืองจากกรุงเทพฯ ที่ทำงานอยู่โคราช หลังจากนั้นพระภิกษุมั่งได้สึกและเข้าเป็นคริสตัง ได้เดินทางกลับไปที่บ้านนาเชือก จ.มหาสารคาม ซึ่งเป็นบ้านเกิด และประกาศศาสนาให้กับชาวบ้าน แต่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนบ้า จึงได้เชิญครูแหยมไปสอนคำสอน เมื่อไปถึงได้มีการถกเถียงเรื่องศาสนากันพอสมควร และได้มีชาวบ้านประมาณ 100 คน ขอเรียนคำสอนด้วย บาทหลวงโทมาจึงได้ส่งครูหอม แสนทรัพย์ และครูพัน แสนทรัพย์ ไปช่วยสอนคำสอน แต่ได้มีความขัดแย้งกับชาวบ้านที่ไม่เชื่อ พวกเขาที่เรียนคำสอนจึงย้ายไปอาศัยอยู่ที่บ้านนาดูน ใกล้กับบ้านนาเชือก ต่อมาจึงได้มีการโปรดศีลล้างบาป โดยบาทหลวงโทมา มีชาวบ้านรับศีลล้างบาปจำนวน 99 คน และได้ตั้งโรงสวดขึ้นที่หมู่บ้านแห่งนี้¹¹¹

แต่ต่อมาพวกคริสตังก็ถูกชาวบ้านที่บ้านนาดูนกลั่นแกล้งอีก นายมั่งจึงได้นำชาวบ้านไปอยู่ที่บ้านสองพี่น้อง นครราชสีมา ซึ่งมีคนสนใจคาทอลิกเหมือนกัน¹¹² พ.ศ. 2474 พระสังฆราชเปร์รอสจึงได้ส่งบาทหลวงราฟาแอล บุญมี รักสงบ (ตรีธारा) ไปสอนคำสอนแก่พวกเขา ในเดือนมิถุนายน ปีเดียวกันนี้ บาทหลวงราฟาแอล บุญมี ได้ทำการโปรดศีลล้างบาปแก่ชาวบ้าน 33 คน แต่ในขณะนั้นมีผู้ที่ต่อต้านคริสตังทำการเผาโบสถ์ทั้งที่บ้านนาดูนและบ้านสองพี่น้อง ดังนั้นเพื่อเป็นการยุติปัญหาต่างๆ คริสตังใหม่เหล่านี้จึงตัดสินใจไปรวมกันและตั้งหมู่บ้านคริสตังใหม่ขึ้นมาในวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2474 โดยตั้งชื่อว่า บ้านโนนแก้ว มีคริสตังใหม่ 152 คน และสร้างโบสถ์มุงจากหลังหนึ่งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน ให้ชื่อว่า โบสถ์นักบุญเทเรซา ต่อมาได้สร้างโบสถ์เป็นไม้ยกใต้ถุนสูง เพื่อให้มีความคงทนมากยิ่งขึ้น¹¹³

¹¹⁰ สังฆมณฑลนครราชสีมา, วัดในสังฆมณฑลนครราชสีมา, หน้า 23.

¹¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28-29.

¹¹² บาทหลวงโรเบิร์ต กอสเต, การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 623.

¹¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 623.

3.2 โบสถ์นักบุญเทเรซา บ้านโนนแก้ว หลังแรก พ.ศ. 2474

ที่มา : หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ เพิ่มภาพสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

โบสถ์หลังใหม่ของบ้านโนนแก้วถูกสร้างขึ้นจากเงินบริจาคของนายเฟรเดอริค เดอ เยชู คหบดีคริสตังในกรุงเทพฯ ผ่านทางบาทหลวงราฟาแอล บุญมี โดยในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 พระสังฆราชแปร์รอส ได้เดินทางมาเสกโบสถ์ดังกล่าว และมีพิธีโปรดศีลกำลังให้กับชาวบ้านด้วย ในขณะนั้นได้มีการสอนเรียนแล้วโดยภคินีคณะพระหฤทัยจากกรุงเทพฯ และในปี พ.ศ. 2479 จึงได้รับอนุมัติให้เปิดโรงเรียนได้ ต่อมา พ.ศ. 2481 บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ได้รับมอบหมายให้มาเป็นเจ้าอาวาสที่บ้านโนนแก้ว และเดินทางไปดูแลที่บ้านหันด้วย¹¹⁴ ต่อมากลุ่มคริสตังที่นครราชสีมาก็ได้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2508 จึงได้มีการประกาศให้นครราชสีมาเป็นสังฆมณฑลนครราชสีมาจนถึงปัจจุบัน

3.1.4 สถิติคริสตัง

เมื่อเริ่มต้นสมัยการปกครองของพระสังฆราชแปร์รอสในปี พ.ศ. 2453 ได้มีการเขียนรายงานประจำปีถึงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ถึงเรื่องจำนวนคริสตังในมิสซังสยามดังนี้

เป็นเรื่องที่น่าเศร้าจริงๆที่เราเริ่มเขียนรายงานเช่นนี้ แต่ละปีมีมิสซังต่างๆ ส่วนใหญ่ได้รับความบรณาใจจากการเห็นจำนวนคริสตังเพิ่มมากขึ้น และมีการบันทึกจำนวนผู้รับศีลล้างบาปในบัญชียาว... สำหรับเรานั้นกลับเป็นไปในทางกลับกัน ดูเหมือนว่าความพยายามของเราล้มเหลว การกลับใจของคนต่างศาสนานี้น้อยมาก แม้จะมีการเพิ่มจำนวนการรับศีลล้างบาป

¹¹⁴ สังฆมณฑลนครราชสีมา, วัดในสังฆมณฑลนครราชสีมา, หน้า 32-33.

ของลูกคริสตังแล้วก็ตาม จำนวนคริสตังทั้งหมดก็ยังเพิ่มขึ้นอย่างเชื่องช้า เมื่อใดหนอเราจะสามารถเก็บเกี่ยวได้ผลมากกว่าที่เป็นอยู่ในดินแดนนี้¹¹⁵

ในสมัยของพระเจ้าบรมราชาแปรร์รอสนี้ ท่านได้พยายามให้บรรดาบาทหลวงที่ประจำตามโบสถ์ต่างๆ ทำบัญชีครอบครัวคริสตังอย่างละเอียด เนื่องจากท่านต้องการที่จะสำรวจจำนวนประชากรคริสตังในสยามที่แน่นอนเพื่อทำการรายงานไปที่ศูนย์กลางของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เพราะเมื่อมีการล้างบาปนั้นจะต้องมีการบันทึกรายละเอียดของบุคคลผู้นั้นลงในสมุดที่เรียกว่า บัญชีศีลล้างบาป (Liber Baptizatorum) ดังที่ปรากฏในรายงานประจำปี พ.ศ. 2460 ดังนี้

หลายปีมาแล้วข้าพเจ้าประหลาดใจในการขึ้นๆลงๆของจำนวนคริสตัง ถึงแม้ว่าจำนวนคนรับศีลล้างบาปมีมากกว่าคนตาย ก็ยังมีข้อแตกต่างหลายอย่าง ที่ข้าพเจ้าไม่สามารถอธิบายได้ บางวัดทำสมุดบัญชีล้มมะโนครัวคริสตังไว้เรียบร้อยดี แต่หลายวัดนั้น แม้ข้าพเจ้าได้แนะนำไปแล้ว ก็ยังละเลยลงบัญชีดังกล่าว ตั้งแต่เมื่อปีกลาย [พ.ศ.2459] ข้าพเจ้าขอให้ทุกโบสถ์ทำบัญชีรายชื่อครอบครัวคริสตังทุกครอบครัว พร้อมด้วยจำนวนสมาชิกในแต่ละครอบครัว โดยเรียงตามลำดับตัวอักษร ส่งให้ข้าพเจ้าทุกปี เกือบทุกวัดได้ทำบัญชีรายชื่อดังกล่าวอย่างเรียบร้อย¹¹⁶

การรายงานจำนวนคริสตังของมิสซังสยาม ปรากฏตัวเลขที่ชัดเจนตั้งแต่ พ.ศ. 2452-2483 และตั้งแต่ พ.ศ. 2484-2490 ไม่ปรากฏเอกสารรายงานสถิติประจำปี อาจเป็นเพราะปัญหาจากสงครามอินโดจีนที่มีผลกระทบต่อมิสซัง เนื่องจากบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเกือบทั้งหมดต้องเดินทางออกจากประเทศไทย เพราะฝรั่งเศสและไทยมีกรณีพิพาทกันเรื่องดินแดน อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการเบียดเบียนศาสนาเกิดขึ้น การเผยแพร่ศาสนาจึงได้หยุดชะงักลง ดังนั้นจากรายงานประจำปีของมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. 2452-2483 จึงสามารถสรุปจำนวนของคริสตังในมิสซังสยามแบ่งเป็นจำนวนคริสตังทั้งหมด จำนวนผู้ใหญ่ที่เข้าเป็นคริสตังในแต่ละปี และจำนวนเด็กที่เป็นคริสตังในแต่ละปี ได้ดังนี้

¹¹⁵ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์กลางต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 136. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 172.

3.1 ตารางสรุปจำนวนคริสตังในมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. 2452-2483¹¹⁷

ปี	จำนวน คริสตัง	ผู้ใหญ่ รับศีลล้างบาป	เด็กรับศีลล้าง บาป
2452	23,600	346	657
2453	23,600	244	663
2454	24,025	362	764
2455	21,607	259	1,229
2456	24,200	257	895
2457	24,200	ไม่มีรายงาน	ไม่มีรายงาน
2458	23,767	296	864
2459	23,179	241	841
2460	23,179	255	858
2461	24,400	261	831
2462	24,344	ไม่มีรายงาน	ไม่มีรายงาน
2463	26,462	291	1,073
2464	26,613	295	1,077
2465	27,260	301	1,073
2466	27,931	343	1,025
2467	28,487	ไม่มีรายงาน	ไม่มีรายงาน
2468	29,405	263	1,043
2469	30,457	305	1,170
2470	31,030	340	1,105
2471	31,959	273	1,109
2472	32,872	330	1,027
2473	26,989	266	1,170
2474	27,811	578	1,088

¹¹⁷ ตารางจำนวนคริสตังสรุปจาก หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 25 แฟ้มที่ 3,4,6 รายงานประจำปีและสถิติต่างๆเรื่อง "Extrait du Compte-Rendu 1909-1940"

ปี	จำนวน คริสตัง	ผู้ใหญ่ รับศีลล้างบาป	เด็กรับศีลล้าง บาป
2475	29,025	479	915
2476	29,709	635	1,044
2477	30,913	635	1,044
2478	32,045	545	1,137
2479	32,910	446	993
2480	33,801	567	953
2481	34,729	535	1,008
2482	35,269	466	945
2483	36,127	564	914

จากตารางทำให้เห็นว่าจำนวนของคริสตังโดยเฉลี่ยระหว่าง พ.ศ. 2452-2490 เพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่ได้รับศีลล้างบาป แต่ผู้ใหญ่ที่เข้ามาเป็นคริสตังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กในแต่ละปี ซึ่งพอจะอนุมานได้ว่าเด็กที่รับศีลล้างบาปนั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นลูกของคริสตังที่นำลูกมารับศีลล้างบาป ดังนั้นจำนวนในแต่ละปีจึงมีมากกว่าผู้ใหญ่

3.2 เครื่องมือในการทำงานเพื่อเผยแผ่ศาสนาของมิชชันนารี

3.2.1 สื่อสิ่งพิมพ์

การพิมพ์สำหรับการเผยแผ่ศาสนา ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งของบรรดามิชชันนารี ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ดังเช่นที่หมอบรัดเลย์ซึ่งเป็นมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ได้ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่ตรอกกัปตันบุชและได้ใช้โรงพิมพ์แห่งนี้พิมพ์สิ่งพิมพ์สำหรับเผยแผ่ศาสนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2378 ในขณะที่มิชชันนารีคณะเบปติสต์ ก็ได้มีโรงพิมพ์ของตัวเอง และตั้งอยู่ในตรอกกัปตันบุชเช่นเดียวกับที่แรก โดยมีศาสตราจารย์โรเบิร์ต ดาเวนพอร์ต (Robert Davenport) เป็นช่างพิมพ์ผู้ดูแลร่วมกับศาสตราจารย์ชาร์ลส์ โรบินสัน (Charles Robinson) ขณะนั้นคณะเบปติสต์ยังไม่มีตัวพิมพ์ภาษาไทยใช้เอง แต่มีความชำนาญในการพิมพ์ กับทางโรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ที่มีตัวพิมพ์ภาษาไทยแต่ไม่มีความชำนาญ ทั้งสองจึงได้ร่วมมือกันในการพิมพ์หนังสือขึ้น สิ่งพิมพ์ครั้งแรกนี้คือหนังสือ บัญญัติสิบประการ ประกอบไปด้วย คำนำและคำอธิบาย บทอธิฐานสั้นๆ และเพลงสรรเสริญ 3 บท ขนาด 8 หน้ายก จำนวน 1,000 เล่ม และต่อมา หนังสือเล่มสำคัญๆ ที่หมอบรัดเลย์

ได้ตีพิมพ์ขึ้น เช่น คัมภีร์ธรรมจักร (พ.ศ. 2385) บางกอกรีคอร์เดอร์ (2388) บางกอกคาเลนดาร์ (2402-2416) ประถม ก กา แจกลูกอักษร (2403) กฎหมายเมืองไทย (2405) เป็นต้น¹¹⁸

ในส่วนโรงพิมพ์แห่งแรกของมิสซังสยามได้ถูกตั้งขึ้นที่โบสถ์ซางตาครูส พ.ศ. 2338 ในสมัยของพระสังฆราชการ์โนลต์ (Garnault) โดยหนังสือเล่มแรกที่ได้รับการพิมพ์จากโรงพิมพ์ดังกล่าวคือ คำสอนคริสต์ตั่ง ภาคต้น¹¹⁹ พิมพ์เป็นภาษาวัด ระบุสถานที่และปีที่พิมพ์ว่า “ในวัดซางตาครูส ณ บางกอก ศักราชแต่ไถ่ชาติมนุษย์ 1796 ปี”¹²⁰ เนื้อหาของหนังสือเล่มดังกล่าว เป็นการอธิบายถึงเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ใช้การอธิบายแบบถามตอบ สำหรับเป็นคู่มือการศึกษา ต่อมาโรงพิมพ์ได้ถูกย้ายมาที่โบสถ์อัสสัมชัญ โดยพระสังฆราชคูเวซี (Courvezy) ในปี พ.ศ. 2380¹²¹ และในสมัยของพระสังฆราชที่สืบตำแหน่งต่อมาก็ได้ใช้โรงพิมพ์แห่งนี้ เพื่อผลิตหนังสือสำหรับคริสต์ตั่งในมิสซังสยาม ดังนั้นในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอสก็เช่นเดียวกัน การพิมพ์ก็ได้ถูกใช้เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างมิสซังและบรรดาคริสต์ตั่ง ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

การพิมพ์นิตยสารของคาทอลิกในมิสซังสยาม ปรากฏครั้งแรกใน พ.ศ. 2456 โดยตีพิมพ์จากโรงพิมพ์อัสสัมชัญ ภราดาฮีลารีอุส-มารี ฟรังซัว ตูเวอเนท์ (Hilarius-Marie Francois Thouvenet) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าภราดา ฟ. ฮีแลร์ แห่งคณะเซนต์คาเบรียล เป็นบรรณาธิการ ได้ออกนิตยสารของโรงเรียนอัสสัมชัญ ใช้ชื่อว่า อัสสัมชัญอุโฆษสมัย หรือชื่อภาษาฝรั่งเศสว่า *Echo de l'Assomption* เป็นวารสารราย 3 เดือน ตีพิมพ์บทความ 3 ภาษาได้แก่ ไทย อังกฤษ และฝรั่งเศส¹²² วัตถุประสงค์ของการตีพิมพ์นิตยสารฉบับนี้คือ “มีประสงค์อยู่ที่แต่เพียงจะเอื้อเพื่อการศึกษาวิชาความรู้ ความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ต่อพระศาสนา อ่อนน้อมสุภาพต่อกฎหมายบ้านเมืองและการระเบียบเรียบร้อยระหว่างสานุศิษย์สำนักนี้

¹¹⁸ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ และคณะ, สยามพิมพ์การ: ประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2549), หน้า 11-13

¹¹⁹ Gérald Duverdier, “La Transmission de l’Imprimerie en Thaïlande: Du Catéchisme de 1796 Aux Impressions Bouddhiques sur Feuilles de Latanier” *Bulletin de l’Ecole Française d’Extrême-Orient* 68, 68 (1980): 215.

¹²⁰ KHÂM SÓN CHRISTANG, (Bangcoc: Sancta Crus, 1796).

¹²¹ ชีมนอนา สมศรี บุญอรุณรักษา, “พระสังฆราชมอง บัปติสต์ บัลเลอว์ซ์ (ค.ศ.1805-1862) พระสหายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นักพิมพ์และนักเขียน,” (ประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอบอร์น, 2543), หน้า 198.

¹²² สมศักดิ์ ดำรงสุนทรชัย, “100 ปีแห่งพันธกิจศักดิ์สิทธิ์ คณะเซนต์คาเบรียลประเทศไทย,” *ผู้จัดการ* 20,228 (กันยายน 2545): 75.

เท่านั้น”¹²³ นอกเหนือจากเรื่องของศาสนาแล้ว นิตยสารเล่มนี้ยังถือเป็นแหล่งรวบรวมบทประพันธ์ กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ซึ่งภราดา ฟ. ฮีแลร์ ที่มีความแตกฉานด้านภาษาไทยอย่างยิ่ง แต่งขึ้นเป็นจำนวนมาก¹²⁴ ด้วยความแตกฉานนี้เอง ทำให้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงโปรดให้ ภราดา ฟ. ฮีแลร์ แปลเรื่องโกษาปานไปฝรั่งเศส ลงพิมพ์ใน อัสสัมชัญอุโฆษสมัย เริ่มตั้งแต่ฉบับ พ.ศ. 2461 ใช้ชื่อว่า “ทูตไทยไปเมืองฝรั่งเศส” จนจบในฉบับ พ.ศ. 2466 ซึ่งต่อมาได้ถูกรวมตีพิมพ์ ในชุดประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 57-60 โดยใช้ชื่อใหม่ว่า “โกษาปานไปฝรั่งเศส”¹²⁵ ต่อมาภราดาไมเคิล (Michael) ได้ทำหน้าที่บรรณาธิการต่อจากภราดา ฟ. ฮีแลร์ และใน พ.ศ. 2474 พระสังฆราช แปรรอสได้รับช่วงต่อในการเป็นบรรณาธิการของนิตยสาร อัสสัมชัญอุโฆษสมัย¹²⁶

นอกเหนือจากนิตยสารฉบับดังกล่าวแล้ว มิสซังสยามยังได้ออกนิตยสารสำหรับมิชชันนารี ฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2457 ใช้ชื่อว่า สงฆ์สัมพันธ์ หรือ Trait d'Union โดยมีบาทหลวงหลุยส์ ไชแรง เป็นบรรณาธิการ จุดประสงค์ของวารสารฉบับนี้มีขึ้นเพื่อ “มุ่งรวมบรรดามิชชันนารีในกรุงเทพฯ ให้เป็นหนึ่งเดียวกันอย่างแน่นแฟ้น และเป็นสื่อให้ทราบถึงศาสนของสันตะสำนัก พร้อมทั้งกฎข้อบังคับและพระราชบัญญัติที่ควรทราบ”¹²⁷ เนื้อหาทั่วไปของนิตยสาร สงฆ์สัมพันธ์ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชาวสารจากต่างประเทศ ชาวทางราชการของสยาม ที่ได้ถูกแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส เพื่อให้บาทหลวงฝรั่งเศสได้เข้าใจความเป็นไปในสังคมสยามและในพระศาสนจักร

นอกเหนือจากนิตยสารสองฉบับที่กล่าวมาแล้ว พระสังฆราชแปรรอสยังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสิ่งพิมพ์ที่มีอิทธิพลมากขึ้นในสังคมของคนไทยขณะนั้น ทำให้ท่านคิดว่าควรที่จะออกสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือนิตยสาร เพื่อทำการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคริสต์ศาสนา สำหรับคริสตัง เพราะเนื่องจากนิตยสาร อัสสัมชัญอุโฆษสมัย และ สงฆ์สัมพันธ์ เป็นนิตยสารเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นในปี พ.ศ. 2460 พระสังฆราชแปรรอสได้สั่งให้โรงพิมพ์ของมิสซังสยามตีพิมพ์นิตยสาร สารศาสน์คฤศตัง ดังที่ปรากฏในรายงานประจำปี พ.ศ. 2460 ว่า

¹²³ ภราดา ฟ. ฮีแลร์, “บทนำ,” อัสสัมชัญอุโฆษสมัย 1,1 (มกราคม 1913) : 1.

¹²⁴ สมามคมอัสสัมชัญ, อัสสัมชัญประวัติ ๑๑๕ ปี, หน้า 176.

¹²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 183-184.

¹²⁶ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กลองที่ 103 แฟ้มที่ 1 โรงพิมพ์อัสสัมชัญ (ค.ศ. 1922-1932) เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปรรอส ถึงสมุหพระนครบาลกรุงเทพฯ ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474”

¹²⁷ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 171. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ท่ามกลางแนวความคิดใหม่ๆ ที่แพร่หลายออกมาทางหนังสือพิมพ์ นิตยสารทุกประเภทซึ่งปัจจุบันมีเต็มกรุงสยามไปทั่ว เราจึงต้องสอนพวก คริสต์ดั่งของเรา ให้รู้เรื่องศาสนาของเราอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้อง แนะเยาวชน... มีนิตยสารภาษาไทยฉบับหนึ่ง ออกมาเพื่อให้คริสตังมี หนังสือที่ดีอ่าน และเพื่อเผยแพร่วามจริงซึ่มซาบในท่ามกลางคนต่าง ศาสนา¹²⁸

นิตยสาร สารสาสน์คฤศตัง มีกำหนดออกเป็นรายเดือน จำนวน 16 หน้า ราคา 2 บาทต่อปี ถ้าวรับทางไปรษณีย์เพิ่มอีก 30 สตางค์ โดยมีพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส เป็นบรรณาธิการ นิตยสาร¹²⁹ แต่ไม่ปรากฏเอกสารยืนยันถึงจำนวนแน่ชัดที่ได้มีการตีพิมพ์แต่ละครั้ง ส่วนเนื้อหาของ นิตยสาร เกี่ยวกับการอธิบายบทพระคัมภีร์ที่ใช้อ่านในโบสถ์แต่ละสัปดาห์ นิทานสอนใจ บทกลอน ข่าวสารทั่วไปในมิสซัง ข่าวทางราชการ และบทสวดภาวนาต่างๆ พิมพ์เป็นภาษาไทย และบางส่วน ที่พิมพ์เป็นภาษาวัด โดยในฉบับแรก หัวเรื่องทีปรากฏในนิตยสารมีดังนี้ บทพระเอวังเยลีโอ (บท พระเอวังเยลีโอในวันอาทิตย์ที่ต้นในอัดเวนโต) คำสอน (ปรนนิบัติพระพุทธรูปมารดา)¹³⁰ เรื่องต่างๆ (สุภาชิตสอนคฤศตัง) เกษตรกรรม (ตำราเลี้ยงไก่) คำกลอน (เรื่อง “ตูข้าไม่รู้จักเจ้า”) ชื่อคน (อันตน วินก็ รับช่างทาสิ แลตั้งบ้านต่างๆ) ภาวนา บทกลอน คำสอน อ่านเล่น เรื่องต่างๆ และราชการ¹³¹ ในกรณีของข่าวทางราชการทั้งหมดที่ปรากฏ จะเป็นเรื่องทีเกี่ยวกับข้อประกาศทางราชการทั้งสิ้น เช่น ประกาศเสนาบดีกระทรวงนครบาล ห้ามไม่ให้เล่นการพนันบางอย่างทีเคยเล่นในโรงบ่อน¹³² พระราชบัญญัติการตรวจสอบบัญญัติสัมมะโนคร้ว แลการจดทะเบียนคนเกิดคนตาย ย้ายตำบล พุทธศักราช 2460¹³³

¹²⁸ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 171. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹²⁹ บรรณาธิการ, “คำบำรุง,” สารสาสน์คฤศตัง 1,1 (มกราคม 1917): 16.

¹³⁰ พระพุทธรูปมารดาในที่นี้หมายถึง พระนางมารีอา พระมารดาของพระเยซูเจ้า เนื่องจากเป็นคำที่ใช้ในมิสซังสยามมาตั้งแต่ในอดีต มีผู้ให้เหตุผลของการใช้คำว่า พุทธ เพื่อเป็นตัวแทนในการเรียกพระเจ้าว่า “ศัพท์พุทธะนี้ตรงกับคำ “Omnisciens” ในภาษาลาติน แปลว่ารอบรู้ หรือจะว่า ตรัสรู้ ก็คงไม่ผิดอะไร คำพุทธะเพนยอดศัพท์ในภาษาไทยเรา มิใช่เพนนามเฉพาะ แต่เพนคำแทนชื่อซึ่งเราใช้ยกย่องเกียรติคุณ ท่านผู้ซึ่งเพนเอกกว่ามนุษย์ทั้งหลาย ก็เมื่อพระมหาเยซูคฤศตังซึ่งนับว่า เพนเจ้าเหล่านี้กรเทวดา... พระองค์ไม่สมควรกับ คำ “พุทธะ” บ้างแหละหรือ และพระมารีอาซึ่งเพนพระมารดา ถ้าจะเรียกว่า พระพุทธรูปมารดา ท่านก็ยังคงเห็นใจความผิดแปลกอะไรอีกเล่า” (บรรณาธิการ, “พระพุทธรูปมารดา,” สารสาสน์คฤศตัง 2,5 (พฤษภาคม 1918): 66-68.)

¹³¹ บรรณาธิการ, “สารบาญ,” สารสาสน์คฤศตัง 1, 12 (ธันวาคม 1917): 194-196.

¹³² บรรณาธิการ, “ราชการ,” สารสาสน์คฤศตัง 1,4 (เมษายน 1917): 63.

¹³³ บรรณาธิการ, “ราชการ,” สารสาสน์คฤศตัง 1,7 (กรกฎาคม 1917): 107.

3.3 นิตยสาร สารสาสน์คฤศตัง ฉบับแรก พ.ศ. 2460

ที่มา : บรรณาธิการ, “ปกหน้า,” สารสาสน์คฤศตัง 1,1 (มกราคม 1917).

ในช่วงปีแรกของนิตยสาร สารสาสน์คฤศตัง ได้ลงบทความเกี่ยวกับความรู้ต่างๆนอกเหนือจากความรู้ทางศาสนาเช่น ตำราเลี้ยงไก่ เป็นเรื่องที่แปลมาจากภาษาฝรั่งเศส เริ่มอธิบายตั้งแต่การเลี้ยงโดยทั่วไป จนถึงการรักษาโรคชนิดต่างๆ ซึ่งโรคเหล่านี้มันมีการระบุตัวยาที่ใช้ในการรักษา อีกทั้งแนะนำการรักษาเบื้องต้นเช่น ถ้าไก่เป็นโรคคริสตังก็ให้น้ำน้ำมันมะกอกพ่นเข้าไปทางทวาร แล้วให้เศษขนมปังบดเป็นอาหาร¹³⁴ หรือวิชาทำหนัง ฟอกหนัง และรักษาหนัง¹³⁵ วิชาที่ได้ยกมากล่าวนี้ทำให้เข้าใจมิสซังสยามในขณะได้ว่า ไม่เพียงแต่ต้องการที่จะสนับสนุนทางด้านความรู้ทางศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังสนับสนุนความรู้ต่างๆที่เป็นประโยชน์

ใน พ.ศ. 2466 จากบทความของบรรณาธิการทำให้ทราบว่า สารสาสน์คฤศตัง ไม่ค่อยเป็นที่นิยมแพร่หลาย ทำให้ประสบปัญหาแทบจะปิดตัวลง เนื่องจากเป็นนิตยสารเฉพาะสำหรับคริสตังเท่านั้น มีเนื้อความแต่เรื่องเกี่ยวกับศาสนาทั้งสิ้น และไม่มีการนำเรื่องราวประโลมโลกมาลง เพราะขัดต่อศีลธรรมทางศาสนา จึงทำให้เป็นหนังสือซึ่งขัดต่อความนิยมของบุคคลบางจำพวกที่ไม่พอใจอ่าน¹³⁶ แต่ในท้ายที่สุดก็สามารถตีพิมพ์ต่อไปได้ ใน พ.ศ. 2468 ได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนชื่อ

¹³⁴ บรรณาธิการ, “ตำราเลี้ยงไก่,” สารสาสน์คฤศตัง 1, 12 (ธันวาคม 1917): 183.

¹³⁵ บรรณาธิการ, “วิชาทำหนังหรือฟอกหนัง และวิชารักษาหนัง,” สารสาสน์คฤศตัง 2, 6 (มิถุนายน 1918): 95.

¹³⁶ บรรณาธิการ, “พระปีใหม่,” สารสาสน์คฤศตัง 7,1 (มกราคม 1923): 1.

นิตยสารจาก สารสาสน์คฤศตัง เป็น สารสาสน์¹³⁷ รวมระยะเวลาในการพิมพ์ สารสาสน์คฤศตัง เป็นเวลานาน 8 ปี โดยพระสังฆราชแปร์รอสได้มอบหมายให้บาทหลวงวิกตอร์ วิวัฒน์ ธงชัย รับหน้าที่ดูแล สารสาสน์ หลังจากนั้นบาทหลวงเบโตร อัลฟองส์ ตรี ทรงสตัยก็ได้รับหน้าที่ระยะหนึ่งในการดูแลนิตยสารนี้ แต่เนื่องจากสุขภาพของบาทหลวงท่านดังกล่าวที่ไม่แข็งแรง ทำให้พระสังฆราชแปร์รอสมอบงานนี้ให้ภราดาแมงฟอร์ต เดล โรซารีโอ (Montfort del Roserio)¹³⁸ และภราดาลูโดวิโก มารีอา (Ludovico Maria)¹³⁹ แห่งคณะเซนต์คาเบรียลเป็นผู้ดูแล¹⁴⁰

เมื่อคณะบรรณาธิการได้เปลี่ยนชื่อ สารสาสน์คฤศตัง เป็น สารสาสน์ นั้น ได้ปรับปรุงหน้าปกจากกระดาษเนื้อหยาบธรรมดาเป็นกระดาษแข็ง และได้พิมพ์หน้าปกเป็นสีเพื่อให้เกิดความสวยงามมากขึ้น จากแต่ก่อนเคยพิมพ์ภาพโบสถ์อัสสัมชัญเป็นรูปหน้าปก ก็ได้เปลี่ยนเป็นรูปตามสถานการณ์ปัจจุบันหรือเนื้อข่าวของแต่ละฉบับ¹⁴¹ และมีนายสวัสดิ์ ภูทัตโต ครูสอนวาดเขียนของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นผู้วาดภาพประกอบในนิตยสาร¹⁴² รวมทั้งเนื้อหาในนิตยสารก็เปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยการเพิ่มเรื่องราวที่เกี่ยวกับเรื่องชวนหัวสนุกสนานแต่แฝงคำสอนทางศาสนาเข้าไป เพื่อให้ผู้อ่านเกิดสนใจอ่านมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มจำนวนหน้าเพื่อรองรับกับเรื่องราวที่น่าสนใจมากกว่าเดิม ใน พ.ศ. 2469 พระสังฆราชแปร์รอส ได้ออกจดหมายถึงบรรดาคริสตังในมิสซังสยาม เกี่ยวกับการอ่านหนังสือที่คริสตังควรอ่าน [หนังสือและนิตยสารที่คาทอลิกได้พิมพ์ออกมาเท่านั้น] เพราะในขณะนั้นการตีพิมพ์หนังสือออกมามากมาย และบางเล่มเป็นหนังสือที่ขัดกับศีลธรรมทางศาสนา ดังนั้นคริสตังควรอ่านแต่หนังสือที่ได้รับการรับรองจากพระสังฆราช และหนังสือที่แจ้งอยู่ในบานแพนทของปฏิทินคริสตัง อีกทั้งขอให้คริสตังส่งเสริมนิตยสารสารสาสน์ให้มีความเจริญทันสมัยขึ้น¹⁴³

¹³⁷ สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, สารสาสน์คฤศตัง อุดมสาร 1917-2000, (กรุงเทพฯ: สดาร์บูม, 2000), หน้า 19.

¹³⁸ ชาวสเปน เกิดปี พ.ศ. 2443 เดินทางมาถึงกรุงเทพฯวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2463 เดินทางไปรักษาตัวที่สเปน วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2508 มรณะวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2509 ที่สเปน (มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียล, ศตวรรษสมโภช, (กรุงเทพฯ: Sunprinting, 2544), หน้า 90.)

¹³⁹ ชาวสเปน เกิดปี พ.ศ. 2443 เดินทางมาถึงกรุงเทพฯวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2463 มรณะวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2503 ที่ประเทศไทย (มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียล, หน้า 90.)

¹⁴⁰ สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, สารสาสน์คฤศตัง อุดมสาร 1917-2000, หน้า 12.

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

¹⁴² บรรณาธิการ, "บทบรรณาธิการ," สารสาสน์ 10,1 (มกราคม 1926): 136.

¹⁴³ บรรณาธิการ, "จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์โรส ถึงคฤศตังทั้งหลายในแคว้นมิซซังไทย," สารสาสน์ 10,6 (มิถุนายน 1926): 1.

ใน พ.ศ. 2481 สารสาสน์ ได้เปลี่ยนรูปเล่มให้ใหญ่ขึ้นเป็นขนาด 8 หน้ายก จำนวน 64 หน้า และออกเป็นภาษาอังกฤษด้วย จำนวน 8 หน้า อัตราค่าสมาชิกต้องเพิ่มจากภาษาไทยปีละ 2.00 บาท เป็น 2.50 บาท ถ้ารับทางไปรษณีย์ก็เสียค่าแสตมป์อีก ในประเทศ 50 สตางค์ ต่างประเทศ 75 สตางค์ มีเนื้อที่หน้าโฆษณามากขึ้น และเป็นใบแทรกกระดาษสีบางๆ บางฉบับมีถึง 18 หน้า และมีภาพประกอบมากขึ้น¹⁴⁴

จากที่กล่าวมา การพิมพ์นิตยสารของมิสซังสยาม แสดงถึงความก้าวหน้าของมิสซังสยาม ในความพยายามที่จะใช้การพิมพ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนา แม้ว่าจะจำกัดอยู่ในกลุ่มของคริสตังก็ตาม และไม่เพียงแต่นิตยสารเท่านั้นที่มิสซังสยามได้ผลิตออกมา แต่ยังมีหนังสืออีกจำนวนหนึ่งที่โรงพิมพ์อัสสัมชัญได้ตีพิมพ์ขึ้น สำหรับใช้ในมิสซังสยาม ช่วงสมัยพระสังฆราชแปร์รอส ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

นอกจากนิตยสารที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว ยังมีหนังสือซึ่งเป็นสิ่งพิมพ์ที่มิสซังสยามใช้ในการอบรมสั่งสอนบรรดาคริสตัง รวมถึงเป็นเครื่องมือสำหรับการเผยแผ่ศาสนากับคนทั่วไป โดยหนังสือทั้งหมดที่ถูกตีพิมพ์ออกมาในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสนั้น ไม่มีเอกสารระบุจำนวนแน่ชัดว่ามีทั้งสิ้นกี่เล่ม แต่ก็มีรายชื่อของหนังสือบางเล่มที่ถูกตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2453-2460 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 14 เล่ม แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ หนังสือเกี่ยวกับคริสต์ศาสนา และหนังสือแบบเรียน¹⁴⁵ ปรากฏว่าในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการพิมพ์พระคัมภีร์อย่างย่อเป็นภาษาไทยใช้ชื่อว่า พงษาวดารประณมเดิมพรรณากว่าตั้งแต่สร้างโลกลงมาจนถึงวันบังเกิดแห่งพระมหาเยซูคฤศโตเจ้า¹⁴⁶ และพระนิทานแห่งพระมหาเยซูคฤศโตเจ้าล้วนแต่ตามพระเอวังเยลีโอทั้งสิ้น¹⁴⁷ นอกนั้นหนังสือที่เกี่ยวกับคริสต์ศาสนาจะเป็นหนังสือสวดภาวนาและหนังสือสำหรับเรียนคำสอนทั้งสิ้น ส่วนหนังสือเรียนมี 2 เล่มคือ ตรุณศึกษา¹⁴⁸ และ Class-Work in English for the Use of Siamese Students.

ในเรื่องของการแปลพระคัมภีร์ในมิสซังสยาม บทพระคัมภีร์ได้เคยมีการแปลมาแล้วแต่เป็นเพียงฉบับสั้นๆเท่านั้นในสมัยของพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน ทั้งยังใช้วิธีการแปลพระคัมภีร์เป็น

¹⁴⁴ บาทหลวงพงศ์เทพ ประมวลพร้อม, สารสาสน์คฤศตัง อุดมสาร 1917-2000, หน้า 12.

¹⁴⁵ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กลองที่ 103 แผ่นที่ 4 โรงพิมพ์อัสสัมชัญ เรื่อง "Catalogue des ouvrages composes par les missionnaires de Siam"

¹⁴⁶ พงษาวดารประณมเดิมพรรณากว่าตั้งแต่สร้างโลกลงมาจนถึงวันบังเกิดแห่งพระมหาเยซูคฤศโตเจ้า, (บางกอก: อัสสัมชัญ, 1912).

¹⁴⁷ พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคฤศโตเจ้าล้วนแต่ตามพระเอวังเยลีโอทั้งสิ้น, (บางกอก: อัสสัมชัญ, 1917).

¹⁴⁸ ภราดา ฟ. ฮีแลร์, ตรุณศึกษา, (บางกอก: อัสสัมชัญ, 1912).

ภาษาบาลี เนื่องจากการคัดลอกข้อความพระคัมภีร์ที่เขียนเป็นภาษาบาลีนี้ เก็บไว้ในเอกสารสมัยพระสังฆราชแปร์รอส และได้แปลไว้ โดยแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย พระคัมภีร์ดังกล่าวมีชื่อว่า “คัมภีร์พระพุทธเยซูคฤศโตศาสนา” ดังตัวอย่างดังนี้

ภวันตา ภวันตา เอกโกพุทธเยกฤษตโร มหาการุณโกโหติ โสสัพเพสัง
มนุสสานัง สรโณโหติ โสโลกัสสา โลโกโหติ โสเอกโกชีวิตนิโกมนุสสานัง ชิว
ตั้งเทติโยโย พุทธเยชุกฤษตวงนัญญุชานติ โสโสอันธกาโร มัคคมัชฌเมวาว
สันโต ติฏฐติ ตุมเหพุทธบุตรตั้ง ปวิสสาหิ เตสังสัททหิตถถ โสปนตุมหากัง
...¹⁴⁹

ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย พระพุทธเยซูคฤศโตองค์เดียว มีพระกรุณา
มาก พระองค์เป็นที่พึ่งของมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์เป็นแสงสว่างของโลก
พระองค์เดียวเป็นผู้ให้ชีวิตร มนุษย์ทั้งหลาย บุคคลใดๆย่อมไม่รู้จักพระ
พุทธเยซูคฤศโต บุคคลนั้นๆเป็นคนมึดยืนอยู่ในกลางทาง ท่านทั้งหลายจง
นับถือพระพุทธบุตร แล้วจงเชื่อซึ่งถ้อยคำเหล่านั้นของพระองค์เถิด...¹⁵⁰

จากความพยายามในการใช้ภาษาบาลีเพื่อแปลพระคัมภีร์ของมิสซังสยาม ทำให้ในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสจึงได้มีการแปลพระคัมภีร์เป็นภาษาไทย แม้ว่าจะเป็นการแปลเพียงฉบับย่อและเนื้อความก็เป็นแบบสรุปรวม ไม่ได้แปลตรง และแม้แต่นิตยสาร สารสาสน์คฤศตัง และ สารสาสน์ ก็ยังได้นำข้อความในพระคัมภีร์มาลงในทุกฉบับ เพื่อให้คริสตังได้อ่าน ถือว่าเป็นพัฒนาการอย่างหนึ่งของมิสซังสยาม

3.2.2 คณะกิจกรรมคาทอลิกสำหรับเยาวชน

สมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 11 (Pio XI พ.ศ. 2465-2482)¹⁵¹ ได้ทรงประกาศสมณกฤษฎีกา “Motu Proprio” ลงวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2466 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาอาศัยกิจการคาทอลิกต่างๆเป็นเครื่องมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการสำหรับเยาวชน ดังนั้น ในมิสซังสยามจึงได้ตอบรับสมณกฤษฎีกาดังกล่าว โดยเริ่มต้นจากการที่ภคินีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ได้นำกิจการคาทอลิกจากฝรั่งเศสเข้ามาเผยแผร์ในมิสซังสยามคือ คณะพลศีล (Mouvement Eucharistique des Jeunes) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความศรัทธาของเด็กนักเรียน

¹⁴⁹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กลองที่ 57 แฟ้มที่ 1 บันทึก (ไม่ระบุปี) เรื่อง “บันทึกพระคัมภีร์ฉบับภาษาบาลี”

¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹⁵¹ Class-Work in English for the Use of Siamese Students, (Bangkok: Assumption, 1917).

โดยเป็นการสนับสนุนเรื่องความศรัทธาต่อพระเจ้า ซึ่งได้นิยามบทบาทของสมาชิกพลศีลว่าเป็นพลทหารของศีลมหาสนิท โดยคณะพลศีลได้เริ่มก่อตั้งในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2468 ณ โรงเรียนเซนต์โยเซฟ คอนเวนต์ มีบาทหลวงกอสตัล (Gostal) เป็นจิตตภาคารดูแลให้การอบรมสมาชิกพลศีล¹⁵²

ในช่วงแรกของการก่อตั้ง คณะพลศีลที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟ คอนเวนต์ ได้แบ่งกลุ่มสมาชิกออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกเด็กกำพร้า แผนกเด็กประจำ และแผนกเด็กไปกลับ ต่อมาบาทหลวงกอสตัลได้เปลี่ยนแปลงการแบ่งกลุ่มสมาชิกให้เหลือเพียง 2 กลุ่ม คือ พลศีลสำหรับเด็กเล็ก คือเด็กที่มีอายุน้อยกว่า 14 ปี และพลศีลสำหรับเด็กโต คือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป โดยในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2471 ได้เริ่มมีการเลือกตั้งประธาน รองประธาน และเลขาฯ เพื่อมีหน้าที่ในการแสวงหาสมาชิกใหม่ และกระตุ้นสมาชิกเก่าให้มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม โดยสมาชิกต้องเข้าร่วมประชุมทุกวันศุกร์ต้นเดือน การประชุมจะเริ่มด้วยการสวดภาวนา รายงานตัวของสมาชิก อ่านรายงานการประชุมในครั้งก่อน และจะลงท้ายด้วยการเข้าไปเฝ้าศีลมหาสนิทในโบสถ์ของโรงเรียน¹⁵³ นอกเหนือจากกิจกรรมในโรงเรียนแล้ว ในปี พ.ศ. 2469 คณะพลศีลในมิสซังสยามได้เริ่มมีการเขียนจดหมายติดต่อกับกลุ่มพลศีลในประเทศฝรั่งเศสและเบลเยียม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการทำงาน และโครงการต่างๆของคณะพลศีลที่ได้มีขึ้นในยุโรป¹⁵⁴

ต่อมา พระสังฆราชแปร์รอสได้แนะนำให้มีการตั้งคณะแพร่ธรรมด้วยการภาวนา (Apostolat De La Priere หรือ Apostleship of prayer) ในปี พ.ศ.2469 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนของภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร และภราดาคณะเซนต์คาเบรียลเป็นอย่างดี คณะแพร่ธรรมด้วยการภาวนามีจุดประสงค์หลัก เน้นถึงความสำคัญของการสวดภาวนาเพื่อพระประสงค์ของสมเด็จพระสันตะปาปา ทุกๆเดือนจะมีการประชุมกันเพื่อสวดภาวนา และในหนังสือนิตยสาร สารสาสน์ ทุกๆเดือนจะมีการตีพิมพ์บทความเชิญชวนให้มีการสวดภาวนาเพื่อบางสิ่งบางอย่าง

¹⁵² รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 221. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁵³ บันทึกประจำวันของโรงเรียนเซนต์โยเซฟ คอนเวนต์ ค.ศ. 1925 เรื่องพลศีลที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟ คอนเวนต์ อ้างถึงใน คณะพลศีลแห่งอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กำเนิดคณะพลศีลประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2543), หน้า 7.

¹⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

เป็นพิเศษ สมาชิกของกลุ่มนี้นั้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบรรดาศิษย์เก่าที่จบไปแล้วของโรงเรียนเซนต์โยเซฟ คอนเวนต์¹⁵⁵

3.2.3 สมาคมสำหรับผู้ใหญ่

นอกจากกลุ่มกิจกรรมสำหรับเยาวชนแล้ว ในมิสซังสยามยังได้มีการจัดตั้งสมาคมสำหรับผู้ใหญ่ขึ้น โดยสมาคมที่ก่อตั้งขึ้นมีอยู่ 2 สมาคมคือ สมาคมลำจุง และสมาคมกาโกลิกแห่งสยาม ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ยุคเริ่มเข้ามา มีบทบาทในการส่งเสริมมิสซังมากยิ่งขึ้น

สำหรับสมาคมลำจุง¹⁵⁶ ได้รับอนุมัติจากพระสังฆราชเปร์รอส ในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2472 สำนักงานอยู่ที่โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน มีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ในการจัดพิธีศพผู้เป็นสมาชิกของสมาคม โดยสมาชิกทุกคนต้องเสียเงินบำรุงปี 25 สตางค์ หรือถ้าสามารถจ่ายในคราวเดียว 5 บาท ก็จะไม่ต้องเสียอีกตลอดชีพ หลังจากที่ยุคคนใดเสียชีวิตลง สมาชิกทุกคนจะต้องบริจาคเงินเพิ่ม 15 สตางค์ เพื่อทางสมาคมจะจัดเงินทำบุญให้แก่โบสถ์เพื่ออุทิศให้แก่ผู้เสียชีวิตจำนวน 7 บาท และมอบให้แก่ญาติของผู้เสียชีวิตอีก 20 บาท¹⁵⁷ เมื่อแรกเริ่มกิจการของสมาคม มีผู้บริหารสมาคมดังนี้

ประธานกรรมการ.....บาทหลวงเจ้าอาวาสโบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน
 กรรมการ.....หลวงพิพัฒน์โอสถ (เกา วรรณางกูร) นายตาง เนียมวิวัฒน์
 นายดอกไม้ เสนะวิณิน นายสน พันธุ์จินดา นายยิ้ม ศรีวิสัย
 เทร่ญญิก.....หลวงดนตรีบรรเลง (กุล เสนะวาทีน)
 ผู้ช่วยเทร่ญญิก.....นายขุน, นายเส็งยม, นายมณฑา¹⁵⁸

ในส่วนของสมาคมกาโกลิกแห่งสยาม มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อที่ฆราวาสจะได้ช่วยเหลือบาทหลวงในการเผยแผ่ศาสนา เยี่ยมเยียนผู้ป่วย โปรดศีลล้างบาปให้แก่เด็กเมื่อใกล้จะเสียชีวิต

¹⁵⁵ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 229. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁵⁶ คำว่า “ลำจุง” มาจากภาษาเวียดนาม เนื่องจากที่ตั้งของสมาคมเป็นชุมชนชาวเวียดนาม แต่ไม่ปรากฏความหมายของคำดังกล่าวในหลักฐานการก่อตั้งสมาคม

¹⁵⁷ หอจดหมายเหตุฯสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 107 แฟ้มที่ 1 กิจการคาทอลิก ค.ศ. 1928-1947 เรื่อง “ข้อบังคับในการตั้งสมาคมของสภามิสซังวัดนักบุญฟรานซิสโกซาเวร์ ลงวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1929”

¹⁵⁸ หอจดหมายเหตุฯสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 107 แฟ้มที่ 1 กิจการคาทอลิก ค.ศ. 1928-1947 เรื่อง “ข้อบังคับในการตั้งสมาคมของสภามิสซังวัดนักบุญฟรานซิสโกซาเวร์ ลงวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1929”

เผยแพร่หนังสือที่ดีในด้านศีลธรรม ช่วยเหลือคนยากจนด้วยการเรียกรายเงิน หรือบริจาคทรัพย์ส่วนตัว มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่โบสถ์อัสสัมชัญ โดยสมาชิกของสมาคมจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มอันได้แก่ กลุ่มยุวชนชาย คือ สมาชิกชายที่ยังไม่ได้แต่งงาน เรียกว่า “คณะนักบุญอลอยซีโอ” เมื่อแรกก่อตั้ง คณะนักบุญอลอยซีโอมีกรรมการบริหารได้แก่ นายแบรนาร์ต ชไนเดอร์ นายยอช เดอ เยชู นายมาเรียว ฟาวาไซ นายมาร์ก เดอซูซา นายโยแซฟ ประยูร นายมานิต บุญคุ้มผล และคณะกรรมการอีก 18 ท่าน¹⁵⁹ กลุ่มยุวชนหญิง คือ สมาชิกหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน เรียกว่า “คณะแม่พระ” เมื่อแรกก่อตั้ง คณะแม่พระมีกรรมการบริหารได้แก่ นางสาวโปลิน เดอ เยชู นางสาวเอมมี โปเฮนสกี นางสาวเอาเรีย ซีเกรา นางสาวโรซา ชไนเดอร์ และคณะกรรมการอีก 23 ท่าน¹⁶⁰ กลุ่มบุรุษ คือ ชายที่ได้แต่งงานแล้ว เรียกว่า “คณะนักบุญโยแซฟ” เมื่อแรกก่อตั้ง คณะนักบุญโยแซฟมีกรรมการบริหารได้แก่ ชุนภักดีดลเกษม (เฮง ปิติปาละ) นายหมง วงตาล หลวงดำรงดุริตเรช (เอี่ยม เสรีวงศ์) นายอ. ลามาซ นายแบร์นาร์ต ชไนเดอร์ นายฟ. เซ่งเจียบ และคณะกรรมการอีก 32 ท่าน¹⁶¹ และกลุ่มสตรี คือ สมาชิกสตรีที่ได้แต่งงานแล้ว เรียกว่า “คณะนักบุญอันนา” เมื่อแรกก่อตั้ง คณะนักบุญอันนามีกรรมการบริหารได้แก่ มักดาเลนา โหมด อู่สวัสดี, อิวอน วอน วงตาล, เอมีลี พวง ดำรงดุริตเรช, อันนา ทรัพย์ วิจารย์สุขกรรม และคณะกรรมการอีก 33 ท่าน¹⁶² และเมื่อสมาชิกในกลุ่มยุวชนได้แต่งงานก็จะย้ายเข้าไปอยู่ในกลุ่มของบุรุษหรือสตรี¹⁶³

จากที่ได้ทำการศึกษาในบทที่ 3 นี้ ทำให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการทำงานของมิสซังสยาม ในสมัยของพระสังฆราชเปร์รอสได้พอสมควร ซึ่งการดำเนินงานของมิสซังสยามในขณะนั้นเป็นไปตามนโยบายของพระสังฆราชเปร์รอส ที่ได้ริเริ่มขึ้นโดยอาศัยคำแนะนำจากสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการเผยแผ่ศาสนาในมิสซังสยามขณะนั้น การดำเนินงานมีทั้งในเรื่องของการเผยแผ่ศาสนาที่ภาคเหนือ และนครราชสีมา ที่เริ่มมีการก่อตั้งชุมชนคริสตังเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งความพยายามในการติดตามคริสตังจากภาคกลางที่อพยพย้ายถิ่นไปตั้งชุมชนใหม่ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งของการเผยแผ่ศาสนาให้กระจายออกไป และด้วยความก้าวหน้ามากขึ้นใน

¹⁵⁹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 107 แฟ้มที่ 1 กิจการคาทอลิก ค.ศ. 1928-1947 เรื่อง “รายนามสมาชิกแห่งสมาคมกาโกลิกแห่งสยาม คณะนักบุญอลอยซีโอ ปี ค.ศ. 1936”

¹⁶⁰ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 107 แฟ้มที่ 1 กิจการคาทอลิก ค.ศ. 1928-1947 เรื่อง “รายนามสมาชิกแห่งสมาคมกาโกลิกแห่งสยาม คณะแม่พระ ปี ค.ศ. 1936”

¹⁶¹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 107 แฟ้มที่ 1 กิจการคาทอลิก ค.ศ. 1928-1947 เรื่อง “รายนามสมาชิกแห่งสมาคมกาโกลิกแห่งสยาม คณะนักบุญโยแซฟ ปี ค.ศ. 1936”

¹⁶² หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 107 แฟ้มที่ 1 กิจการคาทอลิก ค.ศ. 1928-1947 เรื่อง “รายนามสมาชิกแห่งสมาคมกาโกลิกแห่งสยาม คณะนักบุญอันนา ปี ค.ศ. 1936”

¹⁶³ พระสังฆราชเรอเน เปร์รอส, กฎข้อบังคับสมาคมกาโกลิกแห่งสยาม (ส.ก.ส.), (พระนคร: อัสสัมชัญ, 1936), หน้า 1-4.

การพิมพ์ของมิสซังสยาม จึงทำให้มีการผลิตสิ่งพิมพ์ต่างๆออกมาเพื่อตอบสนองต่อคริสตังที่เริ่มเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งนิตยสาร หนังสือต่างๆ

ในด้านการอบรมเยาวชน ก็ได้มีการตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆขึ้น เพื่อให้เยาวชนในโรงเรียนมีความใกล้ชิดกับศาสนามากขึ้น ผู้ใหญ่ก็เช่นเดียวกัน ได้มีการจัดตั้งสมาคมขึ้นเพื่อช่วยเหลืองานของมิสซังสยามที่กำลังพัฒนามาขึ้น โดยส่วนใหญ่ผู้ที่เข้าร่วมสมาคมจะเป็นนักเรียนเก่าของมิสซังที่รวมตัวกันเพื่อทำงานให้กับพระศาสนา และเมื่อกิจการต่างๆเริ่มทวีมากยิ่งขึ้น พระสังฆราชแปร์รอสจึงเล็งเห็นถึงความต้องการบุคลากรสำหรับมาทำงานในมิสซังสยาม ซึ่งได้จะกล่าวถึงในบทที่ 4 ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

บุคลากรของมิสซังสยาม ระหว่างปี พ.ศ. 2452-2490

บุคลากรแห่งมิสซังสยาม ในช่วงปี พ.ศ. 2452-2490 เริ่มมีการเติบโตมากขึ้นทั้งในเรื่องของปริมาณและคุณภาพ โดยปัจจัยหลักที่บุคลากรของมิสซังสยามเริ่มมีบทบาทเด่นชัดในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ เพราะจำนวนงานของมิสซังสยามได้เพิ่มจำนวนขึ้น ประกอบกับความต้องการผู้ช่วยในการทำงานเผยแผ่ศาสนาของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ดังนั้น จึงได้มีความพยายามในการเชิญชวนนักบวชหลายคนเพื่อเข้ามาทำงานเผยแผ่ศาสนาในมิสซังสยาม แต่ก็มีเพียง 3 คนเท่านั้นที่บรรลุผลในการเชิญ และจากจำนวนงานที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับพื้นที่ในการก่อตั้งโบสถ์และชุมชนคาทอลิกที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะในจังหวัดต่างๆทำให้พระสังฆราชแปร์รอสเล็งเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องดำเนินการแบ่งมิสซังสยามออก เพื่อความสะดวกในการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

อีกทั้งอิทธิพลจากสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อที่กระตุ้นบรรดาพระสังฆราชผู้ปกครองมิสซังต่างๆ ให้ดำเนินนโยบายตามพระสมณสาธมภ์ซิมูม อิลลูด (Maximum Illud) และเรอุม เอเกลซีเอ (Rerum Ecclesiae) ที่ออกโดยสมเด็จพระสันตะปาปาเบเนดิกที่ 15 และสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 11 ซึ่งเนื้อหาของพระสมณสาธมภ์ โดยเฉพาะพระสมณสาธมภ์เรอุม เอเกลซีเอที่มีความหมายถึง พระศาสนจักรกำลังดำเนินไปยังการสิ้นสุดของธรรมชาติ เพื่อเป็นการกระตุ้นบรรดามิชชันนารีให้พยายามสร้างพระศาสนจักรท้องถิ่นที่ปกครองโดยคนท้องถิ่นให้เร็วที่สุด เพื่อบรรดามิชชันนารีจะได้ริเริ่มสร้างพระศาสนจักรท้องถิ่นในดินแดนอื่นต่อไป

4.1 บาทหลวงพื้นเมือง

บาทหลวงพื้นเมืองในมิสซังสยามก่อนการขึ้นดำรงตำแหน่งของพระสังฆราชแปร์รอส มีจำนวนไม่มาก บาทหลวงเหล่านี้ส่วนใหญ่จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสของมิชชันนารีฝรั่งเศสตามโบสถ์ต่างๆ และยังไม่มีหน้าที่หลักในด้านการบริหารมิสซังในช่วงเวลาดังกล่าว พ.ศ. 2452

ในมณฑลซังชยามช่วงปี พ.ศ. 2453 มณฑลซังชยามมีบาทหลวงพื้นเมืองทำงานอยู่ในมณฑลซังจำนวนประมาณ 14 ท่าน ซึ่งผู้ที่มีอาวุโสมากที่สุดในขณะนั้นคือ บาทหลวงมิแชล โทว¹ อายุ 64 ปี ซึ่งได้รับการบวชในสมัยพระสังฆราชคือปองด์ เมื่อปี พ.ศ. 2414 บาทหลวงท่านนี้เป็นบาทหลวงท่านเดียวที่พระสังฆราชคือปองด์เป็นผู้บวชให้ และบาทหลวงที่ได้รับการบวชในสมัยของพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ อีก 13 ท่าน²

4.1 บาทหลวงมัทธีอัส บุญธรรม 4.2 บาทหลวงยวง เฮียง แซ่ลิ้ม (นิตโย)
บาทหลวงทั้งสองอยู่ในกลุ่มบาทหลวงที่ทำงานในมณฑลซังชยามก่อนที่พระสังฆราชแปร์รอส
จะขึ้นดำรงตำแหน่ง

ที่มา ; หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ แฟ้มภาพบาทหลวงอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

เมื่อพระสังฆราชแปร์รอสได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชของมณฑลซังชยาม ท่านได้ทำการโปรดศีลบวชบาทหลวงจำนวนมาก ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 ถึง พ.ศ. 2478 พระสังฆราชแปร์รอสได้ทำการโปรดศีลบวชให้แก่บาทหลวงพื้นเมือง 36 ท่าน³ ท่านหนึ่งเป็นบาทหลวงของมณฑลลาว สามารถกล่าวได้ว่าในสมัยพระสังฆราชแปร์รอสบาทหลวงพื้นเมืองถึงพร้อมด้วยวุฒิภาวะทั้งในด้าน

¹ บาทหลวงมิแชล โทว เกิดปี พ.ศ. 2389 เป็นสัตบุรุษโบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล จันทบุรี ได้รับการบวชจากพระสังฆราชคือปองด์ในวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2414 และมรณภาพในวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2456 ที่โบสถ์ซางตาครู้ซ กรุงเทพฯ

² ประกอบไปด้วย บาทหลวงมัทธีอัส อลอยซิอุส บุญธรรม, บาทหลวงอัมบรอซีโอ แก้ว, บาทหลวงกียอม กิ้น ดาครู้ส, บาทหลวงยวง เฮียง แซ่ลิ้ม (นิตโย), บาทหลวงกาบริเอล ห่วง, บาทหลวงลาซาร์ ฮวด, บาทหลวงอัมโปรซิโอ ซีน, บาทหลวงฟรังซิสโก, บาทหลวงดอมินิก ดงปลาเล่, บาทหลวงเอมมานูแอล, บาทหลวงเอเตียน เหวียน โชติผล, บาทหลวงยอฮากิม เทพวันท์, บาทหลวงดาเนียล เหลียน ทั้งหมด 13 ท่าน จากทั้งหมด 18 ท่านที่บวชในสมัยพระสังฆราชเวย์

³ โปรดดูรายชื่อและประวัติโดยย่อที่ภาคผนวก ข.

ปริมาณและคุณภาพ ไม่ก็สัปดาห์หลังจากการอภิเษกเป็นพระสังฆราช ท่านได้บวชบาทหลวง 9 ท่าน บาทหลวงเหล่านี้ไม่ได้รับศีลบวชเนื่องจากเป็นช่วงที่พระสังฆราชหลุยส์ เวย์ป่วยหนักมาก ใน 3 เดือนต่อมาพระสังฆราชแปร์รอสก็ได้ประกอบพิธีบวชบาทหลวงอีก 9 ท่าน ในวันสมโภชพระตรีเอกภาพ (Trinity Sunday) ซึ่งเป็นการบวชกลุ่มที่มากที่สุดของมิสซังสยามในยุคนั้น⁴

พระสังฆราชแปร์รอสใกล้ชิดกับบรรดาบาทหลวงพื้นเมืองมาก ทำให้มิชชันนารีบางท่านกล่าวหาว่าท่านลำเอียงเข้าข้างบาทหลวงพื้นเมือง ท่านจึงได้ทำการอธิบายไว้ในจดหมายลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2467 ว่าดังนี้

มีคนตำหนิข้าพเจ้าว่าเข้าข้างคณะสงฆ์พื้นเมืองมากเกินไป ข้าพเจ้ารู้สึกเฉยๆกับคำตำหนินี้ เพราะอนาคตมิสซังขึ้นอยู่กับพระสงฆ์พื้นเมือง เรามีพระสงฆ์พื้นเมืองหลายองค์ที่ดีเยี่ยมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความกระตือรือร้น ความศรัทธา การทำงาน สติปัญญา ความเสียสละ การที่พระสงฆ์จำนวนหนึ่งทำตัวสบายเกินไป ไม่ค่อยมีวินัยและไม่ค่อยขยันขันแข็ง และการที่พระสงฆ์จำนวนหนึ่งควรถูกตำหนิเรื่องศีลธรรม ข้าพเจ้าต้องทุกขใจมากกว่าใคร แต่อย่าเพิ่งถือว่าทุกคนเป็นเช่นนั้นหมด⁵

ข้อความของพระสังฆราชแปร์รอสในจดหมายนี้ ถือเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความเข้าใจว่าสักวันหนึ่งภายหน้ามิสซังนี้ จะต้องถูกดูแลโดยบรรดาบาทหลวงพื้นเมือง ท่านเพียงแต่พยายามทำให้บาทหลวงเหล่านั้นมีความพร้อมที่จะรับภาระมากมายที่กำลังรออยู่ข้างหน้าได้อย่างมั่นคง

สำหรับเรื่องรายได้ของบาทหลวงพื้นเมืองที่ประจำอยู่ตามโบสถ์ รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากเงินทำบุญของคริสตัง โดยจำนวนเงินที่คริสตังต้องมอบแก่บาทหลวงในโอกาสต่าง ๆ นั้น เช่น การประกอบพิธีแต่งงานในโบสถ์ พิธีมิสซาปลงศพ เป็นต้น ได้ถูกระบุเอาไว้ในประกาศของพระสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม

2. แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 139-140. (เอกสารไมตีพิมพ์เผยแพร่)

⁵ AME. Vol 897 folio 94, อ้างถึงใน บาทหลวงโรเบิร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 625.

2.⁶ ถ้าจะขอมิสซากันตาตา (Cantata) คือมิสซาขับ ท่านกำหนดให้ถวายสี่บาทสำหรับพระสงฆ์ และเทียนสำหรับพระแท่นด้วย ด้วยตีระฆังหนึ่งหรือหลายหน ก็ให้เสียทุกหนใบละบาท ด้วยตีกลองก็ให้เสียอีกทีละบาท

3. ด้วยมิสซาอวยพรแก่ผู้ซึ่งรับศีลมาตรีโมนีโอ (Matrimonio)⁷ ถ้าเป็นมิสซาน้อย ท่านกำหนดให้ถวายสองบาทสำหรับพระสงฆ์ ถ้าเป็นมิสซาใหญ่คือมิสซาขับ ให้ถวายสี่บาทสำหรับพระสงฆ์ ถ้าจะขอตีระฆังให้เสียตามซึ่งกำหนดไว้ในข้อสอง

5. ด้วยมิสซาผู้ตาย ถ้าเป็นมิสซาใหญ่ หาได้ตั้งสังเคราะ์ไม่ ให้ถวายสี่บาทสำหรับพระสงฆ์ แลเทียนสำหรับพระแท่นด้วย ถ้าจะขอตีระฆังก็ให้เสียตามซึ่งกำหนดไว้ในข้อสอง

7. ในมิสซาใหญ่อุทิศแก่ผู้ตายก็ดี แลมิสซาอื่นอื่นก็ดี ถ้าจะขอมีดิอาโกโน (Diacono)⁸ กับซุบตีอาโกโน (Subdiacono)⁹ จำถวายของศีลสองบาท ถ้าจะเชิญซาแซโดเต (Sacerdote)¹⁰ ท่านผู้อื่นนอกจากดิอาโกโน แลซุบตีอาโกโน จำถวายของศีลหนึ่งบาทแก่ทุกองค์

ข้ออื่นนอกจากที่ได้กล่าวมานี้ ให้คงอยู่อย่างเดิม

มิสซาน้อยไม่กำหนดวัน 1 บาท

มิสซาน้อยถ้าได้กำหนดวัน 2 บาท

มิสซาขับ 4 บาท

ตีระฆังหนละใบละ 1 บาท [เนื่องจากบางโบสถ์มีระฆังหลายใบ]

ตีระฆังทีหนึ่ง 1 บาท

ดิอาโกโนและซุบตีอาโกโนของศีล 2 บาท

พระสงฆ์ที่รับเชิญของศีล 1 บาท¹¹

⁶ ลำดับตัวเลขหน้าหัวข้อคือ 2 3 5 และ 7 ไล่ตามที่มีระบุในหลักฐานชั้นต้น และไม่ได้มีการตัดทอนเนื้อความออกแต่ประการใด สันนิษฐานว่าเป็นการเปลี่ยนกฎบางข้อจากกฎระเบียบที่เคยมีมาก่อนหน้าจดหมายเหตุฉบับนี้

⁷ ศีลแต่งงาน

⁸ อนุสงฆ์ คือ บาทหลวงผู้ช่วยพิธีกรรมในมิสซาใหญ่ ในพิธีมิสซาก่อนการสังคายนาชาติกันครั้งที่ 2

⁹ รองอนุสงฆ์ มีหน้าที่เดียวกับอนุสงฆ์

¹⁰ บาทหลวง

¹¹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กลองที่ 68 แฟ้มที่ 1 จดหมายเหตุเวียน ค.ศ. 1910-1947 เรื่อง "ประกาศเรื่องเงินถวายพระสงฆ์ของพระสังฆมณฑล แปรรอส ลงวัน 3 กรกฎาคม ค.ศ. 1917"

สำหรับระเบียบการถวายเงินที่ได้กล่าวนี้ แม้ว่าจะบังคับทุกโบสถ์ในมิสซังสยาม แต่เนื่องจากคริสตังส่วนใหญ่ในมิสซังสยามมีฐานะยากจน จำนวนเงินที่ระบุไว้ในยุคนั้นถือว่ามากแล้วสำหรับการดำรงชีวิต ดังนั้นจึงใช้ได้กับโบสถ์ใหญ่ๆที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองที่คริสตังพอจะมีฐานะบ้าง แต่ถ้าเป็นโบสถ์ที่ยากจนบาทหลวงจึงมักจะไม่ได้รายได้จากส่วนนี้ ในบางครั้งจึงต้องขอเงินจากพระสังฆราชที่มีผู้ขอให้ทำมิสซาคูทิสให้ เพื่อนำเงินไปใช้จ่าย ดังตัวอย่างที่ปรากฏในจดหมายของบาทหลวงวินเซนเต วรงค์ สุขพัฒน์ ถึงพระสังฆราชเปร์รอส ลงวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มีใจความตอนหนึ่งว่า

ด้วยลูกได้ฝากเช็คพิกัต มิสเซ (certificate missae)¹² ที่ลูกได้ทำมาแล้ว แลถ้าพระคุณเจ้ามีอีกขอได้โปรดให้ลูกอีก แลขอฝากสตาจก็ให้ลูกใช้บ้างด้วย เวลานั้นลูกใช้ไม่เหลือแล้ว...¹³

ใน พ.ศ. 2470 พระสังฆราชฌอง บัปติส มาร์ บูดส์ เดอ เกบรียัง (Jean Baptiste Marie de Guébriant) ได้ส่งจดหมายเวียนถึงประมุขมิสซังต่างๆของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เรื่องบาทหลวงพื้นเมือง โดยขอให้มีการแต่งตั้งบาทหลวงพื้นเมืองเป็นหัวหน้าเขต พระสังฆราชเปร์รอสปรารถนาที่จะตั้งบาทหลวงพื้นเมืองให้อยู่ในระดับเดียวกับมิชชันนารีฝรั่งเศส สมัยนั้นบาทหลวงที่เป็นหัวหน้าเขตทั้งหมดมี 19 ท่าน 5 ท่านเป็นบาทหลวงพื้นเมือง บาทหลวงพื้นเมืองท่านหนึ่งอยู่ในคณะที่ปรึกษาและคณะบริหารมิสซัง เป็นอาจารย์สามเณรลัย 1 ท่าน และเป็นผู้เทศน์เข้าเฝ้าให้กับบาทหลวงพื้นเมืองอีก 1 ท่าน¹⁴

การออกจดหมายเวียนของพระสังฆราชเกบรียัง เป็นการตอบสนองพระสมณสารของสมเด็จพระสันตะปาปาเบเนดิก ที่ 15 ที่มีชื่อว่า “เรอุม เอเกลซีเอ” (Rerum Ecclesiae)¹⁵ ที่ได้ประกาศออกมาในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 โดยเนื้อหาของพระสมณสารฉบับนี้มีใจความที่กล่าวถึงบาทหลวงพื้นเมืองที่จะต้องรับหน้าที่ต่อจากมิชชันนารี ว่าดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹² โบสำคัญแสดงว่าได้ทำมิสซาดตามจุดประสงค์ของผู้ขอ

¹³ หอจดหมายเหตุคริสตังสมณเขตกรุงเทพฯ, กล่องที่ 37 แฟ้มที่ 2 จดหมายวัดพระฤทัย เชียงใหม่ ค.ศ. 1909-1932 เรื่อง “จดหมายของบาทหลวงวินเซนเต วรงค์ สุขพัฒน์ ถึงพระสังฆราชเรอเน เปร์รอส ลงวันที่ 20 มิถุนายน ค.ศ. 1932”

¹⁴ หอจดหมายเหตุคริสตังสมณเขตกรุงเทพฯ, กล่องที่ 62 แฟ้มที่ 4 จดหมายต่างประเทศ (ค.ศ. 1925-1929) เรื่อง “จดหมายเวียนของพระสังฆราชเกบรียัง ลงวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 1927”

¹⁵ ความหมายของชื่อพระสมณสารฉบับนี้คือ เรากำลังดำเนินไปยังการสิ้นสุดของมิชชันนารี

สักวันหนึ่ง บาทหลวงพื้นเมืองจะต้องเป็นประมุขของพระศาสนจักร
ท้องถิ่นที่ท่าน (มิชชันนารี) ได้เป็นผู้ก่อตั้งขึ้นด้วยหยาดเหงื่อของท่าน เขา
จะเป็นหัวหน้าของชุมชนในอนาคต¹⁶

ใน พ.ศ. 2456 เป็นปีที่มีการส่งสามเณรพื้นเมือง 7 คนแรกในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส
ไปศึกษาต่อที่สามเณรลาดีปียง¹⁷ ซึ่งในจำนวน 7 คนนี้ ได้รับศีลบวช 5 คน คือ บาทหลวงอัมบรอซี
โอ กีน มิลลิกูล บาทหลวงเฮนรี สุนทร วิเศษรัตน์ บาทหลวงเลโอนาร์ต สิงหนาท ผลสุวรรณ
บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง บาทหลวงปิโ อัง ลำเจริญ ใน พ.ศ. 2470 เป็นปีที่มีการส่ง
สามเณรพื้นเมืองคนแรกไปศึกษาต่อที่กรุงโรม ใน พ.ศ. 2475 มิสซังสยามมีสามเณร 4 คนศึกษา
อยู่ที่กรุงโรม¹⁸ ซึ่งตลอดสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสได้มีการส่งสามเณรไปศึกษาต่อที่กรุงโรม
ทั้งสิ้น 8 คน คือ พระสังฆราชมิเชล อ่อน ประคองจิต บาทหลวงบุญไทย สิงห์เสนห์ พระสังฆราช
ยวง นิตโย พระสังฆราชสงวน สุวรรณศรี บาทหลวงบุญชู ระงับพิช บาทหลวงเลโอนาร์ต เดอ เยชู
บาทหลวงวิลเลียม ดัน และบาทหลวงธานี วงศ์พานิช

4.3 พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส และบาทหลวงชาวไทย พ.ศ. 2478

ที่มา ; หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ เพิ่มภาพสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

¹⁶ โรเบิร์ต กอสเต, 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร, หน้า 305-306.

¹⁷ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม
2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 163. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 259. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

รายงานประจำปี พ.ศ. 2470 ระบุให้ทราบถึงจำนวนบาทหลวงขณะนั้นว่า มีบาทหลวงพื้นเมือง 35 ท่าน มิชชันนารี 24 ท่าน สามเณรที่สามเณรลาถัยปีนัง 17 คน แสดงให้เห็นว่ามีมิชชันนารีน้อยกว่าบาทหลวงพื้นเมืองเนื่องจากมีการสับเปลี่ยนหน้าที่ บางท่านถูกโยกย้ายไปประเทศอื่นในเอเชีย หรือกลับไปประเทศฝรั่งเศส หลายท่านมรณภาพ และมีท่านหนึ่งที่หมัดกำลังใจคือ บาทหลวงโอโนราต์ ฌอง บัปติส ฌ็อกลาร์ (Honorat Jean Baptiste Juglar)¹⁹ ดังนั้นจากจำนวนบาทหลวงที่เพิ่มมากขึ้นกว่าสมัยก่อนหน้ามาก อีกทั้งการศึกษาที่สูงขึ้น เพราะมีบางท่านที่ถูกส่งไปศึกษาปริญญาและเทววิทยาที่กรุงโรม ทำให้บาทหลวงพื้นเมืองในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส เริ่มที่จะมีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆของมิสซังสยาม เช่น บาทหลวงอังเดร พลอย โจรจนเสน ได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขาของพระสังฆราชแปร์รอส บาทหลวงยออาคิม เทพวัลท์ ประกอบกิจ ได้รับการแต่งตั้งเป็นอุปสังฆราช บาทหลวงวิวัฒน์ ธงชัย ได้รับหน้าที่ควบคุมดูแลนิตยสารสารสาสน์ และอีกหลายๆท่านที่ได้รับหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสโบสถ์ต่างๆ เนื่องจากในสมัยนั้นผู้ที่จะเป็นเจ้าอาวาสส่วนใหญ่มักจะเป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส และบาทหลวงชาวไทยเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสเท่านั้น ถือได้ว่าการเริ่มมีบทบาทในมิสซังสยามมากขึ้นของบาทหลวงชาวไทย เป็นจุดเริ่มต้นของการเตรียมรับหน้าที่ปกครองมิสซังในเวลาต่อมา

ทั้งนี้ บาทหลวงพื้นเมืองที่ได้รับศีลบวชในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสมีจำนวนทั้งสิ้น 62 ท่าน พระสังฆราชแปร์รอสเป็นผู้บวชให้ 51 ท่าน และ 11 ท่าน ได้รับการบวชจากพระสังฆราชท่านอื่น เนื่องจากบางท่านได้รับศีลบวชขณะที่เรียนอยู่ที่บ้านเณรใหญ่ปีนัง หรือกรุงโรม ทำให้เป็นการสะดวกกว่าที่จะรับศีลบวช ณ ที่นั้น ในจำนวน 62 ท่านมีผู้ได้รับการสถาปนาเป็นบุญราศีใน พ.ศ. 2543 คือ บุญราศี นิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระสังฆราช 4 ท่าน คือ พระสังฆราชยาโกเบ แจง เกิดสว่าง พระสังฆราชมิแชล อ่อน ประคองจิต พระสังฆราชยอแซฟ ยวง (เคี่ยมสูงน) นิตโย พระสังฆราชฟรังซิส เซเวียร์ สงวน สุวรรณศรี ได้รับสมณศักดิ์ “Cubicularius intimus supranumerum” ได้แก่ คุณพ่อยอแซฟ ยวง (เคี่ยมสูงน) นิตโย (ฯพณฯ) คุณพ่อดาเนียด ธาณี วงศ์พานิช คุณพ่อวิลเลียม ตัน ตำแหน่งนี้ผู้ที่ได้รับประทานจากสมเด็จพระสันตะปาปา จะมีสิทธิ์ในการใช้คำนำหน้าว่า “มอนสิญอร์” (Monsignore) บาทหลวงที่ได้รับตำแหน่งนี้ เป็นผู้ที่มีผลงานอันโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ อีกทั้งได้ทุ่มเทชีวิตเพื่อทำงานให้แก่พระศาสนจักรอย่างจริงจัง

¹⁹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2411 ที่เมืองแซงต์อ็องเดร-เล-อัลป์ (St. André-les-Alpes) รับศีลบวชวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2434 ออกเดินทางมากรุงเทพฯวันที่ 15 เมษายน ปีเดียวกัน มรณภาพวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2483 ที่ฝรั่งเศส (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 138. (เอกสารไม่มีพิมพ์เผยแพร่))

4.2 ภคินีคณะอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมัน (Ursulines of the Roman Union)

คณะภคินีอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมันเป็นคณะนักบวชหญิง ที่มีบทบาทสำคัญของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทยเป็นเวลายาวนานคณะหนึ่ง คณะภคินีดังกล่าวถูกริเริ่มขึ้นโดยนักบุญอัญจลา เมริซี (Saint Angela Merici)²⁰ เริ่มแรกท่านได้ก่อตั้งกลุ่มสตรีแห่งนักบุญอูร์สุลา (the Company of Saint Ursula) ที่เมืองเบรสเซีย (Brescia) เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2078 อันประกอบไปด้วยเด็กสาวและแม่หม้าย 28 คน จุดประสงค์ของการตั้งกลุ่มสตรีนี้เพื่อช่วยให้บรรดาหญิงสาวในยุคนั้น ได้อุทิศชีวิตเพื่อรับใช้พระเจ้าโดยไม่ต้องอยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์ การปฏิญาณตนเป็นนักบวชตามรูปแบบของอารามนักพรต เพียงแต่ยึดถือกฎข้อบังคับในเรื่องการถือพรหมจรรย์ การแต่งกายที่เรียบง่าย การสวดภาวนา และการถือศีลอดอาหาร ต่อมากฎระเบียบของกลุ่มสตรีนี้ได้รับการรับรองจากสังฆมณฑลเบรสเซียในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2079 หลังจากการเสียชีวิตของนักบุญอัญจลา กลุ่มสตรีที่ท่านริเริ่มไว้ได้ขยายตัวกว้างขึ้นในอิตาลี สมาชิกได้ร่วมกันทำงานมากขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็ก ๆ และหญิงสาวที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม ในปี พ.ศ. 2155 กลุ่มได้ขยายไปที่ประเทศฝรั่งเศส และในช่วงเวลานี้ที่กลุ่มสตรีได้เริ่มเข้าสู่กรอบแห่งกฎเกณฑ์การปฏิญาณตนตามรูปแบบของอารามนักพรต ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในเขตพรต (cloister) ถือตามพระวินัยของนักบุญออกุสติน เนื่องจากพระสมณกฤษฎีกาของสภาสังคายนาแห่งเตรนต์ ที่พยายามปฏิรูประบบนักบวชของพระศาสนจักรคาทอลิกในสมัยนั้นให้อยู่ในรูปแบบที่ชัดเจน ดังนั้นกลุ่มสตรีดังกล่าวจึงเปลี่ยนใช้ชื่อกลุ่มเป็นคณะภคินีแห่งนักบุญอูร์สุลา (Order of Saint Ursula) อารามแต่ละแห่งมีความเป็นเอกเทศ และอยู่ในความดูแลของพระสังฆราชแห่งสังฆมณฑลที่อารามตั้งอยู่ ต่อมาคณะได้ขยายสู่ประเทศเบลเยียม เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ ออสเตรีย ฮังการี สโลวาเกีย และแคนาดา ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 คณะได้เริ่มเข้าสู่สหรัฐอเมริกา ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงได้เข้ามาสู่ประเทศแถบแอฟริกาใต้และอินโดนีเซีย²¹

ต่อมาอาราม 60 แห่งในยุโรป ได้พยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันตามจิตตารมณ์ของนักบุญอัญจลา ได้มีการจัดสมัชชาใหญ่ที่กรุงโรม ก่อให้เกิด “สหภาพโรมัน” (Roman Union) ใน

²⁰ นักบุญอัญจลา เมริซี เกิดที่หมู่บ้านเดเซนซาโน เดล การ์ดา (Desenzano del Garda) แคว้นลอมบาร์ดี ทางภาคเหนือของประเทศอิตาลี ในครอบครัวชาวนา ประมาณปี พ.ศ. 2017 เมื่อเจริญวัยท่านปฏิเสธที่จะแต่งงานและถือครองพรหมจรรย์ โดยได้เข้าเป็นสมาชิกชั้นที่ 3 ของคณะฟรังซิสกัน เนื่องจากกสิกรรมของสมาชิกสามารถที่จะรับศีลมหาสนิทได้ทุกวัน เนื่องจากสมัยนั้นฆราวาสไม่ได้รับอนุญาตในเรื่องนี้ ท่านเป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มสตรีแห่งนักบุญอูร์สุลาในปี พ.ศ. 2078 มรณะวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2083 ที่เมืองเบรสเซีย สิริอายุรวม 65 ปี ได้รับการแต่งตั้งเป็นบุญราศีในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2311 โดยสมเด็จพระสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 13 (Clement XIII พ.ศ. 2301-2312) รับการสถาปนาเป็นนักบุญในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2350 โดยสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอ ที่ 12 (Pio XII พ.ศ. 2482-2501) พระศาสนจักรคาทอลิกยกย่องท่านเป็นนักบุญองค์อุปถัมภ์ของ ผู้ป่วย ผู้ทุพพลภาพและผู้เป็นก่าพ้อ

²¹ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, (Bangkok: Udom Suksa,), pp. 18.

วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2448 สมัชชาได้เลือกคุณแม่มาเรีย เดอ แซ็งยูเลียง โอบรี (Marie de Saint Julein Aubry) เป็นมหาธิการิณีแห่งสหภาพโรมันท่านแรก²²

ยี่สิบปีหลังจากการรวมตัวของสหภาพโรมัน พระสังฆราชแบร์รอสได้ขออนักบวชหญิงซึ่งสามารถทำงานด้านการศึกษาได้ไปยังพระสังฆราชโยเซฟ เฟร์รี (Joseph Freri) ผู้อำนวยการสมาคมเผยแผ่ความเชื่อ (The Society for the propagation of the faith) สมาคมแห่งนี้ตั้งอยู่ที่นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เหตุผลที่พระสังฆราชแบร์รอสได้ขออนักบวชมาทำงาน ปรากฏในข้อความบางตอนของจดหมายลงวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2466 ใจความว่า

มาวันนี้ข้าพเจ้ากำลังจะขอความช่วยเหลือจากท่านในเรื่องอันมีความสำคัญใหญ่หลวงต่ออนาคตของมิสซังเรา ด้วยสยามประเทศในเวลาให้การให้การศึกษอบรมแก่ผู้เยาว์กำลังเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจ ไม่ว่าจะป็นรัฐ มิสซังคาทอลิก ฝ่ายโปรเตสแตนต์ หรือแม้แต่เอกชน ต่างก็แข่งขันกันเปิดโรงเรียน... สำหรับโรงเรียนสตรีนั้น ภคินีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตรได้เปิดโรงเรียนมัธยมขึ้นสามแห่งในกรุงเทพฯ... ทว่าโรงเรียนเหล่านี้ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับเมืองซึ่งขยายออกไปกว่าสิบสองกิโลเมตร และมีประชากรถึง 6 แสน 5 หมื่นคน... จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องก่อตั้งสถานศึกษาเยี่ยงนี้สำหรับเด็กหญิงขึ้นมา โดยอาศัยโรงเรียนเหล่านี้เองที่เราอาจเข้าถึงชนชั้นสูงในสังคมซึ่งเป็นกลุ่มคนซึ่งมีอิทธิพลยิ่งในสังคมแห่งนี้

พระสังฆราชเลโกรอาร์ต [ผู้แทนสมเด็จพระสันตะปาปา] ซึ่งได้มาเยี่ยมมิสซังของเราเมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา ได้สนับสนุนโครงการนี้อย่างแข็งขัน โดยย้ำเตือนว่าหากเราไม่ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนขึ้นในขณะที่ยังมีโอกาสแล้วไซ้ไร ในไม่ช้าพวกโปรเตสแตนต์ หรือคนศาสนาอื่นก็จะลงมือก่อนเป็นแน่แท้

ด้วยความอับจนสิ้นหวัง ข้าพเจ้าจึงเหลือทางออกอยู่เพียงทางเดียว นั่นคือการขอความช่วยเหลือจากอเมริกาในสิ่งที่ยุโรปไม่สามารถมอบให้ได้... เราอยากจะได้นักบวชซึ่งมีความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อมาสอนภาษาที่ซึ่งกำลังเฟื่องฟูอยู่ที่นี่....

²² Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, p. 10.

ฝ่ายอเมริกันโปรเตสแตนต์ได้ก่อตั้งโรงเรียนสตรี ห่างออกไปจากตัวเมืองไมไกลคือ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ซึ่งแม้ว่าจะอยู่ห่างออกไป แต่ก็ยังมีทั้งครูชาวอเมริกันและสยาม ซึ่งถ้าเราได้ก่อตั้งโรงเรียนเช่นนี้มาในบริเวณเดียวกัน ก็คงมีนักเรียนเป็นอันมาก ยิ่งถ้าเราได้มีนักบวชชาวอเมริกันด้วยแล้ว ก็จะช่วยทำให้สามารถเทียบเคียงกับวัฒนาวิทยาลัยได้อย่างไม่น้อยหน้า

...แน่นอนว่าในอเมริกาคงจะมีคณะภคินีดังกล่าวซึ่งปฏิญาณตนที่จะให้การศึกษาบรมเยาวยชน ข้าพเจ้าขอวิงวอนพระคุณเจ้าให้ช่วยเหลือเราให้เร็วที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ งานก่อตั้งโรงเรียนนี้มีความสำคัญใหญ่หลวงต่ออนาคตของมิสซังเรา ซึ่งถ้าเรายอมสูญเสียโอกาสไป ก็ย่อมจะเป็นความสูญเสียที่ไม่อาจทดแทนได้ในอนาคต...²³

จากข้อความในจดหมายแสดงถึงความคิดของพระสังฆราชแปร์รอสในเรื่องของงานที่กำลังขยายตัวของมิสซังสยามในขณะนั้น ประกอบกับความคิดที่พยายามขับเคลื่อนเกี่ยวกับโปรเตสแตนต์ซึ่งกำลังมีบทบาทมากขึ้นในด้านการศึกษาของสังคมไทย ทำให้มิสซังสยามที่ได้รับการสนับสนุนในการทำงานจากพระสมณทูตประจำอินโดจีน ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะสร้างสถาบันต่างๆขึ้น อันมีผลทำให้เกิดความมั่นคงแก่มิสซังคาทอลิกในสังคมไทยต่อไป

เมื่อได้รับการขอร้อง พระสังฆราชเฟร์รีได้ส่งจดหมายตอบมายังพระสังฆราชแปร์รอส เพื่อบอกให้ทราบว่าได้ติดต่อไปยังคณะอูร์สุลินที่ประเทศแคนาดาเพื่อส่งภคินีจำนวนหนึ่งมาสยาม เพราะก่อนหน้านี้อารามแห่งนี้ได้ส่งภคินีไปตั้งอารามที่เมืองซัวเถา ประเทศจีน 3 คนโดยการจัดการของพระสังฆราชเฟร์รีเอง ท่านจึงได้ส่งจดหมายของพระสังฆราชแปร์รอสไปยังแคนาดา เพื่อให้ทางอารามที่นั่นพิจารณาคำขอนี้²⁴ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาภคินีคณะอูร์สุลินจึงเป็นคณะที่พระสังฆราชแปร์รอสได้ติดต่อขอให้มาทำงานที่มิสซังสยาม เมื่อคุณแม่วินิฟริด (Winefride) อธิการิณีแห่งอารามสแตนสเต็ด (Stanstead) ประเทศแคนาดา เมื่อได้รับจดหมายแม่มีใจโน้มเอียงที่จะส่งภคินีไปช่วยงานแต่เนื่องจากมีบุคลากรไม่เพียงพอ²⁵ คุณแม่วินิฟริดจึงได้ส่งจดหมายของพระสังฆราชแปร์รอสไปยังคุณแม่มารี แห่งสายประจำศักดิ์สิทธิ์และนักบุญยอแซฟ (Marie du

²³ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, pp. 295-297.

²⁴ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 89 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมัน (ค.ศ. 1917-1927) เรื่อง "จดหมายตอบของพระสังฆราชเฟร์รี ลงวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1923"

²⁵ Irene Mahoney, *a far country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, p. 9.

Rosaire et de St. Joseph) อธิการิณีอารามอูร์สุลินที่ตั้งขึ้นใหม่ ณ เมืองซัวเถา โดยคุณแม่วินิฟรีดได้เขียนเพิ่มเติมว่า “ดิฉันส่งเรื่องนี้มาเพื่อพิจารณา และขอได้โปรดให้มีซิสเตอร์ไป ณ ที่นั้น”²⁶ คุณแม่มาารี ดู โรแซร์ (Marie du Rosaire) จึงเขียนจดหมายแนะนำพระสังฆราชแปร์รอส ให้ติดต่อมหาธิการิณีคณะอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมัน (Révérende Mère Générale des Ursulines) ที่กรุงโรม ซึ่งอยู่ในสถานะที่จะสามารถช่วยเหลือมิสซังสยามได้ในเวลานั้น เนื่องในขณะนั้นสถานะของอารามที่ซัวเถาก็ไม่สามารถที่จะสนับสนุนเรื่องการส่งภคินีช่วยมิสซังสยามได้²⁷

วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2467 พระสังฆราชแปร์รอสได้เขียนจดหมายไปยังกรุงโรมทันทีที่ได้รับจดหมายจากประเทศจีน ในขณะนั้นผู้ดำรงตำแหน่งมหาธิการิณีคือ คุณแม่แองเจล เดอ นอเทรอดาม โลเรนซุตตี (Angèle de Notre-Dame Lorenzutti) ใจความในจดหมายมีโดยสรุปดังนี้

...มิสซังสยามมีประชากรคริสตังราว 28,000 คน ในกรุงเทพฯ เรามีโบสถ์อยู่ 4 แห่ง แห่งหนึ่งมีนามว่าโบสถ์แม่พระลูกประคำ เป็นชุมชนคาทอลิกชาวจีนซึ่งมีจำนวนราว 2,000 คน ภคินี ทำหน้าที่ดูแลโรงเรียนของโบสถ์ซึ่งสอนทั้งภาษาจีนและภาษาไทย (ระหว่างที่เริ่มทำงานแรกๆอาจใช้ครูชาวสยามไปก่อน ในขณะที่ภคินีเหล่านี้เรียนภาษาไทยซึ่งไม่ยากนัก) จะมีชั้นเรียนที่สอนภาษาอังกฤษด้วยสำหรับเด็กที่เริ่มเรียนภาษานี้ และมีชั้นเรียนที่สอนการฝีมือ เช่น วิชาเย็บปักถักร้อย การครัว วิชาการเรือน... ทุกวิชาที่จำเป็นสำหรับกุลสตรี สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การบ่มเพาะให้เป็นคริสตังที่ดี...สำหรับงานนี้ ผู้ปฏิบัติงานต้องมีทั้งจิตศรัทธาและมีความกระตือรือร้น

เมื่องานก้าวหน้า ก็จะรับคนต่างศาสนาที่จะมาเรียนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส วาดเขียน การฝีมือ ฯลฯ ในขณะเดียวกันเขาก็จะได้รับการอบรมเรื่องความเชื่อทางศาสนา จะมีเด็กกำพร้าให้เลี้ยงดูด้วย ลำดับต่อไปก็จะมีสถานพยาบาลเพื่อแจกจ่ายยาให้ผู้ป่วยที่มาปรึกษา ทั้งนี้จะเกิดผลดีที่ยิ่งใหญ่ มิใช่แต่อาศัยคำพูดเท่านั้น แต่เห็น่อสิ่งอื่นใดคืออาศัยแบบอย่างอันดีงามทั้งปวง... ตามที่เรียนให้ทราบนี้ย่อมมีแต่ผลดีทุกประการโดยไม่มี

²⁶ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, p. 9.

²⁷ หอจดหมายเหตุครุฑสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 89 แผ่นที่ 1 คณะภคินีอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมัน (ค.ศ. 1917-1927) เรื่อง “จดหมายของมาารี ดู โรแซร์ ถึงพระสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1924 ซัวเถา”

ความเสี่ยง ด้วยเหตุว่าค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นจะได้รับการดูแลกระทั่งถึงเวลาที่
ภคินีมีรายได้พอรับผิดชอบได้เอง...²⁸

จากจดหมายของพระสังฆราชแปร์รอส ทำให้คุณแม่แองเจิล เดอ นอเทรอดาม เขียนตอบมาว่า
ต้องใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบแม้ว่าจะสนใจ แต่ก็ไม่อาจให้คำตอบที่แน่นอนได้²⁹ และในที่สุด
มหาธิการิณีได้อนุมัติส่งภคินี 4 ท่านเข้ามาทำงานในมณฑลชังชยาม³⁰ ภคินี 4 ท่านแรกที่เข้ามาบุกเบิก
งานของคณะอูร์สุลินในประเทศไทยคือ

1. ภคินีมารี ราฟาแอล แห่งพระหฤทัยทุกข์ของพระเยซูเจ้า (Marie Raphael de Cœur
suffrant de Jésus)
2. ภคินีมารี ซาเวเรีย แห่งพระหฤทัยอันศักดิ์สิทธิ์ (Marie Xaveria du Sacré Cœur)
3. ภคินีมารี อักแนส แห่งศีลมหาสนิท (Marie-Agnès de Eucharistie)
4. ภคินีมารี แทเรส แห่งพระกุมารเยซู (Marie Thérèse de l'Enfant Jésus)³¹

ภคินีทั้ง 4 เดินทางออกจากท่าเรือมาร์เซย์ (Marseille) โดยเรือโดยสารชื่อ “แองเกอร์ส”
(Angers) ในเย็นวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2467 เวลาพระอาทิตย์ตกดิน มาแวะพักที่สิงคโปร์ในวันที่
16 พฤศจิกายน³² จากนั้นกลุ่มภคินีได้เดินทางต่อมาที่ประเทศไทย แต่เนื่องจากความสับสนเพราะ
ได้มีจดหมายแจ้งการเดินทางของภคินีทั้ง 4 ท่านมาถึงกรุงเทพฯเพียงหนึ่งสัปดาห์เท่านั้น ทำให้
พระสังฆราชแปร์รอสไม่สามารถเตรียมที่พักสำหรับภคินีเหล่านั้นได้ ในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.
2467 ภคินีคณะอูร์สุลินกลุ่มแรกได้เดินทางเข้ามาถึงกรุงเทพฯ และได้เข้าไปพำนักที่โรงพยาบาล
เซนต์หลุยส์ เป็นแห่งแรกเนื่องจากยังไม่มีที่พัก และเป็นเวลาเดียวกับที่ภคินีทั้ง 4 ต้องลำบากจาก
การปรับตัวให้เข้ากับภูมิอากาศในเขตร้อนนี้อย่างมาก เนื่องจากเป็นชาวยุโรปอีกทั้งเครื่องแต่งกาย
นักบวชสีดำตัดเย็บด้วยผ้าขนสัตว์ ทำให้ร่างกายอ่อนแอหลงตามลำดับ แต่แม้ว่าร่างกายจะอ่อนแอ
แต่ก็ต้องพยายามเริ่มดำเนินงานให้เร็วที่สุด สิ่งสำคัญที่สุดของมิชชันนารีในการเริ่มทำงานก็คือ

²⁸ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 89 แฟ้มที่ 1 คณะนักบวชอูร์สุลิน (ค.ศ. 1917-1927) เรื่อง “จดหมาย
ของพระสังฆราชแปร์รอสถึง มหาธิการิณีอูร์สุลินที่กรุงโรม ลงวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 1924”

²⁹ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 62 แฟ้มที่ 3 จดหมายต่างประเทศ (ค.ศ. 1921-1924) เรื่อง “จดหมาย
ของคุณแม่แองเจิล แห่งคณะอูร์สุลิน ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1924”

³⁰ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 62 แฟ้มที่ 2 จดหมายต่างประเทศ (ค.ศ. 1921-1924) เรื่อง “จดหมาย
ของคุณแม่แองเจิล แห่งคณะอูร์สุลิน ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1924”

³¹ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, p. 7-8.

³² หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 62 แฟ้มที่ 2 จดหมายต่างประเทศ (ค.ศ. 1921-1924) เรื่อง “จดหมาย
ของคุณแม่แองเจิล แห่งคณะอูร์สุลิน ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1924”

การเรียนภาษาไทย ในขณะที่ภคินีทั้ง 4 ฟานักยังที่อยู่ชั่วคราว พระสังฆราชแปร์รอสได้เดินทางมาเยี่ยมทุกวัน โดยทำหน้าที่เป็นครูสอนภาษาไทยเบื้องต้นแก่ภคินีในช่วงเช้า และจะมีครูชาวไทยมาสอนในช่วงบ่ายของทุกวัน แต่ก็ไม่ง่ายนักสำหรับชาวต่างชาติในการเรียนภาษาไทย “แม้จะเรียนอย่างคร่ำเคร่งแต่ดูเหมือนจะไม่ก้าวหน้าในการเรียนภาษาไทยเลย”³³

หลังจากที่ต้องเผชิญกับโรคไข้ไทฟอยด์จนเกือบจะเสียชีวิต บรรดาภคินีก็ได้ทราบแผนงานที่ต้องทำในมิสซังสยามคือ ในวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2468 พระสังฆราชแปร์รอสได้พาคินีมารี ซาเวเรียและมารี อักเนส ซึ่งมีสุขภาพพอจะเริ่มทำงานได้ไปยังโบสถ์แม่พระลูกประคำ หรือที่ชาวบ้านเรียกสั้นๆว่า “วัดกาลหว่าร์”³⁴ เพื่อร่วมพิธีมิสซาใหญ่เนื่องในวันตรุษจีน มีการแนะนำตัวให้คริสตังได้รู้จักกับนักบวชคณะใหม่ที่จะมาทำงานแทนภคินีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ซึ่งได้รับมอบหมายงานจากพระสังฆราชแปร์รอสให้ไปเปิดโรงเรียนแห่งใหม่ในจังหวัดทางภาคเหนือของกรุงเทพฯที่ยังขาดแคลนสถานศึกษาอยู่³⁵

บรรดาภคินีได้เดินทางเข้ารับมอบงานอย่างเป็นทางการในวันที่ 27 มกราคม อันเป็นฉลองนักบุญอัญญาลา ผู้ก่อตั้งคณะอูร์สุลิน งานที่ทั้งภคินีทั้ง 4 ต้องรับผิดชอบมีดังนี้ สอนเรียนและสอนคำสอนเป็นภาษาไทยในโรงเรียนของโบสถ์ ดูแลสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้าที่มีเด็กอยู่ 12 คน โดยมีเด็กอายุตั้งแต่ 2 ถึง 18 ปี ประกอบอาหารและซักรีดให้บาทหลวง ทำเทียนขายเพื่อหารายได้สำหรับโบสถ์กาลหว่าร์ อีกทั้งดูแลความเรียบร้อยของศาสนภัณฑ์ในโบสถ์ด้วย ตลอดระยะเวลาสามเดือนแรกของการทำงานที่โบสถ์กาลหว่าร์ ถือได้ว่างานของภคินีได้รุดหน้าไปเป็นลำดับ ดูได้จากจำนวนของนักเรียนที่เพิ่มจาก 23 คนในวันแรกๆเป็น 100 คนในสามเดือนต่อมา แต่ความก้าวหน้าก็ต้องถูกขัดด้วยคำสั่งจากผู้ใหญ่ของคณะที่ให้ภคินีมารี ซาเวเรียเดินทางเพื่อไปช่วยงานที่ซัวเถา หลังจากนั้นถึงแปดปีจึงได้กลับมาทำงานที่เมืองไทย เบื้องหลังของคำสั่งนี้อาจจะเนื่องมาจากปัญหาอย่างเงิบๆของภคินีมารี ซาเวเรียกับภคินีมารี แทเรส ซึ่งมีบุคลิกที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง คือ ภคินีมารี ซาเวเรีย เป็นผู้ที่มีความสามารถสูง ว่องไว สุขภาพแข็งแรงและไม่วิตกกังวลในปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนภคินีมารี แทเรส เป็นผู้ที่เถรตรงตามพระวินัย โดยไม่ผ่อนปรนตามสถานการณ์ สุขภาพอ่อนแอ วิตกกังวลกับปัญหาต่างๆ และเนื่องจากเวลานั้นยังไม่มี การแต่งตั้งให้ใครเป็นอธิการของคณะอูร์สุลินในเมืองไทย ดังนั้นภคินีทั้งสองจึงแสดงบทบาทการเป็นผู้นำอย่างเต็มที่ โดยไม่คิดว่าจะก่อให้เกิดความคิดที่ไม่ลงรอยกัน เพราะความแตกต่างกันในบุคลิกส่วนตัว

³³ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, p. 31.

³⁴ มาจากคำว่ากัลวารีโอ แปลว่า เนินหวัะโลก ซึ่งเป็นเนินเขาที่พระเยซูเจ้าถูกตรึงไม้กางเขน

³⁵ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, p. 125.

ผู้ใหญ่ของคณะจึงมีความเห็นให้ภคินีมารี ซาเวเรียไปอีกที่หนึ่ง และให้ภคินีมารี แทเรส เป็นหัวหน้าของภคินีที่เหลือนในเมืองไทย³⁶

4.4 ภคินีคณะอูร์สุลิน กับเด็กกำพร้าที่โบสถ์กาลหว่าร์

ที่มา : หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 89 แฟ้มที่ 3 คณะนักบวชอูร์สุลิน (ไม่ระบุปี) เรื่อง “โปสการ์ด”

จากการทำงานที่หนักและที่พัคอันคับแคบ ทำให้บรรดาภคินีไม่สามารถจะปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของนักบวชตามพระวินัยได้อย่างเต็มที่เช่น การขับร้องบททำวัตรอย่างสง่า การรำพึงภาวนา การเฝ้าศีลมหาสนิท รวมถึงการกำหนดเขตพรตของนักบวช เป็นต้น สำหรับภคินีมารี อักแนสและมารี ราฟาแอล ไม่สามารถรับมือกับปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้ แต่สำหรับภคินีมารี แทเรส ซึ่งเป็นผู้ที่เถรตรงตามพระวินัยของคณะไม่อาจยอมรับได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการตั้งศีลมหาสนิทในบริเวณเขตพรตของบรรดาภคินี เพื่อเป็นศูนย์รวมในการสวดภาวนา และการสวดทำวัตรเย็นในเขตพรต แต่เรื่องนี้พระสังฆราชเปร์รอสปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่จำเป็นที่จะตั้งศีลมหาสนิทไว้ในที่พัค เนื่องจากที่พัคของภคินีอยู่ใกล้กับโบสถ์กาลหว่าร์อยู่แล้ว อีกทั้งพระสังฆราชเปร์รอสมีความประสงค์ให้บรรดาภคินีไปสวดทำวัตรเย็นในโบสถ์กาลหว่าร์ เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีให้แก่บรรดาคริสตัง³⁷

³⁶ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, p. 26-43.

³⁷ Ibid, p. 44-46.

ความขัดแย้งดังที่กล่าวมาแล้ว ก่อให้เกิดความรำวามระหว่างพระสังฆราชแปร์รอสกับภคินีมารี เทเรส ดังนั้น เพื่อหาข้อสรุปของปัญหาที่เกิดขึ้นภคินีมารี เทเรสจึงได้เขียนจดหมายไปรายงานยังผู้ใหญ่ของคณะอูร์สุลินที่กรุงโรม ถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น แต่ทางผู้ใหญ่ของคณะได้แนะนำให้ภคินีมารี เทเรส นบมอบต่อคำแนะนำของพระสังฆราชแปร์รอส เพราะพระสังฆราชมีประสบการณ์จากการทำงานหลายสิบปีในมิสซังสยาม ท่านจึงทราบถึงความเหมาะสมบางประการที่นักบวชพึงปฏิบัติ แม้ว่าจะต้องประสบกับภาวะขัดแย้งกับพระวินัยของคณะนักบวชนั้นๆ ซึ่งในความเป็นจริงพระวินัยสามารถที่จะดัดแปลงให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นได้ เพื่อให้ นักบวชสามารถที่จะปฏิบัติกิจวัตรตามวิถีของนักบวชได้อย่างราบรื่นในการทำงานแต่ละพื้นที่³⁸

ใน พ.ศ. 2469 ทางคณะอูร์สุลินได้ซื้อที่ดินแปลงหนึ่งอยู่เยื้องกับสถานทูตอังกฤษ เพื่อสร้างอารามของคณะ และเพื่อเปิดโรงเรียน ที่ดินผืนนี้เป็นของบริษัทอีสเอเซียติก จำกัด ขนาดความกว้างประมาณ 13 ไร่ คณะซื้อมาในราคา 10,000 บาท แต่เนื่องจากคณะในเวลานั้นไม่มีเงินมากพอ จึงได้ทำการขอยืมเงินจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสก่อน ในเวลาเดียวกันก็มีภคินีอีก 5 ท่านได้เดินทางเข้ามาสมทบกับกลุ่มแรก³⁹

ในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2470 ได้มีการอนุมัติให้ถวายโรงเรียนใหม่ที่สร้างขึ้นแต่พระมารดาของพระเจ้า และให้ใช้ชื่อโรงเรียนเป็นภาษาลาตินว่า “มาแตร์ เดอี” (Mater Dei) ซึ่งแปลว่าพระมารดาของพระเจ้า ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2471 อันเป็นวันฉลองพระนางมารีอาถือศีลชำระ (Feast Purification of Our Lady) พระสังฆราชแปร์รอสได้ทำการเสกโรงเรียนอย่างเป็นทางการ และอีก 4 วันถัดมาก็เป็นวันเปิดทำการของโรงเรียนมาแตร์ เดอี วิทยาลัยเป็นวันแรก มีนักเรียนมาเรียนทั้งสิ้น 45 คน⁴⁰ นักเรียนรุ่นแรกๆของโรงเรียนท่านหนึ่งได้สมัครเป็นภคินีในคณะ

³⁸ Irene Mahoney, *A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945*, p. 44-56.

³⁹ Ibid, p. 60.

⁴⁰ สุพัฒนา อาทระไผท, *ได้รู้จัก...คือได้รัก...มาแตร์เดอี*. (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2543), หน้า 22.

อัครสุลินเป็นภคินีชาวไทยท่านแรกคือ ภคินีมารี โจเซฟ หรือภคินีบุญประจักษ์ ทรรทรานนท์⁴¹ เป็นบุตรีของพระยาวิสุทธธากร⁴² และคุณหญิงพริ้ง ทรรทรานนท์

4.5 ภคินีคณะอัครสุลิน ก่อนวันเปิดทำการวันแรกของโรงเรียนมาแตร์เดอี พ.ศ. 2471

ที่มา : สุพัฒนา อาทรไผท, ได้รู้จัก...คือได้รัก...มาแตร์เดอี, หน้า 118.

ต่อมากิจการของภคินีคณะอัครสุลินก็เพิ่มมากขึ้น ในเฉพาะสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสก็มีการเปิดโรงเรียนเพิ่มอีกแห่งหนึ่งคือ โรงเรียนเรเจีนา เซลี วิทยาลัย ที่เชียงใหม่ ใน พ.ศ.2475

⁴¹ เกิดวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2455 รับศีลล้างบาปที่โบสถ์ซางตาครู้ส สมัยยังเป็นนักบวชคณะอัครสุลินในปี พ.ศ. 2474 หลังจากปฏิญาณตนชั่วคราวในเดือนเมษายน พ.ศ. 2478 ที่ประเทศฝรั่งเศส และปฏิญาณตนตลอดชีพในปี พ.ศ. 2480 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2486 ระดับปริญญาโทจาก University of San Francisco เคยดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาคอัครสุลินแห่งประเทศไทยนาน 3 วาระ เป็นอธิการินี ครูใหญ่ เจ้าของโรงเรียน และผู้จัดการโรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย (คณะอัครสุลินแห่งประเทศไทย, ชีวิตตามกระแสเรียก คุณแม่บุญประจักษ์ ทรรทรานนท์, (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2551), หน้า 9-36.)

⁴² พระยาวิสุทธธากร (แม่้น ทรรทรานนท์) สืบเชื้อสายโปรตุเกสที่เข้ามารับราชการในสมัยกรุงศรีอยุธยา จบการศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ หลังจากนั้นสอบได้เป็นเนติบัณฑิตรุ่นที่ 2 เริ่มรับราชการในตำแหน่งผู้ช่วยเจ้ากรมเจ้าจำนวน กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จากนั้นรับตำแหน่งเป็นผู้พิพากษา และกรรมการราชบัณฑิตในปี พ.ศ. 2493 จนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรม โปรตุเกส คณะอัครสุลินแห่งประเทศไทย, ชีวิตตามกระแสเรียก คุณแม่บุญประจักษ์ ทรรทรานนท์, หน้า 10-12.

4.3 ภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า คณะพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (The Discalced Nuns of the Order of the Blessed Virgin Mary of Mount Carmel หรือ Order of Discalced Carmelites)

ในพระศาสนจักรท้องถิ่นนอกเหนือจากบรรดานักบวชที่ทำงานเพื่อเผยแผ่ศาสนาในพื้นที่ต่างๆแล้ว พระศาสนจักรคาทอลิกยังมีกลุ่มนักพรตที่อาศัยอยู่แต่ในอาราม (Monastery) มีสังฆสยาก็เช่นเดียวกัน ที่ต้องการมีคณะนักพรตที่อุทิศตนเพื่อการภาวนาและทรมานกาย (mortification) อาศัยอยู่ในเขตพรต (cloister) เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีของบรรดาคหรีตตั้งด้านความเชื่อความศรัทธาในศาสนา ภคินีคณะคาร์แมลไลท์หรือที่คนไทยเรียกว่าชีลับ หรือซีมืด (Dark Sisters)⁴³ จึงเป็นคณะที่พระสังฆราชแปรรรอสได้เลือกที่จะเชิญเข้ามาตั้งอารามในมิสซังสยาม คณะภคินีดังกล่าวมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานจึงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในพระศาสนจักรคาทอลิก จึงจะขอกล่าวถึงประวัติคณะเพื่อความเข้าใจในรูปแบบของการดำเนินชีวิตนักพรตของคณะภคินีดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น

คณะคาร์แมลไลท์ เป็นคณะนักบวชที่มีกำเนิดย้อนไปราวคริสต์ศตวรรษที่ 12 เมื่อบรรดานักพรตตั้งหมู่คณะบริเวณแอ่งน้ำทางทิศตะวันตกของภูเขาคาร์แมล⁴⁴ ระหว่าง พ.ศ. 1749 และ พ.ศ. 1757 หมู่คณะดังกล่าวได้รับการรับรองกฎระเบียบในการเป็นนักพรตจากนักบุญอัลเบิร์ตแห่งเยรูซาเล็ม (Albert of Jerusalem)⁴⁵ พระสังฆอัยกาแห่งกรุงเยรูซาเล็ม (patriarch of Jerusalem)⁴⁶ กฎระเบียบชุดนี้บัญญัติให้นักพรตอาศัยในในห้องเล็กๆ (cell) ที่ตั้งอยู่รอบๆวัดน้อย (oratory) ถือความเงียบ สวดภาวนาและทำงาน กฎระเบียบเหล่านี้เป็นพื้นฐานของคณะคาร์แมล

⁴³ Susana José , *The Asian Religious Sensibility and Christian Spirituality Vol. II* , university of the Philippines Philippines , P.844.

⁴⁴ เทือกเขาในอิสราเอล เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่สมัย Phoenician ในพระคัมภีร์ไบเบิลได้บันทึกว่าประกาศกเอลียาห์ (Elijah) ได้อาศัยอยู่บนภูเขานี้เพื่อสวดภาวนา ดังนั้นผู้ที่ต้องการบำเพ็ญภาวนาจึงได้มาอาศัยอยู่บนภูเขานี้ตั้งแต่ 800 ปีก่อนคริสตกาลสืบเนื่องต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน

⁴⁵ นามเดิม คือ อัลเบิร์ต อาโวกาโดร (Albert Avogadro) เกิด พ.ศ. 1692 ที่เมืองปาร์มา ประเทศอิตาลี (Parma , Italy) มาจากตระกูลชนชั้นสูง ได้บวชเป็นบาทหลวงที่เมืองมอร์ทารา และได้รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆอัยกาแห่งเยรูซาเล็มใน พ.ศ. 1748 ท่านได้รับรองและตราพระวินัยสำหรับคณะคาร์แมลไลท์ ท่านถูกฆ่าในวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 1757 ที่โบสถ์นักบุญยอห์นแห่งอาครี (Acre) โดยผู้อำนวยการโรงพยาบาลที่ท่านดำเนินเรื่องความประพฤติอันผิดศีลธรรม ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นนักบุญ

⁴⁶ เป็นตำแหน่งพระอัครสังฆราชคาทอลิกในจารีตลาติน (Latin Rite Catholic Archbishop) ที่มีอำนาจในการปกครองอิสราเอล ปาเลสไตน์ จอร์แดน และไซปรัส เริ่มมีตำแหน่งนี้ครั้งแรกใน พ.ศ. 1642 ในช่วงสงครามครูเสด สืบต่อเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ไลท์ ช่วง พ.ศ. 1781 บรรดานักพรตคาร์เมลไลท์ได้อพยพไปยังไซปรัส (Cyprus), ซิซิลี (Sicily), อังกฤษ (England) และทางตอนใต้ของฝรั่งเศส (France)⁴⁷

ใน พ.ศ. 1790 สมเด็จพระสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 4 (Innocent IV พ.ศ. 1786-1797)⁴⁸ ด้รับรองคณะคาร์เมลไลท์อย่างเป็นทางการ แต่บรรดานักพรตกลุ่มนี้ได้เปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นคณะภิกษาจารย์ (mendicant)⁴⁹ ช่วงสิ้นสุดของคริสต์ศตวรรษที่ 13 คณะคาร์เมลไลท์เริ่มทำงานด้านการสอน⁵⁰ จนกระทั่งถึงช่วงยุคกลางของยุโรปมีกลุ่มสตรีจำนวนหนึ่งอาศัยคำแนะนำของภราดาคาร์เมลไลท์ (Carmelite friar) ได้เริ่มต้นถือพระวินัยของคณะคาร์เมลไลท์ แต่ละคนหรือรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ โดยชังตัวเองอยู่คนเดียวตามลำพังเด็ดขาดและสวดภาวนา สมเด็จพระสันตะปาปานิโคลัสที่ 5 (Nicholas V พ.ศ. 1990-1998) ได้ให้คำรับรองแก่นุญราซีเยอห์น โซเรธ (John Soreth)⁵¹ อธิการใหญ่เจ้าคณะคาร์เมลไลท์ที่จะจัดรวมกลุ่มสตรีเหล่านี้เข้าเป็นนักบวชคาร์เมลไลท์ชั้นสอง (Second Order) ดังนั้นเท่ากับทำให้กลุ่มนักพรตหญิงได้รับฐานะทางกฎหมายของพระศาสนจักร นุญราซีฟรังซิสกา แห่งอัมบัวส์ (Francisca de Amboise)⁵² ดัชเชสแห่งแคว้นบริตทานี (Duchess of Brittany) เป็นภคินีรุ่นบุกเบิกที่เข้าอารามแห่งหนึ่ง ซึ่งท่านดัชเชสได้บริจาคทรัพย์สินก่อตั้งขึ้นมา ล่วงเข้าสู่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 คณะคาร์เมลไลท์เริ่มที่จะสูญเสียพรพิเศษของคณะ (Charism) คือ การใช้ชีวิตสันโดษ ถือความเงียบ เพราะเนื่องจากเริ่มมีการออกไป

⁴⁷ Keith J. Egan, "Carmelite order," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 228-229.

⁴⁸ พระนามเดิม ซินิบัลโด ฟิเอซี (Sinibaldo Foashi) เกิดปี พ.ศ. 1738 ชาวเจนัว (Genoa) ได้รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปาในวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 1786 สิ้นพระชนม์วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 1979 (บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช, บันดิลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, หน้า 243-244.)

⁴⁹ คณะนักบวชแบบภิกษาจารย์ เป็นคณะที่ถือความยากจนอย่างเคร่งครัด ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์และเทศนา เริ่มมีตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 เช่น คณะฟรังซิสกัน คณะดอมินิกัน คณะออสตินิเนียน (Augustinian) เป็นต้น

⁵⁰ Keith J. Egan, "Carmelite order," *Encyclopedia of Catholicism* 1 (1995): 288-229.

⁵¹ เกิด พ.ศ. 1937 ที่เมืองกอง (Caen) แคว้นนอร์มันดี (Normandy) ประเทศฝรั่งเศส เข้าเป็นสมาชิกของคณะคาร์เมลไลท์ ได้รับการเลือกเป็นมหาอธิการคณะคาร์เมลไลท์ในตั้งแต่ พ.ศ. 1994 ถึง ค.ศ. 2014 มรณภาพที่เมืองอันเยร์ (Angers) ในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2014 รับการประกาศเป็นบุญราศีใน พ.ศ. 2409

⁵² เกิดวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 1970 ที่ประเทศฝรั่งเศส สมรสกับปีเตอร์ที่ 2 ดยุกแห่งบริตทานี (Peter II Duke of Brittany พ.ศ. 1993-2000) หลังจากที่เป็นม่ายใน พ.ศ. 2000 ได้ถวายตัวเป็นภคินีคณะคาร์เมลไลท์ เสียชีวิตวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2028 รับการประกาศเป็นบุญราศีในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2406

ทำงานเผยแผ่ศาสนาภายนอกอาราม ทำให้ชีวิตด้านศีลธรรมของสมาชิกในคณะตกต่ำลง เช่นเดียวกับคณะนักบวชอื่นๆในสมัยนั้น⁵³

ดังนั้นจึงมีสมาชิกหลายคนพยายามปฏิรูปคณะให้ดีขึ้น แต่ผู้ปฏิรูปที่สำคัญที่สุดได้แก่นักบุญเทเรซา แห่งอาวิลลา (Teresa of Avila)⁵⁴ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากนักบุญยอห์น แห่ง ไม้กางเขน (John of the Cross)⁵⁵ ในการปฏิรูปคณะคาร์แมลไลท์ทั้งหญิงและชาย โดยการหวนกลับไปหาพระวินัยดั้งเดิมซึ่งได้ฝังลึกอยู่ในอุดมคติแรกของคณะคาร์แมลไลท์ ท่านต้องประสบกับการถูกต่อต้านแต่ก็ประสบผลสำเร็จในที่สุด และได้ตั้งอารามนักบุญยอแซฟ ในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2105 มีสมาชิกทั้งสิ้น 4 ท่าน⁵⁶ และแยกออกจากคณะเดิมในปี พ.ศ. 2136 ใช้ชื่อว่าคาร์แมลไลท์ผู้ไม่สวมรองเท้า (Discalced Carmelite) อักษรย่อว่า O.C.D. ส่วนคณะดั้งเดิมใช้อักษรย่อว่า O. Carm นักบุญเทเรซาได้ผสมผสานชีวิตนักพรตอยู่ตามลำพัง ให้เข้ากับการมีชีวิตอยู่ร่วมกันในหมู่คณะ พระวินัยของนักบุญเทเรซา กำหนดจุดมุ่งหมายแน่นอนไปสู่ชีวิตที่สวดภาวนาอย่างจริงจัง ต้องถือเขตพรตอย่างเคร่งครัด เน้นการเพ่ง्यानและทำงานฝีมือ นอกเหนือจากการสวดภาวนาประจำวัน (Divine office) ยังมีการรำพึงภาวนา 2 ชั่วโมงต่อวัน ถือเจียบตลอดทั้งวันงดเนื้อถาวร จำศีลอดอาหารเป็นเวลา 7 เดือนต่อปี คือเริ่มตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน ซึ่งตรงกับวันฉลองเทิดทูนไม้กางเขน (Feast of the Exaltation of the Holy Cross) จนกระทั่งถึงวันอาทิตย์อีสเตอร์ นักบุญเทเรซา ยังได้เพิ่มเติมข้อบังคับ ให้ภคินีถือความยากจนอย่างเคร่งครัด⁵⁷

⁵³ สหพันธ์อภิศาจารย์คณะนักบวชในประเทศไทย, นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2542), หน้า 27.

⁵⁴ นามเดิม เทเรซา ซานเชส อาฮูมาดา (Teresa Sanchez Ahumada) เกิดวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2058 ที่เมืองอาวิลลา ประเทศสเปน (Ávila, Spain) สมัครเป็นภคินีคาร์แมลไลท์เมื่ออายุ 17 ปี สิ้นชีวิตที่เมืองอัลบา เดอ ทอร์เมซ (Alba de Tormes) ในวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2125 ได้รับการประกาศเป็นบุญราศีวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2157 รับการสถาปนาเป็นนักบุญวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2165 และได้รับการประกาศเป็นนักปราชญ์ของพระศาสนจักรในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2513

⁵⁵ นามเดิม ฮวน เด เยเปซ อัลวาเรซ (Juan de Yepes Alvarez) เกิดวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2085 ที่เมืองฟอนตีเวออส ประเทศสเปน (Fontiveros, Spain) สมัครเข้าคณะคาร์แมลไลท์ใน พ.ศ. 2106 บวชเป็นบาทหลวง พ.ศ. 2111 มรณภาพที่เมืองอูเบดา (Ubeda) วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2134 ได้รับการประกาศเป็นบุญราศีวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2218 รับการสถาปนาเป็นนักบุญวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2269 และได้รับการประกาศเป็นนักปราชญ์ของพระศาสนจักรในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2469

⁵⁶ สหพันธ์อภิศาจารย์คณะนักบวชในประเทศไทย, นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย, หน้า 32.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

เมื่อพระเจ้าซังฆราชแปร์รอสมีโอกาสเดินทางไปประชุมที่เมืองไซ่ง่อน ใน พ.ศ. 2454 ท่านจึงได้แจ้งความประสงค์แก่คุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มารีย์ (Anne de Jésus-Maria)⁵⁸ที่จะเชิญภคินีคณะคาร์เมลไลท์ มาตั้งอารามในมณฑลชังสยาม ในเวลาเดียวกันกับที่พระเจ้าซังฆราชมอง-คล็อด บูช็อดต์ (Jean-Claude Bouchut)⁵⁹ ประารณนาที่จะสร้างอารามที่เมืองพนมเปญเช่นเดียวกัน การก่อตั้งอารามแม่พระแห่งความหวัง (Monastère de Notre Dame d'Espérance) ที่พนมเปญจึงสำเร็จล่วงหน้าไปก่อน⁶⁰ แม้ว่าในเวลานั้นจะยังไม่สามารถเปิดอารามในมณฑลชังสยามได้ แต่พระเจ้าซังฆราชแปร์รอสก็ยังคงมีความปรารถนาที่จะเชิญภคินีดังกล่าวเข้ามา ดังข้อความจากจดหมายลงวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2456 ความว่า

ขอให้พระเป็นเจ้าทรงเป็นที่รู้จัก รัก ได้รับพระสิริมงคลและได้รับการรับใช้ยิ่งวันยิ่งมากขึ้น คุณแม่ทราบว่าพ่อมีความทุกข์ใจใหญ่หลวงยิ่งวันยิ่งเพิ่มขึ้นเสมอ ที่เห็นประเทศกว้างใหญ่ไพศาลนี้ เต็มไปด้วยคนต่างศาสนา ซึ่งกำลังเดินทางไปสู่ความหายนะในชีวิตหน้าด้วยใจเบิกบาน ในขณะที่พระเป็นเจ้าทรงเรียกพวกเขาไปถวายสิริมงคลในสวรรค์ พระอาจารย์เจ้าของเราไม่มีคนรู้จักพระองค์ ผู้คนเข้าใจพระองค์ผิดๆ ที่นี้คริสตังเป็นคนที่กลุ่มน้อยที่สุด แทบจะเป็น 1 ใน 200 ของบรรดาคนศาสนาอื่น คริสตังจำนวนมากก็เสียความเชื่อไป หลังจากได้เดินทางในศาสนาคริสต์ตั้งแล้ว เมื่อข้าพเจ้าได้รับผิดชอบดูแลมณฑลชังที่ใหญ่โต และไม่สามารถเร่งไฟแห่งความรักพระเป็นเจ้าให้ลุกกลามออกไปได้ พ่อจึงมีความหวังโยอยู่เสมอและปรารถนาจะพบวิธีดึงดูดพระหรรษทานจากสวรรค์ 2 ปีมาแล้วที่พ่อได้ไฝฝืนที่จะตั้งอารามคาร์เมลเล็กๆ ซึ่งในอารามแห่งนี้จะมีผู้แสดงความรักและถวายนมัสการพระเป็นเจ้า และมีความศรัทธาร้อนรนที่จะถวายตนเอง

⁵⁸ เกิดวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2403 ณ ประเทศอังกฤษ เดิมนับถือนิกายโปรเตสแตนต์และได้หันมานับถือนิกายโรมันคาทอลิกในเวลาต่อมา สมัครงานภคินีคาร์เมลไลท์ที่ประเทศฝรั่งเศสเนื่องจากกลัวบิดาขัดขวาง หลังจากที่ได้ปฏิญาณตนครั้งแรกใน พ.ศ. 2426 จึงถูกส่งไปเป็นมิชชันนารีที่ไซ่ง่อน ต่อมาได้เดินทางไปเปิดอารามที่พนมเปญ ดำรงตำแหน่งอธิการินีของอาราม สุดท้ายเดินทางมาเปิดอารามที่กรุงเทพฯ ดำรงตำแหน่งอธิการินีของอารามกรุงเทพฯ 2 สมัย ตลอดครบรอบ 50 ปีในการเป็นนักบวช วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 สิ้นชีวิตในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488

⁵⁹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2403 รับศีลบวชวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2426 ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระเจ้าซังฆราชวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2445 และรับการอภิเษกเป็นพระเจ้าซังฆราชวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2445 โดยเป็นพระเจ้าซังฆราชเกียรตินามแห่งพานเนโมตีซุส (Panemotichus) ปกครองมณฑลชังพนมเปญ กัมพูชา มรณภาพวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2471

⁶⁰ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 ถนนที่ 5 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีย์แห่งภูเขาคาร์เมล (ไม่ระบุปี) เรื่อง "สมุดบันทึก Relation de la Fondation du Carmel de Marie Miatrice de la Grâce et de Sainte Thérèse de L'Enfant Jesus" หน้า 5.

เป็นการชดเชยบาปที่ล่วงละเมิดต่อพระเป็นเจ้ามากมายเช่นนี้ และเพื่อทำให้ดวงพระทัยของพระเยซูเจ้าเมตตาที่จะทรงช่วยเหลือมิสซังนี้...⁶¹

แต่เรื่องก็ไม่ได้ประสบผลสำเร็จเนื่องจากว่าได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วยเวลานานหลายปีทำให้ความพยายามในการที่จะเชิญคณะคาร์แมลไลท์มาสยามจึงต้องหยุดชะงักไปชั่วคราว อีกทั้งเนื่องจากบรรดามิชชันนารีรวมถึงพระสังฆราชแปร์รอสได้ถูกเกณฑ์ไปร่วมสงครามครั้งนี้⁶² ต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2466 คุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มาเรีย เล็งเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่จะเตือนพระสังฆราชแปร์รอสถึงโครงการตั้งอารามคาร์แมลไลท์ในอนาคต พระสังฆราชได้เขียนจดหมายตอบกลับไปแสดงความปรารถนาที่จะให้มีการก่อตั้งอาราม⁶³ อีกทั้งท่านได้ออกประกาศแก่คริสตังในมิสซังสยามชี้แจงเรื่องเกี่ยวกับประวัติของภคินีคณะคาร์แมลไลท์ และแสดงความเจตจำนงในการที่จะสร้างอารามในมิสซังของท่าน

...เราอยากจะทำบ้านสำหรับนางซีที่จะมาเป็นคนแรกเดิมนั้น ต้องให้บ้านนั้นมั่นคงแลให้ถูกต้องตามพระวินัยคาร์เมโล ต้องมีกำแพงรอบด้วย จึงมาขอให้พี่น้องที่มีใจศรัทธาช่วยเราตามกำลังแห่งตน... พี่น้องจะมีน้ำใจถวายมากน้อยเท่าไรเพื่อช่วยสร้างบ้านสำหรับนางซีการเมลิตาจะอาศัยอยู่นั้นก็ส่งให้แก่คุณพ่อที่วัดแห่งตนก็ได้ คุณพ่อจะได้ส่งให้แก่เรา และนางซีการเมลิตาจะภาวนาอุทิศให้แก่ผู้มีบุญมีคุณนั้น โดยโอกาสนี้เราอวยพรแก่พี่น้องทั้งหลายด้วยสิ้นสุดใจ⁶⁴

⁶¹ หอจดหมายเหตุคริสตสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 86 แฟ้มที่ 5 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ไม่ระบุปี) เรื่อง “สมุดบันทึก Relation de la Fondation du Carmel de Marie Miatrice de la Grâce et de Sainte Thérèse de L'Enfant Jesus” หน้า 20.

⁶² รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 42. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁶³ หอจดหมายเหตุคริสตสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 86 แฟ้มที่ 5 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ไม่ระบุปี) เรื่อง “สมุดบันทึก Relation de la Fondation du Carmel de Marie Miatrice de la Grâce et de Sainte Thérèse de L'Enfant Jesus ” หน้า 23-24.

⁶⁴ หอจดหมายเหตุคริสตสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “ประกาศ Vicariatus Apostolicus Siamensis No. XI ลงวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1923”

หลังจากที่มีการประกาศเกี่ยวกับคณะคาร์แมลไลท์ในมิดซังสยาม ใน พ.ศ. 2467 ได้มีหญิงสาวคนหนึ่งสมัครเข้าเป็นภคินีคณะคาร์แมลไลท์ที่พนมเปญชื่อ นางสาวอุกรเซีย เดอ เยซู⁶⁵ มีพระสังฆราชแปร์รอสเป็นผู้ติดต่อให้⁶⁶ ใน พ.ศ. 2468 คุณแม่แอนน์ ได้เขียนจดหมายเตือนพระสังฆราชแปร์รอสถึงโครงการสร้างอารามอีกครั้ง พร้อมทั้งขออนุญาตเดินทางไปสยามเพื่อดูสถานที่ว่าเหมาะสมจะสร้างอารามหรือไม่⁶⁷ เมื่อได้รับจดหมายพระสังฆราชแปร์รอสได้ส่งจดหมายตอบรับมาทางเรือชื่อโมริส ลอง (Maurice Long) และเชิญให้คุณแม่แอนน์เดินทางมากรุงเทพฯ ด้วยความยินดี⁶⁸ ทันทีที่ได้รับจดหมายจากพระสังฆราช คุณแม่อิกริณีจึงเตรียมตัวออกเดินทางมาสยามเรือเทียบท่าในวันอังคารที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2468 เวลาประมาณ 17 นาฬิกา⁶⁹ เมื่อเดินทางกลับไปถึงพนมเปญหลังจากที่จัดการเรื่องเอกสารต่างๆเป็นที่เรียบร้อย ในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2468 พระสังฆราชบูซ็อดต์ ออกประกาศอนุญาตให้ภคินีคณะคาร์แมลไลท์ 12 ท่านเดินทางมาตั้งอารามที่กรุงเทพฯ⁷⁰ ประกาศฉบับดังกล่าวได้ระบุรายชื่อของภคินีทั้ง 12 ท่านดังนี้

1. คุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มาเรีย (Anne de Jésus-Maria)
2. คุณแม่มารี มีแชล แห่งพระจิตเจ้า (Marie Michel du Saint Esprit)
3. ภคินีมารี แห่งนักบุญยวงบัพติस्ता (Marie de Saint Jean Baptiste)
4. ภคินีเทเรส แห่งพระกุมารเยซู (Thérèse de l'Enfant Jésus)
5. ภคินีแบร์นาเด็ต แห่งการปฏิสนธินิรมล (Bernadette de l'Immaculée)

⁶⁵ เกิดวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2448 ที่กรุงเทพฯ มีเชื้อสายโปรตุเกส สมัครเข้าอารามคาร์แมลไลท์ พ.ศ. 2467 ปฏิญาณเป็นนักบวชวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2470 ภายหลังได้เดินทางไปเปิดอารามคาร์แมลที่สิงคโปร์ใน พ.ศ. 2481

⁶⁶ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้ง 86 แผ่นที่ 5 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ไม่ระบุปี) เรื่อง "สมุดบันทึก Relation de la Fondation du Carmel de Marie Miatrice de la Grâce et de Sainte Thérèse de L'Enfant Jesus" หน้า 25.

⁶⁷ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้ง 86 แผ่นที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง "จดหมายของคุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มาเรีย ถึงพระสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1925"

⁶⁸ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้ง 86 แผ่นที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง "จดหมายของพระสังฆราชแปร์รอส ถึงจดหมายของคุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มาเรีย ลงวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1925"

⁶⁹ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้ง 86 แผ่นที่ 5 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ไม่ระบุปี) เรื่อง "สมุดบันทึก Relation de la Fondation du Carmel de Marie Miatrice de la Grâce et de Sainte Thérèse de L'Enfant Jesus" หน้า 34.

⁷⁰ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้ง 86 แผ่นที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง "สำเนาประกาศของพระสังฆราชฌอง-คล็อด บูซ็อดต์ อนุญาตให้ภคินีคาร์แมลไลท์เดินทางมากรุงเทพฯ ลงวันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 1925"

Conception)

6. ภคินีแซงต์ ฟรังซัวส์ ซาเวียร์ (Saint François Xavier)
7. ภคินีมารี แห่งไม้กางเขน (Marie de la Croix)
8. ภคินีมารี มักดาเลนา แห่งพระเยซูเจ้า (Marie Magdeleine de Jésus)
9. ภคินีมารี แห่งพระหฤทัย (Marie du Sacré Coeur)
10. ภคินีเทแรส แห่งพระเยซูเจ้า (Thérèse de Jésus)
11. ภคินีเทเรซิตา แห่งพระกุมารเยซูเจ้า (Thérésita de l'Enfant Jésus)
12. ภคินีแอนน์ มารี (Anne Marie)

นอกจากนี้ยังมีอีก 2 ท่านที่เป็นภคินีที่ทำงานภายนอกเขตพรวต (Tourières) คือ ภคินีอังเดร (André) และภคินีเทแรส (Thérèse) ประกอบไปด้วยหลายเชื้อชาติคือ ฝรั่งเศส อังกฤษ เวียดนาม เขมรและไทย⁷¹ เดินทางด้วยเรือ “นิภา” (Nibah) มาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2468 ตรงกับวันฉลองแม่พระไถ่ทาส (Feast of Our Lady of Mercedes) ภคินีทั้งหมดได้ไปพักอยู่กับ ภคินีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟ คอนแวนต์เป็นการชั่วคราว ระหว่างนั้น ทุกๆเช้าพระสังฆราชแบร์รอสจะมาเยี่ยมเยียนคุณแม่อธิการินี เนื่องจากพระสังฆราชจะไปทำ มิสซาที่โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ทุกวัน และได้มีการคุยถึงการเตรียมสิ่งจำเป็น สำหรับการ ถวายมิสซาในโบสถ์น้อย (chapel)⁷²

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷¹ หอจดหมายเหตุฯ สังกัดกรมศิลปากร กรุงเทพฯ กลองที่ 86 แฟ้มที่ 5 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่ง ภูเขาการ์แมล (ไม่ระบุปี) เรื่อง “สมุดบันทึก Le voyage de Pnompenh à Bangkok. De Notre Dame d'Espérance à Marie Mèdiatrice de la Grâce” หน้า 1-2.

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 23-29.

4.6 ภคินีคณะคาร์แมลไลท์กลุ่มแรกที่มิสซังสยาม พ.ศ. 2468

ที่มา : อารามคาร์แมล กรุงเทพฯ, คือ...พระหรรษทาน, (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2548), หน้า 65.

เรื่องการก่อสร้างวัดน้อยและอารามนั้นหลังจากที่พระสังฆราชเปร์รอสได้เคยออกประกาศเรื่องการบริจาคเงินเพื่อช่วยสร้างอารามแล้ว ใน พ.ศ. 2468 ก็ได้ออกประกาศอีกฉบับหนึ่งด้วยข้อความที่คล้ายคลึงกัน⁷³ สำหรับผู้ที่บริจาคเงินสร้างอารามจะได้รับใบเสร็จรับเงินที่มีตราประทับของพระสังฆราชเปร์รอส ด้านหลังของใบเสร็จจะระบุถึงสิ่งที่คุณบริจาคจะได้รับคือ “ประโยชน์ทางวิญญาณ” อันได้แก่ คำภาวนาของบรรดานางซีการ์เมลิตา ทุกเดือนจะมีการถวายมิสซาอุทิศแก่ผู้บริจาค และรายนามของผู้บริจาคจะถูกเก็บไว้ที่เชิงรูปปั้นของนักบุญเทเรซาในอาราม⁷⁴ ส่วนค่าใช้จ่ายเริ่มต้นนั้น คณะมิชชันนารีแห่งกรุงปารีสที่ไชน่ฮอน มอบเงิน 9,343.87 ฟรังก์ แลกเป็นเงินไทยได้ 1,951.38 บาท มารดาของภคินีเทเรซีตา (ลูเกรเซีย เดอ เยซู) ชายเคื่องเพชร มอบให้เป็นเงิน 276.25 บาท รวมกับเงินที่พระสังฆราชเปร์รอสเก็บออมไว้ 2,000 บาท ก็จะเป็นเงินมากกว่า 4,400 บาท อีกทั้งบาทหลวงบราวชาร์ต ได้มอบเงิน 10,000 บาท โดยให้ยืมไม่คิด

⁷³ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีย์แห่งกุเซคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “ประกาศของพระสังฆราชเรอเน เปร์รอส เรื่องการสร้างอารามนางซีการ์เมลิตา ลงวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1925”

⁷⁴ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีย์แห่งกุเซคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “ใบเสร็จสำหรับผู้ถวายเงินในการสร้างพระอารามคาร์แมลแห่งนักบุญเทเรซา แห่งพระเยซูกุมาร”

ดอกเบียและใช้คืนเมื่อสามารถคืนได้⁷⁵ จากจำนวนเงินดังกล่าวรวมถึงการบริจาคอีกหลายครั้ง ต่อมา ทำให้ปัญหาในเรื่องของการเงินนั้นไม่เกิดความยุ่งยากมากนัก คงเหลือแต่ปัญหาในการก่อสร้างอารามทั้งหมดซึ่งใช้เวลานานเรื่อยมาอีกหลายปีจึงจะเสร็จเรียบร้อย

ในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2468 ตรงกับวันฉลองนักบุญเทเรซา แห่งพระกุมารเยซูและพระพักตร์ศักดิ์สิทธิ์ (St. Thérèse of the Child Jesus and the Holy Face)⁷⁶ ที่เพิ่งจะได้รับการสถาปนาเป็นนักบุญ และเป็นนักบุญที่สำคัญท่านหนึ่งของพระศาสนจักรคาทอลิก บรรดาภคินีคาร์แมลไลท์สวมเสื้อคลุมขาว (mantle)⁷⁷ เดินเข้ามาอยู่ในโบสถ์ของอาราม คุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มาเรีย พร้อมกับภคินีอีก 14 ท่าน ได้ร่วมพิธีมิสซาแรกของโบสถ์น้อยแห่งอาราม⁷⁸ ในโอกาสนี้ พระสังฆราชเปร์รอสได้กล่าวสุนทรพจน์ในวันดังกล่าวมีใจความโดยสรุปว่า

ลูกที่รัก เราขอพูด 2-3 คำเพื่อโมทนาคุณ ถูแล้ว เพื่อโมทนาคุณพระเป็นเจ้าร่วมกับพวกลูกในพระคุณที่ทรงโปรดนำลูกมาอยู่ที่นี่ บนผืนแผ่นดินสยามตามที่พวกลูกปรารถนา และตามที่พ่อถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่ามากที่สุดในชีวิตของพ่อ... การร่วมมือของพวกลูกเพื่อตั้งดูดพระพรจากสวรรค์มาสู่การทำงานของพวกเรา (มิชชันนารี) เพื่อจะทำให้คนต่างศาสนาได้กลับใจ สิ่งที่เราขอจากพวกลูกอีกอย่างหนึ่งก็คือ การสวดภาวนาให้คริสตังเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์... จงวางใจในพระนางมารีอา ซึ่งวันนี้เราประกาศพระนามของพระนางเป็นองค์อุปถัมภ์องค์แรกของอารามคาร์แมลนี้ ภายใต้ชื่อว่า "วัดแม่พระสกอลงเคราะห์" เพื่อให้พระมารดาผู้ใจดีประทานพระคุณของพระนางให้แก่ทุกคนในประเทศสยาม...⁷⁹

⁷⁵ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง "จดหมายของพระสังฆราชเปร์รอส ถึงคุณแม่แอนน์ เรื่องค่าใช้จ่ายและที่ดินสำหรับอารามกรุงเทพฯ ลงวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 1925"

⁷⁶ เกิดวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2416 ที่ประเทศฝรั่งเศส ปฏิญาณตัวเป็นนักบวชวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2433 เสียชีวิตวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2440 ได้รับประกาศเป็นบุญราศีวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2466 รับการสถาปนาเป็นนักบุญวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2468 รับการแต่งตั้งเป็นองค์อุปถัมภ์ของมิสซังทั่วโลกวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2470 และได้รับการแต่งตั้งเป็นนักปราชญ์ของพระศาสนจักรวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2540

⁷⁷ เป็นเสื้อคลุมยาวจะสวมทับเครื่องแบบนักบวชในเวลาที่มิวันฉลองเท่านั้น

⁷⁸ อารามคาร์แมล กรุงเทพฯ, คือ...พระพรหมทาน, หน้า 70.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 73.

จากสุนทรพจน์นี้แสดงถึงความต้องการของมิสซังสยาม ในเรื่องการเผยแผ่ศาสนาบนแผ่นดินของ พุทธศาสนาโดยอาศัยความช่วยเหลือทางด้านจิตวิญญาณจากภคินีคณะคาร์เมลไลท์ ที่เคร่งครัด ในการดำรงชีวิตนักบวชอย่างมาก เพื่อขอพระพรสำหรับพระศาสนจักร โดยเฉพาะสำหรับการ ทำงานในมิสซังสยามของบรรดามิซชันนารีและนักบวชทุกท่าน

ช่วงพฤศจิกายน พ.ศ. 2468 มีการจัดเตรียมระดับโบสถ์น้อยของอาราม คุณแม่เอธิการิณี ได้ไปที่อารามทุก ๆ เย็นเพื่อดูแลให้คนงานทำงานเกี่ยวกับสิ่งที่คณะคาร์เมลไลท์ต้องใช้สอย เช่น การ ใส่ตารางลูกกรงเหล็ก 2 ชั้น ทำตุ้มหมุน เป็นต้น วันที่ 29 พฤศจิกายน เป็นวันที่อารามเปิดอย่างเป็นทางการโดยใช้ชื่อว่า “อารามแม่พระสกลสงเคราะห์ และนักบุญเทเรซาแห่งพระกุมารเยซูแห่ง กรุงเทพฯ พระมหานคร” (Monastère de Marie Mèdiatrice et de Sainte Thérèse de l'Enfant Jésus de Bangkok) ประมาณ 5 โมงเย็น พระสังฆราชเปร์รอสได้ทำพิธีเสกอาราม จากนั้นจึงมี การแห่ศีลมหาสนิทจากโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์เข้ามายังอาราม เมื่อพิธีเสร็จเรียบร้อย ได้ เปิดอารามให้บรรดาคริสตังเข้าเยี่ยมชม⁸⁰ หลังจากนั้น ภคินีคาร์เมลไลท์จะเข้าไปในอารามของตน ประตูลูกกรงเหล็กในส่วนเขตพรตเปิดอยู่ คุณแม่เอธิการิณีก็เข้าไปภายในอารามเป็นท่านแรก ภคินี ท่านอื่น ๆ ก็ไปคุกเข่ารับพรและจูบแหวนของพระสังฆราชเปร์รอส และเดินตามคุณแม่เอธิการิณี เข้าไปในเขตหวงห้ามตามลำดับ เมื่อภคินีทุกคนเข้าไปในเขตหวงห้ามแล้ว ประตูอารามชั้นในก็ปิด ด้วยลูกกุญแจ 2 ชั้น ตามกฎเกณฑ์ของคณะคาร์เมลไลท์อย่างเคร่งครัด บรรดามิซชันนารีก็จึงได้เข้าไป สวดทำวัตรในโบสถ์น้อย การเข้าครอบครองอารามใหม่ของคณะคาร์เมลไลท์ก็สำเร็จสมบูรณ์ลง ตามกฎหมายของพระศาสนจักรทุกประการ⁸¹

ใน พ.ศ. 2477 ทางอารามที่กรุงเทพฯได้รับการติดต่อจากพระสังฆราชอาเดรียง ปีแอร์ เดอ วาล (Adrien Pierre Devals)⁸² พระสังฆราชแห่งสังฆมณฑลมะละกา-สิงคโปร์ (Malacca-Singapore) ให้ไปเปิดอารามที่สังฆมณฑลของท่าน หลังจากนั้น 4 ปีในวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2481 ผู้ก่อตั้งอารามคาร์เมลไลท์แห่งพระคริสตกษัตริย์ (Carmel du Christ Roi) 2 ท่านได้

⁸⁰ หอจดหมายเหตุคริสตสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กลองที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีย์แห่ง ภูเขาคาร์เมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “ชาวมิสซัง การเปิดพระอารามแม่พระสกลสงเคราะห์และนางนักบุญเทเรซาแห่งพระกุมารเยซู กรุงเทพฯ พระมหานคร ธันวาคม ค.ศ. 1925”

⁸¹ วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณานุกรม, ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทย: สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาดิกันที่ 2 (พ.ศ.2098-พ.ศ.2508), (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2533), หน้า 311.

⁸² เกิดวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2425 ที่ประเทศฝรั่งเศส บวชเป็นบาทหลวงในคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2449 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2477 ดำรงตำแหน่งพระสังฆราชแห่งสังฆมณฑลมาลัคกา สิงคโปร์ มรณภาพวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2488

เดินทางไปถึงสิงคโปร์ จากนั้นในวันที่ 8 พฤษภาคมบรรดากิตีที่เหลือจึงได้ไปถึง⁸³ กิตีที่เดินทางไปสิงคโปร์จากอารามคาร์แมลโลท์กรุงเทพฯมีทั้งสิ้น 7 ท่านคือ

1. คุณแม่เทเรซา แห่งนิกรเวตา (Thérèse des Anges)
2. กิตีมาเรีย อิมมาคูลาตา แห่งพระตรีเอกานุภาพ (Maria Immaculata de la Ste Trinité)
3. กิตีเทเรซีตา แห่งพระกุมารเยซู (คนไทยคนแรกที่เข้าอารามพนมเปญ)
4. กิตีมารี แห่งพระทัยศักดิ์สิทธิ์ (Marie du Divin Coeur)
5. กิตีเซซีเลีย แห่งพระคริสตกษัตริย์ (Caecilia du Christ-Roi)
6. กิตีโรซา (Rosa)
7. กิตีแอนน์ (Anna) เป็นกิตีภายนอก
8. กิตีอักเนส (Agnès) เป็นกิตีภายนอก⁸⁴

ในส่วนสมาชิกของอาราม หลังจากที่กิตีชาวไทยได้เข้าเป็นนักบวชในคณะคาร์แมลโลท์ที่อารามพนมเปญ และเดินทางกลับมาบุกเบิกอารามในกรุงเทพฯ ก็เว้นระยะห่างไปอีก 7 ปีจึงมีคนไทยคนที่สองสมัครเข้าเป็นกิตีคือ นางสาวสุคนธ์ แซ่เซียว ศิษย์เก่าของโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์⁸⁵ เมื่อเข้าอารามได้รับชื่อนักบวชว่ากิตีเยเนเวียฟ (Geneviève) ต่อจากนั้นก็ยังมีผู้สมัครเข้าอารามเรื่อยมา จากสถิติสมาชิกของอารามใน ค.ศ. 1932 มีกิตี 11 ท่าน⁸⁶ พ.ศ. 2480 มีกิตี 24 ท่าน⁸⁷ พ.ศ. 2486 มีกิตี 22 ท่าน⁸⁸ พ.ศ. 2489 มีกิตี 25 ท่าน⁸⁹ โดยในช่วง พ.ศ. 2469 ถึง พ.ศ. 2490 มีกิตีได้รับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งอธิการินีของอาราม 3 ท่านคือ

⁸³ อารามคาร์แมล กรุงเทพฯ, คือ...พระพรหมญาณ, หน้า 87.

⁸⁴ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสมณเขตกรุงเทพฯ กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 3 คณะกิตีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1933-1938) เรื่อง "ประกาศของพระสังฆราชแบร์รอสเรื่อง autorisons le départ pour Singapore ลงวันที่ 20 เมษายน ค.ศ. 1938"

⁸⁵ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 3, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 282. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸⁶ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสมณเขตกรุงเทพฯ กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 3 คณะกิตีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1933-1938) เรื่อง "Liste des Capitulantes 16 Février 1932"

⁸⁷ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสมณเขตกรุงเทพฯ กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 3 คณะกิตีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1933-1938) เรื่อง "Liste des Religieuses 1937"

⁸⁸ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสมณเขตกรุงเทพฯ กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 4 คณะกิตีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1939-1947) เรื่อง "Liste des Sœurs Capitulantes 8 Avril 1943"

1. คุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มาเรีย
2. คุณแม่มาเรีย อิมมาคูลาตา แห่งพระตรีเอกานุภาพ
3. คุณแม่มาเรีย มัгдаเลนา แห่งพระกุมารเยซู⁹⁰

ในเวลาต่ออารามคาร์เมลไลท์กรุงเทพฯ ได้มีการแตกแขนงออกไปเพื่อทำการก่อตั้งอารามในเขตสังฆมณฑลอื่นในประเทศไทยอีก 3 อาราม⁹¹ และที่ประเทศออสเตรเลียอีก 1 อาราม

4.4 คณะภคินีพระหฤทัยของพระเยซูเจ้าแห่งกรุงเทพฯ

ใน พ.ศ. 2414 บาทหลวงอลอยซีอุส ดอนต์ได้ถูกย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสเวลานี้คณะเริ่มเปิดบ้านตามโบสถ์ต่างๆของมิสซังสยาม เนื่องจากมีจำนวนของภคินีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยไปโบสถ์บางแห่งมีภคินีประจำอยู่ถึง 2 ท่าน พ.ศ. 2460 บาทหลวงบร็วซาดต์เจ้าอาวาสโบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ ผู้รับผิดชอบภคินีคณะนี้โดยตรง ระบุว่า ในปีนั้นมีภคินีที่สามารถทำงานตามโบสถ์ได้แล้ว 12 ท่าน และอีก 36 ท่านกำลังรับการอบรมอยู่ที่อารามสามเสน โดยมีภคินีเซราฟิน แห่งคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตรเป็นผู้ให้การอบรมตั้งแต่ พ.ศ. 2445 ถึง พ.ศ. 2495

ต่อมาใน พ.ศ. 2460 มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายพระศาสนจักร (The Codification of Canon Law)⁹² เป็นครั้งแรก โดยสมเด็จพระสันตะปาปาเบเนดิกต์ที่ 15 และมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการทั่วพระศาสนจักรคาทอลิกในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2461 โดยมีทั้งสิ้น 2414 มาตรา⁹³ จากประมวลกฎหมายฉบับนี้มีผลทำให้ใน พ.ศ. 2465 มีการประกาศสมณกฤษฎีกา

⁸⁹ หอจดหมายเหตุสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 4 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีย์แห่งกุชคาร์แมล (ค.ศ. 1939-1947) เรื่อง "Liste des Sœurs Capitulantes 1946"

⁹⁰ อารามคาร์เมล กรุงเทพฯ, คือ...พระหรรษทาน, หน้า 74-75.

⁹¹ อารามนักบุญเทเรซา แห่งพระกุมารเยซู จันทบุรี ก่อตั้ง พ.ศ. 2499 อารามนักบุญเทเรซา แห่งอเวียลา อ. สามพราน จ. นครปฐม ก่อตั้ง พ.ศ. 2531 อารามนักบุญยอแซฟ นครสวรรค์ ก่อตั้ง พ.ศ. 2544

⁹² ประมวลกฎหมายพระศาสนจักรเล่มนี้ ได้ถูกริเริ่มโดยสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 10 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2447 โดยออกพระสมณสาส์นชื่อว่า "Arduum sane Munus" เพื่อจัดให้มีการรวบรวมข้อกฎหมายต่างๆของพระศาสนจักรคาทอลิกให้เป็นรูปแบบที่ชัดเจนกะทัดรัด และปรับปรุงให้เข้ากับสภาพเงื่อนไขในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยแหล่งที่มาของประมวลกฎหมายพระศาสนจักรฉบับนี้ได้ถูกรวบรวมจาก พระคัมภีร์ โคเรสสร้างพื้นฐานตามธรรมชาติมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีของพระศาสนจักร ข้อมูลจากผลของการสังคายนาต่างๆของพระศาสนจักรคาทอลิก คำสอนของบรรดาบิดาจารย์ของพระศาสนจักร (Fathers of the Church) กฤษฎีกาต่างๆของสมเด็จพระสันตะปาปา กฎเกณฑ์ต่างๆของบรรดาพระสังฆราชที่ถูกประกาศใช้ในท้องถิ่นต่างๆ พระวินัยและพระธรรมนูญของคณะนักบวช กฎหมายบ้านเมือง สนธิสัญญาระหว่างวาติกันกับรัฐบาลประเทศต่างๆ (บาทหลวง วิชา หิริญญการ, กฎหมายศาสนจักรโรมันคาทอลิก, (นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม, 2551), หน้า 29-33.)

⁹³ บาทหลวง วิชา หิริญญการ, กฎหมายศาสนจักรโรมันคาทอลิก, หน้า 30.

สำหรับชีวิตนักบวชเพื่อนำไปปฏิบัติตามกฎหมายพระศาสนจักร กฎฎีกาเหล่านี้มีผลทำให้คณะรักกางเขนแห่งสามเสน ซึ่งยังไม่มีพระธรรมนูญของคณะที่แน่นอน ต้องร่างพระธรรมนูญขึ้นตามคำสั่งนั้น กฎฎีกาฉบับนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับพระพรพิเศษของผู้ตั้งคณะนักบวชนั้นๆ แต่เน้นที่จิตตารมณ์อันแน่นอนเป็นลายลักษณ์อักษรและได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ประเพณีพิเศษต่างๆของแต่ละคณะก็ยังคงถูกยกเลิกไป ในปี พ.ศ. 2469 พระสังฆราชแบร์รอสได้ประกาศใช้พระธรรมนูญของคณะรักกางเขน อย่างถูกต้องตามกฎหมายพระศาสนาจักร โดยได้รับแรงบันดาลใจจากพระธรรมนูญของคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร⁹⁴

นวกสถานใหม่ที่สามเสนก่อสร้างใน พ.ศ. 2463 พระสังฆราชแบร์รอสปรารถนาที่จะให้มีพระหฤทัยเป็นองค์อุปถัมภ์ของนวกสถาน (novitiate) แห่งนี้ และให้ภคินีรักษานามคณะรักกางเขนไว้ตามเดิม ใน พ.ศ. 2469 พระอัครสังฆราชคอนสแตนติน อยูติ (Constantin Ajutti)⁹⁵ พระสมณทูตประจำอินโดจีนได้มาเยี่ยมมิสซังสยามในเดือนเมษายน และได้เดินทางไปเยี่ยมอารามที่สามเสนในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2469⁹⁶ พระสมณทูตได้แสดงความคิดเห็นอย่างจริงจังว่า ควรที่จะย้ายอารามไปตั้งที่อื่นเพื่อมิให้เป็นอารามของโบสถ์ แต่ให้เป็นอารามของมิสซัง หลังจากนั้นเป็นต้นมาจึงได้มีการแสวงหาที่ดินผืนใหม่ ซึ่งก็ได้ที่ดินของบริษัทอีสท์เอเชียติก จำกัด (The East Asiatic Co.Ltd.) ซึ่งอยู่บริเวณถนนหลวงสุนทรโกษา และทำสัญญาซื้อขายกันในวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2474⁹⁷ อารามแห่งใหม่นี้สร้างเสร็จใน พ.ศ. 2474 ถวายให้อยู่ในความอุปถัมภ์ของพระหฤทัยแห่งพระเยซูเจ้า และให้ชื่อคณะใหม่ว่าภคินีคณะพระหฤทัย พระสังฆราชเดอ เกบรียัง ได้เดินทางมาสยามและทำพิธีเสกอารามใน พ.ศ. 2475 ต่อมาใน พ.ศ. 2485 ได้มีการเลือกคุณแม่เอลิซาเบ็ธธานี บุญคุ้มผล⁹⁸ เป็นมหาธิการิณีที่เป็นชาวไทยคนแรกของคณะ⁹⁹

⁹⁴ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 219. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁹⁵ เกิดวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2419 รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2468 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่ง ฟาซิส (Phasis) ดำรงตำแหน่งพระสมณทูตประจำอินโดจีน มรณภาพปี พ.ศ. 2471

⁹⁶ บรรณานุกรม, "เยือนมิสซังไทย," สารสาสน์ 10.5 (พฤษภาคม 1926): 266.

⁹⁷ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 53 แฟ้มที่ 1 จดหมาย (ค.ศ. 1931) เรื่อง "สัญญาซื้อขายที่ดิน ลงวันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 1931"

⁹⁸ สัตบุรุษโบสถ์พระผู้ไถ่ เสาวภา จ.นครนายก สมัครเข้าอารามวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2452 ถวายตัวตลอดชีวิตวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2483 ได้รับเลือกให้เป็นมหาธิการิณี 2 สมัย ระหว่างปี พ.ศ. 2485-2488 และ พ.ศ. 2494-2497

⁹⁹ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 255. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

สำหรับอารามเก่าที่สามเสนนั้น ภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตรได้ซื้อต่อเพื่อสร้างโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์ คอนแวนต์ ส่วนอีก 2 อารามนั้นได้แก่อารามที่ราชบุรี เมื่อตั้งมาได้ 61 ปี พระสังฆราชแปร์รอสก็ได้ยุบมารวมที่สามเสน และอารามอีกแห่งหนึ่งอยู่ที่จันทบุรี ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2345 ยังคงทำงานในเขตจันทบุรีต่อไป จนกระทั่งมีการตั้งมิสซังจันทบุรีขึ้นใน พ.ศ. 2487 อารามนี้ก็ได้รับการอนุมัติเป็นคณะรักกางเขน จันทบุรีจนกระทั่งปัจจุบัน

4.5 ครูคำสอน

ตั้งแต่สมัยพระสังฆราชฌอง ปอล คูรเวอซี และพระสังฆราชยัง บัปติสต์ บัลเลอแก้วส์ มิสซังสยามมีโรงเรียนของโบสถ์ วิชาเอกที่ใช้เรียนคือ คำสอน (Catechism) ในปีที่พระสังฆราชแปร์รอสได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราช ท่านได้เร่งให้มีการเปิดโรงเรียนเพื่อผลิตครูคำสอน เพื่อเป็นบุคลากรที่สำคัญของมิสซังอันเนื่องมาจากบาทหลวงมีน้อย และการเผยแผ่ศาสนานั้นถ้าเป็นคนพื้นเมืองก็จะสามารถเข้าถึงคนพื้นเมืองได้มากขึ้น โดยท่านมีทัศนคติในเรื่องนี้ว่า

สิ่งที่เรายังขาดอยู่อีกคือ สถานที่อบรมครู สำหรับโรงเรียนระดับประถมศึกษาของเรา และฝึกคนแปลคำสอนในกลุ่มคนจีน นี่ก็เป็นเรื่องที่เราก็ยังไม่ทราบว่าจะทำได้อย่างไรเนื่องจากความขัดสนของเรา แต่งานประเภทนี้เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากขึ้นทุกวัน การให้คนกลับใจนั้นจะไม่ผลมากนัก หากเราไม่ให้ความสนใจในการรักษาคริสตังของเราไว้ โดยการอบรมสั่งสอนด้านพระศาสนา¹⁰⁰

ครั้งแรกนั้น ได้มีความคิดที่จะตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูคำสอนที่ปากน้ำโพ บาทหลวงมอริส ยอแซฟ เออร์มอนด์ การ์ติง (Maurice Joseph Armand Carton)¹⁰¹ เป็นเจ้าอาวาส แต่ในเวลาต่อมา บาทหลวงการ์ติงได้เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นที่โบสถ์อัสสัมชัญใน พ.ศ. 2455 ปีแรกมีนักเรียน 17 คน อายุตั้งแต่ 14-18 ปี¹⁰² ต่อมาได้ย้ายโรงเรียนไปที่นครชัยศรี แต่โรงเรียนก็ต้องปิดตัวลงใน พ.ศ. 2457 เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้บาทหลวงการ์ติงถูกเกณฑ์ไปเป็น

¹⁰⁰ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 145-146. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁰¹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2398 ที่เมืองแซงต์-แชร์แมง-ลา-ปอเตอรี (St-Germain-la-Poterie) รับศีลบวชวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2426 มรณภาพวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2455 ที่ฮ่องกง (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 30-32. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁰² รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 151. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ทหาร¹⁰³ ต่อมาใน พ.ศ. 2463 บาทหลวงเลเยร์ ยอแซฟ แฟร์เล (Léger Joseph Ferley)¹⁰⁴ เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นอีกครั้งที่ ต.คลองบางตื้นเปิด แปะดิว ฉะเชิงเทรา ชื่อว่าโรงเรียนนักบุญทาร์ซีซีโอ ถือเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูค่าสอนแห่งแรกและแห่งเดียวของมิสซังสยามในเวลานั้น ในระยะเวลา 4 ปีแรกของการเปิดทำการ คริสตังในหลายโบสถ์ของมิสซังสยามได้เรียรายเงิน เพื่อเป็นทุนรอนในการดำเนินกิจการของโรงเรียนแห่งนี้ จำนวนเงินที่ได้ในปี พ.ศ. 2464 จำนวนทั้งสิ้น 6,994 บาท 5 สตางค์¹⁰⁵ ปี พ.ศ. 2465 จำนวนทั้งสิ้น 2,747 บาท 42 สตางค์¹⁰⁶ ปี พ.ศ. 2466 จำนวนทั้งสิ้น 2,042 บาท 45 สตางค์¹⁰⁷ และปี พ.ศ. 2467 จำนวนทั้งสิ้น 3,667 บาท 22 สตางค์¹⁰⁸

โรงเรียนจะรับนักเรียนปีเว้นปี ใช้เวลาเรียนรุ่นละ 4 ปี มีการสอนถึงขั้นมัธยมศึกษา นักเรียนที่จบจากโรงเรียนนี้ไปจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองถูกต้องตามกฎหมายกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) สามารถเป็นครูใหญ่ของโรงเรียนประจำโบสถ์ได้ อีกทั้ง มีหน้าที่ในการดูแลสัตบุรุษให้ความรู้ด้านพระศาสนาแทนบาทหลวงได้ นักเรียนคนแรกของโรงเรียนคือ นายกำ (ประกาศ) ไชยเจริญ¹⁰⁹ และบาทหลวงแฟร์เลเป็นอธิการของโรงเรียนตั้งแต่แรกตั้งจนถึง พ.ศ. 2483 โรงเรียนปิดตัวลงเนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีน อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายที่จะเปิดโรงเรียนฝึกหัดครูเอง โรงเรียนนี้ได้ผลิตบุคคลากรที่มีคุณภาพดีเยี่ยมทั้งหมด 8 รุ่น จำนวนร้อยละกว่าคน จากการสอนที่ประสบผลสำเร็จจึงทำให้เป็นที่สนใจของมิสซังรอบข้าง เช่น มิสซังลาว ใน พ.ศ. 2466 ได้ส่งบาทหลวง โบแอร์ เข้ามาดำเนินงานที่โรงเรียนเพื่อศึกษาถึงเรื่องการจัดการบริหารโรงเรียน¹¹⁰ จาก

¹⁰³ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 165. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁰⁴ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2417 ที่เมืองโรน-อัลป์ (Rhône-Alpes) รับศีลบวชวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2440 ออกเดินทางมากรุงเทพฯวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2440 มรณภาพวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2491 ที่กรุงเทพฯ (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 1, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 89-91. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹⁰⁵ บรรณาธิการ, "نامهชื่อแห่งผู้ออกเงินบำรุงโรงเรียนนักบุญทาร์ซีซีอุส ปี 1921," สารสาสน์คฤศตัง 5,12 (ธันวาคม 1921): 1-12.

¹⁰⁶ บรรณาธิการ, "نامهชื่อแห่งผู้ออกเงินบำรุงโรงเรียนนักบุญทาร์ซีซีอุส ปี 1922," สารสาสน์คฤศตัง 6,12 (ธันวาคม 1922): 1-12.

¹⁰⁷ บรรณาธิการ, "نامهชื่อแห่งผู้ออกเงินบำรุงโรงเรียนนักบุญทาร์ซีซีอุส ปี 1923," สารสาสน์คฤศตัง 7,12 (ธันวาคม 1923): 1-8.

¹⁰⁸ บรรณาธิการ, "نامهชื่อแห่งผู้ออกเงินบำรุงโรงเรียนนักบุญทาร์ซีซีอุส ปี 1924," สารสาสน์คฤศตัง 8,12 (ธันวาคม 1924): 1-13.

¹⁰⁹ บิดาของพระสังฆราชไมเกิ้ล ประพนธ์ ไชยเจริญ อดีตพระสังฆราชประมุขสังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี

¹¹⁰ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 198. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

บทความที่สัมภาษณ์นายพินิจ ศรีเจริญ นักเรียนรุ่นที่ 2 ของโรงเรียนแห่งนี้ได้อธิบายถึงการศึกษาเล่าเรียนสมัยนั้นไว้ว่า

ถึงโรงเรียนจะตั้งขึ้นเพื่อเตรียมบุคลากรครูสอนในโรงเรียน แต่วิชาหลักจริงๆก็คือวิชาคำสอน... ทางคุณพ่ออธิการคาตโทษันที่ว่าถึงจะเรียนวิชาครู วิชาสามัญดีแค่ไหนก็ตามถ้าคำสอนตกก็ไม่มีประโยชน์... นอกนั้นโรงเรียนยังสอนเล่นออร์แกน ขับร้องภาษาลาติน เรื่องพิธีกรรม ครูคำสอนที่จบไปก็เท่ากับว่าเป็นมือขวาของพระสงฆ์¹¹¹

นอกเหนือจากการที่โรงเรียนสอนวิชาต่างๆเป็นภาษาไทยแล้ว ยังมีการสอนวิชาคำสอนเป็นภาษาญวน เนื่องจากว่าครูต้องไปสอนคำสอนแก่คนญวน ที่เป็นคริสตังกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งของมิสซัง และเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนนักบุญทาร์ซีซีโอแล้วนายพินิจ ศรีเจริญ ยังกล่าวต่อไปว่า

สมัยนั้นคนที่จบจากโรงเรียนฝึกหัดครูต้องไปสอบเอาวุฒิประกาศนียบัตรครูมูลกับกระทรวงเหมือนกันหมด... แต่สำหรับครูคำสอนที่จบจากโรงเรียนทาร์ซีซีโอแล้วถึงสอบไม่ได้คุณพ่อเจ้าวัดก็รับเข้าทำงานอยู่ดีเพราะครูคาทอลิกยังมีน้อย... มีบางคนไปสอบเข้ารับราชการในกระทรวงต่างๆซึ่งก็ต้องหาเงินมาใช้หนี้ให้กับวัดตามเงื่อนไข¹¹²

ครูเหล่านี้ไม่ได้รับเงินเดือนสูง ใน พ.ศ. 2478 ครูได้รับเงินเดือน 15 บาทต่อเดือน อีกทั้งมิสซังยังหัก 8 บาท เป็นค่าเล่าเรียนที่โรงเรียนฝึกหัดครูคำสอน ทำให้ครูหลายคนต้องลาออกไปเป็นครูที่โรงเรียนของรัฐบาล แต่ก็มีครูจำนวนมากที่พยายามช่วยเหลือมิสซังโดยไม่หวังค่าตอบแทนซึ่งได้เพียงเดือนละ 7 บาทเท่านั้น¹¹³ เรื่องเงินนี้เป็นปัญหาสำคัญของมิสซัง เนื่องด้วยมิสซังฐานะไม่ดีเพราะต้องรับภาระในหลายๆด้าน การตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูคำสอนนี้แม้ว่าจะไม่สามารถดำรงอยู่มาได้นานมากพอ ที่จะผลิตบุคลากรสำหรับช่วยงานพระศาสนจักร แต่ก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีและเป็นสิ่งที่ทำให้สมัยของการปกครองของพระสังฆราชเปร์รอสเป็นยุคแห่งการส่งเสริมการอภิบาลและแพร่ธรรมอย่างจริงจัง อีกทั้งเพื่อเป็นการตอบสนองต่อการขยายตัวของ

¹¹¹ บรรณารักษ์, "กาตอลิสตา แนวหน้างานแพร่ธรรม," *อุดมศาสตร์* 75,12 (ธันวาคม 2538): 9.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

¹¹³ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 270. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

โรงเรียนในชุมชนคาทอลิก และต่อนโยบายของรัฐที่ต้องการให้มีครูที่มีประกาศนียบัตรจากกระทรวงและเป็นชาวไทยทำงานสอนในโรงเรียน

4.6 สามเณรลัยพระหฤทัย (Seminarium Cordis Jesu)

สามเณรลัยหรือที่เรียกสั้นๆว่า บ้านเณร ถือเป็นสถานที่สำคัญในการให้การอบรมชายผู้ที่ยังเยาว์จะรับใช้พระเจ้าในฐานะบาทหลวงและนักบวช มีผู้เปรียบบ้านเณรเหมือนหัวใจของมิสซัง เนื่องจากว่าเป็นแหล่งผลิตบุคคลากรที่สำคัญของพระศาสนจักร ในมิสซังสยามสมัยพระสังฆราชแปร์รอส¹¹⁴ นั้น มีสามเณรลัยอยู่ 1 แห่งคือ สามเณรลัยพระหฤทัยแห่งพระเยซู บางช้างหรือที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า บ้านเณรบางช้าง พระสังฆราชแปร์รอสมีความเอาใจใส่ต่อกิจการของสามเณรลัยอย่างมาก ท่านได้ส่งจดหมายเวียนถึงบาทหลวงเรื่อง การส่งเด็กชายเข้าสามเณรลัย ด้วยการให้ส่งเด็กเข้าสามเณรลัยทุกระยะ 2 ปี ในส่วนระบบการศึกษาของสามเณรลัย จะแบ่งออกเป็น 4 ชั้น คือ ชั้นเล็ก (ปี 1-2) ชั้นสาม (ปี 3-4) ชั้นรอง (ปี 5-6) และชั้นใหญ่ (ปี 7-8) วิชาที่สามเณรจะต้องเรียนเป็นหลักคือ ภาษาลาติน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปกรรม¹¹⁴ เมื่อได้ศึกษาในวิชาขั้นต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สามเณรทุกคนต้องไปฝึกงานตามโบสถ์เป็นระยะเวลา 4 ปี ดังที่ได้มีอธิบายไว้ว่า

เณรทั้งหลายบรรดาได้เรียนรู้ภาษาลาติน แลวิชาขั้นต้นตามกำหนดแล้ว ต้องไปอยู่ตำบลใดตำบลหนึ่ง เพื่อข้อมลองโวกาซีโอ [vocation หมายถึง การเรียกของพระเจ้าเพื่อเป็นบาทหลวง] ของตน ชั่วสี่ปีต่อกัน แล้วค่อยเรียกเณรเหล่านั้นว่า “ครู”¹¹⁵

เหตุที่เรียกว่าครูนั้น เนื่องจากหน้าที่ความรับผิดชอบหลักตลอดระยะเวลาสี่ปีคือ การสอนเด็กนักเรียนของโบสถ์ ดังที่ได้มีอธิบายไว้ว่า

ในพนักงานหน้าที่ที่ครูจำต้องทำ ตลอดเวลาข้อมลองโวกาซีโอ ซึ่งเป็นข้อใหญ่แลสำคัญยิ่งนั้นคือการสอนเด็ก... เอาใจใส่เป็นต้นให้เด็กรู้อ่านแลขึ้นใจคำสอน แปลศัพท์คำยากให้เด็กเข้าใจ อุตส่าห์ตามกำลัง สอนให้เด็กรู้

¹¹⁴ บาทหลวงประสาน พงศ์ศิริพัฒน์ และคณะ, 50 ปี บ้านเณรพระหฤทัยศรีราชา 1935-1985. (กรุงเทพฯ: ม.ปท., 2528), หน้า

45.

¹¹⁵ พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส, วินัยสำหรับเณรครู, (บางกอก: อัสสัมชัญ, 1919), หน้า 3.

หนังสือได้รวดเร็วตามที่ทำได้ เป็นต้นต้องสอนให้เด็กเป็นคนดี ใจศรัทธา
แลประกอบด้วยฤทธิ์กุศล¹¹⁶

หลังจากที่ฝึกงานครบ 4 ปีแล้ว ก็จะถูกส่งตัวไปเรียนปรัชญาและเทววิทยายังสามเณรालัย
ที่ป็นัง ส่วนของเรื่องค่าใช้จ่ายนั้น นอกเหนือจากเงินที่มีสั้งมี และผู้ปกครองของสามเณรช่วยเหลือ
แล้ว ยังมีองค์กรสมณองค์กรนักบุญเปโตรอัครสาวก (Pontifical Society of St.Peter Apostle)¹¹⁷
ช่วยสนับสนุนในเรื่องของค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นองค์กรสนับสนุนด้านการแพร่ธรรมของสันตะสำนัก
มีเลขาธิการของแต่ละสมณองค์กรเป็นผู้กำกับดูแล และมีสำนักงานอยู่ที่กรุงโรม ที่สำนักงานใหญ่
ของสมณกระทรวงการประกาศพระวรสารแก่ปวงชน (Congregation for the Evangelization of
Peoples) สมณองค์กรนี้เป็นผู้สนับสนุนซึ่งจะพบว่าในรายงานประจำปีของมิสซังพระสังฆราช
แปร์รอสจะกล่าวขอบคุณองค์กรนี้ ทุกๆปี

4.7 บาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง อาจารย์สามเณรालัย และสามเณรเล็กแห่งสามเณรालัยพระหฤทัย บางช้าง ช่วงปี พ.ศ. 2455

¹¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13-14.

¹¹⁷ สมณองค์กรตั้งขึ้นที่เมืองกอง (Caen) ประเทศฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2432 สเตฟานี ปีการ์ดี และบุตรสาวของเธอชื่อเจน ได้
ก่อตั้งสมณองค์กรนักบุญ เปโตรอัครสาวกนี้ขึ้น ด้วยความช่วยเหลือและสนับสนุนจากสันตะสำนัก สมณองค์กรนี้ได้แผ่ขยายไปยังสัง
ฆมณฑลใหญ่ๆในทวีปยุโรปและอเมริกา ได้รับชื่อเป็นทางการโดยสันตะสำนักเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2465 สมณองค์กรนี้ทำงาน
เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสมณองค์กรเผยแพร่ความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของกระแสเรียกการเป็นพระสงฆ์และนักบวชชายหญิง
พื้นเมือง เพื่อปลูกเร้าคริสตังทั้งหลายให้ตระหนักถึงปัญหาของการอบรมบาทหลวงพื้นเมืองในดินแดนมิสซัง และเชื่อเชิญให้พวกเขาได้
ร่วมมือในการอบรมผู้สมัครเข้าบวชเป็นบาทหลวง โดยขอความร่วมมือช่วยเหลือจากพวกเขา เช่น ค่าอาหาร ค่าเล่าเรียน ฯลฯ ของ
ผู้สมัครเข้าบวชฯ ส่วนเงินบริจาคอื่นๆก็สามารถนำไปสร้าง ปรับปรุงและบำรุงรักษาทั้งสามเณรालัยใหญ่ สามเณรालัยกลางและสาม
เณรालัยเล็กในพระศาสนจักรท้องถิ่นต่อไป

ที่มา : หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ เพิ่มภาพสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

ในปี พ.ศ. 2472 เมื่อมิสซังสยามได้มอบงานของพื้นที่ราชบุรีให้แก่คณะซาเลเซียนดูแล ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องย้ายสามเณรลาติของมิสซังสยามออกจากมิสซังราชบุรี แต่ก็ยังไม่มี การตัดสินใจแน่ชัดว่าจะย้ายสามเณรลาติไปอยู่ที่ใด เนื่องจากพระสังฆราชแปร์รอสต้องการสร้างสาม เณรลาติที่อยู่ชุกชุม ในขณะที่บาทหลวงหลุยส์ โชแรงเสนอให้ตั้งในกรุงเทพฯ แต่สุดท้ายก็ลงมติว่าให้ ไปตั้งที่ศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีมิสซังสยามมีที่ดินประมาณ 140 ไร่ ซึ่งซื้อไว้ในปี พ.ศ. 2469 ใช้ สำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนช่วงปิดเทอมของบรรดาสามเณร¹¹⁸

วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2477 เป็นวันที่ย้ายบ้านเณรจากบางช้างมาที่ศรีราชา บาทหลวง มอริส การ์ตอง เป็นอธิการ บาทหลวงกาเบรียล เรอเน จูเลียง โรเชอโร (Gabriel René Julien Rochereau)¹¹⁹ เป็นผู้ช่วย ครูเณร 2 คน คือ ครูเศียร โชติพงศ์ ครูгимอั้ง แซ่เล้า ภคินี 3 คนคือ ภคินี ฟิโลแมน ตรัสถาน ภคินีโรซารี สรรเพชร ภคินีกอลแลตตา สามเณร 82 คน พร้อมกับแม่ครัวอีก 1 คน ได้ขนส่งภาระลงเรือลากจูงของบริษัทอีสท์เอเชียติกจากบางช้างมาสู่ศรีราชา และมาถึงศรีราชาใน เวลาหนึ่งทุ่ม ทั้งบาทหลวงและสามเณรต้องช่วยกันทำงานหนักตั้งแต่เช้าจรดเย็น เพื่อบุกเบิก สถานที่แห่งใหม่ ช่วยกันถางป่า สร้างอาคารเรือนไม้เพื่อเป็นที่พัก ปลูกผักเป็นอาหาร อัดคัดน้ำดื่ม ใช้ชีวิตความเป็นอยู่เต็มไปด้วยความยากลำบาก¹²⁰ สามเณรลาติแห่งนี้มีชื่อว่า “สามเณรลาติพระ ฤทธิ์” มุ่งให้การอบรมสามเณรจากมิสซังสยามและมิสซังลาว ใน พ.ศ. 2478 พระสังฆราชแปร์ รอสได้อนุมัติให้มีการสร้างตึกหลังแรกของสามเณรลาติคือ ตึกเซมินารีอุม (Seminarium) อาคาร อิฐยาว 24 กว้าง 12 เมตร บริษัทคริสเตียนนิแอนด์เนลสัน รับก่อสร้าง ต่อมาได้มีการย้ายโรงเรียน ดาราสมุทรมาตั้งใกล้ๆกับสามเณรลาติทำให้บรรดาสามเณรสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนนี้ตลอด มา ซึ่งครั้งหนึ่งเมื่อมีการแยกมิสซังจันทบุรีออกไปแล้ว สามเณรลาติแห่งนี้ก็ถูกยกให้เป็นของมิสซัง จันทบุรี และมิสซัง กรุงเทพฯก็ได้ย้ายสามเณรลาติไปตั้งที่ สามพราน นครปฐม ตั้งชื่อว่าสามเณร

¹¹⁸ บาทหลวงโรแบร์ กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 639.

¹¹⁹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2447 ที่เมืองบาโซซ-อง-ปาเรต์ (Bazauges-en-Pareds) รับศีลบวชวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2474 มรณภาพวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 ที่กรุงเทพฯ (ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลา เก, หน้า 235-238. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

¹²⁰ บาทหลวงประสาน พงศ์ศิริพัฒน์ และคณะ, 50 ปี บ้านเณรพระฤทธิ์ศรีราชา 1935-1985, หน้า 41-43.

ลัษณ์ักบุญยอแซฟ ตามชื่อสามเณรลัษณ์แห่งแรกที่ตั้งขึ้นสมัยอยุธยา และเพื่อเป็นเกียรติแก่พระอัคร
สังฆราชยอแซฟ ยวง (เคียมสูงน) นิตโย¹²¹ ผู้ปกครองมิสซังกรุงเทพฯ ในสมัยนั้น

4.7 การแบ่งแยกมิสซังสยาม

สมเด็จพระสันตะปาปาเบเนดิกต์ที่ 15 ทรงมีพระประสงค์จะปรับแนวทางใหม่สำหรับมิสซัง
ตามพระสมณสาส์น “มักซิมุม อิลลูด” (Maximum Illud) ซึ่งประกาศวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.
2462 พระองค์ทรงขอร้องบรรดาผู้รับผิดชอบพระศาสนจักรในประเทศต่างๆ ให้ทำงานเพื่อขยาย
มิสซังออกไปในดินแดนต่างๆ และเผยแพร่ศาสนาโดยยอมรับมิชชันนารีคณะอื่น หรือจากชาติอื่น
ด้วยความเต็มใจเมื่อจำเป็น เพื่อก่อตั้งชุมชนคริสตังใหม่ๆ แนวทางเหล่านี้ถูกถ่ายทอดโดยพระ
สมณทูตตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา กล่าวคือเริ่มต้นที่มิสซังราชบุรี พระสังฆราชเลโอโกรอาต์
(Léocroart) ท่านได้เดินทางมาพำนักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นพระสมณทูตองค์แรกที่
เดินทางมาเยือนสยาม ใน พ.ศ. 2466¹²² โดยท่านสังเกตว่ายังมีอีกหลายพื้นที่ที่ยังไม่มีการเผยแพร่
ศาสนา ดังนั้น ท่านจึงได้แนะนำให้ศึกษาความเป็นไปได้ในการแยกมิสซัง พระสังฆราชเปร์รอส
เสนอให้แยกมิสซังออกเป็น 3 มิสซัง คือ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ และราชบุรี-ชุมพร และได้ส่งข้อเสนอ
นี้ไปยังสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ โดยพระสังฆราชเปร์รอสตั้งคำถามว่า จะมอบมิสซังราชบุรี
ให้แก่ผู้ใดเป็นผู้ดูแล ซึ่งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อก็ได้เสนอมิสซังใหม่นี้ให้นักบวชคณะซา
เลเซียน ทุกอย่างจึงดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ฝ่ายมิสซังลาว ได้มีการแยกมิสซังออกไปเป็น
มิสซังเวียงจันทร์อีกมิสซังหนึ่ง

4.7.1 การสถาปนามิสซังราชบุรี

การสถาปนามิสซังราชบุรี เกิดขึ้นหลังจากที่คณะซาเลเซียน (The Society of St. Francis
de Sales หรือ Salesians of Don Bosco) ได้เดินทางเข้ามาทำงานในเขตราชบุรี คณะซาเลเซียน
นี้ก่อตั้งขึ้นด้วยเจตนารมณ์ในการให้การอบรมและดูแลเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านการศึกษา อีก

¹²¹ ชาวไทย เกิดวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2451 รับศีลบวชวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2478 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่
20 ตุลาคม พ.ศ. 2506 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งอบบา (Obba) ปกครองมิสซังกรุงเทพฯ วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2508 รับ
การแต่งตั้งเป็นพระอัครสังฆราชปกครองอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ลาออกจากตำแหน่งวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2515 มรณภาพวันที่ 2
ตุลาคม พ.ศ. 2541

¹²² รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982
เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 198. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ทั้งด้านจิตใจ ก่อตั้งโดยนักบุญยวง บอสโก¹²³ ที่ประเทศอิตาลี สำหรับการเข้ามาของคณะซาเลเซียนในมิสซังสยามนั้น เริ่มขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2468 บาทหลวงอิกญาซิโองการิเนเซย (Ignazio Canazei)¹²⁴ เจ้าคณะแขวงซาเลเซียนประจำประเทศจีน ได้เดินทางมาเยี่ยมมิสซังสยามเป็นครั้งแรกโดยหน้าที่ เพื่อดูสถานที่ซึ่งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อจะมอบให้อยู่ในความรับผิดชอบของคณะซาเลเซียน บาทหลวงอิกญาซิโองพอใจโบสถ์ต่างๆที่ไปเยี่ยม ได้แก่ โบสถ์อัครทูตตามีคาแอล ดอนกระเบื่อง โบสถ์แม่พระบังเกิด บางนกแขวก โบสถ์พระหฤทัย ราชบุรี¹²⁵

วันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2469 ได้มีการร่างสัญญากับนักบวชคณะซาเลเซียนว่า มิสซังสยามจะมอบโบสถ์ทุกแห่ง อาคารต่างๆ และที่ดินที่ทำประโยชน์ได้ที่บางช้าง ดอนมดตะนอย วัดเพลง ดอนกระเบื่อง บ้านโป่ง บางตาล ทำหั่ว และท่าม่วง ให้แก่คณะซาเลเซียน และคณะซาเลเซียนจะยอมรับภาระหนี้สิน 4,400 บาทของโบสถ์อัครทูตตามีคาแอล ดอนกระเบื่อง โดยที่มิสซังสยาม จะบริหารสามเณรราชวิทยาลัยพระหฤทัย บางช้าง และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายจนกว่าจะหาสถานที่ก่อสร้างสามเณรวิทยาลัยแห่งใหม่ได้ ระหว่างนี้ทางกรุงเทพฯยังได้เสนอให้สามเณรคณะซาเลเซียนมาเรียนในสามเณรวิทยาลัยของมิสซังได้¹²⁶ ในเรื่องข้อสัญญานี้ ได้มีความเห็นจากจดหมายฉบับหนึ่งลงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2471 ของบาทหลวงการ์นีเอ (Carnier) เหรัญญิกที่กรุงโรม วิจารณ์เรื่องการมอบเขตภาคใต้ให้คณะซาเลเซียน ท่านอธิบายถึงนโยบายของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อเรื่องการแยกมิสซังต่างๆ ครั้งแรกนั้นท่านค่อนข้างประหลาดใจที่พระสังฆราชแปร้วอสเสี่ยสละอย่างมากเพื่อคณะซาเลเซียน และรู้สึกเสียใจที่การขายสามเณรราชวิทยาลัยและส่วนต่างๆที่อยู่ติดกับสามเณร

¹²³ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนักบุญ (canonization) ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2477 ที่พระมหาวิหารนักบุญเปโตร วาติกัน ในโอกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ได้เสด็จไปร่วมพิธี ณ กรุงวาติกัน โดยมีบาทหลวงจากประเทศไทยและสามเณรชาวไทยที่กำลังศึกษาอยู่ที่กรุงโรมเฝ้ารับเสด็จ อีกทั้งได้นำทั้ง 2 พระองค์เสด็จชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของคริสต์ศาสนาในกรุงโรมหลายแห่ง

¹²⁴ ชาวอิตาลี เกิดวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2426 เข้าเป็นนักบวชคณะซาเลเซียนแห่งนักบุญยวง บอสโก รับอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2473 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งการีสตุส (Carystus) ปกครองสังฆมณฑลชิวเจา ประเทศจีน มรณภาพวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2489

¹²⁵ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 214. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹²⁶ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 90 แฟ้มที่ 1 คณะนักบวชซาเลเซียน (ค.ศ. 1911-1927) เรื่อง "Projet de Contrat avec les RR.PP. Salésiens pour la nouvelle Mission de Siam"

ลัยไม่ถูกระบุไว้ในสัญญาระหว่างมิสซังในปี พ.ศ. 2469¹²⁷ และเนื้อความในจดหมายยังคงกล่าวต่อไปอีกว่า

พระประสงค์ของสมเด็จพระสันตะปาปา คือพระองค์ทรงปรารถนาจะตั้งมิสซังพื้นเมืองที่มีแต่พระสงฆ์พื้นเมืองทำงานเท่านั้น ส่วนสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ เรียกร้องให้คณะสงฆ์พื้นเมืองปกครองดินแดนต่างๆที่จัดระบบบริหารไว้ดีแล้ว และเป็นดินแดนที่มีรายได้ประจำ ไม่ต้องการให้พระสงฆ์พื้นเมืองปกครองดินแดนที่ไม่มีรายได้ ดินแดนประเภทหลังนี้ สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อต้องการเก็บไว้สำหรับมิชชันนารี เพราะตามกระแสเรียก มิชชันนารีต้องเป็นผู้บุกเบิก ผู้หักล้างกางพง โดยเฉพาะเมื่อจัดตั้งทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว ต้องมอบงานนั้นให้คนท้องถิ่น...

ดังนั้น สมมติท่านยังไม่ได้เตรียมสิ่งที่ควรเตรียมในดินแดนที่ท่านจะมอบให้พระสงฆ์พื้นเมือง ควรคิดว่าจะเกิดอุปสรรคอะไรบ้าง? เช่น ทำไมไม่เก็บทรัพย์สินบางอย่างที่ยกให้ซาเลเซียนในปัจจุบันไว้ก่อน เพื่อไว้ช่วยเหลือมิสซังพื้นเมืองในอนาคต แทนที่จะยกให้ซาเลเซียน น่าจะแต่งตั้งพระสงฆ์พื้นเมืองไปอยู่ในที่ที่ซาเลเซียนอยู่ในปัจจุบันนี้¹²⁸

นโยบายที่ถูกอ้างถึงในจดหมายฉบับนี้ เป็นอิทธิพลจากพระสมณสาธ 2 ฉบับ คือ “มักซิมุม อิลลูด” (Maximum Illud) ออกโดยสมเด็จพระสันตะปาปาเบเนดิกที่ 15 ในวันที่ 30 พ.ย. พ.ศ. 2462 และ “เรอุม เอเกลซีเอ” (Rerum Ecclesiae) ออกโดยสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 11 ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ซึ่งเนื้อหาของพระสมณสาธทั้งสองฉบับเป็นเรื่องเกี่ยวกับเขตมิสซังต่างๆ และกระตุ้นให้มิชชันนารีผลิตบาทหลวงชาวพื้นเมืองเพิ่มมากขึ้น

ใน พ.ศ. 2470 พระสังฆราชหลุยส์ มาธิอาส (Louis Mathias)¹²⁹ แห่งสังฆมณฑลอัลสัสมินเดีย นักบวชคณะซาเลเซียน พร้อมกับบาทหลวงการ์เนเซย์ ได้นำบาทหลวงปีเอโตร รีกัลปีโดเน

¹²⁷ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 90 แฟ้มที่ 2 คณะนักบวชซาเลเซียน (ค.ศ. 1928-1940) เรื่อง “จดหมายของบาทหลวงการ์เนเซย์ ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน ค.ศ. 1928”

¹²⁸ จดหมายของบาทหลวงการ์เนเซย์ ถึงพระสังฆราชแบร์รอส ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน ค.ศ. 1928 อ้างถึงใน บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 640.

¹²⁹ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2430 เข้าเป็นนักบวชคณะซาเลเซียนแห่งนักบุญยวง บอสโก รับศีลบวชวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2456 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2478 รับการแต่งตั้งเป็นพระอัครสังฆราชแห่งม้งราส อินเดีย มรณภาพวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2508

(Pietro Ricaldone) รองมหาธิการของคณะซาเลเซียน (ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งมหาธิการ) ซึ่งกำลังเดินทางตรวจบ้านของคณะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอิตาลี ให้มาที่กรุงเทพฯ เพื่อจะได้รับการศึกษาหรือและทำข้อตกลงกับพระสังฆราชแปร์รอส เกี่ยวกับการที่จะส่งมิชชันนารีซาเลเซียนชุดแรกมาทำงานในสยาม¹³⁰

วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2470 บาทหลวงการ์โล กาสเตตา (Carlo Casetta) และสามณเรว จีออริจิโอ ไบน็อตตี (Giorgio Binotti) ได้เดินทางจากมาเก๊า มาถึงกรุงเทพฯ พระสังฆราชแปร์รอส ได้อวยพรและแสดงความปรารถนาดีพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกแก่มิชชันนารี 2 ท่านนี้อย่างดี ต่อจากนั้น ทั้ง 2 ได้เดินทางไปโบสถ์แม่พระบังเกิด บางนกแขวก ซึ่งขณะนั้นบาทหลวงเดซีเรอฌอง บัปติสต์ ดีอรั้ง (Désiré Jean Baptiste Durand) เป็นเจ้าอาวาสอยู่ วันที่ 25 ตุลาคม ปีเดียวกัน บาทหลวงรีกัลป์โดเน บาทหลวงกวารินา (Guarona) ได้นำนักบวชซาเลเซียนจากประเทศจีน 18 ท่าน วันที่ 17 ธันวาคม ปีเดียวกัน มีมิชชันนารี 6 ท่านจากประเทศอิตาลี แต่ด้วยอากาศที่ไม่คุ้นเคยทำให้บรรดามิชชันนารีสุขภาพร่างกายทรุดโทรมลงอย่างมาก ดังนั้นพระสังฆราชแปร์รอสจึงได้เชิญให้ไปพักผ่อนตากอากาศยังบ้านพักของภราวาคณะเซนต์คาเบรียลที่ศรีราชา¹³¹ เมื่อเข้าสู่ปี พ.ศ. 2471 มิชชันนารีคณะซาเลเซียนได้เริ่มเรียนรู้ภาษาและงานต่างๆที่จะได้รับมอบหมาย ซึ่งบาทหลวงกาเยตาโน ปาซอดตี ได้เขียนรายงานใน “ข่าวสารซาเลเซียน” เดือนเมษายน พ.ศ. 2472 ดังนี้

นี่เป็นปีแรก [พ.ศ. 2471] ปีแห่งทำที่ที่รอคอย ปีแห่งการเรียนรู้ ปีแห่งการสังเกตเหตุการณ์ความเป็นไป ปีแห่งการปรับตนเองให้ชินกับอากาศ ผมอาจจะกล่าวได้ว่า เป็นปีแห่งการแนะนำภายใต้การนำของบรรดาพระสงฆ์ผู้ใจดีของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งปารีส และการอยู่เคียงข้างกับพระสงฆ์พื้นเมือง (ของมิสซังกรุงเทพฯ)¹³²

วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2471 ได้มีมิชชันนารีซาเลเซียน 20 ท่านเดินทางมาถึงสยามเป็นชุดที่ 4 ในปีนี้เองที่บาทหลวงกาสเตตาได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสโบสถ์แม่พระบังเกิด บางนกแขวก ในขณะที่บาทหลวงมาร์แต็ง (Martin) ได้เป็นเจ้าอาวาสโบสถ์พระฤทัย ราชบุรี บาทหลวง

¹³⁰ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 226. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 282.

¹³² ข่าวสารซาเลเซียน เมษายน 1929 โดยบาทหลวงกาเยตาโน ปาซอดตี อ้างถึงใน (คณะผู้รับใช้ดวงหทัยนิรมลของพระนางมารีย์, คุจบิดาท่ามกลางบุตร 50 ปี การจากไป พณฯ กาเยตาโน ปาซอดตี, (กรุงเทพฯ: สตาร์บูม, 2543), หน้า 53.)

กูร์ตี (Curti) เป็นเจ้าอาวาสวัดนักบุญอันตน ดอนมดตะนอย บาทหลวงกักกาลิโอ และปีนัฟโฟ (Pinaffo) ไปประจำที่โบสถ์อัครทูตดาไมคาแอล ดอนกระเบื่อง สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าคณะซาเลเซียนเริ่มทำงานในเขตพื้นที่นี้แทนคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสแล้ว สิ่งแรกที่บรรดามิชชันนารีต้องทำคือ การพยายามทำความรู้จักกับคริสตังในพื้นที่ให้ทั่วถึง เอาใจใส่ดูแลโรงเรียนของโบสถ์ การแปลคำสอน การสงเคราะห์เด็กและคนชรา และดูแลคนเจ็บป่วย เป็นต้น¹³³

4.8 นักบวชคณะซาเลเซียนรุ่นแรกๆที่เข้ามาในมิสซังสยาม ปี พ.ศ. 2470

ที่มา : หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ แพ้ภาพสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2472 พระสังฆราชแปร์รอส ได้ทำการมอบเขตราชบุรีให้แก่คณะซาเลเซียนเป็นผู้ดูแลโดยสิ้นเชิงตามโครงการของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ในครั้งนี้ พระสังฆราช บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส และบาทหลวงชาวพื้นเมืองได้มอบทรัพย์สินและอุปกรณ์ต่างๆที่ได้สร้างเอาไว้ทั้งหมดให้อยู่ในความดูแลของคณะซาเลเซียน บรรดาบาทหลวงที่ได้เคยทำงานบุกเบิกในเขตนี้ก็ได้วางมือจากงานเพื่อไปทำงานในที่อื่นต่อไป ตามคำสั่งของพระสังฆราช อันได้แก่ บาทหลวงริชาร์ด บาทหลวงเดซีเร ดือรังด์ บาทหลวงอันโตนิโอ เบเนดิกโต (พ่อปู่) บาทหลวงตีโมทเวท นพ โชติพงษ์ บาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง บาทหลวงเคลเมนต์ ซาแลม สมานจิต บาทหลวงเอ็ดเวิร์ด ถัง ลำเจริญ และบาทหลวงนิโกลาส บุญเกิด กฤษบำรุง เป็น

¹³³ คณะซาเลเซียนแห่งประเทศไทย, สุวรรณสมโภชคณะซาเลเซียนแห่งประเทศไทย ค.ศ.1927-1977. (กรุงเทพฯ : ประชาชนแผนการพิมพ์, 2520), หน้า 320.

ต้น ซึ่งท่านเหล่านี้ได้ทำหน้าที่ในการดูแลความสะอาดเรียบร้อยในขณะที่คณะลาเซเซียนมาเริ่มงานที่ราชบุรี อีกทั้งยังได้ทำหน้าที่สอนภาษาไทยให้แก่ักบวชเหล่านี้ด้วย¹³⁴

วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2473 สมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 11 ทรงประกาศตั้งมิสซังราชบุรีอย่างเป็นทางการ โดยที่ บาทหลวงกาเยตาโย ปาซอตตี (Gaetano Pasotti) ได้รับการแต่งตั้งเป็นประมุขมิสซังราชบุรี ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474 โดยขั้นแรกได้ดำรงตำแหน่งพระสังฆราช (Prefecture)¹³⁵ ในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2477 ต่อมาในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2484 จึงได้มีการอภิเษกเป็นพระสังฆราช ณ อารามคาร์เมล กรุงเทพฯ ในเวลาที่คณะลาเซเซียนเข้าปกครองมิสซังราชบุรีนั้น มิสซังราชบุรีมีโบสถ์ที่สร้างด้วยอิฐ 3 หลัง โบสถ์น้อยที่สร้างด้วยไม้ และมีบ้านพักบาทหลวง 10 แห่ง พร้อมทั้งโรงเรียนและที่ดินที่สามารถทำประโยชน์ได้หลายแห่ง ประชากรที่เป็นคนต่างศาสนาซึ่งอยู่ทางภาคใต้มีอยู่ประมาณ 2 ล้านคน มีคาทอลิกประมาณ 6,800 คน¹³⁶

¹³⁴ ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 231. (เอกสารไม่ได้พิมพ์เผยแพร่)

¹³⁵ พระสังฆราช เป็นตำแหน่งของผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองมิสซังใดมิสซังหนึ่ง ในขณะที่ตนเองยังไม่ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชประมุขมิสซังนั้นๆ

¹³⁶ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 639.

4.9 พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ทำพิธีอภิเษกพระสังฆราชกาเยตาโน ปาซอตตี ที่อารามคาร์แมล สीलม วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2484

ที่มา : หอจดหมายเหตุครุฑสังฆมณฑลกรุงเทพฯ แฟ้มภาพสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

ในสมัยที่มีสังฆสยามได้มอบราชบุรีให้แก่คณะซาเลเซียนแล้ว พระสังฆราชแปร์รอสก็ยังคงดูแลสามเณรลาถ์ต่อไป แต่ในไม่ช้าท่านก็ต้องยอมรับว่าการตั้งสามเณรลาถ์ในเขตปกครองที่ไม่ใช่ของมิสซังมีแต่เรื่องยุ่งยาก เนื่องจากพื้นที่โดยรอบสามเณรลาถ์เป็นที่ดินของมิสซังราชบุรี อีกทั้งมิสซังราชบุรีเองก็ได้ตั้งสามเณรลาถ์ของมิสซังขึ้นใน พ.ศ. 2473 ดังนั้นจึงไม่มีเณรจากมิสซังราชบุรีเข้ามาศึกษาที่สามเณรลาถ์ของมิสซังสยามอีก ซึ่งในเรื่องนี้บาทหลวงมิสซังสยามได้วิพากษ์วิจารณ์กรณีที่คณะซาเลเซียนตั้งสามเณร 3 คนของมิสซังไปเข้าสามเณรลาถ์ของตน ต่อมาเมื่อพระสังฆราชแปร์รอสต้องการขายสามเณรลาถ์เก่าเพื่อนำเงินไปสร้างที่แห่งใหม่ และได้เสนอขายแก่มิสซังราชบุรี แต่คณะซาเลเซียนไม่ยอมซื้อเนื่องจากอ้างว่ายากจน¹³⁷ และไม่มีผู้ซื้อคนใดต้องการซื้ออาคารที่อยู่ใจกลางที่ดินของคณะซาเลเซียน¹³⁸

นอกจากนี้ คณะซาเลเซียนที่มุ่งเน้นงานเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออบรมเยาวชน และยังไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ซึ่งเป็นเขตปกครองเก่าของมิสซังสยามมาก่อน ดังนั้นจึงได้วิจารณ์การทำงานและวิธีเผยแผ่ศาสนาของบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เช่น ข้อความที่ปรากฏในจดหมายของบาทหลวงกาเยตาโน ปาซอตตี ถึงบาทหลวงอาดอลโฟ ลงวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2478 มีข้อความบางตอนที่มีลักษณะตัดพ้อถึงเรื่องการที่มิสซังสยามส่งบาทหลวงไปเผยแผ่ศาสนาที่ภาคเหนือ โดยไม่เลือกคณะซาเลเซียน ดังข้อความว่า

เกี่ยวกับภาคเหนือ ผมไม่รู้ว่าบรรดาผู้ใหญ่คิดอะไร เราจะสามารถทำได้ดีอย่างมากมายทางภาคเหนือด้วย ดูเหมือนว่าพระสงฆ์ฝรั่งเศสตัดสินใจว่าพวกเขาจะขึ้นไปกันเอง¹³⁹

จากความไม่เข้าใจกันทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมิสซังทั้งสองเย็นชาต่อกัน เพราะบาทหลวงซาเลเซียนปรารถนาจะทำอะไรใหม่ๆ และไม่สนใจประสบการณ์เก่าๆของบาทหลวงคณะมิสซัง

¹³⁷ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 639.

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 639-640.

¹³⁹ จดหมายของบาทหลวงกาเยตาโน ปาซอตตี ถึงบาทหลวงอาดอลโฟ ลงวันที่ 13 มิถุนายน ค.ศ. 1935 อ้างถึงใน (คณะผู้รับใช้ดวงหทัยนิรมลของพระนางมารีย์, ดูจิตบาทหลวงบุตร 50 ปี การจากไป ฯพณฯ กาเยตาโน ปาซอตตี, หน้า 157.)

ต่างประเทศแห่งกรุงปารีส¹⁴⁰ อีกทั้งจากจดหมายฉบับหนึ่งของบาทหลวงกาเยตาโน ปาซอดดี (ขณะนั้นยังไม่เป็นพระสังฆราช) ลงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 ถึงบาทหลวงคาร์โล บรากา (Carlo Braga) เจ้าคณะแขวงซาเลเซียนที่ประเทศจีน ความว่า

ผมกำลังสอนวิชาแพรวธรรม และการอภิบาลให้แก่พระสงฆ์ใหม่ 6 องค์ ผมใคร่จะได้สังคายนาเกี่ยวกับประเทศจีนมาเป็นกรรมสิทธิ์สักเล่มหนึ่ง ถ้าหากคุณพอช่วยดูว่าจะเป็นไปได้ไหมที่จะเขียนบอกให้คุณพ่อฟอนตานา ผู้มีน้ำใจดี หรือถ้าหากเป็นไปได้ก็ขอให้คุณพ่อจัดส่งสังคายนาเกี่ยวกับประเทศจีนไปยังที่อยู่ของผมสัก 8 เล่ม¹⁴¹

จากข้อความในจดหมายทำให้สามารถเข้าใจได้ว่า รูปแบบการทำงานเผยแผ่ศาสนาของคณะซาเลเซียนที่มิสซังราชบุรี ได้ใช้รูปแบบวิธีการเดียวกับที่มิชชันนารีในประเทศจีนใช้ ซึ่งเรื่องนี้น่าจะมาจากสาเหตุ 2 กรณีคือ มิชชันนารีคณะซาเลเซียนรุ่นแรกที่เข้ามายังสยาม เคยทำงานที่ประเทศจีนมาก่อนและคุ้นเคยกับระเบียบวิธีการในการเผยแผ่ศาสนา ที่ได้รับการปรับปรุงให้เข้ากับวัฒนธรรมและธรรมเนียมดั้งเดิมของชาวจีน และอีกประการหนึ่ง คริสตังที่อยู่ในมิสซังราชบุรีส่วนใหญ่เป็นชาวจีน มิชชันนารีจึงคิดว่าจะเป็นการเหมาะสมที่จะใช้รูปแบบดังกล่าว

ใน พ.ศ. 2475 เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างบาทหลวงมาร์แต็ง คณะซาเลเซียนที่ได้รับมอบหมายให้ไปปกครองโบสถ์พระหฤทัย ราชบุรี กับบรรดาคริสตังของโบสถ์ดังกล่าว คริสตังจึงได้มีจดหมายร้องเรียน ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2475 มายังพระสังฆราชแปร้ออสจำนวน 51 ฉบับ โดยขอกล่าวหาของบรรดาคริสตังต่อบาทหลวงมาร์แต็ง ที่ถูกกล่าวถึงซ้ำๆ ในจดหมายร้องเรียนทั้งหมด สามารถสรุปได้ดังนี้

1. บาทหลวงมาร์แต็งได้นำที่ดินในสุสานของโบสถ์ ซึ่งมีจำนวนศพฝังอยู่เป็นจำนวนมากนำไปใช้ทำสวน จึงเกิดความไม่พอใจของคริสตังที่มีบรรพบุรุษฝังอยู่ในสุสาน เพราะเนื่องจากการทำลายศพที่ฝังอยู่ และอีกประการคือ เนื่องจากที่ดินของสุสานมีขนาดเล็กอยู่แล้ว และได้ถูกนำมาทำสวน เมื่อมีคริสตังเสียชีวิตก็ไม่มีที่สำหรับใช้ฝังศพ
2. บาทหลวงมาร์แต็งได้ออกกฎในการเก็บค่าเช่าที่ดินของโบสถ์ขึ้นใหม่ โดยให้คริสตังที่เช่าที่ดินของโบสถ์จ่ายค่าเช่าที่ดินล่วงหน้า

¹⁴⁰ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 640.

¹⁴¹ จดหมายของบาทหลวงกาเยตาโน ปาซอดดี ถึงบาทหลวงคาร์โล บรากา ลงวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1933 อ้างถึงใน (คณะผู้รับใช้ดวงหทัยนิรมลของพระนางมารีย์, คุบิตาท่ามกลางบุตร 50 ปี การจากไป ฯพณฯ กาเยตาโน ปาซอดดี, หน้า 136.)

3. ในวันตรุษจีน ไม่ทำมิสซาซุซสำหรับแแก่คริสตัง ตามธรรมเนียมที่มีมาทุกปี เนื่องจากคริสตังที่โบสถ์พระหฤทัยแห่งนี้ส่วนใหญ่เป็นคนจีน อีกทั้งเมื่อคริสตังไปค้ำบับในโอกาสวันตรุษจีนก็ไม่รับไหว้และไม่ให้คำอวยพร

4. ในวันพุธรับเถ้า¹⁴² ได้ด่าแข่งบรรดาคริสตังในโบสถ์ว่าเป็นสัตว์ต่างๆ

5. พิพากษาลงโทษคริสตังที่กระทำความผิด โดยปรับเป็นเงิน

6. ชอบถือโทษ พยาบาท สบประมาท และประจานคริสตังในโบสถ์ โดยไม่ได้สวนความจริงก่อน

7. ไม่เอาใจใส่ในการไปโปรดศีลทาสุดท้ายสำหรับผู้ป่วยใกล้เสียชีวิต ทำให้ผู้ตายไม่ได้รับศีลรับพรก่อนตาย¹⁴³

จากข้อกล่าวหาโดยสรุปที่ได้กล่าวในข้างต้น ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่คริสตังของโบสถ์พระหฤทัย ราชบุรีเป็นอย่างมาก ผู้ใหญ่บ้านและคริสตังจำนวนหนึ่งจึงได้รวมตัวกันปิดโบสถ์¹⁴⁴ เพื่อเรียกร้องให้ผู้ใหญ่ทางศาสนาเข้ามาจัดการแก้ปัญหาเหล่านี้ ดังนั้นบาทหลวงปาซอดตี (ขณะนั้นยังไม่ได้อภิเษกเป็นพระสังฆราช) ผู้ปกครองมิสซังราชบุรีได้ย้ายบาทหลวงมาร์แต็ง และให้บาทหลวงเปาโล กักกาลิโอ มาทำหน้าที่แทน¹⁴⁵ แต่ปัญหาก็กังคังมีอยู่เช่นเดิม บรรดาคริสตังจึงได้ทำหนังสือไปยังผู้ใหญ่ของมิสซังราชบุรี เพื่อเรียกร้องให้อนุญาตตามข้อเรียกร้องซึ่งมีทั้งสิ้น 6 ข้อ ดังนี้

1. ขอให้ท่านจัดการตั้งกรรมการ (เรียกว่าผู้แทนพวกสัตบุรุษ) เพื่อให้เป็นปากเสียง หรือเป็นผู้โต้แย้งในข้อต่างๆที่เกี่ยวข้องแก่การปกครองภายนอก หรือระเบียบการที่ไม่สมควร หรือขัดต่อความประสงค์ของคนหมู่มาก

2. การขับไล่สัตบุรุษให้ออกจากที่ทำกิน โดยสัตบุรุษไม่ผิดต่อกฎหมายของพระสมัย [พระศาสนจักร] หรือบ้านเมือง หรือหนังสือสัญญาเช่าที่ของวัด ขอให้ต่อไปอย่างไร้ให้เกิดขึ้นอีก

¹⁴² เป็นวันที่พระศาสนจักรคาทอลิกให้บรรดาคริสตังสำนึกถึงความบาปผิดของตนเอง โดยพิธีจะจัดขึ้นในวันพุธก่อนที่จะเข้าเทศกาลมหาพรต (Lent) ซึ่งพิธีกรรมในวันนั้นจะมีการโปรยขี้เถ้าลงบนศีรษะของคริสตัง เพื่อเป็นเครื่องหมายของการกลับตัวกลับใจ และขุดใช้ความบาปผิด

¹⁴³ ประมวลจากจดหมาย 51 ฉบับ ของคริสตังโบสถ์พระหฤทัย ราชบุรี (หอจดหมายเหตุคริสตังสมณเขตกรุงเทพฯ, กล่องที่ 140 แฟ้มที่ 1 จดหมาย Secret ค.ศ. 1910-1932 เรื่อง "จดหมายร้องเรียนของคริสตังโบสถ์พระหฤทัย ราชบุรี ลงวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1932")

¹⁴⁴ หอจดหมายเหตุคริสตังสมณเขตกรุงเทพฯ, กล่องที่ 140 แฟ้มที่ 1 จดหมาย Secret ค.ศ. 1910-1932 เรื่อง "จดหมายร้องเรียนต่อพระสังฆราชเปร์รอส ลงวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1932"

¹⁴⁵ หอจดหมายเหตุคริสตังสมณเขตกรุงเทพฯ, กล่องที่ 140 แฟ้มที่ 1 จดหมาย Secret ค.ศ. 1910-1932 เรื่อง "จดหมายของถึงพระสังฆราชเปร์รอส ลงวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 1932"

(เมื่อผิดต่อกฎหมายของพระสมัย ดังได้กล่าวมาแล้ว กรรมการพร้อมใจกันให้ขับไล่ให้ออกจากที่ทำงานได้ โดยไม่มีผู้ใดขัดขืนเลย)

3. ในสถานที่ป่าช้า ขอให้เลิกจากการทำเป็นสวน 'ไม่ให้ขุด หรือเปิดต่อไป ที่ขุดเปิดไปแล้ว ให้จัดการเปลี่ยนเป็นที่แผนให้เรียบร้อย สวนศพที่ขุดถูกนั้น ขอให้จัดการทำให้เรียบร้อย

4. ค่าเช่าลวงหน้าขอให้ยกเลิก ขออย่าให้เอาธรรมเนียมนี้มาใช้ต่อไป

5. เมื่อจะจัดการอย่างไรงานนอก ไม่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา (คือจาริตภายใน) ที่เกี่ยวข้องกับธุระงานนอก ต้องหาฤาหรือประชุมกรรมการเสียก่อนทุกครั้ง ไม่ให้ทำด้วยอำนาจของท่านแต่ผู้เดียว โดยคณะกรรมการยังมีได้ลงความเห็นด้วย

6. จะขับไล่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องประชุมหาฤากรรมการก่อนทุกครั้ง ท่านจะขับไล่ด้วยอำนาจของท่านแต่ผู้เดียวยังไม่ได้ และระเบียบการต่างๆที่ท่านตั้งขึ้น และทำให้พวกสัปบุรุษได้รับความเดือดร้อนนั้น ให้ยกเลิกเสีย อย่าเอามาใช้อีกต่อไป

ในข้อความตามที่พวกสัปบุรุษร้องขอใน 6 ข้อนี้ มิได้เกี่ยวข้องกับแก่ศาสนาแต่ประการใดเลย หรือจะทำให้สะท้อนต่อศาสนาแต่ประการใด¹⁴⁶

แม้ว่าจะมีการทำหนังสือไปยังผู้ใหญ่ของมิสซัง แต่ก็ไม่ได้รับการอนุญาตตามที่ขอร้อง ซึ่งได้มีการกล่าวอ้างถึงในจดหมายของตัวแทนคริสตังจากโบสถ์พระหฤทัย ราชบุรี ประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้านและผู้อาวุโสของชุมชน ลงวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 ถึงพระสังฆราชแบร์รอส อีกทั้งจดหมายดังกล่าว ยังเป็นการร้องเรียนถึงปัญหาเรื่องเดิมที่ไม่สามารถหาข้อยุติได้ เรื่องยี่งลูกกลมเมื่อบาทหลวงกักกาลิโอได้ให้ตำรวจเข้ามาสอบสวนคริสตังบางคนซึ่งก็ไม่พบความผิดประการใด และได้ฟ้องร้องไปยังกระทรวงการต่างประเทศด้วยข้อหาว่าคริสตังโกงค่าเช่าที่ดินของโบสถ์ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ของจดหมาย ได้แสดงความต้องการที่จะไม่อยู่ภายใต้การปกครองของคณะซาเลเซียนอีกต่อไป ดังที่ปรากฏในบางตอนจดหมายดังนี้

...พวกลูกทั้งหลายจะไม่ขอขึ้นอยู่ในความปกครองของท่านจำพวกนี้

(คำจำพวกซาเลเซียน) ต่อแล้วจะหันหน้ามากอดพระบาทท่านเจ้าคุณบิดา เป็นข้ารับใช้ของท่านเจ้าคุณบิดาอย่างเดิม จะเป็นตายอย่างไรก็ตามในครั้งนี้นักทั้งหลายจะไม่ขออยู่ในความปกครองของจำพวกนี้ (จำพวกซาเลเซียน) ต่อไป เป็นอันขาด...

¹⁴⁶ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 140 แฟ้มที่ 1 จดหมาย Secret ค.ศ. 1910-1932 เรื่อง "เอกสารแนบท้ายจดหมายร้องเรียนต่อพระสังฆราชแบร์รอส ลงวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ. 1932"

...หากว่าท่านเจ้าคุณบิดาไม่มีความเอ็นดูสงสารแล้วในครั้งนี้ พวก ลูกทั้งหลายเห็นจะไม่ได้อยู่รวมกันในวัดเพลงต่อไปเป็นแน่ เพราะในเวลาี้พวก ลูกทั้งหลายต้องหนีกระจัดกระจายไปในที่ต่างๆแล้ว ๖๐ (หกสิบกว่าคน) และยังมีพวกลูกทั้งหลายที่ยังเหลืออยู่ ในเวลานี้กำลังจะต้องไปอีก ๓๐๐ (สามร้อยกว่าคน)...¹⁴⁷

แม้ว่าในท้ายที่สุดปัญหาดังกล่าวจะจบลงเมื่อใดไม่มีการระบุถึง แต่จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็ทำให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะเริ่มแรก ของการเข้ามารับช่วงปกครองมิสซังราชบุรีของนักบวช คณะซาเลเซียน ต่อจากบาทหลวงฝรั่งเศสและบาทหลวงชาวไทยแห่งมิสซังสยาม

4.7.2 การสถาปนามิสซังจันทบุรี

ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 เป็นต้นมา พระสังฆราชเดอ เกบริแย็งซึ่งชื่อสัตย์ต่อแนวทางปฏิบัติของ พระสมณสาส์นมักซีมูม อิลลูด ได้ขอให้พระสังฆราชเรอเน แปร์รอสศึกษาความเป็นไปได้ในการตั้ง มิสซังที่ปกครองโดยบาทหลวงพื้นเมือง แต่คำถามก็อยู่ที่ว่าจะตั้งที่ไหน พระสังฆราชแปร์รอสและ พระสังฆราชอ็องเยอ มารี ยอแซฟ แกวง แห่งมิสซังลาว คิดที่จะตั้งมิสซังโคราช-อุบล โดยมอบให้ คณะบาทหลวงพื้นเมืองปกครอง ซึ่งบรรดาบาทหลวงพื้นเมืองได้ปฏิเสธในเรื่องนี้โดยให้เหตุผลว่า ยังไม่พร้อมที่จะปกครองมิสซัง แต่โครงการนี้ต้องล้มเลิกไปเนื่องจากบาทหลวงซาเตอเน็ต (Chatenet) ได้ขอถอนตัวออกจากกลุ่มผู้พิจารณาตั้งมิสซังใหม่ อีกทั้งยังได้รับการปฏิเสธจาก พระสังฆราชเดอ เกบริแย็ง (de Guébriant) เพราะเนื่องจากว่าเขตโคราช-อุบล ยังเป็นพื้นที่เผยแพร่ ศาสนาใหม่และยังมีจำนวนคริสตังน้อยมาก จึงยังไม่พร้อมที่จะแบ่งเป็นมิสซังได้ เพราะการตั้งเป็น มิสซังต้องมีปัจจัยหลายๆอย่างควบคู่กันไปด้วย เช่น การมีจำนวนคริสตังที่มากพอสมควร เพราะ เขตมิสซังจะต้องมีพระสังฆราชปกครอง และตามกฎหมายของพระศาสนจักรนั้นเขตที่จะมี พระสังฆราชปกครองได้ต้องมีจำนวนคริสตังที่มากพอสมควร ประการต่อมาคือ ในพื้นที่ดังกล่าว ต้องมีโบสถ์หรือชุมชนคริสตังที่มากพอสมควร ให้เหมาะสมกับการปกครองของพระสังฆราชและ การทำงานของบรรดาบาทหลวง ที่ต้องมีจำนวนพอเหมาะกับความต้องการของโบสถ์ที่มีอยู่ใน พื้นที่ดังกล่าวด้วย แต่สุดท้ายแล้วการตัดสินใจทั้งหมดก็อยู่ที่สันตะสำนักจะเห็นสมควร

แต่พระสังฆราชแปร์รอสก็ไม่ละความพยายามที่จะตั้งมิสซังโคราช-อุบลขึ้น ท่านจึงได้ขอให้ คณะคาร์เมไลท์ (ชาย) จากต่างประเทศรับผิดชอบมิสซังโคราช-อุบล ซึ่งจะตั้งขึ้นในอนาคต แต่

¹⁴⁷ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 140 แฟ้มที่ 1 จดหมาย Secret ค.ศ. 1910-1932 เรื่อง "จดหมาย ร้องเรียนต่อพระสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ. 1932"

นักบวชคณะนี้ตอบว่าคณะคาร์เมไลท์ไม่มีจิตตารมณ์ในการรับผิดชอบมิสซัง แต่จะรับผิดชอบโบสถ์เพื่อช่วยเหลือคณะคาร์เมไลท์ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง¹⁴⁸ เมื่อเกิดอุปสรรคในการพยายามผลักดันมิสซังใหม่นี้อยู่นานก็เป็นอันต้องยกเลิกความคิดที่จะตั้งในพื้นที่ดังกล่าวไป

ในเวลาต่อมา ได้มีความคิดที่จะแยกจันทบุรีหรือออกเป็นมิสซังใหม่ เนื่องจากจันทบุรีเป็นเมืองที่มีการเผยแผ่คริสต์ศาสนามาเป็นเวลานาน และคริสต์ศาสนาได้ตั้งมั่นคงแล้วในเมืองนี้ ทำให้โครงการที่จะตั้งมิสซังจันทบุรีได้ถูกริเริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2477 ขณะนั้นจันทบุรีมีจำนวนคริสตังประมาณ 4,200 คนจากประชากรในพื้นที่ราว 170,000 คน¹⁴⁹ มีบาทหลวงพื้นเมืองดูแลพื้นที่จันทบุรีเพียง 7 ท่าน จึงนับว่ายังไม่เพียงพอที่จะตั้งมิสซังใหม่ได้ จำเป็นที่จะต้องรวมเมืองแปดริ้วและปราจีนบุรีเข้าด้วยกัน ทั้งสองเมืองนี้มีคริสตังราว 4,000 คน ในพื้นที่เหล่านี้มีสามเณรวัดและโรงเรียนฝึกหัดครูคำสอนของมิสซังสยามตั้งอยู่ก่อนแล้ว เมื่อรวมพื้นที่ทั้ง 3 เขตเข้าด้วยกันปรากฏว่ามีโบสถ์และโบสถ์น้อย 15 แห่ง บาทหลวงพื้นเมือง 12 ท่าน และมิชชันนารี 2 ท่าน แต่มีปัญหาตรงที่ว่า

1. สามเณรวัดศรีราชา และโรงเรียนฝึกหัดครูคำสอนแปดริ้วซึ่งตั้งอยู่ในเขตของมิสซังที่จะตั้งใหม่นี้ จะต้องตกเป็นของมิสซังใด
2. รายได้ของมิสซังซึ่งมีไม่มากนักจะเพียงพอต่อความต้องการหรือไม่
3. จะเสนอใครเป็นประมุขมิสซัง (ต้องเป็นบาทหลวงชาวไทย)¹⁵⁰

ในการตอบคำถามข้อที่ 3 มีการคาดเดาหลายประการคือ อาจจะเป็นบาทหลวงเปาโล ยออาคิม เทว (เทพวันท์) ประกอบกิจ ที่รู้จักกันดีในชื่อบาทหลวงยออาคิม มีเชื้อสายญวน เป็นบุตรชายของหลวงพิทักษ์ราชกิจ (ใต้ ราชกิจ) บวชมาเป็นเวลา 38 ปีแล้ว แต่ก็มีบาทหลวงอีกหลายท่านที่ถูกกล่าวขานถึงว่ามีคุณสมบัติอันพึงสมควร ที่สามารถจะรับภาระแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชชาวไทยองค์แรกได้ เช่น บาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ซึ่งเคยเป็นอาจารย์ที่สามเณรวัดบางช้างและมีประสบการณ์ในการดูแลโบสถ์หลายแห่ง โดยคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งพระสังฆราชจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายพระศาสนจักรดังนี้

1. เป็นคริสตชนที่ดี ก่อปรด้วยคุณธรรม ความเชื่อ ศีลธรรมอันดี มีความศรัทธาร้อนรน มีปรีชาญาณ ความสุขุมรอบคอบ ความฉลาดปราดเปรื่องและมีชื่อเสียงที่ดี
2. เป็นบาทหลวงที่ได้รับศีลบวชมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป

¹⁴⁸ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 653.

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 653.

¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 654.

3. เป็นผู้ที่ได้รับปริญญาเอก หรืออย่างน้อยปริญญาโทในด้านพระคัมภีร์ เทววิทยา หรือกฎหมายพระศาสนจักร หรืออย่างน้อยมีความเชี่ยวชาญในเรื่องระเบียบวินัย และทางสันตะสำนัก จะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดว่าใครจะเหมาะสมกับตำแหน่งนี้¹⁵¹

แต่เหตุการณ์หนึ่งซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าควรที่จะมีการแต่งตั้งประมุขมิสซังเป็นชาวสยามคือ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2481 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกรุงเทพฯได้ขอให้มีการตั้งประมุขมิสซังต่างๆของสยามเป็นชาวไทย¹⁵² แต่เรื่องนี้ไม่ปรากฏชัดว่า เกี่ยวเนื่องจากนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามหรือไม่ ในที่สุดสงครามอินโดจีนที่ปะทุขึ้นก็ทำให้การเลือกประมุขมิสซังสยามต้องเลื่อนออกไป

ต่อมา พระสังฆราชเปร์รอสได้รับโทรเลขฉบับหนึ่งจากพระสังฆราชโจวันนี บาติस्ता มอนตินี (Giovanni Battista Montini)¹⁵³ ผู้แทนสันตะสำนัก ให้ประกาศสถาปนามิสซังจันทบุรี (สมัยนั้นเรียกว่ามิสซังจันทบูรณ) อย่างเป็นทางการในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2487 ซึ่งเรื่องนี้มี การเตรียมการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 แล้ว และต่อมาเมื่อสันตะสำนักได้ประกาศแต่งตั้งให้บาทหลวง ยากอบ แจง เกิดสว่าง เป็นประมุข มิสซังจันทบุรี ซึ่งเป็นคนไทยคนแรกที่ได้เป็นพระสังฆราชคาทอลิก ทำให้พระสังฆราชเปร์รอสยินดีอย่างยิ่งในเรื่องนี้ ด้วยว่าพระสังฆราชยากอบ แจง เป็นลูกศิษย์ที่พระสังฆราชเปร์รอสสอน ขณะเป็นอาจารย์ที่สามเณรลัยพระหฤทัย บางช้าง อีกทั้งเป็นบาทหลวงกลุ่มแรกที่พระสังฆราชเปร์รอสได้โปรดศีลบวชให้ ในโอกาสนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้รับพระสมณสาสน์ที่เป็นลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 12 (Pius XII พ.ศ. 2482-2501)¹⁵⁴ พระสังฆราชยากอบ แจง เกิดสว่างได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2488 ที่โบสถ์นักบุญฟิลิปและยากอบ หัวไผ่ชลบุรี เนื่องจากเกรงว่าจะมีการทิ้งระเบิดที่กรุงเทพฯ พระสังฆราชเปร์รอสเป็นประธานในพิธี

¹⁵¹ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, หิริญสมโภชพระอัครสังฆราช แห่งอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2541), หน้า 68.

¹⁵² บาทหลวงโรเบิร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 654.

¹⁵³ ต่อมาได้รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปาเปาโลที่ 6 (Paul VI พ.ศ. 2506-2521) เกิดวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2440 ที่อิตาลี รับศีลบวชวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2463 รับเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปาวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2506 สิ้นพระชนม์วันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2516 (บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช, บันดิลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, หน้า 396-398.)

¹⁵⁴ พระนามเดิมคือ เอเวเจนีโอ มาริโอ ยูเซฟเป โจวันนี ปาเซลลี (Eugenio Maria Giuseppe Giovanni Pacelli) เกิดวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2422 ที่กรุงโรม อิตาลี รับศีลบวชวันที่ 2 เมษายน ค.ศ. 1899 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2460 โดยเป็นพระอัครสังฆราชเกียรตินามแห่งซาร์เดส (Sardes) รับการเลือกเป็นสมเด็จพระสันตะปาปาวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2482 สิ้นพระชนม์วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2501 (บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช, บันดิลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, หน้า 390-392.)

อภิเชก พระสังฆราชของลี อัลแบร์ต โทมิน (Henri Albert Thomine)¹⁵⁵ และพระสังฆราชปาซอตตี ประมุขมิสซังราชบุรี เป็นผู้ช่วยในพิธีอภิเชก เป็นอันว่า มิสซังจันทบุรีก็ได้แบ่งแยกออกจากมิสซังกรุงเทพฯอย่างสมบูรณ์

4.10 พระสังฆราชยาโกเบ แจง เกิดสว่าง

พระสังฆราชคาทอลิกชาวไทยท่านแรก พ.ศ. 2488

ที่มา : หอจดหมายเหตุครุฑสังฆมณฑลกรุงเทพฯ เพิ่มภาพสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

ในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสยังได้มีการเชิญนักบวชคณะต่างๆเพื่อเข้ามาทำงานช่วยเหลือมิสซังสยาม โดยมี 3 คณะคือ คณะซาเลเซียน คณะอูร์สุลิน และคณะคาแมลไลท์ ที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการทำงาน แต่ทั้ง 3 คณะก็ได้ตอบสนองของความประสงค์ของพระสังฆราชแปร์รอส ในการทำงานเพื่อเผยแผ่คริสต์ศาสนาให้เป็นที่รู้จักของคนในสังคมไทยมากยิ่งขึ้น จึงจะเห็นได้ว่าในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส มิสซังสยามมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น แต่ในการขยายตัวนั้น มิสซังก็ต้องประสบกับปัญหาหลายอย่าง ที่เข้ามากระทบต่อการดำเนินงาน บางครั้งก็ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่มิสซังอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่จะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 5

¹⁵⁵ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2439 รับศีลบวชวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2467 รับการอภิเชกเป็นพระสังฆราชวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งอันเดดา (Andeda) ปกครองมิสซังลาว มรณภาพวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2488

บทที่ 5

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานของมิสซังสยาม ระหว่าง พ.ศ. 2452-2490

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานของมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. 2452-2490 ซึ่งมีทั้งสิ้น 4 หัวข้อหลัก โดยประเด็นแรก จะเริ่มด้วยการกล่าวถึงการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินโบสถ์ของมิสซังสยาม ที่มีปัญหาจากที่ไม่ได้การรับรองอย่างเป็นทางการจากกฎหมายของสยาม ซึ่งต่อมาได้มีการประกาศพระราชบัญญัติเกี่ยวกับที่ดินของมิสซัง 2 ฉบับ เพื่อเป็นการยุติปัญหาในการถือครองที่ดิน ประเด็นที่สองคือภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ก็ได้ส่งผลกระทบต่อ มิสซังสยามโดยรวม เนื่องจากปัจจัยที่ได้สำหรับการสนับสนุนงานของมิสซังน้อยลงอย่างมาก ประเด็นที่สามคือผลกระทบจากกรณีพิพาทอินโดจีน ซึ่งมิสซังสยามได้รับผลกระทบเสียหายอย่างมาก แม้ว่าจะเป็นช่วงเวลาไม่นาน แต่ก็มีผลสูญเสียทั้งทรัพย์สินและบุคลากร ประเด็นสุดท้ายที่จะกล่าวถึงคือผลกระทบต่อมิสซังสยามจากแนวคิดชาตินิยม ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งประเด็นต่างๆ ที่ได้ทำการหยิบยกขึ้นมา นี้ เป็นปัญหาที่มิสซังสยามในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ต้องเผชิญ ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

5.1 การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังสยาม

ในสมัยของพระสังฆราชฌอง บัปติส บัลเลอแกวส์ ที่สยามได้ทำ “หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศฝรั่งเศส และ ประเทศสยาม” ใน พ.ศ. 2399 ได้มีการระบุถึงสิทธิของบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในการเผยแพร่ศาสนา และสิทธิในการสร้างโบสถ์หรือโรงเรียนในสยาม ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ 2 แต่ในข้อสัญญาดังกล่าวนั้น ไม่มีการกล่าวถึงการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งได้มีการสร้างโบสถ์หรือโรงเรียนขึ้น ดังนั้นในเวลาต่อมามิชชันนารีที่ได้จับจองที่ดินสำหรับการสร้างชุมชนคริสตังโดยไม่มีเอกสารใดๆที่ยืนยันถึงสิทธิการเป็นเจ้าของที่ดิน ทำให้มีคนที่ไม่ใช่คริสตังเข้ามาจับจองและสร้างบ้านเรือนบนที่ดินซึ่งมิชชันนารีได้จับจองไว้แล้ว ทำให้ต้องมีการฟ้องร้องกันเกิดขึ้น เพราะอ้างหนังสือสัญญา พ.ศ. 2399¹ หรือในกรณีของที่ดินในเมืองสมุทรสงครามที่บาทหลวงฝรั่งเศสได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินผืนหนึ่ง ต่อมาเมื่อบาทหลวงดังกล่าวมรณภาพเจ้าของที่ดินได้กลับเข้ามาอาศัยอยู่ในที่ดินดั้งเดิม บาทหลวงที่มาใหม่จึงฟ้องร้องที่จะเอาที่ดิน

¹ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม

2. แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 138. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ดังกล่าว แต่เนื่องจากเจ้าของที่ดินมีหลักฐานความเป็นเจ้าของที่ ดังนั้นศาลจึงตัดสินว่าบาทหลวงที่มาใหม่ไม่ได้เป็นผู้รับมรดกของบาทหลวงคนก่อน จึงไม่มีสิทธิในที่ดินดังกล่าว²

ดังนั้น ในสมัยของพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ จึงต้องการให้สยามรับรองสิทธิในการถือครองที่ดินของมิสซังสยามอย่างถูกต้อง การดำเนินเรื่องได้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2443 เป็นต้นมา³ ในขั้นตอนแรก พระสังฆราชเวย์ได้เสนอเรื่องเกี่ยวกับที่ดินไปยังเจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ (โรแลง ยัคมินส์ (Rolin Jaquemyns)) ในวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2443 แต่เรื่องก็ไม่คืบหน้า และหลังจากนั้นเจ้าพระยาอภัยราชาฯก็ได้เดินทางกลับประเทศเบลเยียม และถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2444 ดังนั้นพระสังฆราชเวย์จึงได้เสนอเรื่องดังกล่าวไปยังเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยคือ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ (พระยศในขณะนั้น) ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2445⁴ โดยข้อเสนอดังกล่าวมีใจความดังนี้

1. ขอให้รับรองวัด [โบสถ์] ทุกแห่ง และที่ดินทุกผืนที่มิสซังเป็นเจ้าของในปัจจุบัน และขอให้รับรองที่ดินทุกผืนที่จะซื้อในวันข้างหน้าด้วย
2. ขอเสนอว่าไม่ขอให้รับรองวัดชั่วคราว แต่ขอให้รับรองวัดที่ได้รับการสถาปนาขึ้นมาอย่างถาวรเท่านั้น
3. ขอให้มิชชันนารีมีสิทธิซื้อที่ดินเพื่อก่อสร้างที่พัก สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและโรงสวด ในกรณีนี้ขอให้เจ้าหน้าที่ในจังหวัดต่างๆ ออกหนังสือสัญญาซื้อขายให้มิชชันนารีในนามของประมุขมิสซัง [พระสังฆราช] ซึ่งยอมรับว่าเป็นนิติบุคคล
4. เสนอให้มิชชันนารีมีสิทธิซื้อที่ดินที่ไม่ขึ้นกับวัดใดๆ แต่ที่ดินเหล่านั้นอยู่ภายใต้อำนาจของกฎหมายสยาม
5. เอกสารกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของที่ดินแต่เดิม ที่ยังไม่สอดคล้องกับกฎหมายปัจจุบัน ต้องแก้ไขให้สอดคล้องกับกฎหมาย
6. ที่ดินที่มิชชันนารีซื้อมา ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมาย
7. ต้องชำระภาษีอย่างที่เคยเป็นมา และควรยกเว้นภาษีที่ดินให้วัดละ 200 ไร่
8. ให้แต่ละวัดมีสิทธิเป็นเจ้าของที่ดินได้ 3,000 ไร่⁵

² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. [ค.4.4/10.37/48](#) เอกสารเย็บเล่ม รายงานการประชุมเสนาบดี เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (5 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121), หน้า 16.

³ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, [ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว](#), (กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2549), หน้า 540.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 540.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 540-541.

เมื่อกรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงรับเรื่องไว้แล้ว จึงทรงมีลายพระหัตถ์มอบหมายเรื่องที่ดินวัดโรมันคาทอลิกให้เจ้าพระยาเทเวศร์วงษ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) เสนาบดีกระทรวงเกษตรราชการเป็นผู้ดำเนินการ เจ้าพระยาเทเวศร์ฯจึงทำหนังสือกราบบังคมทูลฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2445 เพื่อขอให้ทรงมีพระราชวินิจฉัย และเมื่อทรงมีกระแสพระราชดำริประการใด เจ้าพระยาเทเวศร์ฯจะเป็นผู้ดำเนินการเจรจากับพระสังฆราชเว่ยด้วยตนเอง⁶ ต่อมาในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2445 ได้มีกระแสพระราชดำริถึงเจ้าพระยาเทเวศร์ฯว่า เรื่องที่ดินของบาทหลวงที่จะออกกฎหมายยอมให้วัดยึดถือที่ดินได้ โดยไม่ใช่เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นเรื่องสำคัญ เจ้าพระยาเทเวศร์ฯจึงควรที่จะปรึกษาเฉพาะกับเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม และเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ เพื่อไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน เมื่อเห็นสมควรประการใดจึงนำมาปรึกษาในที่ประชุมเสนาบดี⁷ แต่สุดท้ายโครงการดังกล่าวก็ไม่ได้รับการพิจารณาต่อ⁸

ในปี พ.ศ. 2448 นายยอร์ช ปาดู (Georges Padoux) ที่ปรึกษาด้านกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ได้ร่างกฎหมายให้มิสซังคาทอลิกมีสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินได้ แต่ร่างกฎหมายฉบับนี้มีชนชั้นนารีเห็นว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเผยแพร่ศาสนา เพราะเนื่องจากบังคับให้บาทหลวงต้องขอพระบรมราชานุญาตก่อนที่จะตั้งโบสถ์ใหม่ พระสังฆราชเว่ยและบรรดาบาทหลวงจึงไม่ยอมรับร่างกฎหมายนี้ แม้ว่าเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมรายละเอียด ที่พระสังฆราชเว่ยพึงพอใจแล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯได้ปฏิเสธที่จะทรงลงพระปรมาภิไธย⁹

ระหว่างที่เรื่องการถือครองที่ดินของมิสซังสยามยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ ในวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2450 บาทหลวงกอลมเบต์พร้อมด้วยบาทหลวงเรอเน แปร์รอส ได้ขอเข้าพบพระยาศรีสุนทรโวหาร (กมล สาลักษณ์) ปลัดทูลฉลองกระทรวงเกษตรราชการ เพื่อเรียนในกรณีนี้ที่พระโกษากร (ตรี มิลินทสูต) ข้าหลวงเกษตรมณฑลปราจีนบุรี ได้ออกโฉนดที่นาในตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม ซึ่งเป็นของโบสถ์คาทอลิกให้แก่จีนฮั่ว ทั้งที่จีนฮั่วได้เข้าที่นาผืนดังกล่าวมาประมาณ 10 ปีแล้ว อีกทั้งบาทหลวงมีหลักฐานการเช่าอย่างถูกต้อง เมื่อมีการยื่นฟ้องศาล ศาล

⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. [ค.4.4/10. 37/48](#) เอกสารเย็บเล่ม กระทรวงเกษตรราชการ เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (4 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121), หน้า 2.

⁷ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. [ค.4.4/10. 37/48](#) เอกสารเย็บเล่ม เอกสารรับหัวข้อคำปรึกษา เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (6 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121), หน้า 19-20.

⁸ บาทหลวงโรแบต์ กอสเต, [ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว](#), หน้า 541.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 541.

ได้ตัดสินให้จีนบุฮัวมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนี้ บาทหลวงทั้งสองจึงได้เดินทางมาร้องเรียนที่กระทรวงเกษตรราธิการ แต่พระยาตรีสุนทรโวหารไม่สามารถให้คำแนะนำได้ เนื่องจากไม่ชำนาญในเรื่องข้อกฎหมาย จึงแนะนำเพียงแต่ให้บาทหลวงยื่นอายุติโหนดต่อนายทะเลเบียน เพื่อป้องกันไม่ให้จีนบุฮัวนำที่ดินดังกล่าวไปซื้อขายได้¹⁰ ขณะเดียวกันนายเอ็ดเวิร์ด เฮนรี สโตรเบล (Edward Henry Strobel) ที่ปรึกษาราชการทั่วไป ได้กราบทูลเสนอต่อพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ (พระยศในขณะนั้น) ขอให้ทรงมีหนังสือไปยังกระทรวงยุติธรรม เพื่อร้องขอตัดสินของศาลในกรณีที่ดินของบาทหลวง จนกว่าจะมีการออกกฎหมายที่ดินของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกอย่างเป็นทางการ เนื่องจากไม่ต้องการให้มีคดีความระหว่างที่มีการพิจารณาร่างกฎหมายอยู่¹¹ ดังนั้นคดีความจึงได้รับคำสั่งให้รอการผ่านร่างกฎหมายเสียก่อน

หลังจากที่การพิจารณาร่างกฎหมายยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน ที่สุดในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2452 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายร่างกฎหมายวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เพื่อให้ทรงมีพระราชวินิจฉัย ในวันที่ 10 สิงหาคม ปีเดียวกัน จึงมีพระราชกระแสรับสั่งให้เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงนครบาล กระทรวงเกษตรราธิการ และกระทรวงยุติธรรม ประชุมแก้ไขร่างกฎหมายอีกครั้ง¹²

ที่สุสุดในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2452 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ประกาศใช้ร่างกฎหมายวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก เป็นพระราชบัญญัติได้¹³ การอนุมัติดังกล่าวได้ประกาศอย่างเป็นทางการในวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2452 โดยออกเป็นพระราชบัญญัติชื่อว่า “พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘”¹⁴ ตามความในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว มีสังขสยาม

¹⁰ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกระทรวงเกษตรราธิการ เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (20 ธันวาคม ร.ศ. 126), หน้า 21-23.

¹¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (25 ธันวาคม ร.ศ. 126), หน้า 28.

¹² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกรมราชเลขาธิการ เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (10 สิงหาคม ร.ศ. 128), หน้า 80.

¹³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกรมราชเลขาธิการ เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (24 สิงหาคม ร.ศ. 128), หน้า 159.

¹⁴ ประกาศพระราชบัญญัติ แล พระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 5 ปี ร.ศ. 128. (พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2452), หน้า 118.

ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อให้มีอำนาจในการถือครองที่ดินได้โดยชอบธรรม โดยที่บาทหลวงไม่สามารถถือครองที่ดินในชื่อของตนเองได้อีก รวมถึงที่ดินของมิสซังสยามทั้งหมดต้องอยู่ในกฎหมายฝ่ายสยาม และอยู่ในบังคับและอำนาจศาลฝ่ายสยามเท่านั้น¹⁵ ในขณะที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ มิสซังสยามมีที่ดินในการถือครองอย่างถูกต้องใน 7 มณฑล รวมทั้งสิ้น 40,670 ไร่¹⁶ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. มณฑลกรุงเทพฯ - จังหวัดกรุงเทพฯ 402 ไร่

- นครเขื่อนขันธ์ 35 ไร่
- สมุทรปราการ 40 ไร่
- รัษฎบุรี 100 ไร่
- มีนบุรี 500 ไร่

2. มณฑลปราจีนบุรี - ฉะเชิงเทรา 8,775 ไร่

- ปราจีนบุรี 1,325 ไร่
- นครนายก 295 ไร่
- ชลบุรี 12,377 ไร่

3. มณฑลนครชัยศรี - นครชัยศรี 1,970 ไร่

- สุพรรณบุรี 350 ไร่
- สมุทรสาคร 150 ไร่

4. มณฑลกรุงเก่า - กรุงเก่า 1,299 ไร่

- สระบุรี 160 ไร่
- สิงห์บุรี 164 ไร่

5. มณฑลราชบุรี - ราชบุรี 11,217 ไร่

- กาญจนบุรี 50 ไร่
- สมุทรสงคราม 834 ไร่

¹⁵ ประกาศพระราชบัญญัติ แล พระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 5 ปี ร.ศ. 128, หน้า 118-119.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

6. มณฑลนครสวรรค์ - นครสวรรค์ 12 ไร่

7. มณฑลจันทบุรี - จันทบุรี 215 ไร่¹⁷

การประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘ ก็สามารถช่วยบรรเทาปัญหาในเรื่องที่ดินของมิสซังสยามไปได้ แต่เนื่องจากในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ไม่มีการระบุกรรมสิทธิ์ของที่ดินในโบสถ์ 5 แห่งคือ โบสถ์ซางตาครู้ส โบสถ์กาลหว่าร์ โบสถ์คอนเซ็ปชัน โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ ทั้ง 4 แห่งนี้ ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ และอีก 1 แห่งคือโบสถ์ดวงหทัยนิรมลของแม่พระ ปากลัด พระประแดง เนื่องจากพื้นที่ทั้ง 5 แห่งนั้นเป็นที่ดินพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ในอดีต ต่อมาได้เกิดปัญหาว่ามีการซื้อขายที่ดินโดยคริสตังในชุมชนเอง จนเกิดเป็นกรณีฟ้องร้องต่อศาลของสยาม ระหว่างบาทหลวงและคริสตังในชุมชนทั้ง 5 แห่งนี้¹⁸ ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ จึงได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติว่าด้วยที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตแก่โรมันคาทอลิกมิสซัง” ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2457¹⁹ โดยที่มาของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกกล่าวถึงในประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 ความว่า

ด้วยโรมันคาทอลิกมิสซังได้ทำเรื่องร่วฎีกาขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งได้ตั้งอยู่เป็นหมู่บ้านของคนถือศาสนาคริสต์ตั้งทั้ง ๕ แห่ง เพื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คนซึ่งถือศาสนาโรมันคาทอลิกได้อยู่เป็นสิทธิ์ขาดจพวกเดี๋ยวแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่า แต่การก่อนๆมา เมื่อยังมีที่ดินว่างเปล่าอยู่เป็นอันมากนั้น คนซึ่งถือศาสนาต่างๆกันยอมตั้งอยู่ในหมู่บ้านแยกห่างกันเป็นหมู่บ้านไป แลไม่ได้อยู่ปะปนกับพลเมืองทั่วไปเหมือนเช่นได้เป็นอยู่ในทุกวันนี้ ครั้นคนพลเมืองทวีมากยิ่งขึ้น ก็ยอมเสาะแสวงหาที่อยู่ด้วยกันทุกคน ที่ดินซึ่งเคยเป็นที่ว่างเปล่าแต่ก่อน สำหรับจะให้คนอยู่เป็นหมู่บ้านเหล่านั้น ก็หมดสิ้นไปจนเห็นว่าไม่พอแก่การที่จะอยู่เช่นนั้นได้ คนที่ถือศาสนาต่างๆกันจึงได้เที่ยวกระจายแยกย้ายกันอยู่ในที่ทั้งปวงทั่วไป จนในปัจจุบันนี้ จะถือว่าที่ตำบลใดเป็นที่อาไศรยของคนถือศาสนาใดๆอยู่พวกเดียวหมู่บ้านเดียวกันอย่างแต่

¹⁷ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. [ค.4.4/10.37/48](#) เอกสารเย็บเล่ม เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก, หน้า 138-139.

¹⁸ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม

2. แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 164. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁹ ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2457, (พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2457), หน้า 187.

ก่อนนั้นก็ไม่ได้แล้ว แม้ว่าการเป็นเช่นนี้แล้วก็ดี ยังทรงพระราชดำริเห็นว่า มีเหตุการณ์อันสมควรที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระบรมราชานุญาตตามฎีกา เรื่องราวของโรมันคาทอลิกมิสซังได้²⁰

เนื้อหาของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ได้มอบกรรมสิทธิ์ที่ดินทั้ง 5 แห่ง ให้เป็นของมิสซังสยามเช่นเดียวกับที่ดินแห่งอื่นๆ ที่ได้ประกาศมาแล้วในพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘²¹ และได้มีการกำหนดขอบเขตของที่ดินทั้ง 5 แห่งนี้ไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งในตอนท้ายของประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 ได้เพิ่มเติมข้อกำหนดเกี่ยวกับชุมชนคริสตังทั้ง 5 แห่งไว้ว่า

แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่คนผู้อยู่ในที่ทั้งหลายเหล่านี้ทราบทั่วกันว่า ตั้งแต่นี้สืบไป จะมีข้อกำหนดในพระบรมราชานุญาตเรื่องที่ดินทั้ง ๕ แห่งนี้ว่า ผู้ที่อยู่ในที่นั้นๆ ต้องเป็นคนที่ยึดถือศาสนาโรมันคาทอลิก แลห้ามไม่ให้ขายเอาโฉนดที่ดินภายในเขตทั้ง ๕ แห่งนั้นแก่ผู้อื่น นอกจากผู้ที่เป็นกฎหมายฝ่ายสยามแลถือศาสนาโรมันคาทอลิก

แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบอีกว่า ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในที่ ๕ แห่งในเวลานี้จะไม่เต็มใจถือตามทำตามข้อความในพระบรมราชานุญาต ที่จะให้ที่นั้นๆ เป็นที่อาศัยอยู่ของผู้ถือศาสนาโรมันคาทอลิกสิทธิ์ขาดพวกเดียวแล้ว ก็ให้ทำเรื่องราวขอพระราชทานที่อยู่ มายื่นต่อเสนาบดีกระทรวงนครบาล ภายในหกเดือนตั้งแต่วันนี้ไป จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดที่หลวงแห่งอื่นแลกเปลี่ยนให้เป็นที่อยู่อาศัย²²

ดังนั้นจากพระราชบัญญัตินี้จึงเป็นการแก้ไขปัญหาของมิสซังสยาม ที่ต้องการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินพระราชทานทั้ง 5 แห่งอย่างสมบูรณ์ อีกทั้งผู้ที่จะมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวก็ต้องเป็นคริสตังเท่านั้น แต่ถึงอย่างไรการฟ้องร้องเรื่องที่ดินของโบสถ์ก็ยังคงเป็นปัญหาสำหรับมิสซังสยามอยู่ในหลายกรณีเช่น กรณีการเหลื่อมล้ำที่ดินระหว่างที่ดินของโบสถ์ข้างตาคูรัสถับที่ดินของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ซึ่งทางโบสถ์ได้ทำการรังวัดที่ดินเพื่อการออกโฉนด

²⁰ หอจดหมายเหตุฯ กรมศิลปากร กรุงเทพฯ, ก่อตั้งที่ 48 แห่งที่ 6 จดหมาย (ค.ศ. 1914) เรื่อง "ประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2457"

²¹ ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2457, หน้า 188.

²² หอจดหมายเหตุฯ กรมศิลปากร กรุงเทพฯ, ก่อตั้งที่ 48 แห่งที่ 6 จดหมาย (ค.ศ. 1914) เรื่อง "ประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2457"

แต่เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ร้องเรียนว่าที่ดินบางส่วนเป็นของตนเอง ทำให้มีปัญหาต้องฟ้องร้องกันใน พ.ศ. 2461²³ ท้ายที่สุดก็มีตกลงยอมความกันและให้มีการรังวัดที่ใหม่ และพื้นที่ซึ่งเป็นปัญหาก็กลายเป็นที่สาธารณประโยชน์ไป²⁴ หรือในกรณีของที่ดินหลวงทิพย์²⁵ ซึ่งได้เช่าที่ดินของกรมพระคลังข้างที่ซึ่งอยู่ติดกับโบสถ์ข้างตาคูร์ต และได้รุกเข้ามาในที่ของโบสถ์ จึงเป็นเรื่องฟ้องร้องกันและท้ายที่สุดก็ยอมความกันได้²⁶ นอกเหนือจากกรณีเหล่านี้แล้วจากเอกสารที่ปรากฏ ยังมีการฟ้องร้องอีกจำนวนมากของคริสตัง โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการฟ้องร้องกันในเรื่องของกรรมสิทธิ์ที่ดินในเขตชุมชนคริสตัง ดังนั้นแม้ว่าพระราชบัญญัติต่างๆ ที่ออกมาจะช่วยยืนยันถึงกรรมสิทธิ์ในที่ดินของมิสซังสยามได้ แต่ในท้ายที่สุด การกำหนดพื้นที่ที่ชัดเจนของเขตชุมชน และเรื่องที่ดินคริสตังต้องการกรรมสิทธิ์ในที่ดินโบสถ์ ก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่เสมอในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส

5.2 ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ

ในเรื่องของปัญหาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อมิสซังสยาม ในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส มีสาเหตุใหญ่อยู่ 2 ประการคือ ปัญหาเศรษฐกิจซึ่งได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกและของสยาม อีกสาเหตุคือ ปัญหาเศรษฐกิจที่มาจากอุทกภัย โดยทั้งสองสาเหตุนี้ทำให้มิสซังสยามต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถดถอยลงของความเชื่อในศาสนาของคริสตัง ดังที่จะกล่าวต่อไป

5.2.1 ปัญหาซึ่งได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกและสยาม

ในช่วงต้นการปกครองของพระสังฆราชแปร์รอส ปัญหาด้านการเงินเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง ที่มิสซังสยามต้องเผชิญ เนื่องจากมิสซังไม่มีรายได้มาก ส่วนใหญ่มาจากเงินบริจาค ดังจะเห็นจากรายงานประจำปี พ.ศ. 2462 ของพระสังฆราชแปร์รอสดังนี้คือ

²³ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 112 แฟ้มที่ 1 ที่ดินวัดข้างตาคูร์ต ภูเก็ต (ค.ศ. 1914-1931) เรื่อง "คำร้องเรียนของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ต่อว่าการกองออกโฉนดกรุงเทพฯ ลงวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2461"

²⁴ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 112 แฟ้มที่ 1 ที่ดินวัดข้างตาคูร์ต ภูเก็ต (ค.ศ. 1914-1931) เรื่อง "หนังสือสัญญายอมความระหว่างบาทหลวงวิลเลียม ผู้แทนของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส กับนายพิง บุนนาค ผู้แทนของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เรื่องที่ดินบริเวณโบสถ์ข้างตาคูร์ต ปี พ.ศ. 2461"

²⁵ ในเอกสารไม่ได้บันทึกชื่อเต็มไว้

²⁶ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 112 แฟ้มที่ 1 ที่ดินวัดข้างตาคูร์ต ภูเก็ต (ค.ศ. 1914-1931) เรื่อง "จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473"

ทั่วกรุงสยาม ผลที่ตามมาหลังสงครามนั้น นำความหายนะที่ร้ายแรงกว่าสงครามเสียอีก ทุกอย่างขึ้นอัตราส่วนที่ไม่เคยมีมาก่อน ราคาข้าวขึ้นเป็น 3 เท่า และ 4 เท่าเนื่องจากการส่งออกนอก ทำให้ไม่มีเก็บไว้ใช้กินในประเทศเลย ปัจจุบันการเก็บเกี่ยวที่จะมาถึงก็อยู่ในสภาพแย่มาก ทำให้คาดการณ์ไว้ว่า ปีหน้าจะเกิดการขาดแคลนอย่างที่กรุงสยามยังไม่เคยมีมาก่อน²⁷

ปัญหาที่ได้พบในรายงานประจำปีดังกล่าว เป็นผลสืบเนื่องมาจากอุปสงค์ในข้าวทั่วโลกในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เฉพาะประเทศที่เข้าร่วมสงครามและอาณานิคมก็มีการสะสมเสบียงอาหารซึ่งก่อให้เกิดการขาดแคลนข้าว และราคาในตลาดโลกได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเมื่อสงครามยุติลงในปี พ.ศ. 2462 ความต้องการข้าวของประเทศต่างๆก็ยังคงอยู่ในอัตราสูง สถานการณ์ในปี พ.ศ. 2462 ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อปรากฏว่าประเทศผู้ผลิตข้าว 4 ประเทศ คือ ไทย พม่า เวียดนาม และอินเดีย ผลิตข้าวได้น้อยลงเนื่องจากภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็ปรากฏว่าพม่าซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่และเป็นคู่แข่งทางการค้าของไทย ก็ไม่สามารถส่งออกได้ตามปกติ เนื่องจากการตัดสินใจของรัฐบาลอาณานิคมคืออังกฤษที่จะรักษาข้าวในพม่าไว้ให้พอเพียงภายในประเทศ รวมถึงการส่งข้าวในพม่าไปเลี้ยงอินเดียที่กำลังประสบความอดอยาก²⁸

กรณีดังกล่าวยิ่งทำให้อุปสงค์ต่อข้าวอย่างมาก และมีผลทำให้ข้าวไทยถูกส่งออกไปในปริมาณที่มาก จากการที่ราคาถีบตัวสูงกว่าปกติ ผลที่ตามมาคือทำให้เกิดการขาดแคลนข้าวภายในประเทศในระดับที่สูง การส่งออกจึงหยุดชะงัก ต่อมาจึงทำให้เกิดความตกต่ำทางด้านการค้าข้าว ทำให้รายได้ของประเทศลดลงและส่งผลกระทบต่อฐานะการเงินการคลังของประเทศอย่างมาก²⁹ และด้วยปัญหาที่รัฐบาลเพิ่มค่าเงินบาทเพราะผลสืบเนื่องจากการที่ประเทศอังกฤษได้เลิกรักษาอัตราส่วนระหว่างเงินปอนด์กับทองคำ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทกับเงินปอนด์ไม่คงที่ รัฐบาลไทยจึงต้องกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงค่าแห่งเงินตราไทยเท่ากับค่าของทองคำบริสุทธิ์หนัก 61 เซนติกรัม จากเดิมเท่ากับ 55.8 เซนติกรัม และเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงิน

²⁷ รายงานประจำปีของมณฑลชังสยาม และมณฑลชังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มณฑลชังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2 แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 181. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁸ สุนทรী อาสะโวย, วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 63.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63-64.

บาทกับเงินปอนด์เป็น 11.88 บาท จากอัตราแลกเปลี่ยนเดิม 13 บาท³⁰ จากเรื่องนี้พระสังฆราช แปรร์รอสได้รายงานถึงผลกระทบต่อมิสซังสยามว่า “อีกประการหนึ่ง ค่าของเงินบาทที่สูงขึ้น ทำให้เงินค่าใช้จ่าย และเงินบริจาคที่ได้รับลดจำนวนไปน้อยมากจนน่าวิตก”³¹ และต่อมาได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้น จากรายงานประจำปีของพระสังฆราชแปรร์รอส พ.ศ. 2473 ความว่า

เศรษฐกิจในกรุงสยามกำลังวิกฤตอย่างไม่เคยเห็นมาก่อน ชาวซึ่งทำรายได้หลักให้แก่ประเทศนั้น ราคาตกต่ำเกินกว่าครึ่งหนึ่งของราคาปกติ เนื่องด้วยอัตราแลกเปลี่ยนเงินขึ้นสูงมาก เกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่ต้องกู้เงิน จนกว่าจะถึงหน้าเก็บเกี่ยว จึงขายพืชผลได้ราคาไม่คุ้มค่าใช้จ่าย การค้าซบเซา ร้านค้ามากมายต้องล้มละลาย มีแต่ความทุกข์ลำเค็ญในที่ทั่วไป มิชชันนารีของเราพยายามทะนุบำรุงงานของเขาไว้เท่าที่จะทำได้ ต้องนับว่าสถานการณ์ในปัจจุบันวิกฤติ มันจะผ่านพ้นไปก็จริง แต่อีกนานเท่าใดจึงจะผ่านไป ระหว่างนี้วิกฤติการณ์นับวันยิ่งทรุดหนักขึ้น³²

จากการติดตามถึงสถานการณ์ต่างๆของมิสซังสยามต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศ เพราะเนื่องจากภาวะทางการเงินจะส่งผลกระทบต่อมิสซังเริ่มตั้งแต่เงินบริจาคที่ลดน้อยลง และเมื่อคริสตังมีรายได้ลดน้อยลงจากภาวะเศรษฐกิจ จึงส่งผลทำให้โบสถ์ในระดับชุมชนต้องได้รับผลกระทบด้วย เนื่องจากบาทหลวงในท้องถิ่นที่ประสบปัญหาไม่ได้รับเงินทำบุญจากคริสตัง เพราะเป็นปัจจัยหลักของบาทหลวงที่ประจำตามโบสถ์ เนื่องจากไม่มีรายได้หลักดังที่ได้กล่าวถึงในบทที่ 4 มาแล้ว แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ “เมื่อชาวบ้านยากจนมากไปก็มิมีผลต่อความศรัทธา ร้อนรน”³³ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลสืบเนื่องต่อกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁰ สุนทรีย์ อาสะวีย์, วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1, หน้า 78.

³¹ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 181. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 247-248. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³³ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 242. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

5.2.2 ปัญหาเศรษฐกิจที่มาจากอุทกภัย

ผลกระทบจากอุทกภัย ที่มีผลต่อชุมชนคริสตังซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และที่ดินสำหรับการเพาะปลูกก็เป็นที่ดินของโบสถ์ จะเห็นได้จากรายงานประจำปีของมิสซังสยาม พ.ศ. 2453 จากโบสถ์ที่บางช้าง สมุทรสงคราม รายงานว่า

การทำนาเกือบไม่ได้ผลเลย เนื่องจากได้เกิดมีน้ำท่วม แต่น้ำก็ได้ลดลงหมดแล้ว และยังมีที่ท่าว่าจะขึ้นอีก ซึ่งก่อผลเสียหายแก่เรือกสวนไร่นาทั้งหลาย เมื่ออาหารประจำวันขาดไป หลายคนก็เกิดความท้อใจ จึงมีคริสตังที่ถูกบังคับให้ไปอยู่ที่อื่น เพื่อให้ครอบครัวรอดอยู่ได้ จึงเป็นอันตรายที่จะเสียความเชื่อได้ ผมกำลังร้อนใจในเรื่องนี้อยู่³⁴

แต่อุทกภัยที่ร้ายแรงในสยามได้เกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2460 จากการบันทึกในรายงานประจำปีของพระสังฆราชเปร์รอส พ.ศ. 2460 ดังนี้

ในช่วงปลายปี 1917 [พ.ศ. 2460] มีอุทกภัยซึ่งไม่เคยมีเกิดขึ้นตั้งแต่ปี 1831 มาท่วมส่วนหนึ่งของกรุงสยาม และทำลายพืชผลที่กำลังเจริญเต็มที่แล้วจนไม่เหลือ ราคาข้าวก็สูงขึ้นมากอย่างไม่น่าเชื่อ³⁵

ปัญหาในครั้งนี้เนื่องมาจากปริมาณน้ำฝนตกมากจนเกิดน้ำท่วมใหญ่ ปรากฏว่าระดับน้ำในปีนั้นสูงถึง 4 ศอก 2 นิ้ว เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2459 ซึ่งเป็นปีปกติระดับน้ำสูงเพียง 2 ศอก 1 คืบ 8 นิ้ว อุทกภัยครั้งนี้ทำให้น้ำข้าวเสียหายถึง 1 ใน 3 คือ จากเนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมด 13,890,600 ไร่ มีเนื้อที่เสียหาย 2,911,700 ไร่ พบว่าพื้นที่เสียหายอยู่ในบริเวณที่ราบภาคกลาง ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวขนาดใหญ่ที่สุด ซึ่งนอกจากน้ำท่วมจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่การผลิตข้าว ก็ยังส่งผลเสียอื่นๆ ติดตามมา เช่น โค กระบือล้มตายจำนวนมาก ข้าวเปลือกในยุ้งแ่งอยู่ในน้ำ เกิดการขาดแคลนข้าวสำหรับบริโภคและทำพันธุ์ ซึ่งทำให้ทั้งคนในเมืองและชาวนาในชนบทต่างได้รับความเดือดร้อน รัฐบาลต้องจัดสรรเงินจำนวนมากเพื่อจัดซื้อข้าวบริโภคและพันธุ์ข้าวทั้งในรูปแบบให้เปล่าและให้ยืม³⁶

³⁴ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2. แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 144 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 179.

³⁶ สุนทรีย์ อาสะโวทย์, วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1, หน้า 12-13.

ผลกระทบต่อมิสซังสยามจากอุทกภัยในปี พ.ศ. 2460 เนื่องจากเกิดความอดอยากในหลายพื้นที่ของประเทศ ทำให้มิสซังต้องช่วยเหลือคริสตังที่ประสบปัญหา และทำให้การเผยแผ่ศาสนาต้องชะงักลงเพราะ “การเทศน์สอนพระวรสารสำหรับผู้กำลังเดือดร้อนด้านปัจจัยจึงเป็นไปได้ยากนัก”³⁷ แต่ในบางแห่งปัญหาความยากจนก็ทำให้มิชชันนารีสามารถทำการเผยแผ่ศาสนาได้ดังที่มีรายงานของพระสังฆราชแปร์รอส ในปี 2462 ดังนี้

ถึงแม้ว่าความขาดแคลนจะลุกลามเป็นครั้งคราวในกรุงเทพฯ การขาดแคลนนี้ผลักดันให้ฝูงชนไปขอทานจากมิชชันนารี และทำให้พวกเขาได้รับพระวาจาทรงชีวิตที่เลี้ยงวิญญาณ พร้อมกับอาหารที่เลี้ยงร่างกาย³⁸

ปัญหายังส่งผลไปสู่คริสตังที่ยากจนของมิสซังอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากรายงานของบรรดาบาทหลวงที่ประจำในเขตโบสถ์ต่างๆ ที่กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องด้วยภาวะเศรษฐกิจ ทำให้คริสตังมากมายต้องยากจน อีกทั้งที่น่ายังล่ม ข้าวได้ราคาต่ำ³⁹ ทำให้ต้องมีการทิ้งถิ่นฐานเดิมไปหรือไม่ก็มีความเฉื่อยชาในการปฏิบัติศาสนกิจ อีกทั้งบางแห่งคริสตังมีความยากจนมาก และยังถูกชาวจีนเอาเปรียบด้วยการกดค่าจ้างแรงงานให้ต่ำลง ทั้งที่ค่าครองชีพสูงขึ้น⁴⁰ พระสังฆราชแปร์รอสเองก็ได้ทราบถึงปัญหาต่างๆ เป็นอย่างดี ท่านได้พยายามหาเงินทุนจากแหล่งต่างๆ เพื่อช่วยเหลือบรรดาคริสตังที่ยากจน แต่เนื่องจากมิสซังเองก็ต้องตกอยู่ในภาวะขาดเงินดังนั้นจึงไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้มากนัก

5.3 กรณีพิพาทอินโดจีน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เริ่มขึ้นในยุโรปเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2482 ระหว่างฝ่ายอักษะ ซึ่งมีเยอรมันและอิตาลีร่วมกัน และฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งมีอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นแกนนำ ในขณะที่ไทยซึ่งมีพลตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ประกาศตัวเป็นกลางและยืนยันในมิตรภาพที่เท่าเทียมกันกับทุกประเทศ ต่อมาในวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2482 รัฐบาลไทยได้เสนออังกฤษและฝรั่งเศสให้พิจารณาการทำสัญญาไม่รุกรานต่อกันกับไทย ซึ่งในกรณีของ

³⁷ สุนทรีย์ อาสะวีย์, วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1, หน้า 151.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 159.

³⁹ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 257. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 182.

ฝรั่งเศส รัฐบาลไทยได้เสนอให้มีการปรับปรุงเกาะในแม่น้ำโขงแทรกเข้าไปในสัญญาดังกล่าวด้วย เพราะสนธิสัญญาที่ทำในสมัยวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ได้ระบุให้ทุกๆ เกาะในแม่น้ำโขงเป็นของฝรั่งเศส ซึ่งรัฐบาลไทยเห็นว่าไม่ยุติธรรมและไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ⁴¹

ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสได้ทำสัญญาสงบศึกกับเยอรมันในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2483 การทำสัญญาดังกล่าวนี้นำให้ญี่ปุ่นได้เข้ามาตั้งฐานทัพในอินโดจีน โดยส่งทหารเข้ามาประจำการ 6,000 นาย จากเหตุการณ์นี้ทำให้รัฐบาลไทยกังวลว่าฝรั่งเศสอาจยกดินแดนอินโดจีนให้แก่ญี่ปุ่นในที่สุด และในขณะเดียวกันรัฐบาลฝรั่งเศสได้ขอให้ไทยริบให้สัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศสที่ลงนามไปเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483 ให้มีผลบังคับใช้ทันที ทางฝ่ายไทยจึงเสนอให้ฝรั่งเศสตกลงหลักการ 3 ประการดังนี้

1. ให้เส้นเขตแดนตามลำน้ำโขงเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศโดยถือหลักร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์
2. ปรับปรุงเส้นเขตแดนไทย-อินโดจีนให้เป็นไปตามธรรมชาติ โคนถือเอาแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือมาจดทิศใต้ จนถึงเขตแดนกัมพูชาโดยให้ไทยได้รับคืนดินแดนฝั่งขวา (ฝั่งตะวันตก) ของแม่น้ำโขงตรงข้าหลวงพระบางและปากเซ
3. ในกรณีที่หากจะมีการเปลี่ยนแปลงอธิปไตยในอินโดจีนฝรั่งเศสจะคืนอาณาจักรลาวและกัมพูชาให้แก่ไทย⁴²

ในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลฝรั่งเศสได้ตอบปฏิเสธไม่ยอมรับข้อเสนอนี้ของไทย โดยจะรับพิจารณาเฉพาะในเรื่องเกาะแก่งในแม่น้ำโขงเท่านั้น เมื่อข่าวการตอบปฏิเสธแพร่กระจายไปจึงเกิดความไม่พอใจในท่าทีของฝรั่งเศส ได้เริ่มมีการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ในต้นเดือนตุลาคมปีเดียวกัน แต่รัฐบาลฝรั่งเศสก็ยังคงยืนกรานไม่ยอมตกลงในข้อเสนอนี้ของไทย อีกทั้งฝรั่งเศสได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวด้วยการส่งเครื่องบินล่องลำเข้ามาในดินแดนของไทย และที่สุดก็ได้มีการทิ้งระเบิดจากเครื่องบินฝรั่งเศสในดินแดนไทย ทางฝ่ายไทยก็ได้ส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิดในอินโดจีนเป็นการตอบโต้ เมื่อเหตุการณ์เริ่มรุนแรงขึ้น ได้มีการเดินขบวนเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส เริ่มด้วยการเดินขบวนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2483

⁴¹ วิจิตรวงศ์ ณ บ่อมเพชร, สงครามทวงคืนแผ่นดิน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว, 2552), หน้า 48-49.

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 53-54.

จากนั้นนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองจำนวนมากก็ได้แสดงจุดยืนสนับสนุนการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสเช่นเดียวกัน⁴³

ในวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2483 หลวงวิจิตรวาทการได้แสดงปาฐกถาเรื่อง “การเสียดินแดนไทยให้แก่ฝรั่งเศส” แก่ครูอาจารย์และนักเรียนกรมยุทธศึกษา ณ หอประชุมศิลปากร มีข้อความหลายตอนที่แสดงเจตนาารมณ์ของรัฐบาลไทยว่า ถ้าตกลงกับฝรั่งเศสโดยสันติไม่ได้ก็จำเป็นที่จะต้องใช้กำลัง เช่น

เราไม่สามารถยอมรับได้ตลอดกาลว่า การที่ฝรั่งเศสกดขี่ข่มเหงแย่งที่ดิน แย่งทรัพย์สินของเราไปนั้นเป็นการถูกต้อง เราต้องยอมรับมาสองครั้งโดยสัญญา ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2469 และโดยสัญญาลงวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2480 คือยอมรับว่าดินแดนที่เราถูกเชือดไปนั้นเป็นของฝรั่งเศส ที่เราต้องยอมรับเช่นนั้นก็เพราะความจำเป็น...เมื่อเรารู้สึกว่ากำลังของเราทัดเทียมพอที่จะขอความยุติธรรม เราก็ขอบ้าง...เราดำรงเป็นอยู่เป็นไทยจนบัดนี้ได้ก็ด้วยเลือด จึงเป็นที่น่าเชื่อถือถ้าเราต้องการจะก้าวหน้าเติบโตใหญ่ต่อไปหรือให้ชาติคงเป็นไทยอยู่นั้นเราก็จะต้องใช้เลือดเหมือนกัน⁴⁴

ในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 เมื่อฝ่ายฝรั่งเศสได้ส่งเครื่องบิน 5 ลำมาโจมตีและทิ้งระเบิดที่นครพนม พร้อมกับได้ใช้ปืนใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองท่าแขกยิงข้ามแม่น้ำมาตกหลังตลาด กับใช้ปืนกล 4 กระบอก ยิงกราดข้ามลำน้ำมายังหมู่บ้านราษฎรฝั่งไทย และทางฝ่ายไทยก็ได้มีการยิงตอบโต้กลับไป⁴⁵ เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้มีผลต่อมิสซังสยามและบรรดามิชชันนารีฝรั่งเศสซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴³ วิจิตรวงศ์ ณ บ่อมเพชร, สงครามทวงคืนแผ่นดิน, หน้า 55-58.

⁴⁴ จุมพฏ เลขาพันธุ์, ลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย ศึกษานโยบายชาตินิยมไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี, (กรุงเทพฯ : รามคำแหง, 2543).

⁴⁵ กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, ประวัติการรบของทหารไทยกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2541), หน้า 86.

5.3.1 ผลกระทบต่อมิสซังสยามจากกรณีพิพาทอินโดจีน

จากเหตุการณ์สู้รบที่เกิดขึ้นในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 ทางอธิบดีกรมตำรวจคือ พล.ต. ต. อุดล อุดลเดชจรัส ได้ออกหนังสือคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจัดการชาวฝรั่งเศสในจังหวัดต่างๆ โดยคำสั่งมีเนื้อหาดังนี้

1. คนเชื้อชาติฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในจังหวัดนครพนมมีจำนวนเท่าไร ให้ตำรวจจังหวัดนครพนมควบคุมตัว และบังคับให้ออกไปให้พ้นเขตแดนของประเทศไทย ทางด้านอินโดจีนที่ใกล้ที่สุด ภายใน 24 ชั่วโมง โดยไม่มีการผ่อนผันใดๆ ทั้งไม่เลือกว่าบุคคลนั้นๆ จะมีอายุ อาชีพ หรือกิจการงานใดๆทั้งสิ้น

2. ให้คนเชื้อชาติฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในจังหวัดเชียงราย, น่าน, อุตรดิตถ์, เลย, หนองคาย, อุดรธานี, ขอนแก่น, นครพนม, สกลนคร, นครราชสีมา, อุบลราชธานี, มหาสารคาม, ร้อยเอ็ด, ศรีสะเกษ, สุรินทร์, บุรีรัมย์, ชัยภูมิ, ปราจีนบุรี, ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี, จันทบุรี, ระยองและตราด ออกจากจังหวัดนั้นๆ ภายใน 48 ชั่วโมง ไม่เลือกว่าบุคคลนั้นๆ จะมีอายุ อาชีพและกิจการงานใดๆทั้งสิ้น จะอยู่ในจังหวัดนั้นๆต่อไปไม่ได้ ถ้าฝ่าฝืนให้ควบคุมตัวส่งกรมตำรวจทันที

3. ในจังหวัดต่างๆที่กล่าวแล้วในข้อ 1 และ 2 นั้น คนเชื้อชาติฝรั่งเศสจะอยู่หรือผ่านเข้าไปไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมตำรวจ

4. ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป คนเชื้อชาติฝรั่งเศสจะเข้ามาอยู่หรือผ่านประเทศไทยไม่ได้ เว้นแต่ผู้ซึ่งได้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยแล้ว กลับออกไปไม่เกิน 1 ปี หรือได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมตำรวจ เฉพาะเรื่องเฉพาะราย⁴⁶

ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 บรรดามิชชันนารีฝรั่งเศสจึงได้เดินทางเข้ามายังกรุงเทพฯ ตามคำสั่งของกรมตำรวจ ส่วนใหญ่จะมาจากจังหวัดที่อยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯมากนัก คือ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปราจีนบุรี⁴⁷ ส่วนพระสังฆราชและบาทหลวงในมิสซังลาวประมาณ 30 ท่านได้เดินทางไปประจำที่อินโดจีนตามคำสั่งเดียวกันนี้⁴⁸ ต่อมาเนื่องด้วยความไม่สงบจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และเพื่อที่มิสซังจะสามารถดำเนินงานต่อไปได้ พระสังฆราชแปร์รอสจึงได้แต่งตั้งให้บาทหลวงยออาคิม เทพวันท์ ประกอบกิจ ดำรงตำแหน่งอุปสังฆราช เพื่อ

⁴⁶ บรรณานุกรม, "มาอยู่ในพระนคร," สารสาสน์ 25,1 (มกราคม 1941): 48-49.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

ทำหน้าที่บริหารมิสซังแทนพระสังฆราชตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2484⁴⁹ ส่วนมิชชันนารีที่เป็นชาวฝรั่งเศสทั้งหมดได้เดินทางออกนอกประเทศในวันที่ 1 กุมภาพันธ์⁵⁰ โดยพระสังฆราชแปร์รอสได้เขียนจดหมายถึงอธิการคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสความว่า

มิชชันนารีฝรั่งเศส 13 ท่าน ถูกตำรวจจับกุมเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน และถูกบังคับให้เดินทางมากรุงเทพฯ โดยไม่สามารถทำอะไรได้เลย เราตัดสินใจว่ามันจะดีกว่ามาก ถ้าพวกท่านจะเดินทางออกนอกประเทศชั่วคราวเพื่อไปอยู่ที่อื่นที่เป็นประโยชน์กว่า พวกท่านได้ออกเดินทางไปอยู่ในโคชินจีนและกัมพูชา ที่นั่นพวกท่านได้ทำงานอภิบาลในกลุ่มคนญวนและคนจีนตามภาษาที่พวกท่านเข้าใจ นอกจากนี้ภราดาเซนต์คาเบรียล 13 ท่าน ได้รับคำสั่งห้ามทำการสอนเพราะพวกท่านเป็นชาวฝรั่งเศส ขณะเดียวกันก็ต้องเดินทางออกนอกประเทศ โดยเดินทางไปอยู่ที่สิงคโปร์และอินเดีย... ภาคนิเชนต์ปอลเดอซาร์ตรและอูร์สุลิน สัญชาติฝรั่งเศสต้องเดินทางออกนอกประเทศเช่นเดียวกัน เพราะถูกห้ามทำการสอน⁵¹

นอกจากที่มิชชันนารีฝรั่งเศสต้องออกนอกประเทศแล้ว บาทหลวงชาวไทย 5 ท่านได้ถูกจับกุม ด้วยข้อหาเป็นแนวที่ 5 คือ

1. บาทหลวงฟรังซิส เซเวียร์ สงวน สุวรรณศรี⁵²
2. บาทหลวงมีแชล สัมจีน ศรีประยูร
3. บาทหลวงเฮนรี สุนทร (ปราด) วิเศษรัตน์
4. บาทหลวงเอ็ดเวิร์ด ถึง ลำเจริญ
5. บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด (ซุนกิม) กฤษบำรุง

บาทหลวงทั้ง 5 ถูกคุมขังที่คุกในกรุงเทพฯ ต่อมาบาทหลวง 2 ท่านแรกได้รับการปล่อยตัวเมื่อจำคุกได้ 20 เดือน 2 ท่านต่อมาถูกปล่อยตัวเมื่อจำคุกได้ 5 ปี คงเหลือแต่บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด ซึ่ง

⁴⁹ บรรณานุกรม, "แต่งตั้งผู้แทน," สารสาสน์ 25,2 (กุมภาพันธ์ 1941): 106.

⁵⁰ บรรณานุกรม, "มิสซังกรุงเทพฯ," สารสาสน์ 25,2 (กุมภาพันธ์ 1941): 106.

⁵¹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 190/1 เรื่อง "จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงอธิการคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ลงวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1941"

⁵² เกิดวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2452 ที่นครนายก รับศีลบวชวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2479 รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2496 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งโอเอโนอันดา (Oenoanda) ปกครองมิสซังจันทบุรี ลาออกจากตำแหน่งวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2513 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งเออซี (Urci) มรณภาพวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2526

ได้มรณภาพในคุกขณะที่ถูกจองจำนาน 9 เดือน⁵³ เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ทำให้จำนวนบาทหลวงที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามโบสถ์ต่างๆมีจำนวนไม่เพียงพอ บาทหลวงยออาгим เทพวันท์ จึงได้ขอบาทหลวงคณะซาเลเซียนจากมิสซังราชบุรีมาช่วยงาน เนื่องจากบาทหลวงคณะซาเลเซียนเป็นชาวอิตาลีจึงไม่มีคำสั่งให้ออกนอกประเทศ และได้ทำสัญญาตกลงในเรื่องของขอบเขตการทำงาน ในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2484⁵⁴

5.1 บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง

ที่มา : หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ แฟ้มประวัติบุญราศีนิโคลาส บุญเกิด

เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่มีผลต่อการดำเนินงานของมิสซังสยาม ดังที่กล่าวมาแล้ว พระสังฆราชแปร์รอสจึงได้ให้คำจำกัดความของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็น “การเบียดเบียนศาสนา” ซึ่งคำจำกัดความนี้ได้เริ่มใช้เป็นครั้งแรกในจดหมายที่พระสังฆราชแปร์รอสเขียนขึ้นที่โบสถ์อัสสัมชัญส่งไปยังกรุงปารีส ลงวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2484 โดยในจดหมายฉบับเดียวกันได้รายงานว่

วันที่ 14 กุมภาพันธ์ [พ.ศ. 2484] รัฐบาลไทยได้เรียกประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อชักชวนให้คริสตังละทิ้งศาสนา พวกถูกจ้างของรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ได้รับคำสั่งให้ไปที่วัดมหาธาตุซึ่งเป็นวัดพุทธ รัฐมนตรีหลายนาย

⁵³ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 173/2 เรื่อง “Comptendu De la Mission de Bangkok de 1940 a 1946”

⁵⁴ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 187/1 เรื่อง “หนังสือสัญญาตกลงในการปกครองพระศาสนา ระหว่างบาทหลวงเทพวันท์ อุปสังฆราชแห่งมิสซังกรุงเทพฯ และบาทหลวงยวง กาแซตตา เจ้าคณะซาเลเซียนในประเทศไทย ลงวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 1941”

ที่เป็นสมาชิกของคณะรัฐบาลได้ดำเนินการประชุม ด้วยการประกาศแก่ผู้เข้าประชุมว่า พวกเขาต้องลงชื่อในเอกสารที่เตรียมมาเพื่อการนี้ เพื่อยืนยันว่าพวกเขานับถือศาสนาพุทธ ที่จงรักภักดีต่อประเทศไทย คาทอลิกกลางคนได้ลงชื่อ เช่นเดียวกับพวกโปรเตสแตนต์จำนวนมาก ผู้ที่นับถือลัทธิขงจื้อ อิสลาม เป็นต้น แต่ส่วนมากได้ปฏิเสธ ทั้งๆที่ถูกใช้อำนาจในการชักชวนทุกวิถีทาง รัฐบาลไทยในขณะนี้ถือว่าไม่ได้บังคับใครให้เปลี่ยนศาสนา แต่แสดงความปรารถนาเพียงอย่างเดียวว่าประชาชนทุกคนควรนับถือศาสนาเดียวกัน⁵⁵

จากการกล่าวถึงการประชุมที่วัดมหาธาตุในจดหมายดังกล่าว ก่อนหน้านั้นในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นวันมาฆบูชา หลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวคำปราศรัย โดยเน้นให้คนไทยตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของชาติและขอให้ถือความเป็นเอกภาพของชาติเหนือความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งยังได้แสดงถึงชัยชนะต่อคริสต์ศาสนาว่า “มีคริสต์ศาสนิกชนหลายร้อยคนได้กลับใจเข้ามาสู่ร่มเงาของพุทธศาสนา”⁵⁶

ในกรณีของข้าราชการคริสตังบางคน พระสังฆราชแปร์รอสได้กล่าวถึงในจดหมายถึงมิชชันนารีที่ไซ่งอน ลงวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2484 ความว่า

พระวิชัย⁵⁷ เป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ หลังจากได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ หลวงอดุลผู้บังคับบัญชาของเขาได้กล่าวชมเชย และไม่ยอมรับใบลาออกของเขา เช่นเดียวกับพระอจิริกิต⁵⁸ รองอธิบดีกรมไปรษณีย์กลาง ได้กล่าวว่า ท่านรับราชการมา 30 ปี ด้วยความซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติ... ต่อมาท่านประกาศอย่างเปิดเผยว่า ครอบครัวของท่านไว้วางใจในพระเป็นเจ้า และท่านยื่นใบลาออกจากหน้าที่ราชการต่อ

⁵⁵ หอจดหมายเหตุฯ ครุฑฯ สังกัดกรมศิลปากร กรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 190/1 เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงอธิการคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ลงวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1941”

⁵⁶ ประสิทธิ์ พงษ์อุดม, ประวัติศาสตร์สภาคริสตจักรในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2548), หน้า 89-90.

⁵⁷ พ.ต.อ. พระมหาวิชัย (ฟิลิป ชัน ทรรทรานนท์) บิดาของ ศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา ชุตินา

⁵⁸ พระอจิริกิตจิวารณ์ (โทบี เฮง เสวตรววิทย์)

เจ้านายของท่านทันที... ท่านได้แสดงความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ของ
ท่านในการรับใช้พระเจ้าและประเทศชาติ⁵⁹

และในจดหมายฉบับเดียวกันพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ ได้กล่าวเสริมอีกว่า สำหรับคนที่ไม่เห็นเช่นนั้น
จะถูกปลดออกจากงาน พ่อค้าที่เป็นคาทอลิกจะถูกคว่ำบาตร ในจดหมายฉบับเดียวกัน
พระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ ได้เขียนไว้ว่า “พวกพระสงฆ์พื้นเมืองตัวสั้นด้วยความกลัว” และ “พวก
คริสตังตัวสั้นด้วยความตกใจ พวกเขาส่อนตัวอยู่”⁶⁰

เนื่องจากกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ก่อให้เกิดความโกรธแค้นของคนไทยบางกลุ่ม
ที่มีต่อฝรั่งเศสและศาสนาคริสต์ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ถือว่าเป็นศาสนาของฝรั่งเศส ดังนั้นจึงมีการ
รวมตัวกันขึ้นโดยใช้ชื่อว่า “คณะเลือดไทย” มีจุดเริ่มต้นที่กรุงเทพฯ และขยายตัวออกไปหลายพื้นที่
ของประเทศ เช่น พนัสนิคม และเชียงใหม่⁶¹ ได้ออกไปปลิวเพื่อต่อต้านฝรั่งเศสและศาสนาคริสต์
โดยมีจุดยืนเพื่อ “ช่วยกันขับไล่ชนชาติที่เป็นศัตรูของเรา ให้เขานำลัทธิอันแสนอุบาทว์นี้ออกไปเสีย
จากแหลมทอง แล้วญาติพี่น้องของเราที่หลงมกมายอยู่ จะได้กลับมายังแนวทางเดิมที่บรรพบุรุษ
ของเราที่ได้ต่อสู้สร้างสมไว้เพื่อลูกหลาน”⁶² ที่เชียงใหม่ก็ได้มีการต่อต้านศาสนาคริสต์เช่นกัน
โดยที่ “คณะเลือดไทยได้พร้อมใจกันไม่ยอมทำการติดต่อกับพวกบาทหลวงและนางชี ตลอดจน
พวกที่นิยมลัทธิศาสนาโรมันคาทอลิก มีอาทิเช่นไม่ยอมขายอาหารให้แก่คนจำพวกนี้ โดยที่ถือว่า
คนจำพวกนี้เป็นศัตรูของชาติไทย”⁶³ นอกจากนั้นที่พนัสนิคมก็ได้มีจดหมาย ลงวันที่ 29 มกราคม
พ.ศ. 2484 เรียกร้องถึงกลุ่มคริสตังในเขตพนัสนิคมมีใจความว่า

ไม้กางเขนที่ปักอยู่บนยอดโบสถ์และที่อื่นๆ ในวัดโรมันๆ ที่ท่านปกครอง
อยู่นี้ เป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนตาของสาขาคณะเลือดไทยอยู่มีวันล้ม ขอ
ท่านได้ลดไม้กางเขนทั้งหมดในวัดของท่านออกเสียโดยเร็วที่สุดเท่าที่ท่าน

⁵⁹ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 24 เรื่อง “จดหมายของพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ แปรร์รอส ถึง
มิชชันนารีที่ไซ่ง่อน ลงวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1941”

⁶⁰ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 24 เรื่อง “จดหมายของพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ แปรร์รอส ถึง
มิชชันนารีที่ไซ่ง่อน ลงวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1941”

⁶¹ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 178 เรื่อง “ใบปลิวคณะเลือดไทย สาขาพนัสนิคม ลงวันที่ 25
มกราคม พ.ศ. 2484”

⁶² เรื่องเดียวกัน.

⁶³ เรื่องเดียวกัน.

จะจัดการได้ มิฉะนั้นสาขาคณะเลือดไทยพนัสฯจะได้มาจัดการเองตาม
ความเห็นชอบ

อนึ่ง คณะขอเรียนให้ท่านทราบว่า โดยเฉภาะอย่างยิ่งตัวท่านควร
จัดการโอนศาสนาจากคริสต์เสียแล้วแหละรีบกลับใจมานับถือพุทธศาสนา
เสียให้เร็วที่สุด หากท่านจะช่วยแพร่ข่าวนี้และได้ชักจูงบรรดาญาติมิตร
ตลอดสาธุศิษย์ของท่านให้กลับมานับถือพระพุทธรศาสนาเสียด้วยจะเป็น
การดีมาก⁶⁴

ในจดหมาย ลงวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2484 ของพระสังฆราชแปรรอสถึงอธิการคณะมิสซัง
ต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ก็ได้กล่าวถึงคณะเลือดไทยไว้เช่นเดียวกัน มีใจความว่า

พวกผู้ก่อเหตุร้ายได้รวมตัวกันเป็นคณะเลือดไทย และอ้างตัวเป็นผู้ที่
รัฐบาลสนับสนุน ในหมู่บ้านคริสตังหลายแห่ง วัดคาทอลิกถูกโจมตีใน
ระหว่างเวลากลางคืน ทูบทำลายไม้กางเขน รูปปั้นต่างๆ ศาสนภัณฑ์
ศักดิ์สิทธิ์ ฉีกทำลายและทำทูลจารภาพนักบุญต่างๆ ขณะรอยเคี้ยวหน้า
ตำรวจซึ่งได้ไปแจ้งความและขอความช่วยเหลือ ก่อนที่พวกเขาจะมา พวก
ผู้ก่อเหตุร้ายก็หนีไปแล้ว... ภายหลังที่มีการปล้นในเวลากลางคืน พวกผู้ก่อ
เหตุร้ายได้เข้าปล้นวัดต่างๆ กลางวันแสดๆ พร้อมทั้งทำลายวัดนั้นๆซึ่งมี
คริสตังไม่มากพอที่จะขัดขวาง⁶⁵

จากความวุ่นวายและก่อกวนของคนบางกลุ่มที่มีอคติอย่างรุนแรงต่อคริสต์ศาสนา ดังที่ได้กล่าวมา
ทำให้ทรัพย์สินของมิสซังสยามเกิดความเสียหายจำนวนหนึ่ง ดังเช่นที่ภคินีเทคลา เป็นชาวไทย ได้
เขียนจดหมายถึงพระสังฆราชแปรรอส ลงวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2484 กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ที่โบสถ์นักบุญอันตน พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ความว่า

พอเวลาประมาณ 23 นาฬิกาเศษ ได้มีคนร้ายประมาณ 100 คน พร้อม
อาวุธปืนและมีดครบมือ เข้ามาทำการปล้นทรัพย์สินในบ้านพักของคุณพ่อ
และบ้านพักครูหญิง เมื่อเกิดเสียงดังดังอลหม่านขึ้น ไม่มีใครทำการต่อสู้

⁶⁴ หอจดหมายเหตุครุฑสมณเขตกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 จดหมาย Confidential เรื่อง "จดหมายจากคณะสาขาเลือดไทยพนัส
ฯ ถึงนายโกศล อุปสวรรค์ทิศ ลงวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2484"

⁶⁵ หอจดหมายเหตุครุฑสมณเขตกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 190/1 เรื่อง "จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปรรอส ถึง
อธิการคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ลงวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1941"

ประการใด ต่างรีบหนีออกพ้นบ้านเพื่อหลบภัย และได้ยินพวกคนร้ายถามกันว่า พวกซีไปไหน ถ้าพวกเราพบต้องฆ่าให้ตาย เมื่อคนร้ายไม่ได้ตัวพวกซีแล้ว จึงพากันไปทำร้ายคุณพ่อ และไปช่วยกันเก็บทรัพย์ชิ้นข้างของทำลายสิ่งของและบ้านเรือนเสียหายมาก⁶⁶

บาทหลวงที่ภคินีเทคลาได้กล่าวถึงในจดหมายฉบับดังกล่าวคือ บาทหลวงกาวัลลา ซึ่งบาทหลวงดังกล่าวได้ส่งจดหมาย ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2484 รายงานเหตุการณ์ที่ท่านถูกทำร้ายไปยัง พล ต. ต. อดุล อดุลเดชจรัส ขณะที่พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลเซ็นหลุยส์ ความว่า

ข้าพเจ้าวิ่งหนีไปที่ตลาดที่อยู่ห่างจากบ้านประมาณ 30 เมตร ผู้ร้ายเหล่านั้นได้ตรงมาจับข้าพเจ้า กระชากเสื้อจนขาด แย่งเอาเงินในกระเป๋าซึ่งมีอยู่ประมาณ 50 บาท ตัวเดินทางกลับ และเอกสารอื่นๆ แล้วพวกผู้ร้ายได้ดูข้าพเจ้าข้างละคน... ส่วนคนที่เหลือก็ชก เตะ ตี ต่อข้าพเจ้าทีละคนสองคน คนหนึ่งใช้ไม้พลองตีศีรษะข้าพเจ้า เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าสลบไปครึ่งหนึ่ง พอฟื้น ปรากฏว่ามีชายคนหนึ่งเดินผ่านมา ข้าพเจ้าร้องขอให้เขาช่วย แต่เขาปฏิเสธว่าช่วยไม่ได้เพราะจะถูกร้าย⁶⁷

และจากจดหมาย ลงวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2484 ของพระสังฆราชแปร์รอสถึงเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศญี่ปุ่น ทำให้ทราบจำนวนทรัพย์สินของโบสถ์บางแห่งที่ถูกทำลายในมิสซังสยาม ดังมีใจความว่า

โบสถ์ 3 แห่งถูกปล้นและถูกเผาตั้งแต่ใต้ถุนจนถึงหลังคา บ้านพักบาทหลวง 3 แห่ง และบ้านพักภคินี 3 แห่งถูกเผา โบสถ์ 7 แห่งถูกปิดและถูกปล้น โบสถ์อีก 12 แห่งถูกปิดตาย⁶⁸

⁶⁶ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 26 เรื่อง "จดหมายของภคินีเทคลา ถึงพระสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 1941"

⁶⁷ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 27 เรื่อง "สำเนาจดหมายของบาทหลวงกาวัลลา ถึงพล ต.ต. อดุล อดุลเดชจรัส ลงวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1941"

⁶⁸ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, ก่อตั้งที่ 55 แฟ้มที่ 3 จดหมายทั่วไป (ค.ศ. 1941) เรื่อง "จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึง เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศญี่ปุ่น Monsieur Ch. Arsène-Henry ลงวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1941"

อันที่จริงจดหมายฉบับดังกล่าว พระสังฆราชแปร์รอสมีจุดประสงค์สำคัญในการขอร้องให้ฝรั่งเศสทำสนธิสัญญาสงบศึก เพื่อที่มิสซังจะได้กลับมาสงบอีกครั้ง⁶⁹ เป็นช่วงเดียวกับที่ได้มีการเจรจาไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสที่ประเทศญี่ปุ่น

ทางด้านอธิบดีกรมตำรวจเมื่อได้รับการร้องเรียนในเรื่องของบุคคลบางกลุ่มที่ก่อความไม่สงบภายในประเทศ จึงได้ออกประกาศลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 เพื่อระงับเหตุต่างๆไม่ให้ลุกลามไปมากกว่านี้ ซึ่งรายละเอียดของคำสั่งนี้มีใจความว่า

1. ให้ระงับการเดินขบวนทางการเมืองโดยทั่วไป
2. ให้ระงับการใช้วาจา การตีพิมพ์หรือขีดเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร หรือภาพที่กระทบกระเทือนระหว่างบุคคล ระหว่างหมู่คณะ และกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ แม้แต่เชลยศึก ซึ่งตกมาอยู่ในความคุ้มครอง ก็เป็นการไม่สมควรที่จะให้มีการกระทบกระเทือนเช่นเดียวกัน
3. ระงับการเสียดสี ขู่เข็ญ หรือบังคับในเรื่องศาสนา⁷⁰

จากที่ได้เกริ่นถึงการเจรจาไกล่เกลี่ย ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อญี่ปุ่นได้เสนอตัวเพื่อเป็นคนกลางเจรจาไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ในที่สุดการเจรจาไกล่เกลี่ยก็ได้บรรลุข้อตกลงในวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 โดยมีการลงนามในอนุสัญญาสันติภาพ ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งตามอนุสัญญาสันติภาพนี้ประเทศไทยได้รับดินแดนแคว้นหลวงพระบางฝั่งขวาแม่น้ำโขง แคว้นจำปาศักดิ์ และแคว้นเขมร (มณฑลบูรพา) กลับคืนจากฝรั่งเศส และเมื่อกรณีพิพาทได้ยุติลง ทางราชการไทยก็ได้ประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2484⁷¹ ต่อมาได้มีคำสั่งของพล ต. ต. อดุล อดุลเดชจรัส ลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2484 อนุญาตให้ชาวฝรั่งเศสเข้ามาในประเทศไทยได้ตามปกติ คำสั่งดังกล่าวมีใจความว่า

ตามคำสั่งกรมตำรวจที่ ๖/๒๔๘๓ ลงวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๓
และคำสั่ง ๑/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๔๘๔ เรื่องจัดการคนเชื้อชาติ

⁶⁹ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 55 แฟ้มที่ 3 จดหมายทั่วไป (ค.ศ. 1941) เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึง เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศญี่ปุ่น Monsieur Ch. Arsène-Henry ลงวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1941”

⁷⁰ พล ต. ต. อดุล อดุลเดชจรัส, “ประกาศกรมตำรวจเรื่องการปฏิบัติของประชาชนในบางกรณี,” ประมวลถ้อย (4 กุมภาพันธ์ 2484): 22.

⁷¹ วิจิตรวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, สงครามทวงคืนแผ่นดิน, หน้า 189-193.

ฝรั่งเศสในบางกรณี ในการเข้ามาในราชอาณาจักรหรือผ่านหรืออยู่ใน
จังหวัดต่างๆ ตลอดจนอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน และวัตถุระเบิดนั้น
บัดนี้สมควรยกเลิกคำสั่งที่กล่าวนี้ได้แล้ว ฉะนั้นให้ยกเลิกคำสั่งทั้งสอง
ฉบับนั้นเสีย ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เป็นอันว่าคนเชื้อชาติฝรั่งเศส (คน
ฝรั่งเศสแท้) จะเดินทางเข้ามาหรือผ่านหรือพักอาศัย หรือมีถิ่นที่อยู่ใน
จังหวัดใดในราชอาณาจักรก็ได้ แต่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายสำหรับการ
นั้น⁷²

เมื่อเหตุการณ์ต่างๆ เข้าสู่ภาวะปกติ พระสังฆราชเปร์รอสจึงได้เรียกตัวแทนหลวงฝรั่งเศส
ให้กลับเข้าในประเทศไทยอีกครั้ง โดยแนะนำให้ทยอยกลับเข้ามา เพื่อไม่ให้เป็นที่ผัดสังเกต
มิชชันนารีฝรั่งเศสได้กลับมาทั้งสิ้น 12 ท่าน ขาดไปหนึ่งท่าน เพราะได้มรณภาพขณะทำงานที่อิน
โดจีน⁷³

จากที่ได้กล่าวมา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากกรณีพิพาทระหว่างฝรั่งเศสกับไทย ก่อให้เกิด
ความโกรธแค้นต่อชาวฝรั่งเศส และคริสต์ศาสนาก็ถูกมองว่าเป็นศาสนาของฝรั่งเศสด้วย
เช่นเดียวกัน ทำให้เกิดการต่อต้านบรรดาบาทหลวงแม้ว่าจะเป็นชาวไทย หรือมีการทำลายโบสถ์
บางแห่ง ซึ่งในท้ายที่สุดการต่อต้านก็ได้ยุติลงพร้อมกับการเจรจาตกลงระหว่างไทยกับฝรั่งเศส แต่
อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลกระทบจากคนไทยบางกลุ่มต่อมิชชันนารีจะยุติลงแล้ว แต่สิ่งที่เป็นปัญหา
ของมิชชันนารีในเวลานี้เรียกว่าก็คือ ความรู้สึกชาตินิยมของบุคคลภายในมิชชันเอง ทั้งจากบรรดา
คริสตัง และบาทหลวงชาวไทย ก่อให้เกิดการเรียกร้องอิสระจากการปกครองของบาทหลวงฝรั่งเศส
ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

5.4 ผลกระทบจากแนวคิดชาตินิยมต่อมิชชันนารี

ในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกใน พ.ศ. 2481-
2487 ได้มีความมุ่งมั่นที่จะสร้างชาติไทยให้เจริญก้าวหน้าและมีวัฒนธรรม โดยมาตรการของ
รัฐบาลเริ่มด้วยการออกกฎหมาย เป็นการขอความร่วมมือให้ประชาชนปฏิบัติตามด้วยความยินยอม
พร้อมใจโดยไม่มีการบังคับ แต่ใช้แนวคิดชาตินิยมเป็นแรงจูงใจ รัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับได้มีการ
ประกาศระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2482 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2485 โดยรัฐนิยมฉบับแรกๆ

⁷² หอจดหมายเหตุครุฑสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 191 เรื่อง "คำสั่งยกเลิกที่ให้จัดการแก่คนเชื้อชาติฝรั่งเศสใน
บางกรณี ของพล ต. ต. อุดล อุดลเดชจรัส ลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2484"

⁷³ บาทหลวงโรแบร์ กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 660.

สะท้อนให้เห็นถึงเจตนาของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่จะเน้นเรื่องชาติ เผ่าพันธุ์ และหน้าที่ของคนต่อชาติ สิ่งแรกคือการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” มาเป็น “ไทย” และให้เรียกสัญชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยว่า “คนไทย”⁷⁴ และในรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 เรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ขอไม่ให้มีการแบ่งแยกคนไทยออกเป็นกลุ่มเป็นเหล่าว่า ไทยเหนือ ไทยใต้ ไทยอีสาน หรือไทยมุสลิม เพราะแม้ว่าในความเป็นจริงจะมีคนหลายเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่บนแผ่นดินไทย แต่ถือว่าคนเหล่านั้นมีจิตใจเป็นไทย ก็ย่อมมีภาระของสายเลือดไทยด้วยเช่นกัน⁷⁵

ใน พ.ศ. 2483 ที่ไทยเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนกับฝรั่งเศส จึงทำให้นวนคดีนี้ทวีมากขึ้นในหมู่คนไทย ปรากฏว่ามีคริสตังบางกลุ่มของมิสซังสยาม ได้รับเอาแนวคิดนี้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงเกิดกลุ่มที่มีชื่อว่า “คณะไทย-คริสต์ สามเสน” หรือ “คณะไทย (คาธอลิก) สามเสน” โดยมีเริ่มต้นในชุมชนชาวญวนที่บริเวณโบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน ซึ่งในขณะนั้นบาทหลวงเจ้าอาวาสเป็นชาวฝรั่งเศสคือ บาทหลวงฌอง บัปติส ตาปี (Jean Baptiste Tapie)⁷⁶ ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมาตั้งแต่ พ.ศ. 2469 เมื่อเกิดกลุ่มคณะไทย-คริสต์ สามเสน กระแสการต่อต้านฝรั่งเศสจึงได้เริ่มต้นขึ้น จากเอกสาร “แถลงการณ์ การขอย้ายพ่อไมไ่เป็นการไล่พระ” ของกลุ่มดังกล่าวได้บ่งบอกถึงความพยายามที่จะขอให้พระสังฆราชแปรรอส โยกย้ายบาทหลวงชาวฝรั่งเศสให้ออกไปจากโบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน และเรียกร้องให้ส่งบาทหลวงชาวไทยมาปกครองโบสถ์แทน ดังที่ปรากฏในเอกสาร ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ความว่า

ในการขอย้ายพ่อบาทหลวงฝรั่งเศสไปครั้งนี้ คณะไทย-คริสต์ได้พิจารณาทุกแง่มุม ทั้งได้ปรึกษาพ่อบาทหลวงไทยหลายองค์แล้ว ไม่เห็นเป็นการบาปกรรมแต่อย่างใดเลย และมองไม่เห็นว่าจะเป็นการไล่พระ

⁷⁴ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และวิภัลย์ พงศ์พนิตานนท์, จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการเมืองไทยสมัยใหม่, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544), หน้า 251-252.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 252-253.

⁷⁶ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2423 รับศีลบวชในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2446 มาถึงเมืองไทยในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2446 หลังจากทำงานในหลายโบสถ์ วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2469 จึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสโบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน ได้สร้างอาคารเรียนของโบสถ์ดังกล่าวให้กว้างขวางขึ้น และจัดการซ่อมแซมโบสถ์เพื่อโอกาสครบรอบ 100 ปีของการสร้างโบสถ์สามเสน ต่อมาในช่วงสงครามอินโดจีน ท่านต้องเดินทางออกนอกประเทศตามคำสั่งของทางราชการ จึงได้เดินทางไปพักที่ไซ่ง่อน ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสโบสถ์ที่เมืองดาลัด หลังจากนั้น 1 ปี เมื่อรัฐบาลไทยอนุญาตให้ชาวฝรั่งเศสกลับเข้ามาได้ ท่านจึงเดินทางไปพำนักที่โบสถ์สามเสนอีกครั้ง จนกระทั่งใน พ.ศ. 2510 หลังจากชราภาพมากแล้ว จึงได้ไปอาศัยที่โรงเรียนเซนต์จอห์น ของอาจารย์สมัย ชินะผา และในที่สุดได้มรณภาพในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 ที่กรุงเทพฯ หลังจากเป็นมิชชันนารีในเมืองไทย 70 ปี (ชีวประวัติมิชชันนารี คณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาภ, หน้า 256-260. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่))

อย่างไร เพราะเราต้องการเพียงเปลี่ยนตัวพ่อบาทหลวงฝรั่งเศส ให้เป็นพ่อบาทหลวงไทยเท่านั้น เราทั้งหลายเป็นไทยได้เกิดมาในแผ่นดินไทย ได้รับความร่วมมือเป็นสุขจากรัฐบาลไทยมาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายชั่วคนมาแล้ว เราจึงต้องพยายามทุกทางที่จะสนองคุณชาติบ้านเมือง แต่ทว่าชั่วแต่รักชาติไม่แสดงให้ปรากฏด้วยการกระทำ หาเป็นการเพียงพอไม่⁷⁷

และเหตุผลที่ต้องการย้ายบาทหลวงฝรั่งเศสไปนั้น เนื่องจากเหตุการณ์ที่ไทยมีกรณีพิพาทเรื่องดินแดนกับฝรั่งเศส ทำให้กระแสความเกลียดชังชาวฝรั่งเศสเพิ่มมากขึ้น ดังที่ปรากฏในเอกสารว่า

...ก็เมื่อพ่อบาทหลวงฝรั่งเศสยังถือชาติอยู่ และชาติฝรั่งเศสก็กำลังเป็นที่เกลียดชังของประชาชนชาวไทยทั่วไป เพราะไกลเอาแผ่นดินของไทยไปมาก เช่นนี้แล้ว ขอให้เราทั้งหลายคิดว่า ถ้าวัดเซนต์ฟรังก็ยังมีพ่อเจ้าวัดเป็นคนฝรั่งเศสอยู่ ประชาชนชาวไทยเขาจะมองพวกเราไปในแง่ใด เขาต้องนึกว่าเราฝักใฝ่อยู่กับฝรั่งเศสหรือตกอยู่ใต้อิทธิพลฝรั่งเศส ถึงแม้ว่าพวกเราไม่ชอบฝรั่งเศส และจงรักภักดีต่อประเทศไทยเพียงใด แต่เมื่อคนอื่นเขาเข้าใจดังนั้นแล้ว ถ้าเราไม่คิดแก้ไขบิดเปาเหตุร้ายเหล่านี้ให้ดีขึ้น ผลร้ายก็จะมีแก่พวกเราเหลือที่จะพรรณนาได้⁷⁸

นอกจากแถลงการณ์ฉบับดังกล่าวแล้ว ยังได้มีการออกหนังสือแถลงการณ์ออกมาอีกคือ “แถลงการณ์ ศาสนิกชนที่ดีต้องเป็นพลเมืองดี” ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483⁷⁹ และประกาศลงวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483⁸⁰ เนื้อหาของเอกสารทั้งสองฉบับนี้ก็ยังคงอยู่ที่ความพยายามที่จะโยกย้ายบาทหลวงชาวฝรั่งเศสให้ออกไปจากชุมชน อีกทั้งมีส่วนที่เป็นข้อความสื่อไปถึงบรรดาคริสตัง เพื่อให้ตระหนักถึงความเป็นคนไทย ดังที่ปรากฏในเอกสารดังนี้

พี่น้องทั้งหลาย ขอให้เราจงเร่งปรับปรุงตัวให้ทันสมัย ขอให้พวกเราจงใช้มันสมองในการถือศาสนา อย่าถืออย่างมงายหลับหูหลับตา ในฐานที่เป็นศาสนิกชน เรานับถือศาสนา แต่ในฐานที่เป็นพลเมือง เราต้องรักชาติและเสียสละเพื่อชาติ... ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องได้พ่อบาทหลวงไทยที่

⁷⁷ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 เรื่อง “จดหมาย Confidential ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2483”

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁹ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 เรื่อง “จดหมาย Confidential ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483”

⁸⁰ หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 เรื่อง “จดหมาย Confidential ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483”

จงรักภักดีต่อชาติไทยมาปกครองพวกเรา จึงจะสมกับที่เราเป็นไทย เกิดมา
ในแผ่นดินไทย... เวลานี้พ่อบาทหลวงไทยที่มีความรู้ความสามารถก็มีอยู่
เป็นอันมาก และในประเทศจีน ญี่ปุ่น อินเดีย และอื่นๆในทวีปเอเชีย เขาก็
พากันใช้บาทหลวงที่เป็นคนชาติพื้นเมืองทั้งนั้น ไม่มีใครเขายอมให้
บาทหลวงที่เป็นคนต่างชาติมาปกครองเลย⁸¹

จากกรณีที่เกิดกลุ่มคณะไทย-คริสต์ สามเสน ทำให้ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2484 ขณะ
บาทหลวงตาปีกำลังทำพิธีในโบสถ์ ได้มีบางคนนำไม้กระดานมาตอกประตูปิดบ้านพักบาทหลวง
และได้นำนักเลงมาขับไล่บาทหลวงตาปีให้ออกไปจากสามเสน⁸² หรือในกรณีของโบสถ์แม่พระ
ประจักษ์ ปากคลองท่าลาด ฉะเชิงเทรา ซึ่งได้มีจดหมายขอให้พระสังฆราชแบร์รอสเปลี่ยนตัว
บาทหลวงไทยมาแทนบาทหลวงฝรั่งเศส เพราะเนื่องจากเห็นว่าศาสนาได้เสื่อมลงเนื่องมาจาก
“บาทหลวงที่มีสันชาติเป็นศัตรูแก่ชาติไทย”⁸³

นอกจากบรรดาคริสต์ที่ได้อ้างถึงแล้ว ผู้ที่แสดงตนอย่างเปิดเผยในการเป็นศัตรูกับ
บาทหลวงฝรั่งเศสคือ บาทหลวงชาวไทยบางท่าน ซึ่งในกรณีบาทหลวงชาวไทยนี้บาทหลวงหลุยส์
โซแรงได้เขียนรายงานต่อพระสมณทูตประจำอินโดจีน ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 ความว่า

บาทหลวงอังเดร พลอย⁸⁴ หัวหน้าผู้เจ้าเล่ห์ของบรรดาบาทหลวง
พื้นเมือง ยังคงดำเนินบทบาทของเขาที่เป็นอันตรายในการต่อต้านพระ

⁸¹ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 เรื่อง “จดหมาย Confidential ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453”

⁸² ชีวประวัติมิชชันนารีคณะ M.E.P. เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 259.. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸³ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 จดหมาย Confidential เรื่อง “จดหมายของคณะโรมันคาทอลิกวัดแม่
พระประจักษ์ ปากคลองท่าลาด ถึงพระสังฆราชเรอเน แบร์รอส ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2483”

⁸⁴ เกิดวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2423 เป็นบุตรของ ฟรังซิสโก ดี และมารีอา เนย โวจนเสน รับศีลล้างบาปวันที่ 7 พฤศจิกายน
พ.ศ. 2423 ที่โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน กรุงเทพฯ เข้าเป็นสามเณรที่สามเณรลัยพระหฤทัย บางช้าง ปี พ.ศ. 2439 รับศีลบวช
วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2456 ที่สามเณรลัยพระหฤทัย บางช้าง โดยพระสังฆราชเรอเน แบร์รอส เป็นผู้ประกอบพิธี ปี พ.ศ. 2457-2463
เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสโบสถ์อัสสัมชัญ บางรัก และทำหน้าที่เลขาของพระสังฆราชแบร์รอส อีกทั้งได้มีส่วนในการริเริ่มออกนิตยสารสาร
สาสน์คฤศตัง ปี พ.ศ. 2459-2460 ช่วยดูแลโบสถ์อัครเทวดาราฟาแอล ปากน้ำ และโบสถ์ดวงหทัยนิรมลของแม่พระ ปากลาด เป็นครั้ง
คราว ปี พ.ศ. 2463 ได้สร้างโรงเรียนนักบุญนิโคลาส และบ้านพักบาทหลวง ที่พิษณุโลก ปี พ.ศ. 2463-2470 รับตำแหน่งเจ้าอาวาสโบสถ์
นักบุญอันนา นครสวรรค์ ปี พ.ศ. 2470-2471 ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสโบสถ์พระหฤทัย เพลง ราชบุรี ปี พ.ศ. 2471-2486 ดำรงตำแหน่ง
เจ้าอาวาสโบสถ์คอนเซ็ปชัน สามเสน และไปช่วยดูแลโบสถ์นักบุญยอแซฟ อยุธา เป็นครั้งคราว วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ได้มีงาน
ฉลองครบรอบ 25 ปี การบวชเป็นบาทหลวง งานจัดขึ้นที่โบสถ์คอนเซ็ปชัน ปี พ.ศ. 2486-2506 ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสโบสถ์นักบุญเทเรซา
หนองจอก กรุงเทพฯ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2506 ได้ขอลาเกษียณ ในวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2507 ที่โบสถ์คอนเซ็ปชัน ได้จัดให้มีงาน
ฉลองครบรอบ 50 ปี ของการบวชเป็นบาทหลวง วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2514 มรณภาพที่โบสถ์นักบุญอันนา นครสวรรค์ และมีพิธีปลง
ศพในวันที่ 12 เมษายน ปีเดียวกัน

ศาสนาและต่อต้านฝรั่งเศสต่อไป เมื่อเร็ว ๆ นี้เขาได้ทำการเรียกรายเงินจาก บาทหลวงพื้นเมืองประมาณ 20 ท่าน เป็นจำนวน 635 บาท และได้นำเงิน ไปมอบให้กับรัฐบาลพร้อมทั้งขอร้องให้ทำการต่อต้านพวกแนวที่ 5 (หมายถึงมิชชันนารีฝรั่งเศส) และหัวหน้าของพวกเขา (พระสังฆราชแปร์ รอส) ให้เข้มงวดมากขึ้น เป็นเวลานานมาแล้วที่คนๆนี้ [บาทหลวงพลอย] ต้องถูกพัก [จากการทำหน้าที่บาทหลวง]⁸⁵

นอกเหนือจากกรณีที่ได้กล่าวมาแล้ว บาทหลวงไทยอีก 2 ท่าน คือ บาทหลวงโทมา แซน เนื่อวิเชียร และบาทหลวงอังเดร พลอย โรจนเสน ได้เขียนจดหมาย ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2484 ร้องเรียนต่อพระสังฆราชแปร์รอส จากจดหมายนี้ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ภายในของมิสซัง สยามในช่วง พ.ศ. 2484 ความโดยสรุปว่า

ความยุ่งยากในวงงานแห่งพระศาสนาก็คือ การแตกแยกกันเป็นเหล่า เป็นก๊กในระหว่างพระสงฆ์ไทยกับพระสงฆ์ฝรั่ง ต่างฝ่ายต่างถือปฏิสันถาร ไม่มีความรักสามัคคีต่อกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากการปกครองที่ลุ่มๆดอนๆ ไม่ สม่่าเสมอกัน เช่นวัดที่มั่งคั่งบริบูรณ์ ย่อมมีเจ้าวัดเป็นพระสงฆ์ฝรั่งเสมอ เป็นธรรมดา ส่วนพระสงฆ์ไทยโดยมากต้องไปอยู่ที่วัดยากจน ต้อง ตะเกียกตะกาย หาเช่ากินค่า ไม่ขวนขวายหากก็ไม่มีสิ่งที่ต้องการด้วยจำเป็น มิสซังไม่เคยได้ช่วยเท่าไร⁸⁶

และในจดหมายฉบับเดียวกัน ได้แสดงทัศนคติต่อการที่พระสังฆราชแปร์รอสจะเรียกบาทหลวง ฝรั่งเศส ให้กลับเข้ามาประเทศไทย หลังจากที่อธิบดีกรมตำรวจได้ประกาศลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2484 อนุญาตให้ชาวฝรั่งเศสเข้ามาในประเทศไทยได้ตามปกติ โดยในจดหมายได้กล่าวว่า

ความยุ่งยากต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้นก็เหลือที่จะทนแล้ว แต่ถ้า หากพระคุณเจ้าจะให้พระสงฆ์ฝรั่งกลับเข้ามาบริหารการงานร่วมกับ พระสงฆ์ไทยอย่างเดิม ก็อาจจะเกิดความยุ่งเหยิงกันอย่างขนานใหญ่อีก คือ คนไทยในเวลานี้ยังเกลียดชังฝรั่งเศสมาก ไม่ชอบให้ฝรั่งเศสมาติดต่อ

⁸⁵ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 132/1 เรื่อง "รายงานของบาทหลวงหลุยส์ โชแรง ถึงพระ สมณทูตประจำอินโดจีน ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1941"

⁸⁶ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 55 แฟ้มที่ 3 จดหมายทั่วไป (ค.ศ. 1941) เรื่อง "จดหมายของบาทหลวง ชาวไทย ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1941"

กับเขา และคริสตังหลายๆแห่ง เพราะกลัวจะเป็นภัยแก่เขา จึงได้ร้องขอความกรุณา ขออย่าให้พระสงฆ์ฝรั่งกลับมาปกครองพวกเขาอีกเลย นอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์จำนวนมากซึ่งเป็นชาวไทย ไม่ยอมทำงานร่วมกับพระสงฆ์ฝรั่ง เพราะกลัวจะไม่ปลอดภัย และอีกนัยหนึ่งคือ ถ้าพลาดเข้าคุกแล้วก็ไม่มีใครจะช่วยได้⁸⁷

แต่อย่างไรก็ตามบาทหลวงฝรั่งเศสก็ได้กลับเข้ามาทำงานในมิสซังสยามตามเดิม และการเผยแผ่ศาสนา ก็ดำเนินต่อไป

จากปัญหาต่างๆที่ได้กล่าวในบทนี้ สามารถสรุปได้ว่าปัญหาประการแรกของมิสซังจะเกี่ยวกับเรื่องของกฎหมายในสยาม อีกทั้งการพยายามสร้างความถูกต้องในการถือครองที่ดิน ก็นำไปสู่ปัญหาเกี่ยวกับบุคคลหลายฝ่าย จนถึงต้องมีการฟ้องร้องเกิดขึ้น ปัญหาในประเด็นถัดมาคือเรื่องการเงิน อันเป็นปัญหาสำคัญของมิสซังสยามมาโดยตลอดตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากในมิสซังสยามไม่มีงานที่ก่อให้เกิดรายได้แก่มิชชันนารี ดังนั้นเงินส่วนใหญ่ที่ได้ก็จะมาจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเงินบริจาค เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเงินไม่คงที่ ก็มีผลต่อจำนวนที่มิชชันนารีจะได้รับเพื่อใช้ในการทำงาน และด้วยสภาพที่ยากจนของคริสตังในมิสซังสยาม ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ที่ต้องฝากชะตากรรมไว้กับสภาพดินฟ้าอากาศ ดังนั้นถ้าเกิดน้ำท่วมนาหรือแห้งแล้งในปีใด คริสตังก็จะได้รับผลกระทบจากสิ่งเหล่านั้น และทำให้ต้องมีการย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชน ก่อให้เกิดกรณีที่เสียความเชื่อทางศาสนาไป ในส่วนประเด็นปัญหาต่อมาซึ่งมิสซังสยามได้รับผลกระทบอย่างมาก คือผลกระทบจากกรณีพิพาทอินโดจีน ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินงานของมิสซังสยามต้องหยุดชะงักลง ประกอบกับการเกิดแนวคิดชาตินิยม ซึ่งปรากฏในบรรดาบาทหลวงชาวไทยและคริสตังบางกลุ่ม จึงเกิดปัญหาภายในของมิสซังขึ้น ซึ่งแม้ว่าการบันทึกเรื่องราวต่างๆในช่วงเวลานั้นคือ พ.ศ. 2484 จะไม่มีการกล่าวถึงประเด็นภายในของมิสซัง แต่มักจะกล่าวถึงประเด็นการถูกกระทำจากบุคคลภายนอก แต่จากเอกสารบางฉบับก็ทำให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างบาทหลวงฝรั่งเศสและบาทหลวงชาวไทยบางท่าน ที่มีความแตกแยกกัน ซึ่งถือว่าในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส เป็นยุคแรกที่บาทหลวงชาวไทย เริ่มที่จะพยายามแยกตัวออกจากบาทหลวงฝรั่งเศส เพื่อทำหน้าที่ปกครองมิสซังเอง ดังเช่นมิสซังบางประเทศที่บาทหลวงชาวพื้นเมืองเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในการปกครองมิสซัง

⁸⁷ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กลองที่ 55 พิมพ์ที่ 3 จดหมายทั่วไป (ค.ศ. 1941) เรื่อง "จดหมายของบาทหลวงชาวไทย ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1941"

บทที่ 6

บทสรุป

การศึกษาหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่ามีสังฆสยามในการรับผิดชอบของ พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ระหว่างปี พ.ศ. 2452-2490 มีลักษณะแนวคิดในการบริหารงาน และการเคลื่อนไหวที่มีความสัมพันธ์กับสังคมไทยอย่างไร เพื่อให้การศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ เป็นการเสนอความรู้ และข้อมูลใหม่ ที่จะนำประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ของ คาทอลิกในประเทศไทยต่อไป

จากการศึกษาพบว่าในสมัยของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส การดำเนินนโยบายในสมัยนี้ ผู้ที่มีบทบาทสูงสุดในการกำหนดนโยบายไม่ใช่ตัวพระสังฆราชแปร์รอสเอง แต่ผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดคือ สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ เนื่องจากเป็นสถาบันที่รับมอบอำนาจการดูแลเขตมิสซังต่างๆโดยตรงจากสมเด็จพระสันตะปาปา ดังนั้นนโยบายหลักในการทำงานของพระสังฆราชจึงได้รับมาจากสมณกระทรวงนี้ และจะเห็นได้อย่างชัดเจนในนโยบายการแบ่งแยกมิสซังสยามออกเป็นมิสซังราชบุรีและมิสซังจันทบุรี ซึ่งสมณกระทรวงเป็นผู้ชี้แนวทางริเริ่มให้กับพระสังฆราชแปร์รอส อีกทั้งเป็นผู้ตัดสินในขั้นตอนสุดท้ายของเรื่องสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยนี้ที่เริ่มมีตัวแทนของสมณกระทรวงเดินทางมาดูการทำงานของมิสซังสยาม เปรียบเทียบกับในอดีตที่ไม่เคยมีมาก่อน ยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงการเป็นสถาบันที่มีอำนาจเหนือมิสซังในสมัยดังกล่าวอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ มิสซังสยามระหว่างปี พ.ศ. 2452-2490 ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจในการดำรงชีวิตของชุมชนคริสตังในอดีต โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มหลักคือ กลุ่มคริสตังดั้งเดิม กลุ่มเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่มีรกรากจากชุมชนของโบสถ์ในกรุงเทพฯและจันทบุรีเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีเชื้อสายจีน เวียดนาม และโปรตุเกส บุคคลเหล่านี้ถือเป็นแรงสนับสนุนหลักในการดำเนินงานของมิสซังสยาม สามารถเปรียบเทียบจากจำนวนบาทหลวงในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส ส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นบุคคลที่มาจากชุมชนเก่าแก่ทั้งสิ้น โดยเฉพาะจากจันทบุรี และบ้านญวน สามเสน ดังนั้นชุมชนคริสตังดั้งเดิมจึงถือเป็นแหล่งผลิตบุคลากรของมิสซังด้วย ส่วนกลุ่มที่สองคือ กลุ่มคริสตังใหม่ กลุ่มเหล่านี้จะได้รับการดูแลจากบาทหลวงเป็นพิเศษเนื่องจากในหลายกรณีการเข้ามานับถือคริสต์ศาสนา ไม่ได้มีเหตุผลจากความศรัทธาในศาสนาอย่างแท้จริง แต่หวังผลประโยชน์และความช่วยเหลือด้านปัจจัยต่างๆ เช่น อาหาร ที่ดินทำกิน หรือแม้กระทั่งเพียงเพื่อการแต่งงานกับคริสตัง ดังนั้นกลุ่มเหล่านี้จึงสามารถละทิ้งศาสนาได้โดยง่าย เมื่อไม่ได้รับผลประโยชน์

อย่างที่ตนเองต้องการ หรือบางกรณีที่คริสตังใหม่ต้องอพยพไปย้ายถิ่นอาศัยอยู่ท่ามกลางคนต่างศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีขงขันนารีกังวลมาก เนื่องจากกลัวว่าจะถูกสังคามแวดล้อมกลืนความเป็นคริสตังไป เพราะบาทหลวงเองไม่สามารถเดินทางไปดูแลได้ในทุกแห่ง ด้วยเหตุที่มีจำนวนบุคลากรน้อยและการเดินทางไม่เอื้ออำนวย ทำให้จำนวนคริสตังในสมัยนั้นเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะถ้าต้องการนับจำนวนคริสตังในเชิงสถิติ ก็มีจำนวนที่แน่นอน แต่ถ้าดูจากความเป็นจริงแล้วในเชิงสถิติไม่สามารถยืนยันได้ถึงจำนวนของคริสตังในเชิงการปฏิบัติศาสนกิจ และการดำรงความเชื่อในศาสนา

อีกประการหนึ่ง แนวคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกโดยคริสตังและบาทหลวงพื้นเมืองของมิสซังสยามซึ่งปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จากการศึกษาพบว่าคริสตังบางคนในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มมีความกล้าที่จะออกมาทักท้วง หรือต่อต้านอำนาจของบาทหลวง หรือแม้แต่บาทหลวงพื้นเมืองที่แสดงจุดยืนในการต่อต้านมิชชันนารีฝรั่งเศส โดยที่ในยุคก่อนหน้านี้เรื่องเหล่านี้แทบจะไม่เคยเกิดขึ้น สาเหตุหลักมาจากการที่สังคมของคริสตังเปิดกว้างมากขึ้น ไม่ปิดตัวอยู่แต่ในชุมชนเหมือนในอดีต เริ่มมีความรู้มากขึ้น บางคนเริ่มมีฐานะที่สูงขึ้น และบางกลุ่มที่ได้รับแนวคิดจากสังคมภายนอกชุมชน อันเป็นแรงผลักดันที่ต้องการมีอิสระจากผู้กุมอำนาจสูงสุดในชุมชนคือ บาทหลวง ในอีกด้านหนึ่งบาทหลวงพื้นเมืองบางท่านที่แสดงการต่อต้านมิชชันนารีฝรั่งเศส ส่วนหนึ่งก็มาจากผลผลิตของแนวคิดในสังคมโดยเฉพาะแนวคิดชาตินิยม ที่เป็นกระแสของสังคมในช่วงสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส และหลังจากช่วงสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส เป็นต้นมาบาทหลวงพื้นเมืองก็เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดูแลพระศาสนจักรในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งหลังจากที่จบสมัยของพระสังฆราชแปร์รอสได้ประมาณ 13 ปี มิสซังสยามหรือมิสซังกรุงเทพฯก็ได้ถูกปกครองโดยพระสังฆราชที่เป็นชาวไทย และบทบาทของมิชชันนารีฝรั่งเศสก็ลดน้อยลงตามลำดับ

ในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส มิสซังสยามเริ่มเข้าไปมีความสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆของสังคมสยามมากขึ้นกว่ายุคสมัยก่อนหน้านี้ ที่มีความสัมพันธ์กับราชสำนักหรือขุนนางชั้นสูงแต่เพียงอย่างเดียว แม้ว่าจะได้กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์นี้น้อยมาก แต่ก็ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจในการศึกษาต่อไป บุคคลหรือกลุ่มต่างๆเหล่านี้ อาทิเช่น ก.ศ.ร. กุหลาบ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ สยามสมาคม กลุ่มศิษย์เก่าของสถาบันการศึกษาคาทอลิกที่จำนวนมากมีบทบาทในสังคมทั้งในภาครัฐและเอกชน กลุ่มนักธุรกิจและพ่อค้า ก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจในการที่จะศึกษา

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเผยแผ่ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเวอเน มาวี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ. 2452-2490 หัวข้อนี้ เป็นการนำเสนอให้ตระหนักถึงความสำคัญของความเชื่อทางศาสนา ความ

เข้าใจในกลุ่มชนต่างศาสนา ต่างแนวคิด และต่างวัฒนธรรม ที่พยายามแสดงบทบาทของตนในสังคมที่แตกต่างจากของตน ทำให้เข้าใจถึงเหตุผลในการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ศาสตร์ศาสนาได้อย่างดียิ่ง นับเป็นสิ่งที่สำคัญที่ได้มีโอกาสทำการศึกษาโดยผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของมิชชันนารี ทั้งนี้เพราะเอกสารของมิชชันนารีปรากฏแนวคิดอย่างชัดเจนในเรื่องของแนวคิดทางศาสนา ที่เป็นเอกลักษณ์ของพระศาสนจักรคาทอลิกที่เป็นแนวคิดดั้งเดิม ตั้งแต่ช่วงสมัยกลางเป็นต้นมา แม้ว่าจะมีลำบากที่จะทำความเข้าใจ เนื่องด้วยแนวคิดเหล่านี้มีแนวทางบางประการที่แตกต่างจากแนวคิดหลักของพระศาสนจักรคาทอลิกในปัจจุบัน ดังนั้นการใช้หลักฐานของบรรดามิชชันนารีจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ และจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานของมิชชันนารีคาทอลิกในประเทศไทยกันต่อไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้เข้าใจถึงสัมพันธภาพระหว่างสังคมไทยและมิชชันนารีคาทอลิกที่กระจ่างชัดมากขึ้น ทั้งยังจะช่วยให้มองเห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มบทบาทที่หลากหลายในประวัติศาสตร์สังคมไทยต่อไป

เนื่องจากการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาในเชิงโครงสร้างโดยภาพรวมของมิสซังสยาม ดังนั้นจากการศึกษาจึงทำให้มีประเด็นหลายอย่างซึ่งน่าสนใจที่จะนำไปทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป ทั้งในเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมิสซังคาทอลิกกับชนชั้นนำสยามในขณะนั้น แนวคิดของมิสซังคาทอลิกต่อการดำเนินงานของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ หรือกับพุทธศาสนา และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมิสซังคาทอลิกกับคริสตังและบุคลากรของมิสซังในช่วงเวลาดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

เอกสารชั้นต้น

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม กระทรวงเกษตรราธิการ เรื่องที่ดินขึ้น
ฝ่ายวัดศาสนาโรมันกาทอลิก (4 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกระทรวงเกษตรราธิการ เรื่อง
ที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันกาทอลิก (20 ธันวาคม ร.ศ. 126).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม รายงานการประชุมเสนาบดี เรื่องที่ดิน
ขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันกาทอลิก (5 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมัน
กาทอลิก.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกรมราชเลขาณุกการ เรื่องที่ดิน
ขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมัน กาทอลิก (10 สิงหาคม ร.ศ. 128).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกรมราชเลขาณุกการ เรื่องที่ดิน
ขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมัน กาทอลิก (24 สิงหาคม ร.ศ. 128).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ
เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันกาทอลิก (25 ธันวาคม ร.ศ. 126).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.4.4/10. 37/48 เอกสารเย็บเล่ม เอกสารรับหวัข้อคำปรึกษา เรื่องที่ดิน
ขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันกาทอลิก (6 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121).

ตารางจำนวนคริสต์ตังสรูปจาก หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 25 แฟ้มที่ 3,4,6
รายงานประจำปีและสถิติต่างๆเรื่อง "Extrait du Compte-Rendu 1909-1940"

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, รายงานประจำปีของมิสซังโรมันคาทอลิกสยามเล่ม 2
แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก.

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, รายงานประจำปีของมิสซังโรมันคาทอลิกสยามเล่ม 3
แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก.

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, ประวัติมิชชันนารีคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส
เล่ม 1 แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก.

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, ประวัติมิชชันนารีคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส
เล่ม 2 แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก.

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 10 แฟ้มที่ 12 พระสังฆราชฌอง หลุยส์ เวย์

- เรื่อง “จดหมายแสดงความเสียใจของราชสำนัก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1909”
 หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 15 แฟ้มที่ 2 คณะนักบวชต่างๆ เรื่อง “ภราดา
 คณะเซนต์คาเบรียล ค.ศ. 1901”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 37 แฟ้มที่ 2 จดหมายวัดพระฤทัย เชียงใหม่
 (ค.ศ. 1909-1932) เรื่อง “จดหมายของนายยวงบับติस्ता ถึงบาทหลวงแปรูตง ลงวันที่ 21
 สิงหาคม ค.ศ. 1913”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 37 แฟ้มที่ 3 จดหมายวัดพระฤทัย เชียงใหม่
 (ค.ศ. 1933-1934) เรื่อง “จดหมายของบาทหลวงลูเซียง มิราเบล ถึงพระสังฆราชเรอเน
 แปร์รอส ลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1934”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 37 แฟ้มที่ 3 จดหมายวัดพระฤทัย เชียงใหม่
 (ค.ศ. 1933-1934) เรื่อง “จดหมายจากนายแพทย์ด็บบลิว. ฮาร์ดดิง นีดเลอร์ ถึงมิสซัง
 คาทอลิกแห่งเชียงใหม่ เดือนเมษายน ค.ศ. 1933”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 37 แฟ้มที่ 3 จดหมายวัดพระฤทัย เชียงใหม่
 (ค.ศ. 1933-1934) เรื่อง “จดหมายของมิสซังคาทอลิกแห่งเชียงใหม่ ถึงนายแพทย์ W.
 Harding Kneedler ลงวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1933”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 37 แฟ้มที่ 4 จดหมายวัดพระฤทัย เชียงใหม่
 (ค.ศ. 1935-1940) เรื่อง “จดหมายของคณะศรีท้าวชาวเชียงใหม่ ถึงพระสังฆราชเรอเน
 แปร์รอส ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2479”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 48 แฟ้มที่ 3 จดหมาย (ค.ศ. 1911) เรื่อง
 “จดหมายของบาทหลวงกาลังซ์ ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 14 กรกฎาคม
 ค.ศ. 1911”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 48 แฟ้มที่ 6 จดหมาย (ค.ศ. 1914) เรื่อง
 “ประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2457”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 53 แฟ้มที่ 1 จดหมาย (ค.ศ. 1931) เรื่อง
 “สัญญาซื้อขายที่ดิน ลงวันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 1931”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 54 แฟ้ม 1 จดหมาย (ค.ศ. 1935) เรื่อง
 “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงพระสังฆราชท่านหนึ่ง ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์
 ค.ศ. 1935”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 55 แฟ้มที่ 1 จดหมาย (ค.ศ. 1939) เรื่อง
 “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1939”
- หอจดหมายเหตุอัศจรรย์สมณศาลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 55 แฟ้มที่ 3 จดหมายทั่วไป (ค.ศ. 1941) เรื่อง

“จดหมายของบาทหลวงชาวไทย ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1941”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 55 แฟ้มที่ 3 จดหมายทั่วไป (ค.ศ. 1941) เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึง เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศ ญี่ปุ่น Monsieur Ch. Arsène-Henry ลงวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1941”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 57 แฟ้มที่ 1 บันทึก (ไม่ระบุปี) เรื่อง “บันทึกพระ คัมภีร์ฉบับภาษาบาลี”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 62 แฟ้มที่ 2 จดหมายต่างประเทศ (ค.ศ. 1921-1924) เรื่อง “จดหมายของคุณแม่แองเจลา แห่งคณะอูร์สุลิน ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1924”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 62 แฟ้มที่ 3 จดหมายต่างประเทศ (ค.ศ. 1921-1924) เรื่อง “จดหมายของคุณแม่แองเจลา แห่งคณะอูร์สุลิน ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ลงวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1924”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 62 แฟ้มที่ 4 จดหมายต่างประเทศ (ค.ศ. 1925-1929) เรื่อง “จดหมายเวียนของพระสังฆราชเกบรีอ็ง ลงวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 1927”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “ข่าวมิสซัง การเปิดพระอารามแม่พระสกอลงเคราะห์และนางนั้กบุญเทเรซาแห่งพระกุมารเยซู กรุงเทพฯ พระมหานคร ธันวาคม ค.ศ. 1925”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่อง 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “จดหมายของคุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มาเรีย ถึงพระสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1925”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชแปร์รอส ถึงคุณแม่แอนน์ แห่งพระเยซู-มาเรีย ลงวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1925”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชแปร์รอส ถึงคุณแม่แอนน์ เรื่องค่าใช้จ่ายและที่ดินสำหรับอารามกรุงเทพฯ ลงวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 1925”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระ

- นางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “ไบเบิลส์สำหรับผู้ถวายเงินในการสร้างพระอารามการ์แมลแห่งนักบุญเทเรซา แห่งพระเยซูกุมาร”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “ประกาศของพระสังฆราช เรอเน แปร์รอส เรื่องการสร้างอารามนางซีคาร์เมลิตา ลงวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1925”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “ประกาศ Vicariatus Apostolicus Siamensis No. XI ลงวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1923”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1909-1925) เรื่อง “สำเนาประกาศของพระสังฆราชฌอง-คล็อด บูชีอต์ อนุญาตให้ภคินีคาร์แมลไลท์เดินทางมากรุงเทพฯ ลงวันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 1925”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 3 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1933-1938) เรื่อง “ประกาศของพระสังฆราชแปร์รอสเรื่อง autorisons le départ pour Singapore ลงวันที่ 20 เมษายน ค.ศ. 1938”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 3 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1933-1938) เรื่อง “Liste des Capitulantes 16 Février 1932”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 3 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1933-1938) เรื่อง “Liste des Religieuses 1937”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 4 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1939-1947) เรื่อง “Liste des Sœurs Capitulantes 8 Avril 1943”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 4 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ค.ศ. 1939-1947) เรื่อง “Liste des Sœurs Capitulantes 1946”
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ก่อตั้งที่ 86 แฟ้มที่ 5 คณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า แห่งพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (ไม่ระบุปี) เรื่อง “สมุดบันทึก Le voyage de Phnompenh à Bangkok. De Notre Dame d’Espérance à Marie Mèdiatrice de la Grâce”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กล่องที่ 86 แฟ้มที่ 5 คณะภคินีผู้ไม่สวมมงกุฎ แห่งพระนางพรหมจารีมารีย์แห่งภูเขาคาร์แมล (ไม่ระบุปี) เรื่อง “สมุดบันทึก Relation de la Fondation du Carmel de Marie Miatrice de la Grâce et de Sainte Thérèse de L’Enfant Jesus”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 89 แฟ้มที่ 1 คณะนักบวชอูร์สุลิน (ค.ศ. 1917-1927) เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชแปร์รอสถึง มหาอธิการิณีอูร์สุลินที่กรุงโรม ลงวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 1924”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กล่องที่ 89 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมัน (ค.ศ. 1917-1927) เรื่อง “จดหมายของมารี ดู โรแซร์ ถึงพระสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1924 ซัวเถา”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ กล่องที่ 89 แฟ้มที่ 1 คณะภคินีอูร์สุลินแห่งสหภาพโรมัน (ค.ศ. 1917-1927) เรื่อง “จดหมายตอบของพระสังฆราชเฟร์รี ลงวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1923”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 89 แฟ้มที่ 3 คณะนักบวชอูร์สุลิน (ไม่ระบุปี) เรื่อง “โปสเตอร์การ์ด”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 90 แฟ้มที่ 1 คณะนักบวชซาเลเซียน (ค.ศ. 1911-1927) เรื่อง “Projet de Contrat avec les RR.PP. Salésiens pour la nouvelle Mission de Siam”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 90 แฟ้มที่ 2 คณะนักบวชซาเลเซียน (ค.ศ. 1928-1940) เรื่อง “จดหมายของบาทหลวงการ์นิเออร์ ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน ค.ศ. 1928”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 103 แฟ้มที่ 1 โรงพิมพ์อัสสัมชัญ (ค.ศ. 1922-1932) เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงสมุหพระนครบาลกรุงเทพฯ ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 103 แฟ้มที่ 4 โรงพิมพ์อัสสัมชัญ เรื่อง “Catalogue des ouvrages composés par les missionnaires de Siam”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 107 แฟ้มที่ 1 กิจการคาทอลิก ค.ศ. 1928-1947 เรื่อง “ข้อบังคับในการตั้งสมาคมของสัปดาห์คริสตังวัดนักบุญฟรานซิสโกซาเวรี ลงวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1929”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 107 แฟ้มที่ 1 กิจการคาทอลิก ค.ศ. 1928-1947 เรื่อง “รายนามสมาชิกแห่งสมาคมกาโกลิกแห่งสยาม คณะนักบุญออลอยซีโอ ปี ค.ศ. 1936”)

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 จดหมาย Confidential เรื่อง “จดหมายจากคณะสาขาเลือดไทยพนัสฯ ถึงนายโกศล อุปสวรค์ทิศ ลงวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2484”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 จดหมาย Confidential เรื่อง “จดหมายของคณะโรมันคาทอลิกวัดแม่พระประจักษ์ ปากคลองท่าลาด ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2483”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 เรื่อง “จดหมาย Confidential ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2483”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 เรื่อง “จดหมาย Confidential ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้มที่ 111 เรื่อง “จดหมาย Confidential ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 112 แฟ้มที่ 1 ที่ดินวัดช่างตาคูู้ส กูฎีจีน (ค.ศ. 1914-1931) เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 112 แฟ้มที่ 1 ที่ดินวัดช่างตาคูู้ส กูฎีจีน (ค.ศ. 1914-1931) เรื่อง “คำร้องเรียนของเจ้าพระยาภาศกรวงศ์ ต่อที่ว่าการกองออกโฉนดกรุงเทพฯ ลงวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 2461”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 112 แฟ้มที่ 1 ที่ดินวัดช่างตาคูู้ส กูฎีจีน (ค.ศ. 1914-1931) เรื่อง “หนังสือสัญญายอมความระหว่างบาทหลวงวิลเลียม ผู้แทนของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส กับนายพิง บุนนาค ผู้แทนของเจ้าพระยาภาศกรวงศ์ เรื่องที่ดินบริเวณโบสถ์ช่างตาคูู้ส ปี พ.ศ. 2461”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, กล่องที่ 140 แฟ้มที่ 1 จดหมาย Secret ค.ศ. 1910-1932 เรื่อง “จดหมายร้องเรียนของคริสตังโบสถ์พระฤทัย ราชบุรี ลงวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1932 (51 ฉบับ)”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 24 เรื่อง “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงมิชชันนารีที่ไซ่ง่อน ลงวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1941”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 26 เรื่อง “จดหมายของภคินีเทคลา ถึงพระสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 1941”

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 27 เรื่อง “สำเนาจดหมายของบาทหลวงกาวัลลา ถึงพล ต.ต. อดุล อดุลเดชจรัส ลงวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1941”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 132/1 เรื่อง “รายงานของบาทหลวง หลุยส์ โชแรง ถึงพระสมณทูตประจำอินโดจีน ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1941”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 173/2 เรื่อง “Comptendu De la Mission de Bangkok de 1940 a 1946”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 178 เรื่อง “ไปปลิวคณะเลือดไทย สาขาพนัสนิคม ลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2484”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 187/1 เรื่อง “หนังสือสัญญาตกลงในการปกครองพระศาสนา ระหว่างบาทหลวงเทวพันธ์ อุปสังฆราชแห่งมิสซังกรุงเทพฯ และ บาทหลวงยวง กาแซตตา เจ้าคณะซาเลเซียนในประเทศไทย ลงวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 1941”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 190/1 เรื่อง “จดหมายของ พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึงอธิการคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ลงวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1941”

หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, เอกสารหมายเลข 191 เรื่อง “คำสั่งยกเลิกที่ให้จัดการ แก่คนเชื้อชาติฝรั่งเศสในบางกรณี ของพล ต. ต. อดุล อดุลเดชจรัส ลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2484”

หนังสือภาษาไทย

กฤษณา รังสิยานันท์. การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2317-2500, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

กันตพงศ์ จิตต์กล้า. สถานภาพโรงเรียนคาทอลิกช่วงปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาฝรั่งเศสศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

กีรติ บุญเจือ. วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม, เอกสารการวิจัย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

กรุงศรีอยุธยาในเอกสารหลักฐานสเปน, กรุงเทพฯ: สยามคมประวัติศาสตร์, 2532.

กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. ประวัติการรบของทหารไทยกรณีพิพาทอินโดจีน ฝรั่งเศส, กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2541.

- คณะชาเลเซียนแห่งประเทศไทย. สุวรรณสมโภชคณะชาเลเซียนแห่งประเทศไทย ค.ศ.1927-1977, กรุงเทพฯ : ประชาชนแผนกการพิมพ์, 2520.
- คณะพระสังฆราชแห่งประเทศไทย, คำสอนคริสตจักรโรมันคาทอลิก, พระนคร: ไทยหัตถการพิมพ์, 2501, หน้า 227.
- คณะอัครมุขนีแห่งประเทศไทย. ชีวิตตามกระแสเรียก คุณแม่บุญประจักษ์ ทรพรทราณนท์, กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2551.
- เคียว อูค ลี. การเผยแพร่ศาสนาคริสต์กับการตอบสนองของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่าง ค.ศ.1511-1990, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- จุมพฏ เลขาพันธ์. ลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย ศึกษานโยบายชาตินิยมไทยสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ : รามคำแหง, 2543.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และวิภัชย์ พงศ์พินิตานนท์. จอมพล ป.พิบูลสงครามกับการเมืองไทยสมัยใหม่, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. อยุธยา:ประวัติศาสตร์และการเมือง, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และคณะ, ความต่อเนื่องและการปรับตัวของชุมชนแห่งความเชื่อ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ก.พล, 2552.
- ซีมอนา สมศรี บุญอรุณรักษา. พระสังฆราชผอง บัปติสต์ บัลเลอว์ซ์ (ค.ศ.1805-1862) พระสหายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นักพิมพ์และนักเขียน, ประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยชออบอร์น, 2543.
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ, ประวัติศาสตร์อีสาน, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2546.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕, กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิชาการ, 2540.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์, กรุงเทพฯ, พระเจ้าตากฯ และประวัติศาสตร์ไทย : ว่าด้วยประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์นิพนธ์, กรุงเทพฯ : มติชน, 2538.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์, การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์, กรุงเทพฯ ; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- นุสรี เงินเลิศวัฒนะชัย, การศึกษาเปรียบเทียบจิตตารมณ์ สถานภาพและบทบาทของบาทหลวงนิกรโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- บาทหลวงไพบูลย์ อุดมเดช. บันดิลานี้สมเด็จพระสันตะปาปา, กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2544.

บาทหลวงโรแบต์ กอสเต. ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
อัสสัมชัญ, 2549.

บาทหลวงสังวาล สุระศรางค์. ทิวทัศน์ธรรมโฆชาตนักบุญฝรั่งเศสเซเวียร์, กรุงเทพฯ: อีระการพิมพ์,
2527.

บาทหลวงสมชัย พิทยาพงศ์พร, พัฒนาการวิถีชีวิตจิตคริสตชน, กรุงเทพฯ: วิทยาลัยแสงธรรม,
2551.

บาทหลวงสำราญ วงศ์เสงี่ยม. พิธีกรรม 3, นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม, 2531.

ปรีชา จินตเสวีวงศ์. เอกสารการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิกใน
ประเทศไทย, กรุงเทพฯ : วิทยาลัยแสงธรรม, 2531.

ประกาศพระราชบัญญัติ แล พระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 5 ปีร.ศ. 128, พระนคร: โรงพิมพ์
บำรุงนุกุลกิจ, 2452.

ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2457, พระนคร: โรงพิมพ์บำรุง
นุกุลกิจ, 2457.

ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 15 (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27), กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา,
2505.

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. การถ่ายทอดวิทยาการตะวันตกในสังคมไทย : ศึกษาบทบาทของมิชชันนารี
โปรเตสแตนต์ ระหว่าง พ.ศ. 2371-2411, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม, ประวัติศาสตร์และตัวตนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย, ใน 70 ปี แห่ง
พระพร สภาคริสตจักรในประเทศไทย 1934-2004, ศาสนาจารย์ชำนาญ แสงฉาย
,บรรณานุกรม กรุงเทพฯ: สภาคริสตจักรในประเทศไทย, 2547.

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. ประวัติศาสตร์สภาคริสตจักรในประเทศไทย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์,
2548.

พงษาวดารประถมเดิมพรรณนากล่าวตั้งแต่สร้างโลกลงมาจนถึงวันบังเกิดแห่งพระมหาเยซูคฤศโต
เจ้า, บางกอก: อัสสัมชัญ, 1912.

พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคฤศโตเจ้าล้นแต่ตามพระเอวังเยลีโอทั้งสิ้น, บางกอก: อัสสัมชัญ,
1917.

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๑, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2548.

พระสังฆราชเกลาดิอูส บาเย. ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว, แปล
โดย พระอัครสังฆราช ไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, กรุงเทพฯ : เรือนแก้ว, 2527.

พระสังฆราชฌอง บัปติส ปัลเลอกัวส์, กำหนดพระสังฆราชจงถือตาม ณ ทุกบ้านคริสตังมิชชันไทย

, บางกอก: อัสสัมชัญ, 2402.

พระสังฆราชฌอง บัปติส ปัลเลอกัวส์, Statuta Missionis Siamensis ด้วยข้อบัญญัติซึ่ง, บางกอก: อัสสัมชัญ, 2402.

พระสังฆราช ยอด พิมพิสาร. ข้าพเจ้าเชื้อ: คำสอนคาทอลิกเล่มเล็ก, กรุงเทพฯ: สตาร์บูมอินเตอร์พรีนซ์, 2541.

พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส. กฎข้อบังคับสมาคมคาทอลิกแห่งสยาม (ส.ก.ส.), พระนคร: อัสสัมชัญ, 1936.

พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส. วินัยสำหรับเณรครู, บางกอก: อัสสัมชัญ, 1919.

พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส. หนังสือภาวนา สำหรับบรรดาสัปบุรุษคริสตัง จะได้อ่านทั้งชั่วปี, พระนคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2469.

ภราดา ฟ. ฮีแลร์. ดุริยศึกษา, บางกอก: อัสสัมชัญ, 1912.

มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียล. ศตวรรษสมโภช, กรุงเทพฯ: Sunprinting, 2544.

โรเบิร์ต กอสเต. 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อัสสัมชัญ, 2547.

โรสลิน ศรีไพโร กระทอง และคณะ. อนุสรณ์ 200 ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนในจันทบุรี, กรุงเทพมหานคร: สวีทแคท, 2546.

ร้อยปีที่ร้อยใจ คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2541.

วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. สงครามทวงคืนแผ่นดิน, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว, 2552.

วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณารักษ์. ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย: สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาติกันที่ 2 (พ.ศ.2098-พ.ศ.2508), กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2533.

วิภาวัลย์ แสงลี้สุวรรณ. โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถึง พุทธศักราช 2475, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.

วิมลพรรณ ปัตถวิชัย, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เล่ม 2, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2547.

ศฤงคาร พันธุ์พงศ์. ประวัติศาสตร์ยุโรป 2, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.

สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ, พระนคร : กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, 2511.

สุนทรী อาสะไวย์, วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533),

สุพัฒนา อาทร์ไผท. ได้รู้จัก...คือได้รัก...มาแต่ร์เดอ, กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2543.

- สมาคมอัสสัมชัญ. อัสสัมชัญประวัติ ๑๑๕ ปี, กรุงเทพฯ : อุดมศึกษา, 2546.
- สมาคมอัสสัมชัญ. อุโฆษสาร ๒๐๐๐ : อัสสัมชัญประวัติ, กรุงเทพฯ : อัสสัมชัญ, 2543.
- สุนทรী อาสะวะไวย์, วิกฤตการณ์เศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.
- สุรชัย ชุ่มศรีพันธ์. ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรในประเทศไทย, เอกสารสอนวิชาประวัติศาสตร์คาทอลิกไทยที่วิทยาลัยแสงธรรม, 2538.
- สุรชัย ชุ่มศรีพันธ์. นักโทษ...นักบุญ วีรกรรม จิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ ของบุญราศีนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี, กรุงเทพฯ : แผนกประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2543.
- เสรี พงศ์พิศ. ศาสนาคริสต์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- สร้อยดี อ่องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2552.
- สะอาด ไชยวัฒน์. การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูต ของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: สุริยบรรณ, 2519.
- สาลินี มานะกิจ. ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สภาอภินิหารอาสนวิหารพระหฤทัย เชียงใหม่. 75 ปีอาสนวิหารพระหฤทัย เชียงใหม่ 1931-2006, เชียงใหม่ : ม.ป.ท., 2549.
- สหพันธ์อธิการเจ้าคณะนักบวชในประเทศไทย. นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2542.
- สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย. ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2541.
- สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, บันทึกเดินทางของธรรมทูตจากไทยไปพม่า, กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2543.
- สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย. สารสาสน์คฤศตัง อุดมสาร 1917-2000, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2543.
- อาเดรียง โลเน, ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811, แปลโดย ปอล ซาเวียร์, กรุงเทพฯ : อัสสัมชัญ, 2525.
- อาเดรียง โลเนย์. สยามและมิชชันนารีฝรั่งเศส, แปลโดย ประทุมรัตน์ วงศ์ดนตรี. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2528.
- อารามคาร์แมล กรุงเทพฯ. คือ...พระหรรษทาน, กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2548.
- อนุสรณ์ 100 ปี (1903-2003) วัดพระหฤทัย วัดเพลง, ราชบุรี: ม.ป.ท., 2546.

อเนก นาวิกมูล. ฝรั่งในเมืองสยาม, กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2549.

ฮอลล์. ดี. จี. อี. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม 1,
กรุงเทพฯ : มุลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2549.

หนังสือภาษาต่างประเทศ

Annales de la Mission de Xiengmai, Chiang Mai: n.p., 1998.

Benton, Lauren. Law and Colonial Cultures : Legal Regimes in World History, 1400-1900, New York : Cambridge University Press, 2005.

Bressan, L. A Meeting of World: the Interaction of Christian Missionaries and Thai Culture. Bangkok : Assumption University, 2000.

Bressan, Luigi. and Smithies, Michael. Thai-Vatican Relations in the Twentieth Century, Bangkok: Amarin, 2006.

Bunarunraksa, Somsri. Monseigneur Jean-Baptiste Pallegoix (1805-1862) : imprimeur et écrivain. DiplÔma de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes en Sorbonne, 2000.

Burnay, Burnay J. Notes, Chronologiques sur les Missions Jesuites au Siam au XVII Siecle , Archivum Historicum Societatis Jesus, Extractum e Vol. XXII, 1953.

Cardim, Batalhas da Companhia de Jesus Na Sua Gloriosa Provincia Do Japao Pelo Padre Antonio Francisco Cardim De Mesma Companhia de Jesus, Natural de Vienna de Almantejo Lisbon Imprensa Nacional 1894.

Cerutti, Pietro. A History of The Jesuits in Thailand : part 1, Bangkok : n.p., 1979.

Chumsriphan, Surachai. The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), In the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910), Doctoral dissertation, Faculty of History of the Church, Pontifical Gregorian University, 1990.

Chumsriphan, Surachai. The Initiation of the Mission of Siam by the Jesuit Missionaries in the XVIIth Century, Master's thesis, Faculty of History of the Church, Pontifical Gregorian University, 1987.

Class-Work in English for the Use of Siamese Students. Bangkok: Assumption, 1917.

De MARINI, G.F. Delle Missioni dei Padri della Compagnia di Gesù. Nella Provincia del

- Giappone e particolarmente di Tunkino, Alla Santità di N.S. Alessandro PP. Settimo, Roma.
- Delplace, Louis. Japanese Martyrs, The Catholic Encyclopedia (1914).
- Donald, F. Lach, Asia in the Making of Europe. V. I Book 2, Chicago, IL : University of Chicago , 1994.
- Duffy, Eamon. Saints and Sinners : A History of the Popes, New Harven, CT: Yale University, 1997.
- Duverdier, Gérald. La Transmission de l'Imprimerie en Thaïlande: Du Catéchisme de 1796 Aux Impressions Bouddhiques sur Feuilles de Latanier Bulletin de l'Ecole Française d'Extrême-Orient 68, 68 (1980).
- Earle, T. F. and Lowe, K. J P. Black Africans in Renaissance Europe, New York : Cambridge University, 2005.
- Egan, Keith J. Carmelite order, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- Hutchinson, E. W. Adventurers in Siam in the Seventeenth Century, Bangkok : DD book, 1985.
- Jedin, Hubert. Council of Trent, Encyclopedia of Catholicism, 1 (1995).
- Joseph Nguyen Van Khoi. A Study of the Impact of Christian Missionaries on Education in Thailand, 1662-1910, Doctoral dissertation, Faculty of Education, Saint Louis University, 1972.
- Kitcharoen, Chavalit. Dialogue Between Catholic and Buddhists in Thailand, Master's thesis, Faculty of Missiology, Pontifical Urbaniana University, 1993.
- Lach, Donald F. and Van Kley, Edwin J. Asia in the Making of Europe. V. III Book 1, Chicago, IL: University of Chicago, 1993.
- Lahey, John F. Religious Life, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- Launay, Adrien. Histoire Générale de la Société des Missions-Étrangères tome 3, Paris: Téqui, 1894.
- Les Missions Etrangères. Trois siècles et demi d'histoire et d'aventure en Asie, Paris : Perrin, 2008.
- Mahoney, Irene. A Far Country : Ursuline Mission in Thailand 1924-1945, Bangkok: Udom Suksa, 1999.
- Mariani, Domenico. Father Giuseppe Bozzetti, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).

- McBrien, Richard P. Antonio Rosmini-Serbati, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- McBrien, Richard P. Christopher Columbus, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- McBrien, Richard P. Evangelization, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- McLaughlin, Emmet Ricklefs. A History of Modern Indonesia Since c.1300, 2nd Edition.
London: MacMillan. 1991.
- Missions étrangères de Paris 350 ans au service du Christ, Paris : Malesherbes, 2008.
- Mitchell, Nathan D. Holy Week, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica, Tomo X, Acta Capitulum
Generalium, Vol. V, Rome, 1901.
- Onizuka, Hideaki. The Rosary of the Showa Emperor. Toky : Trans-Atlantic Publications.
2006.
- Osborne, Kenan F. Indulgences, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- Pottmeyer, Herman J. Vatican Council I, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- Roberts, J.M. History of the World, New York: Oxford University Press, 1993.
- Ruangsilp, Bhawan. Dutch East India company Merchants at the Court of Ayutthaya :
Dutch Perceptions of the Thai Kingdom c. 1604-1765, Netherlands : Brill. 2007.
- Smithies, Michael. Three military accounts of the 1688 Revolution in Siam, Bangkok:
Orchid Press, 2002.
- Somsaengsuang, Adisak. The Laity as Agent of the Mission, Master's thesis, Faculty of
Canon Law, Pontifical Urbaniana University, 1992.
- Smith, G. V. The Dutch in Seventeenth-Century Thailand, DeKalb, IL : Northern Illinois
University, 1977.
- Smith, Ralph F. Martin Luther, Encyclopedia of Catholicism 1 (1995).
- Stogre, Michael. That the world may believe : the development of Papal social thought
on Aboriginal Rights, Canada : Paulines, 1992.
- Teixeira, Manuel. Portugal na Tailândia, Macau: Imprensa nacional de Macua, 1983.
- Vidmar, John. The Catholic Church through the ages : a history, New York : Paulist, 2005.

ภาษาวัด

KHÂM SÓN CHRISTANG, Bangcoc: Sancta Crus, 1796.

วารสาร

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “แนวความคิดชาติบ้านเมือง กำเนิด พัฒนาการ และอำนาจการเมือง,”

วารสารธรรมศาสตร์ 27,2 มิถุนายน 2549.

บรรณาธิการ, “กาตาคิสตา แนวหน้างานแพร่ธรรม,” อุดมศาสตร์ 75,12 ธันวาคม 2538.

บรรณาธิการ, “คำบ่ารุง,” สารสาสน์คฤศตัง 1,1 (มกราคม 1917).

บรรณาธิการ, “จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์โรส ถึงคฤศตังทั้งหลายในแคว้นแคว้นมิชซัง
ไทย,” สารสาสน์ 10,6 (มิถุนายน 1926)

บรรณาธิการ, “แต่งตั้งผู้แทน,” สารสาสน์ 25,2 (กุมภาพันธ์ 1941).

บรรณาธิการ, “ตำราเลี้ยงไก่,” สารสาสน์คฤศตัง 1, 12 (ธันวาคม 1917).

บรรณาธิการ, “บทบรรณาธิการ,” สารสาสน์ 10,1 (มกราคม 1926).

บรรณาธิการ, “ปกหน้า,” สารสาสน์คฤศตัง 1, 1 (มกราคม 1917).

บรรณาธิการ, “พรปีใหม่,” สารสาสน์คฤศตัง 7,1 (มกราคม 1923).

บรรณาธิการ, “พระพุทธรูปมารดา,” สารสาสน์คฤศตัง 2,5 (พฤษภาคม 1918).

บรรณาธิการ, “พระสังฆราชแปร์โรส,” สารสาสน์ 32,23 (ธันวาคม 2495).

บรรณาธิการ, “มาอยู่ในพระนคร,” สารสาสน์ 25,1 (มกราคม 1941).

บรรณาธิการ, “มิชซังกรุงเทพฯ,” สารสาสน์ 25,2 (กุมภาพันธ์ 1941).

บรรณาธิการ, “เยือนมิชซังไทย,” สารสาสน์ 10,5 (พฤษภาคม 1926).

บรรณาธิการ, “ราชการ,” สารสาสน์คฤศตัง 1,4 (เมษายน 1917).

บรรณาธิการ, “ราชการ,” สารสาสน์คฤศตัง 1,7 (กรกฎาคม 1917).

บรรณาธิการ, “วิชาทำหนังสือหรือพอกหนังสือ และวิชาอักษรหนังสือ,” สารสาสน์คฤศตัง 2, 6 (มิถุนายน
1918)

บรรณาธิการ, “สารบาญ,” สารสาสน์คฤศตัง 1, 12 (ธันวาคม 1917).

บาทหลวงร็อกโก เจ. เลโอติโล, “The First Cathollic Missionary Endeavour in Thailand,” แสง
ธรรมปริทัศน์ 1,1 (มกราคม-เมษายน 2520): 91-93.

บาทหลวงวรยุทธ กิจบ่ารุง, “มิชชันนารีในสมัยกรุงศรีอยุธยา,” อุดมสาร 10-16 มีนาคม 2550.

พล ต. ต. อุดุล อุดุลเดชจรัส, “ประกาศกรมตำรวจเรื่องการปฏิบัติของประชาชนในบางกรณี,”
ประมวณวัน (4 กุมภาพันธ์ 2484).

ภราดา ฟ. ฮีแล, “บทนำ,” อัสสัมชัญอุโฆษสมัย 1,1 (มกราคม 1913).

สมชาย สลับเชื้อ, “ครบรอบ100 ปี สังฆมณฑลอุบลราชธานี:1881-1981,” อุดมศาสตร์ 61
ธันวาคม 2524.

สมศักดิ์ ดำรงสุนทรชัย, “100 ปีแห่งพันธกิจศักดิ์สิทธิ์ คณะเซนต์คาเบรียลประเทศไทย,” ผู้จัดการ
20,228 (กันยายน 2545).

หนังสือพิมพ์

Guy de Téramond. “Les Religieux au Combat.” Le Pèlerin 13 April 1915.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ประวัติโดยสังเขปของพระสังฆราช เรอเน มารี โยเซฟ แปร์รอส (พ.ศ. 2413-2496)

ปฐมวัย

เรอเน มารี โยเซฟ แปร์รอส (René Marie Joseph Perros) เกิดวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2413 ที่เมืองกีอเวินไฮม (Guewenheim) แคว้นไฮต์-แรงน์ (Haut-Rhin) มณฑลอัลซาส (Alsace) สังฆมณฑลสตราสบูร์ก (diocèse de Strasbourg) ประเทศฝรั่งเศส ประชากรส่วนใหญ่ในมณฑลนี้ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก “ชาวบ้านในมณฑลนี้มีความศรัทธาเคร่งครัดในพระคริสต์ศาสนา”¹ ส่วนเรื่องราวบิดามารดาของท่านนั้นปรากฏอยู่ในเอกสารรับรองศีลแต่งงานของทั้งสอง ซึ่งเขียนเป็นภาษาลาตินระบุไว้ว่า

ปีแห่งองค์พระผู้เป็นเจ้าที่ 1866 วันที่ 27 เดือน กันยายน ได้มีการประกาศในโบสถ์... ไม่พบข้อขัดขวางของศีลสมรสระหว่าง นายลูดวิก แปร์รอส (Ludvic Perros) บุตรนายลูดวิก และนางฟรังซิสกา เกติซอน (Francisca Getizon) เพื่อเป็นหนึ่งเดียวกับโจเซฟิน ริงเกนบาช (Josephine Ringenbach) บุตรตรีของนายโจเซฟ และนางฟรังซิสกา วอลซ์ (Francisca Walch)²

ตามเอกสารระบุไว้ว่า สมรสที่เมืองคูจมงต์ (Rougemont) แห่งสังฆมณฑลเบอซังซอง (Besançon) ประเทศฝรั่งเศส ในช่วงเวลาที่เรอเน แปร์รอสเกิดได้เพียงไม่ถึง 1 ปี แคว้นอัลซาสก็ถูกยกให้กับเยอรมันตามสนธิสัญญาสงบศึกแฟรงค์เฟิร์ต³ ท่านได้เริ่มเรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน และเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนราชกุมารี ณ เมือง ลา ชาแปลล์ ซู คูจมงต์ (La Chapelle sous Rougemont) ในดินแดนเบลฟอर्ट (Belfort) ตั้งแต่ พ.ศ. 2425-2430 ท่านจบการศึกษา ระดับอุดมศึกษาโดยได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตที่เบอซังซอง

¹ บรรณานุกรม, “พระสังฆราชแปร์รอส,” *สารสาสน์* 32,23 (ธันวาคม 2495): 535.

² หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้ม 6 เลขที่ 141, เรื่อง “เอกสารพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส”.

³ ดินแดนนี้เป็นของเยอรมันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2414-2461 และต่อจากนั้นประเทศฝรั่งเศสจึงได้รับคืนมาเป็นส่วนหนึ่งของ

เข้าสู่ชีวิตบาทหลวง

ในวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2430 ซึ่งตรงกับวันฉลองเทิดทูนไม้กางเขน ท่านได้เข้าเป็นสมาชิกของสามเณรลัยแห่งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (La Société des Missions Etrangères) หลังจากนั้นหนึ่งปีในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2431 ท่านได้รับศีลโกน (tonsure) และในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2432 ได้รับการโปรดศีลน้อยชั้นต่างๆตามลำดับ ปี พ.ศ.1889 นี้ได้มีหลักฐานขึ้นหนึ่งระบุว่าท่านได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมแห่งพระนางมารีย์ผู้นิรมล (Congrégation de la très sainte Vierge) ที่ก่อตั้งในวิทยาลัยแห่งแคว้นไอต์-แรงน์⁴ อันแสดงว่าท่านเป็นผู้ที่มีความศรัทธาต่อพระนางมารีย์เป็นพิเศษ ซึ่งหลังจากนั้นท่านได้เข้ารับราชการทหารอยู่หนึ่งปีที่ แบลฟอर्ट ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2434 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2435 แล้วจึงกลับเข้าสามเณรลัย ท่านได้รับการโปรดศีลรองอนุสงฆ์วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2436 เป็นอนุสงฆ์ในวันที่ 2 กรกฎาคม และบวชเป็นบาทหลวงในวันที่ 15 ตุลาคม ปีเดียวกันนั่นเอง ต่อจากนั้นท่านได้รับมอบหมายจากมหาอธิการแห่งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสให้เดินทางมาเป็นมิชชันนารีที่กรุงเทพฯ

ก่อนที่ท่านจะเดินทางมาสยามท่านได้เดินทางไปอิตาลีและได้แนะนำลูกพี่ลูกน้องคนหนึ่งของท่านให้เข้าสมัครเป็นภคินีในคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ซึ่งในเวลาต่อมาภคินีผู้นี้ได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นมหาอธิการินีของคณะภคินีดังกล่าว ซึ่งภคินีท่านนี้ได้เลือกนามนักบวชเป็นชื่อเดียวกับพระสังฆราชแปร์รอสคือ เรอเน นามเต็มว่า มาแมร์เรอเน เดอเยชู เดมัวซี (René de Jésus Demeusy, S.P.c.) ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2490-2502 ภคินีท่านนี้เคยเดินทางมาสยามและได้ร่วมฉลองศาสนนามนักบุญเรอเนกับพระสังฆราชแปร์รอส ก่อนที่จะเดินทางต่อไปเพื่อเยี่ยมเยียนสมาชิกของคณะในประเทศแถบอินโดจีน

บาทหลวงแปร์รอสออกเดินทางจากท่าเรือมาร์เซย์ (Marseille) พร้อมกับมิชชันนารีบวชใหม่อีก 6 ท่าน โดยสารเรือซังราเลียง ในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2436 และมาถึงกรุงเทพฯ วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2437 พระสังฆราชยัง หลุยส์ เวย์ พระสังฆราชเกียรตินามแห่งเกรอาซา ผู้ปกครองมิสซังสยามอยู่ในเวลานั้น ได้ให้บาทหลวงแปร์รอสพักอยู่กับท่านจนถึงสิ้นปีนั้นเพื่อเรียนภาษาสยาม และใน พ.ศ. 2438 ก็จึงส่งท่านไปอยู่กับบาทหลวงจิลส์ กิยู (Jules Guillou) ที่นครชัยศรี ในฐานะผู้ช่วยเจ้าอาวาสโบสถ์นักบุญเปโตร ที่โบสถ์แห่งนี้ท่านได้เรียนภาษาสยามเพิ่มเติมรวมทั้งทำงานอภิบาล อีกทั้งยังเริ่มเรียนภาษาจีนเพื่อที่จะสามารถทำงานกับชาวจีนได้เนื่องจากว่า

⁴ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้ม 6 เลขที่ 141, เรื่อง "เอกสารพระสังฆราชแปร์รอส".

มีชาวจีนที่นับถือคริสตศาสนาในกรุงเทพฯและชานเมืองเป็นอันมาก ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่โบสถ์นักบุญเปโตร นครชัยศรี ท่านยังต้องดูแลโบสถ์นักบุญอันนา ท่าจีนอีกโบสถ์หนึ่งด้วย

เดือนกันยายน พ.ศ. 2439 ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นอาจารย์สอนที่สามเณรราชวิทยาลัยบางช้าง สมุทรสงคราม ซึ่งมีบาทหลวงมารีอุส แบร์นัต (Marius Bernat) เป็นอธิการอยู่ เมื่อบาทหลวงแบร์นัตถูกเรียกตัวไปเป็นอาจารย์ที่สามเณรราช ณ กรุงปารีสใน พ.ศ. 2452 บาทหลวงออกุสแตง มาตราต์ (Augustin Matrat) ก็มารับตำแหน่งอธิการแทน สมัยนั้นเป็นช่วงที่มีการก่อสร้างอาคารหลังใหญ่ของบ้านเณร อาคารหลังกลางและโบสถ์น้อยสร้างเสร็จใน พ.ศ. 2449 หลังจากที่บาทหลวงแบร์รอสอยู่สามเณรราชวิทยาลัยบางช้างเป็นเวลา 10 ปี พระสังฆราชเวย์ ก็ได้ส่งท่านไปดูแลกลุ่มคริสตชนที่หัวไผ่ ชลบุรี ท่านทำงานที่หัวไผ่ได้เพียง 3 ปี เพราะเนื่องจากใน พ.ศ. 2452 บาทหลวงแบร์รอสถูกเรียกตัวให้กลับไปสามเณรราชวิทยาลัยบางช้าง เพื่อทำหน้าที่เป็นอธิการแทนบาทหลวงมาตราต์ ซึ่งล้มป่วยและต้องกลับไปรักษาตัวที่ประเทศฝรั่งเศส เพราะเนื่องจากว่าบาทหลวงแบร์รอสมีความรู้แตกฉานโดยเฉพาะภาษาลาติน จึงทำให้ผู้ใหญ่เล็งเห็นว่าท่านเหมาะสมที่จะเป็นอธิการผู้ให้การอบรมสามเณรซึ่งจะเป็นอนาคตของมิสซังต่อไป

สังฆราชประมุขมิสซังสยาม

ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2452 พระสังฆราชหลุยส์ เวย์ มรณภาพ ดังนั้น บาทหลวงแบร์รอสซึ่งเป็นผู้ที่เหมาะสมกับตำแหน่งพระสังฆราช จึงได้รับการประกาศแต่งตั้งเป็นประมุขมิสซังสยาม และเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งโซอารา (Titular Bishop of Zoara) ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2452 ท่านได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชที่กรุงเทพฯ ณ โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหว่าร์ ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2453 โดยพระสังฆราชมารีย์ ลูค อัลฟองส์ เอมีล บาร์ียง (Marie Luc Alphonse Emile Barillon)⁵ พระสังฆราชแห่งมิสซังมะละกา (สิงคโปร์) เป็นประธานในพิธีอภิเษก (Principal Consecrator) พร้อมกับพระสังฆราชฌอง คล็อด บูช็อดต์ (Jean Claude Bouchut)⁶ ประมุขมิสซังพนมเปญ และบาทหลวงอลอยส์ อัลฟองส์ ดีออนต์ รองประมุขมิสซัง และ

⁵ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2403 รับศีลบวชวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2427 ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2447 ปกครองมิสซังมะละกา (สิงคโปร์) ปกครองมิสซังมะละกา (สิงคโปร์) เกษียณจากตำแหน่งวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2476 และได้รับตำแหน่งเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งธามาคุส (Thaumacus) มรณภาพวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2478

⁶ ชาวฝรั่งเศส เกิดวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2403 รับศีลบวชวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2426 ได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2445 โดยเป็นพระสังฆราชเกียรตินามแห่งพานโมติซุส (Panemotichus) ปกครองมิสซังพนมเปญ มรณภาพวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2471

รักษาการตำแหน่งอธิการมิสซังสยามเป็นผู้ช่วยพิธีอภิเษก (Principal Co-Consecrators) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ผู้แทนพระองค์มาร่วมในพิธีครั้งนี้ ส่วนแขกที่สำคัญได้แก่ รัฐมนตรีแห่งประเทศฝรั่งเศส ผู้แทนประเทศอื่นหลายประเทศ พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นสูงในราชสำนักอีกหลายท่าน⁷ ได้มีการบรรยายถึงงานวันนั้นไว้ว่า

มิชชันนารีและพระสงฆ์พื้นเมืองห้อมล้อมผู้ที่ได้รับเลือกใหม่ วัดกาลหวารออันเป็นวัดที่สวยที่สุดของกรุงเทพฯ คับแคบไปมาก ไม่สามารถรับสัตบุรุษคริสตังทุกคนที่มาจากทุกเขต คงเป็นพิธีฉลองที่สง่างามสำหรับทุกคน ยกเว้นสำหรับผู้กำลังรับภาระต้องแบกไม้กางเขนใหม่ และฟังเสียงดังก้องในใจว่า “เจ้ารับอภิเษก ภาระงานของเจ้าจะไม่เบาลง...”⁸

หลังจากงานอภิเษกพระสังฆราชเสด็จสิ้นลงได้ 4 วัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระวโรกาสให้พระสังฆราชแปร์รอส พระสังฆราชบาริยอง พระสังฆราชบูซ็อดต์ และมิชชันนารี 2 ท่านเข้าเฝ้า เพื่อที่จะทรงทำความคุ้นเคยและรู้จักกับพระสังฆราชมิสซังคาทอลิกสยามองค์ใหม่

พระสังฆราชแปร์รอสได้เลือกคติพจน์ประจำตำแหน่งพระสังฆราชของท่านว่า “SALVARE QUOD PERIERAT” แปลว่า เพื่อช่วยผู้ที่หลงทางไปให้รอดพ้น ซึ่งนำมาจากข้อความในพระคัมภีร์ไบเบิลของนักบุญมัทธิว บทที่ 18 ข้อที่ 11 คติพจน์นี้เปรียบเสมือนเป็นเจตนาของพระสังฆราชแปร์รอสต้องการที่จะปฏิบัติในช่วงสมัยการปกครองของท่าน โดยการเผยแผ่ศาสนาแก่ผู้ที่ยังไม่รู้จักริสตศาสนาและช่วยให้คนเหล่านั้นสามารถเข้าสู่ความเชื่อของศาสนาคาทอลิกด้วยการเข้ามาเป็นคริสตัง สิ่งนี้ถือเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญของมิชชันนารีในดินแดนที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้นับถือคริสตศาสนา

ใน พ.ศ.2457 พระสังฆราชแปร์รอสถูกเกณฑ์ไปทำสงคราม และถูกเรียกตัวกลับฝรั่งเศสตอนเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 1 พร้อมกับบาทหลวง 14 ท่านและภราวา 7 ท่านที่เป็นชาวฝรั่งเศสก่อนออกเดินทางท่านได้แต่งตั้งให้บาทหลวงดิออนด์ เป็นผู้รักษาการแทนประมุขมิสซัง และแต่งตั้งบาทหลวงเอมิล เซอเนสต์ ออคุสต์ กอลมเบต์ เป็นอุปสังฆราช ท่านออกเดินทางจากสยามวันที่ 17

⁷ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 2, แปลโดย บาทหลวงวิกตอร์ ลาเก, หน้า 11. (เอกสารไม่มีพิมพ์เผยแพร่)

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

สิงหาคม ด้วยค่าใช้จ่ายส่วนตัว⁹ และเดินทางโดยเรือกลไฟชื่อ ซีเรีย (Syrie) เมื่อถึงก็ได้ไปรวมตัวกันที่ท่าเรือมาร์เซย์¹⁰ ท่านได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่จิตตภาคารประจำกองทหารที่ แบลฟอร์ด ติดยศเป็นร้อยตรี¹¹ หลังจากที่ท่านได้ขอลาออกจากหน้าที่ทางทหารหลายครั้ง ในที่สุด ก็ได้รับการผ่อนผันให้พ้นเกณฑ์ได้ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2458 หลังจากที่ได้แวะเยี่ยมเยียนบรรดาสามเณรชาวไทยที่สามเณรลา้วยปีนังแล้ว ในวันที่ 16 ตุลาคมปีเดียวกันนั้นท่านจึงได้เดินทางกลับมาถึงกรุงเทพฯ ขณะที่ท่านเดินทางไปพร้อมกับกองทัพฝรั่งเศสที่มณฑลชังสยามเหลือแต่บาทหลวงชาวพื้นเมืองและมิชชันนารีชราภาพที่พ้นการเกณฑ์ทหารแล้ว ทำให้งานเผยแผ่ศาสนาต้องหยุดชะงักไปเป็นเวลาถึง 5 ปี

ระหว่างช่วง พ.ศ. 2466-2467 เป็นช่วงเวลาที่ความสัมพันธ์ของพระสังฆราชแปร์รอสกับบรรดาคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสอยู่ในขั้นวิกฤต ในจดหมายที่เขียนถึงบาทหลวงโรแบร์ต (Robert)¹² พระสังฆราชแปร์รอสรู้สึกเสียใจที่เห็นการแตกแยกในกลุ่มมิชชันนารี ท่านเขียนว่า “มีคนตำหนิพระคุณเจ้าเวย์ว่าใช้อำนาจมากเกินไป”¹³ ตัวท่านเองต้องการเป็นคนใจดีและทุกอย่างด้วยเจตนาดี แต่ไม่สามารถทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันในหมู่เพื่อนร่วมคณะได้เป็นเพราะเหตุผลใด บาทหลวงหลุยส์ ออกุสต์ โชแรง (Louis Auguste Cholin)¹⁴ ซึ่งเป็นหัวหน้าของกลุ่มบาทหลวงที่ไม่พอใจพระสังฆราชแปร์รอส เคยเปรยว่าจะออกไปจากมณฑลชังสยามบางองค์ขอลาออกจากคณะที่ปรึกษาพระสังฆราช ในจดหมายฉบับหนึ่งที่เขียนตำหนิพระสังฆราชแปร์รอสอย่างรุนแรง บาทหลวงโชแรงกล่าวว่า ท่านไม่ต้องการเป็นเด็กรับใช้ของประมุขมิชชัน และยังคงกล่าวถึงบรรยากาศแห่งการไม่ไว้วางใจกันและความเฉื่อยชาที่เกิดขึ้นในมิชชัน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมคณะ (คณะมิชชันต่างประเทศแห่งกรุงปารีส) เป็นไปด้วยความยากลำบาก บาทหลวงโชแรงกล่าวว่าเป็นเพราะเนื่องจากประมุขมิชชันขาดความหนักแน่นในการใช้อำนาจและความสามารถในการตัดสินใจ อีกประการหนึ่งคือ ประมุขมิชชันตัดสินใจเรื่องด้วยตัวเอง¹⁵

⁹ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2549), หน้า 599.

¹⁰ Guy de Téramond, “Les Religieux au Combat,” Le Pèlerin (13 April 1915): 22.

¹¹ Ibid., p. 22.

¹² บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 600.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 599.

¹⁴ ต่อมาได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชต่อจากพระสังฆราชแปร์รอส

¹⁵ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 600.

บาทหลวงโรแบร์ตซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของบาทหลวงไซแรงกล่าวว่ พระสังฆราชแปร์รอสไม่ไว้ใจมิชชันนารี ท่านเป็นคนช้ำอายุและช้ำสูงสั้ย บรรดามิชชันนารีไม่เคารพเชื่อฟังท่าน นอกจากนี้สถานการณ์ทางการเงินของมิชช้ำก็อยู่ในภาวะตกต่ำ พระสังฆราชแปร์รอสได้เขียนจดหมายถึงพระสังฆราชฌอง บัปติส มารีย๋ บูดส์ เดอ เกบริย้ง มหาอธิการของคณะมิชช้ำต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ที่ศูนย์กลางประเทศฝรั่งเศสเพื่อขอความเห็นว่ท่านควรที่จะลาออกจากตำแหน่งประมุขมิชช้ำหรือไม่ ท่านกล่าวว่าไม่ค่อยได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง บาทหลวงกอลมเบต์ซึ่งมีอายุ 75 ปียั้งดำรงตำแหน่งอุปสังฆราชอยู่เพราะ “ไม่มีใครมีความสามารถพอจะมาทำหน้าที่แทนได้”¹⁶ มีการอภิฉาวิชาและการปฏิบัติต่อกันอย่างใจแคบในหมู่เพื่อร่วมคณะในสยาม แต่ดูเหมือนว่เมื่อปัญหาต่าง ๆ ผ่านพ้นไปแล้ว ก็ไม่มีปัญหาในการเข้าใจผิดกันอีก สังเกตจากจดหมายต่าง ๆ ไม่ได้มีการกล่าวถึงว่ความตึงเครียดอีกเลย

ในสมัยของพระสังฆราชแปร์รอส ท่านได้รับเกียรติให้เป็นประธานและผู้ช่วยในพิธีอภิเศกพระสังฆราช 7 องค์อื่นได้แก่

1. พระสังฆราชอั้งเยอ มารี ยอแซฟ แกวง (Ange Marie Joseph Guoin)
2. พระสังฆราชอาเดรียง ปีแอร์ เดอวาลส์ (Adrien Pierre Devals)
3. พระสังฆราชยาโกเบ หลุยส์ แจง เกิดสว่าง (Jabob Louis Cheng Kerdsawang)
4. พระสังฆราชเคลาดิอุส ฟิลิป บาเยต์ (Claudius Philippe Bayet)
5. พระสังฆราชกงสตันต์ ฌอง บัปติสโต โปรดอม (Constant Jean Baptiste Prodhomme)
6. พระสังฆราชวาลองแตง แอรร็อกอตต์ (Valentin Herrgott)
7. พระสังฆราชกาเยตาโน ปาซ็อดตี (Gaétan Pasotti)

วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2478 ทางมิชช้ำกรุงเทพฯได้มีการจัดงานเฉลิมฉลองหิรัญสมโภชในโอกาส ครบ 25 ปีแห่งการอภิเศกเป็นพระสังฆราชของพระสังฆราชแปร์รอส ณ อาสนวิหารอัสสัมชัญ ซึ่งก่อนที่จะมีการจัดการฉลองนั้นบรรดาบาทหลวงทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้มารวมตัวกันเพื่อเข้าเฝ้า (Retreat) ที่อาสนวิหารอัสสัมชัญ ในปีนั้นได้มีการเรียรายเงินจากบรรดาสัตบุรุษเพื่อถวายแก่พระสังฆราชซึ่งก็ได้รับการตอบสนองจากบรรดาสัตบุรุษอย่างมากมายอีก 2 ปีถัดมาคือวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2480 ก็ได้มีการจัดงานในโอกาสสุวรรณสมโภชศีลบรรพชาของพระสังฆราชแปร์รอส งานสมโภชมีขึ้นที่อาสนวิหารอัสสัมชัญ

¹⁶ บาทหลวงโรแบร์ต กอสเต, ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว, หน้า 600.

พระสังฆราชเปร์รอสเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในการทำงานอภิบาลคริสตังอย่างมากดังที่มีบันทึกไว้ว่า

ท่านฯเองก็อุตสาหะไปเยี่ยมเยียนสัตบุรุษตามวัดน้อยใหญ่ไม่ว่าในพระนครหรือชนบทป่าดงทางทุรกันดาร ไม่ว่าจะทางบกหรือทางน้ำ ทั้งๆที่ท่านฯกลัวลงเรือข้ามน้ำเป็นที่สุด เพราะเหตุนี้เองสัตบุรุษทุกวัดจึงรู้จักและรักท่านฯ ไม่ว่าจะชั้นวรรณะใดทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะฝรั่ง, แจกจีน, ญวนหรือไทย ทั้งๆที่ท่านมีค่าเชิงกร้าวสำหรับแต่ละชาติ ในเมื่อใครเชื้อชาติใดมาทำความผิด วันเวลาของท่านฯเป็นของสัตบุรุษโดยแท้ ใครจะเข้าหาได้ไม่ว่าเวลาไหน เป็นยิ้มต้อนรับเสมอ¹⁷

แม้ว่าร่างกายของพระสังฆราชเปร์รอสจะไม่ใช่ปกติแต่ก็พยายามที่จะทำหน้าที่อย่างจริงจังดังที่มีบันทึกไว้ว่า “มีอยู่คราวหนึ่งท่านฯหกล้มกระดูกไหปลาร้าหักจนบ่าเอียงข้าง ยกมือแทบไม่ขึ้นอยู่แล้ว ก็ยังพยายามไปทำมิสซาโปรดศีลกำลัง เมื่อเสร็จพิธีแล้วนั้นแหละจึงยอมเข้าโรงพยาบาลรักษาตัว ยังมีอีกคราวหนึ่งท่านฯป่วยหนัก หมอตัดสินว่าคราวนี้ไม่รอด ท่านฯจึงเรียกอุปสังฆราชมาโปรดศีลทาสุดท้าย มีพระสงฆ์ห้อมล้อมอยู่ก่อนท่านฯจะรับศีล ท่านฯเทศน์เตือนสอนแต่ยืดยาวจนใครๆนึกในใจว่า ถ้าเช่นนี้คงไม่ตายแน่แล้วก็จริงตามนี้”¹⁸

ช่วงที่มีสังฆกรุงเทพฯและมีสังฆอื่นๆถูกข่มเหงเบียดเบียนช่วงสงครามอินโดจีนพระสังฆราชในฐานะที่เป็นประมุขมิสซังกรุงเทพฯอันเป็นมิสซังใหญ่ของสยาม ท่านก็ต้องรับผิดชอบและดูแลบรรดามิชชันนารีอีกทั้งสัตบุรุษคริสตังทั้งหลายให้ได้รับความบรรเทาทั้งกายใจให้มากที่สุด โดยมีบันทึกไว้ว่า “ในเวลาสงครามพระศาสนาได้รับการเบียดเบียนข่มเหง บางครั้งสัตบุรุษก็ตีพระสงฆ์ที่ดีเดินทางมาถึงเป็นเวลาค่าคืนดึกคืนแล้ว เข้าไปปลุกท่านที่นอนอยู่ที่ระเบียงตึกท่านฯนั่นเอง ท่านก็อุตสาหะลุกขึ้นมาฟังรายงานของพระสงฆ์หรือสัตบุรุษนั้นๆ แล้วก็ให้คำเตือนปลอบโยนบรรเทาใจโดยเตือนว่าอย่ากลัว จงไว้ใจในพระเจ้าผู้เป็นเจ้าเสมอ พระองค์ไม่มีวันแพ้ใคร”¹⁹

พระสังฆราชเปร์รอสถือว่าเป็นผู้ที่แยกแยะตัวตนของท่านอย่างชัดเจนคือ ในฐานะที่เป็นชาวฝรั่งเศส ท่านกตัญญูต่อผืนแผ่นดินเกิด แต่ไม่ทำตัวเองให้ตกอยู่ในกลุ่มของพวกชาตินิยม ในฐานะที่ท่านเป็นคาทอลิก ท่านยึดเอาพระเป็นเจ้าและพระศาสนจักรเป็นที่ยึดเหนี่ยว อีกทั้งท่านถือ

¹⁷ บรรณานุกรม, “พระสังฆราชเปร์รอส,” สารสาสน์ 32,23 (ธันวาคม 2495): 539.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 542.

¹⁹ บรรณานุกรม, “พระสังฆราชเปร์รอส,” สารสาสน์ 32,23 (ธันวาคม 2495): 543.

ว่าท่านเป็นคนของพระ ศาสนจักรมากกว่าเป็นคนของฝรั่งเศส ในฐานะที่ท่านเป็นพระสังฆราชมี คนกล่าวว่าท่านเป็น “บิดา” มากกว่า “นักบริหาร” เพราะท่านใช้อำนาจด้านการปกครองด้วยความ อารีต่อทุกคน สุดท้ายในฐานะที่ท่านอยู่บนแผ่นดินสยาม ท่านก็เคารพขนบประเพณีอันดีงามของ แผ่นดินนี้ ดังเช่นตัวอย่างบันทึกคำกล่าวสั่งสอนกุลสตรีของท่าน “ท่านเตือนว่าคนไทยก็ให้ทำดี ตามแบบไทย ไม่ควรเอาอย่างชาวตะวันตกจนเสียประเพณี เช่น การแต่งตัวเป็นต้น ที่นุ่งผ้าถุงนั้น งามสมกับคนไทยแล้ว ไม่ควรนุ่งกระโปรง...”²⁰

เกษียณจากตำแหน่ง

เนื่องจากท่านรู้สึกเหน็ดเหนื่อย จากความชราภาพ จึงได้ทำการขออนุญาตทางสันตะสำนัก ให้แต่งตั้งพระสังฆราชผู้ช่วยองค์หนึ่ง พร้อมทั้งมีสิทธิสืบตำแหน่งต่อจากท่านในอนาคตด้วย และ ท่านได้ขอลาออกจากตำแหน่งใน พ.ศ. 2482 แต่สมเด็จพระสันตะปาปาปีโอที่ 12 ไม่ทรงอนุญาต ซึ่งพระสังฆราชที่สืบตำแหน่งต่อจากท่านก็คือ พระสังฆราชหลุยส์ ออกัสต์ เคลม็องต์ โซแรง ดังนั้น ใน พ.ศ. 2490 ท่านได้ยื่นเรื่องขอลาออกจากตำแหน่งประมุขมิสซังกรุงเทพฯ หลังจากได้รับการ อนุมัติแล้วท่านได้รับการมอบเกียรติยศจากสันตะสำนักให้เป็น “ผู้ช่วยประจำสำนักพระ สันตะปาปา” (Assistant au Trône Pontifical) ท่านได้เดินทางไปพักผ่อนที่เชียงใหม่ ทาง ภาคเหนือของมิสซังกรุงเทพฯ และทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสของโบสถ์พระฤทธิย์ เชียงใหม่ โดยทำหน้าที่แปลคำสอน เทศน์แก่บรรดาสัตบุรุษ และเยี่ยมเยียนคริสตชน ท่านมากรุงเทพฯ เพื่อ ทำธุระบ้างเป็นบางครั้งคราว นอกนั้นท่านก็อยู่ที่เชียงใหม่ จนกระทั่งโรคภัยทำให้ท่านต้องเข้า รับการรักษาที่โรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่ แต่อาการของท่านมีแต่ทรุดกับทรุด แพทย์จึงแนะนำให้ นำท่านไปรักษาที่กรุงเทพฯ จึงได้มีการส่งตัวท่านมาพักรักษาที่โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ โดย หลังจากที่พักรักษาในโรงพยาบาลได้ 2 เดือน ท่านก็ได้ถวายชีวิตคืนแด่พระเจ้าในวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 1952 เวลา 2 นาฬิกา สิริอายุรวม 82 ปี²¹ เป็นบาทหลวง 59 ปี ดำรงตำแหน่ง พระสังฆราช 37 ปี พระสังฆราชเกษียณ 5 ปี และเป็นมิชชันนารีในประเทศไทย 58 ปี

ความปรารถนาของท่านที่เขียนไว้ในพินัยกรรมซึ่งเขียนขึ้นในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2486 ขณะที่ท่านมีอายุ 74 ปี ระบุว่า

²⁰ สุพัฒนา อาทรรุโศภ, *ได้รู้จัก...คือได้รัก...มาแต่เด็ก*, (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2543), หน้า 33.

²¹ วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณารักษ์, *ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทย: สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาติกันที่ 2 (พ.ศ.2098-พ.ศ.2508)*, (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2533), หน้า 314.

ข้าพเจ้ารู้สึกเต็มเปี่ยมไปด้วยความกตัญญูสำหรับความกรุณาที่ทุกๆ ท่านมีต่อข้าพเจ้าตลอดเวลา 73 ปี ข้าพเจ้าต้องการขอสมโภชต่อพระเป็นเจ้าสำหรับทุกความผิดพลาดของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอโทษต่อบรรดาพี่น้องผู้ศักดิ์สิทธิ์ (บาทหลวง) และคริสตังทุกคนสำหรับทุกๆ ตัวอย่างที่ไม่ดีซึ่งข้าพเจ้าได้ให้แก่พวกเขา... ข้าพเจ้าสวดภาวนาสำหรับทุกๆ สิ่ง และข้าพเจ้าต้องการคำภาวนาสำหรับความผิดพลาดของข้าพเจ้าด้วย... ข้าพเจ้ายอมรับถึงความโง่เขลาต่อพระพักตร์แห่งพระนางมารีย์ผู้นิรมล แม่ที่รักยิ่งและองค์อุปถัมภ์ของข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าได้วิงวอนขอให้ทรงเป็นนายแก่ต่างเบื่องพระพักตร์องค์พระตุลาการ... สำหรับพิธีปลงศพของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ต้องการทั้งดอกไม้หรือพวงหรีด แต่สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการคือคำภาวนาและบูชามิสซาอุทิศแด่ข้าพเจ้า²²

พิธีปลงศพ

หลังจากที่พระสังฆราชเปร์รอสได้มรณภาพลง ข้าพเจ้าได้แพร่สะพัดออกไปอย่างรวดเร็ว โดยจากปากต่อปากและการประกาศทางวิทยุกระจายเสียง²³ ศพของท่านถูกตั้งไว้ ณ กลางห้องโถงใหญ่บนตึกพระสังฆราชหลังเก่า (ปัจจุบันคือโรงพิมพ์อัสสัมชัญ) โดยมีสัตบุรุษเดินทางมาสวดภาวนาอุทิศแก่ท่านอย่างมากมาย บรรดาคริสตชนได้ขอร้องให้เปิดห้องโถงที่ตั้งศพพระสังฆราชเพื่อให้สามารถเข้ามาผลัดเปลี่ยนกันสวดภาวนาอุทิศแก่ท่านได้ตลอดทั้งคืน มีการสวดอุทิศแก่ดวงวิญญาณอยู่ 2 วัน และในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 พระสังฆราชหลุยส์ โซแรงได้เป็นประธานในพิธีมิสซาปลงศพ ณ อาสนวิหารอัสสัมชัญ บางรัก

ก่อนพิธีมิสซาพระสังฆราชเปโตร ลุยจี คาเร็ตโต (Pietro Luigi Carretto) ได้ทำพิธีรับศพหน้าอาสนวิหาร บาทหลวงซีมอน เว้ (ศรีจันทร์ ศรีประมงค์) อุปสังฆราชมิสซังจันทบุรี พร้อมด้วยคณะบาทหลวงมิสซังกรุงเทพฯ ราชบุรี และจันทบุรีจำนวน 53 ท่านเดินขบวนติดตามสังเฑาะที่วางศพพระสังฆราชมาจากตึก แล้วก็เริ่มพิธีมิสซาปลงศพ มีบาทหลวงเลอง ฟรังซัวส์ เปร์รูดง (Léon François Perroudou) อุปสังฆราชมิสซัง กรุงเทพฯ สวมกัปปา (cappa) ทำหน้าที่ผู้ช่วยพิธีกรรม บาทหลวงมาร์แชล จงส์วัตต์ อารีอรัม ศิษย์เก่าของพระสังฆราชทำหน้าที่ดีอาโกโน (deacono) บาทหลวงเรอเน อังรี ออกุสต์ ยัง บริชซอง (René Henri Auguste Jean Brisson) ทำหน้าที่ชูปดี้

²² หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, แฟ้ม 4 เลขที่ 141, เรื่อง "เอกสารพินัยกรรมของพระสังฆราชเรอเน เปร์รอส".

²³ บรรณานุกรม, "พระสังฆราชเปร์โรส," สารสาสน์ 32,23 (ธันวาคม 2495): 535.

อาโกโน (Subdeacono) บาทหลวงอันเดร ละออ สังฆรัตน์และบาทหลวงวิเวียน เด ซูซา บาทหลวงที่พระสังฆราช แปรรอสโปรดศีลบวชเป็นท่านสุดท้ายทำหน้าที่ถือเทียน บรรดานักบวชทุกคนที่มีอยู่ในประเทศไทยขณะนั้นเข้าร่วมพิธีมากมาย สามเณรจากทั้งกรุงเทพฯและจันทบุรี บรรดาคณะทูตจากหลายประเทศ หลังจากเสร็จพิธีมิสซา ได้มีพิธีแอปโซลูชัน (Absolutio) หน้าศพ 5 ครั้ง มีผู้ประกอบพิธี 5 ท่าน คือ พระสังฆราชไซแรง พระสังฆราชคาเร็ตโต บาทหลวงแปรรูตง บาทหลวงซีมอน เว้ บาทหลวงปอล เทโอฟาน หลง มีเฟื่องศาสตร์ ซึ่งมีอายุมากที่สุดในคณะบาทหลวง ต่อจากนั้นได้มีการแห่ศพพระสังฆราชรอบๆบริเวณโรงเรียนอัสสัมชัญ แล้วจึงนำศพมาบรรจุยังอุโมงค์ฝังศพใต้พระแท่นของอาสนวิหารอัสสัมชัญทางด้านปีกซ้ายของพระแท่น เป็นอันเสร็จพิธีปลงศพ

ตามคำบอกเล่าของบาทหลวงชาวไทย กล่าวถึงพระสังฆราชเรอเน แปรรอสไว้ว่า ” พระคุณเจ้าแปรรอสเป็นพระสังฆราชของคนจน ท่านพร้อมต้อนรับสัตบุรุษเสมอทั้งกลางวันและกลางคืน ท่านสนใจงานอภิบาลและงานเผยแผ่ศาสนา และเน้นความสำคัญของการรับศีลศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะให้เด็ก ๆ รับศีลมหาสนิทและรับศีลอภัยบาป และให้สอนคำสอนทุกวัน ท่านเอาใจใส่ความต้องการของพระสงฆ์ และขอให้พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด ท่านต้องการให้ทำ “บัญชีครอบครัว-คริสตัง” เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และขอให้ส่งรายชื่อครอบครัวคริสตังพร้อมทั้งรายงานประจำปีอย่างละเอียดไปที่สำนักพระสังฆราช ท่านเป็นห่วงคริสตังที่กระจัดกระจายและอยู่ในสภาพล่อแหลมต่อการละทิ้งศาสนา และห่วงใยคริสตังที่ยังตกอยู่ในบาป”²⁴ ชีวิตของพระสังฆราชเรอเน มาริ ยอแซฟ แปรรอสหรือท่านฯแก่ อันเป็นคำที่คริสตังทั่วไปเรียกขาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตคริสตัง รวมทั้งเป็นแบบอย่างในชีวิตบาทหลวง ท่านสามารถดำเนินชีวิตได้เหมาะสมกับสิ่งที่ท่านสอน ประโยคสำคัญที่ทุกคนในสมัยนั้นมักจะได้ยินท่านพูดอยู่เสมอในการเทศน์สอนคือ “มนุษย์เราอยู่ในโลกนี้ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้น ต้องรีบสร้างบุญกุศลเอาวิญญาณรอดไปสวรรค์”²⁵

ปัจจุบันที่เมืองกือเวนไฮม บ้านเกิดของพระสังฆราชแปรรอสได้มีการสร้างถนนเล็กๆสายหนึ่งเพื่อเป็นเกียรติแก่พระสังฆราชแปรรอสผู้เกิด ณ เมืองแห่งนี้ ถนนสายนี้มีชื่อว่า ถนน

²⁴ บรรณานุกรม, “พระสังฆราชแปรโรส,” *สารสาสน์* 32,23 (ธันวาคม 2495): 536.

²⁵ บรรณานุกรม, “พระสังฆราชแปรโรส,” *สารสาสน์* 32,23 (ธันวาคม 2495): 541.

พระสังฆราชแปร์รอส (Rue Monseigneur Perros) มีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งเป็นถนน
เชื่อมระหว่างถนนสายหลัก (Rue Principale) กับถนนแห่งอิสรภาพ (Rue de la Libération)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

รายนามบาทหลวงชาวพื้นเมืองที่บวชในสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส
ตั้งแต่ พ.ศ. 2453-2489²⁶

1. บาทหลวงอันตน (ยวง บัปติस्ता ตาน โซติผล)
เกิด 17 มีนาคม พ.ศ. 2421 ที่จันทบุรี รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
บวช 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2453 ที่สามเณรลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 2 มกราคม พ.ศ. 2490 ที่จันทบุรี
2. บาทหลวงอาแล็กซิส (กิม)
เกิด 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2440
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณรลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ที่โบสถ์ข้างตาคู้ชู

²⁶ ข้อมูลประวัติและภาพของบาทหลวง นำมาจากแฟ้มเอกสารบาทหลวงของหอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

3. บาทหลวงบอนิฟาซ (ยวง บัปติस्ता โกศล (ยวง) ฐีร์ตัน)

เกิด พ.ศ. 2416 ที่กรุงเทพฯ รับศีลล้างบาปที่โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหวัร์
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างข้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ที่โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหวัร์

4. พระสังฆราชยาโกเบ แจง เกิดสว่าง

เกิด 21 ตุลาคม พ.ศ. 2424 ที่แปดริ้ว ฉะเชิงเทรา
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างข้าง สมุทรสงคราม
อภิเษกพระสังฆราช 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2488
มรณภาพ 14 เมษายน พ.ศ. 2495

5. บาทหลวงตีมอเทว (เปโตร นพ โชติผล)

เกิด 28 มีนาคม พ.ศ. 2422 ที่จันทบุรี รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างข้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 24 มีนาคม พ.ศ. 2477 ที่โบสถ์แม่พระประจักษ์ สองพี่น้อง สุพรรณบุรี

6. บาทหลวงมาร์แชล (มีแชล จงส์ว็สดี อารีอรัม)
เกิด 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2422 ที่กรุงเทพฯ รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล
คอนเซปชัน บิดาชื่อ ยากอบ จันทร อารีอรัม มารดาชื่อ ยออันนา หุ่น อารีอรัม
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 20 มกราคม พ.ศ. 2502 ที่ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล คอนเซปชัน
7. บาทหลวงปาสกัล (ฟิลิป ลิฟ)
เกิด 8 ธันวาคม พ.ศ. 2423
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 23 เมษายน พ.ศ. 2478 ที่โบสถ์ซางตาครู้ซ

8. บาทหลวงเรมุนโด (รัตน์ วงษ์ชีวี)
เกิด 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2422 ที่จันทบุรี รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ที่ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล จันทบุรี

9. บาทหลวงโทมา (แซน)

เกิด 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2416 ที่จันทบุรี รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2508 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

10. บาทหลวงยอแซฟ (ยี่)

เกิด กันยายน พ.ศ. 2430
บวช 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ พ.ศ. 2484 ที่ โบสถ์นักบุญฟิลิป ยากอบ หัวไผ่ ชลบุรี

11. บาทหลวงอังเดร (พลอย โรจนเสน)

เกิด 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2423 ที่กรุงเทพฯ รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์
สามเสน บิดาชื่อ ฟรังซิสโก ดี โรจนเสน มารดาชื่อ มาริอา เนย โรจนเสน
บวช 19 ธันวาคม พ.ศ. 2456 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม
มรณภาพ 6 เมษายน พ.ศ. 2514 ที่ โบสถ์นักบุญอันนา ปากน้ำโพ นครสวรรค์

12. บาทหลวงซีมอน (ศรีจันทร์ ศรีประมงค์)

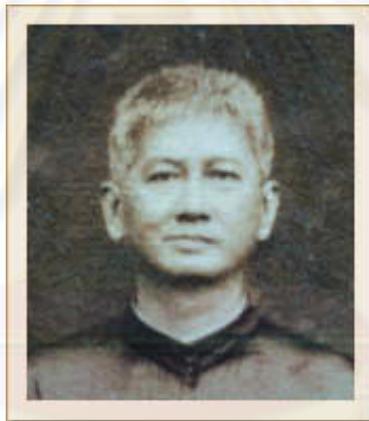
เกิด 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2425
บวช 19 ธันวาคม พ.ศ. 2456 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บ้างช้าง สมุทรสงคราม

มรณภาพ พ.ศ. 2496 ที่ โบสถ์นักบุญฟิลิป ยากอบ หัวไผ่

13. บาทหลวงเกลแมนเต (แฉล้ม คลังทรัพย์)

เกิด 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2430 ที่จันทบุรี รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล
จันทบุรี บิดาชื่อ โทก คลังทรัพย์ มารดาชื่อ หมัด คลังทรัพย์
บวช 23 มกราคม พ.ศ. 2462 ที่โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหว่าร์
มรณภาพ (ไม่ทราบ) ที่จันทบุรี

14. บาทหลวงกาบริแอล (โร ประดิษฐศิลป์)

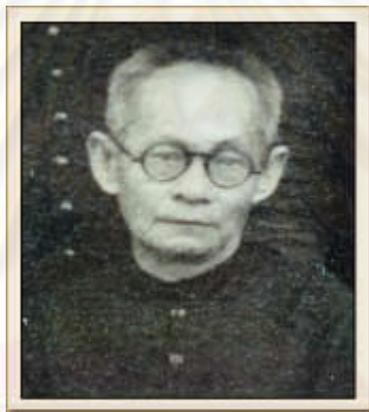
เกิด 21 มีนาคม พ.ศ. 2433
บวช 23 มกราคม พ.ศ. 2462 ที่โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหว่าร์
มรณภาพ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2494 ที่โบสถ์พระฤทัย ชลุม จันทบุรี

15. บาทหลวงมัทธิว (มัทธิว จำเจริญ)

เกิด 26 เมษายน พ.ศ. 2431
บวช 23 มกราคม พ.ศ. 2462 ที่โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหว่าร์
มรณภาพ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 ที่โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล จันทบุรี

16. บาทหลวงเทโอฟาน (เทวีญ มีเฟื่องศาสตร์)
 เกิด สิงหาคม พ.ศ. 2428 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ เปาโล เกวียน มีเฟื่องศาสตร์ มารดาชื่อ มารีอา
 มักดาเลนา จี มีเฟื่องศาสตร์
 บวช 23 มกราคม พ.ศ. 2462 ที่โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหวัร์
 มรณภาพ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2501 ที่โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพฯ

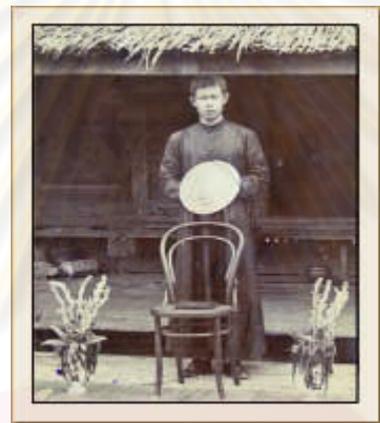

17. บาทหลวงวิกตอร์ (วิวัฒน์ ธงชัย)
 เกิด 18 มิถุนายน พ.ศ. 2431 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ ถึง ธงชัย มารดาชื่อ แผลด ธงชัย
 บวช 23 มกราคม พ.ศ. 2462 ที่โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหวัร์
 มรณภาพ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ที่โบสถ์พระวิสุทธิวงษ์ ลำไทร ปทุมธานี
18. บาทหลวงเซแลสติน (ทอ)
 เกิด 26 สิงหาคม พ.ศ. 2430
 บวช 23 มกราคม พ.ศ. 2462 ที่โบสถ์แม่พระลูกประคำ กาลหวัร์
 มรณภาพ พ.ศ. 2481
19. บาทหลวงอัลฟองซ์ (ตรี ทรงสัตย์)
 เกิด 1 กันยายน พ.ศ. 2435
 บวช 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2464 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
 มรณภาพ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481

20. บาทหลวงเวดเวิร์ด (ยอแซฟ ถึง นำลาก)

เกิด 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2436 ที่จันทบุรี บิดาชื่อ เตียชื่อ นำลาก มารดาชื่อ อันนา ดม นำลาก
บวช 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2464 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
มรณภาพ 14 กันยายน พ.ศ. 2507 ที่โบสถ์นักบุญอันนา หนองแสง

21. บาทหลวงเฟรเดอริก (อุ้น จิตต์ชอบคำ)

เกิด 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2434 ที่กรุงเทพฯ
บวช 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2464 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
มรณภาพ 14 มีนาคม พ.ศ. 2496 ที่โบสถ์พระแม่สกกลสงเคราะห์ บางบัวทอง นนทบุรี

22. บาทหลวงเทโอฟิล (ยวง เซ่งฮง กิจบุญชู)

เกิด 24 กันยายน พ.ศ. 2431 ที่นครปฐม บิดาชื่อ เปโตร เปียก กิจบุญชู มารดาชื่อ โรซา ลิว

กิจบุญชู

บวช 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2464 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 16 กันยายน พ.ศ. 2516 ที่บ้านพักบาทหลวงชรา บ้านยอแซฟ นครปฐม

23. บาทหลวงอัมบรอซิโอ (กิน มิลลุลูกล)

เกิด 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2437 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ ทัน มิลลุลูกล มารดาชื่อ ล่อง มิลลุลูกล

บวช 24 มกราคม พ.ศ. 2469 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 2 มกราคม พ.ศ. 2506 ที่โบสถ์พระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่ อยุรยา

24. บาทหลวงเฮนรี่ (อเล็กซานเดอร์ สุนทร (ปราด) วิเศษรัตน์)

เกิด 5 กันยายน พ.ศ. 2437 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ ดิอาส วิเศษรัตน์ มารดาชื่อ มาลัย วิเศษรัตน์

บวช 24 มกราคม พ.ศ. 2469 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ที่อาสนวิหารอัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

25. บาทหลวงเลโอนาร์ต (สิงหนาท (กลีน) ผลสุวรรณ)
 เกิด 31 มกราคม พ.ศ. 2437 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ เปโตร หงัน ผลสุวรรณ มารดาชื่อ อันนา
 ไหว ผลสุวรรณ
 บวช 24 มกราคม พ.ศ. 2469 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
 มรณภาพ 18 มกราคม พ.ศ. 2506 ที่โบสถ์นักบุญเปโตร สามพราน นครปฐม

26. นุญราศีนิโคลาส (เบเนดิกโต นุญเกิด (ซุนกิม) กฤษบำรุง)
 เกิด 31 มกราคม พ.ศ. 2438 ที่นครปฐม บิดาชื่อ ยอแซฟ ไปซัง มารดาชื่อ อักเนส เทียง
 กฤษบำรุง รับศีลล้างบาปที่โบสถ์นักบุญเปโตร สามพราน นครปฐม
 บวช 24 มกราคม พ.ศ. 2469 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
 มรณภาพ 12 มกราคม พ.ศ. 2487 ที่เรือนจำบางขวาง กรุงเทพฯ
 รับการประกาศเป็นนุญราศี 5 มีนาคม พ.ศ. 2543 ที่มหาวิหารนักบุญเปโตร วาติกัน

27. บาทหลวงปีโอ (ถึง ลำเจาริญ)

เกิด 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2438 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ แหวน ลำเจาริญ มารดาชื่อ หลอก ลำเจาริญ

บวช 24 มกราคม พ.ศ. 2469 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2523 ที่โบสถ์นักบุญเปโตร สามพราน นครปฐม

28. บาทหลวงแบร์นาร์ด (มโนส บุญคั่นผล)

เกิด 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2443 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ เตอร์ บุญคั่นผล มารดาชื่อ สาย
บุญคั่นผล

บวช 12 มกราคม พ.ศ. 2473 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ที่อารามพระหฤทัย กรุงเทพฯ

29. บาทหลวงหลุยส์ (สง่า สังขรัตน์)

เกิด 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2441 ที่สุพรรณบุรี บิดาชื่อ ขุนวิเศษ สังขรัตน์ มารดาชื่อ เหมือง
สังขรัตน์

บวช 12 มกราคม พ.ศ. 2473 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2496 ที่โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ กรุงเทพฯ

30. บาทหลวงมิเชล (สัมจีน ศรีประยูร)

เกิด 8 ธันวาคม พ.ศ. 2441 ที่อยุธยา บิดาชื่อ รุ่ง ศรีประยูร มารดาชื่อ ฉันทน์ ศรีประยูร

บวช 12 มกราคม พ.ศ. 2473 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 21 เมษายน พ.ศ. 2517 ที่อารามพระหฤทัย กรุงเทพฯ

31. บาทหลวงเอากุสติน (สำอาง ดำรงธรรม)

เกิด มกราคม พ.ศ. 2441 ที่สุพรรณบุรี บิดาชื่อ ช้าง ดำรงธรรม มารดาชื่อ เพ็ญ ดำรงธรรม
 บวช 12 มกราคม พ.ศ. 2473 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
 มรณภาพ 10 เมษายน พ.ศ. 2512 ที่โบสถ์เซนต์รีออค ฉะเชิงเทรา

32. บาทหลวงวินแซนเต (วงศ์ (ว่าว) สุขพัฒน์)

เกิด 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2443 ที่จันทบุรี บิดาชื่อ อยู่ สุขพัฒน์ มารดาชื่อ มอญ สุขพัฒน์
 บวช 12 มกราคม พ.ศ. 2473 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
 มรณภาพ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2419 ที่โบสถ์อัครเทวดามีคาแอล ปราจีนบุรี

33. บาทหลวงซีริล (ศิริินทร์ หัวใจ)

เกิด 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2439 ที่ชลบุรี บิดาชื่อ ดา หัวใจ มารดาชื่อ กี่ หัวใจ
 บวช 12 มกราคม พ.ศ. 2473 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
 มรณภาพ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2497 ที่โบสถ์ซางตาครูซ กรุงเทพฯ

34. บาทหลวงราฟาเอล (บุญมี รักสงบ)

เกิด 28 ธันวาคม พ.ศ. 2442 ที่อยุธยา รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์แม่พระองค์อุปถัมภ์

บ้านปลายนา อยุธยา บิดาชื่อ ดั่ง รักสงบ มารดาชื่อ หล้า รักสงบ

บวช มกราคม พ.ศ. 2474

มรณภาพ 2 กันยายน พ.ศ. 2519 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

35. บาทหลวงเลาเรนเต (กิมคัง กฤษเจริญ)

เกิด 24 มีนาคม พ.ศ. 2443 ที่นครปฐม รับศีลล้างบาปที่ โบสถ์นักบุญเปโตร สามพราน

บิดาชื่อ ฮ้อ กฤษเจริญ มารดาชื่อ เลียบ กฤษเจริญ

บวช 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บางช้าง สมุทรสงคราม

มรณภาพ 30 กันยายน พ.ศ. 2510 ที่โบสถ์นักบุญเปโตร สามพราน นครปฐม

36. บาทหลวงนอร์แบร์ต (ประพล ธรรมพิชัย)

เกิด 24 มีนาคม พ.ศ. 2445 ที่จันทบุรี บิดาชื่อ โร ธรรมพิชัย มารดาชื่อ เหียง ธรรมพิชัย
 บวช 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474 ที่สามเณราลัยพระหฤทัย บางช้าง สมุทรสงคราม
 มรณภาพ 18 มกราคม พ.ศ. 2533 โบสถ์นักบุญยอแซฟ พนมสนิคม ชลบุรี

37. บาทหลวงอังแซลล์ม (เสงี่ยม ร่วมสมุห์)

เกิด 27 มีนาคม พ.ศ. 2446 ที่อยุธยา บิดาชื่อ สำ ร่วมสมุห์ มารดาชื่อ พวง ร่วมสมุห์
 บวช 17 มกราคม พ.ศ. 2475 ที่โบสถ์แม่พระบังเกิด บางนกแขวก สมุทรสงคราม
 มรณภาพ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2511 ที่โบสถ์ซางตาครู้ซ กรุงเทพมหานคร

38. บาทหลวงเอมิล (ราช อารีพรรค)

เกิด 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446 ที่จันทบุรี บิดาชื่อ ดี อารีพรรค มารดาชื่อ สอน อารีพรรค
 บวช 17 มกราคม พ.ศ. 2475 ที่โบสถ์แม่พระบังเกิด บางนกแขวก สมุทรสงคราม
 มรณภาพ 6 กันยายน พ.ศ. 2510 ที่ปราจีนบุรี

39. บาทหลวงกัสติง (เดย์) ธีระ ยินดีมิตร

เกิด 10 ตุลาคม พ.ศ. 2442

บวช 17 มกราคม พ.ศ. 2475

มรณภาพ (ไม่ทราบ)

40. บาทหลวงนอแอล (เลี่ยม)

เกิด 1 กันยายน พ.ศ. 2447

บวช 17 มกราคม พ.ศ. 2475

มรณภาพ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2479

41. บาทหลวงนอร์แบร์ต (วิทยา สาทรกิจ)

เกิด 7 ธันวาคม พ.ศ. 2445 ที่จันทบุรี

บวช 17 มกราคม พ.ศ. 2475 ที่โบสถ์แม่พระบังเกิด บางนกแขวก สมุทรสงคราม

มรณภาพ 1 มกราคม พ.ศ. 2510 ที่โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิมล เตยใหญ่ ปราจีนบุรี

42. บาทหลวงอาทานาส (ถนัด (ย่อ) วิสุจิตร)

เกิด 10 สิงหาคม พ.ศ. 2449 ที่สุพรรณบุรี บิดาชื่อ ก้อน วิสุจิตร มารดาชื่อ เทื่อง วิสุจิตร
 บวช 17 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ที่โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ กรุงเทพฯ
 มรณภาพ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2498 ที่ สุพรรณบุรี

43. บาทหลวงซามูเอล (สมุห์ ฟานิชเกษม)

เกิด 18 ตุลาคม พ.ศ. 2447

บวช 17 ธันวาคม พ.ศ. 2476

มรณภาพ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2516

44. พระสังฆราชมิเชล อ่อน ประคองจิต

เกิด 5 สิงหาคม พ.ศ. 2448 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ เปาโล บัว ประคองจิต มารดาชื่อ มาริอา
 มักดาเลนา เนื่อง ประคองจิต รับผิดชอบล้างบาปที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

บวช 23 ธันวาคม พ.ศ. 2476

อภิเษกพระสังฆราช 19 สิงหาคม พ.ศ. 2496

มรณภาพ 18 มกราคม พ.ศ. 2501

45. บาทหลวงยวง บัปติस्ता (บุญไทย สิงเสนห์)

เกิด 20 มีนาคม พ.ศ. 2447 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ สิ้น สิงเสนห์ มารดาชื่อ จิว สิงเสนห์

บวช 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2478 ที่มหาวิหารนักบุญยวง ลาเต็ลัน กรุงโรม

มรณภาพ 7 มกราคม พ.ศ. 2529

46. บาทหลวงอาแบล (ยอแซฟ เก็ง ฟานิชอุดม)

เกิด 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2451 ที่สมุทรสงคราม บิดาชื่อ ไฉ่เส็ง ฟานิชอุดม มารดาชื่อ เต็งตั้ง ฟานิชอุดม

บวช 15 ธันวาคม พ.ศ. 2478 ที่โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2520 โบสถ์นักบุญเปโตร สามพราน นครปฐม

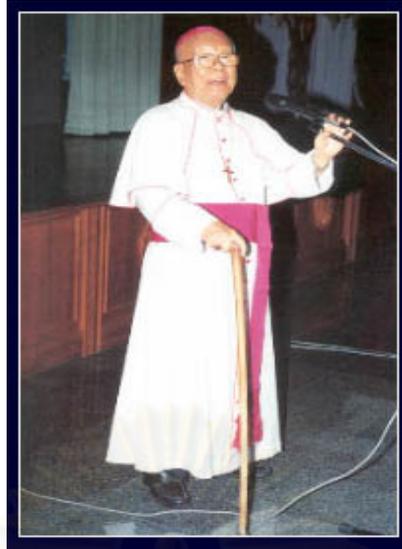

47. บาทหลวงเดอนีส (มานิต สรรเพ็ชร)

เกิด 23 มกราคม พ.ศ. 2451 ที่นครนายก

บวช 15 ธันวาคม พ.ศ. 2478 ที่โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 25 มีนาคม พ.ศ. 2540 ที่โบสถ์พระผู้ไถ่ เสาวภา นครนายก

48. พระสังฆราชยอแซฟ ยวง (เคียมสูงน) นิตโย
เกิด 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2451
บวช 21 ธันวาคม พ.ศ. 2578
อภิเษกพระสังฆราช 20 ตุลาคม พ.ศ. 250
มรณภาพ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2541

49. พระสังฆราชฟรังซิส เซเวียร์ สงวน สุวรรณศรี
เกิด 1 ธันวาคม พ.ศ. 2452
บวช 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2479
อภิเษกพระสังฆราช 22 เมษายน พ.ศ. 2496
มรณภาพ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2526

50. บาทหลวงเอวเอน (บุญชู ระวังบพิษ)

เกิด 4 กันยายน พ.ศ. 2453 ที่สมุทรสงคราม

บวช 17 มีนาคม พ.ศ. 2480 ที่กรุงโรม

มรณภาพ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2535

51. บาทหลวงฟรังซิส เซเวียร์ (ทองดี กฤษเจริญ)

เกิด 20 กันยายน พ.ศ. 2453 ที่สุพรรณบุรี บิดาชื่อ เปโตร เบื่อม กฤษเจริญ มารดาชื่อ

เซซีรียา แหยม กฤษเจริญ

บวช 2 มกราคม พ.ศ. 2481 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ

มรณภาพ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2508

52. บาทหลวงเลโอนาร์โด เดอ เยชู

เกิด 30 กันยายน พ.ศ. 2459 ที่กรุงเทพฯ บิดาชื่อ เฟรเดอริก กิลแฮม เดอ เยชู มารดาชื่อ

เคลเมนต์-มารี เดอ เยซุ

บวช 23 มีนาคม พ.ศ. 2483 วิทยาลัยโปโรปากันดา พีเด กรุงโรม
มรณภาพ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ที่อารามพระหฤทัย กรุงเทพฯ

53. บาทหลวงยวง บัปติस्ता กิมฮัง แซ่เล้า

เกิด 6 สิงหาคม พ.ศ. 2459 ที่สมุทรปราการ บิดาชื่อ อิกซิม แซ่เล้า มารดาชื่อ เง็กเกียง แซ่เล้า

บวช 3 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ที่สามเณรลัยปี่นัง

มรณภาพ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2532 ที่โบสถ์พระสัตถา ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ

54. บาทหลวงยอแซฟ เคียร์ โชติพงษ์

เกิด 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2457 ที่จันทบุรี บิดาชื่อ วอน โชติพงษ์ มารดาชื่อ โร โชติพงษ์
บวช 3 ธันวาคม พ.ศ. 2484

มรณภาพ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2541 ที่ โบสถ์พระหฤทัย ชลบุรี

55. บาทหลวงยอแซฟ พิจิตร กฤษณา

เกิด 15 มีนาคม พ.ศ. 2458

บวช 3 ธันวาคม พ.ศ. 2484 สามเณรลัยปี่นัง

มรณภาพ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ที่โบสถ์พระมารดานิจจานุเคราะห์ ระยอง

56. บาทหลวงปอล ถาวร กิจสกุล

เกิด 19 มีนาคม พ.ศ. 2454 ที่ นครปฐม บิดาชื่อ ชำชุ่น กิจสกุล มารดาชื่อ บุญ กิจสกุล
บวช 25 มกราคม พ.ศ. 2485 ที่โบสถ์ประจำอารามคาร์แมล กรุงเทพฯ
มรณภาพ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2530 ที่อารามพระหฤทัย กรุงเทพฯ

57. บาทหลวงปอล สวัสดิ์ กฤษเจริญ

เกิด 15 มกราคม พ.ศ. 2460 ที่สุพรรณบุรี บิดาชื่อ เปโตร เปี่ยม กฤษเจริญ มารดาชื่อ เซซีรีอา
แหยม กฤษเจริญ
บวช 2 มกราคม พ.ศ. 2487 ที่โบสถ์อัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
มรณภาพ 27 มกราคม พ.ศ. 2501 ที่โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ กรุงเทพฯ

58. บาทหลวงเปโตร สุขเทพ นามวงศ์

เกิด 10 กันยายน พ.ศ. 2458 ที่ จันทบุรี รับศีลล้างบาปที่โบสถ์พระฤทัย ขลุง จันทบุรี

บวช 2 มกราคม พ.ศ. 2487

มรณภาพ 24 มกราคม พ.ศ. 2541 ที่ โบสถ์พระฤทัย ขลุง จันทบุรี

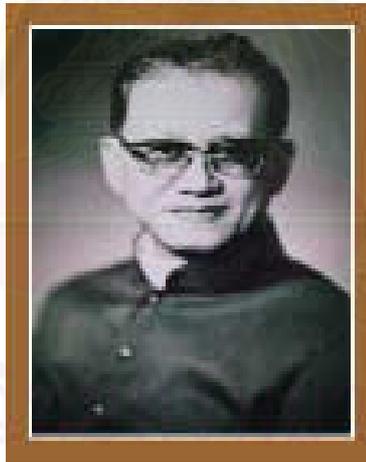

59. บาทหลวงฟรังซิส เซเวียร์ กิจ วรศิลป์

เกิด 16 ธันวาคม พ.ศ. 2459

บวช 2 มกราคม พ.ศ. 2487

มรณภาพ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 ที่ โบสถ์เซนต์ปอล แปรดริว ฉะเชิงเทรา

60. มอนสิญอร์ วิลเลียม ตัน

เกิด 23 เมษายน พ.ศ. 2459 ที่ บิดาชื่อ ตันฮีสุน มารดาชื่อ มักดาเลนา โกวซึ้นนัย

บวช 19 มีนาคม พ.ศ. 2487 ที่วิทยาลัยโปรปากันดา พีเด กรุงโรม

มรณภาพ 24 กันยายน พ.ศ. 2542 ที่กรุงเทพฯ

61. บาทหลวงดาเนี่ยล ธาณี วงศ์พานิช (เซียวบูน แซ่หลี่)
 เกิด 9 เมษายน พ.ศ. 2464 ที่ บิดาชื่อ เต็กจิว วงศ์พานิช มารดาชื่อ กุหลาบ วงศ์พานิช
 บวช 18 มีนาคม พ.ศ. 2488 ที่วิทยาลัยโปรปากันดา พีเด กรุงโรม
 มรณภาพ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2540 ที่สหรัฐอเมริกา และนำศพกลับมาฝังที่โบสถ์นักบุญเปโตร
 สามพราน นครปฐม

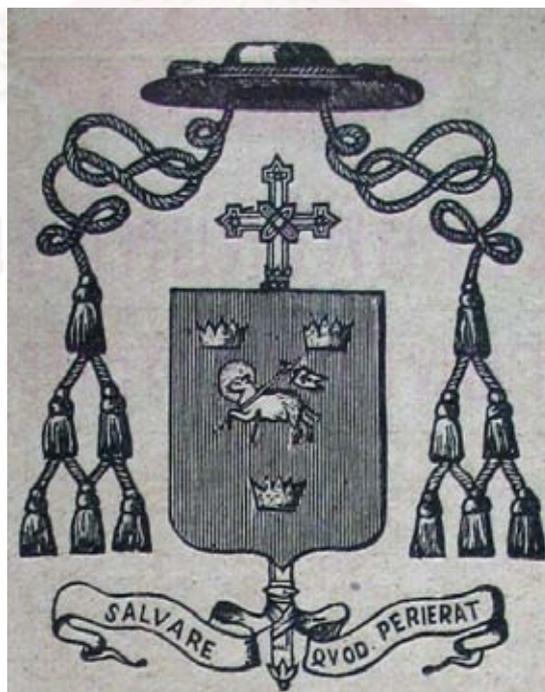
62. บาทหลวงอันเดร ลอช สังฆรัตน์
 เกิด 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2462 ที่สุพรรณบุรี บิดาชื่อ จอน สังฆรัตน์ มารดาชื่อ จิน สังฆรัตน์
 บวช 19 มีนาคม พ.ศ. 2489 โบสถ์นักบุญฟรังซิสเซเวียร์ กรุงเทพฯ
 มรณภาพ -

ภาคผนวก ค.

ภาพพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส

รูปที่ 1 พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ในครั้งที่รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราช

รูปที่ 2 ตราประจำตำแหน่งของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

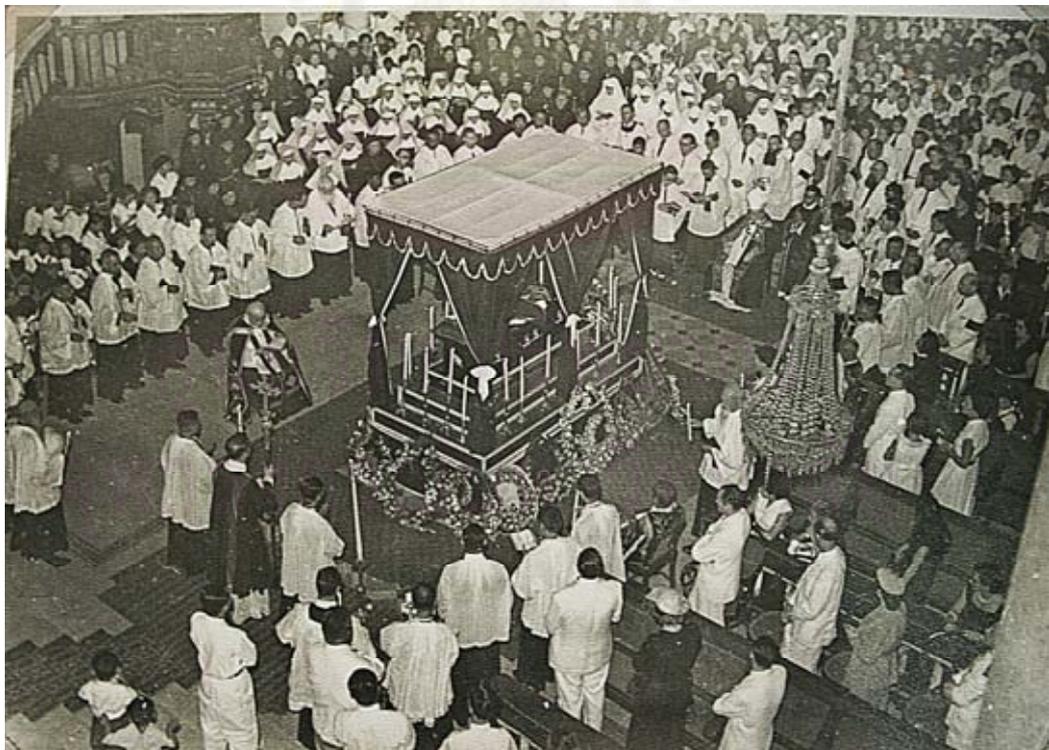
รูปที่ 3 ตราประทับประจำตำแหน่งแบบที่ 1 ของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

รูปที่ 4 ตราประทับประจำตำแหน่งแบบที่ 2 ของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

รูปที่ 5 พระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ประกอบพิธีมิสซาฉลองหิรัญสมโภชการอภิเษกเป็น
พระสังฆราช ณ อาสนวิหารอัสสัมชัญ บางรัก

รูปที่ 6 พิธีศพของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ที่อาสนวิหารอัสสัมชัญ บางรัก

ภาคผนวก ง.

ภาพมิสซังสยามในสมัยพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส

รูปที่ 1 สามเณรชาวไทยขณะศึกษาเทววิทยาที่สามเณรลัย ปีนัง

รูปที่ 2 พระสังฆราชแปร์รอส ภราดา และนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ

รูปที่ 3 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จเยี่ยมพระสังฆราชเปร์รอส ที่
อาสนวิหารอัสสัมชัญ ในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1946

รูปที่ 4 พระสังฆราชเปร์รอส และคริสตังที่เชียงใหม่ ค.ศ. 1939

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายพุดมิพงษ์ พุฒตาลศรี เกิดวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2525 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปีการศึกษา 2548 เข้าศึกษาระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2549

ศูนย์วิทยพัธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย